

การพิจารณาคดีระบบไต่สวน : ศึกษากรณีความเหมาะสมในการนำมาใช้
กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

นางปานิสรา หนองดี



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ.2564

Investigation System: A Case Study of Suitability for use in Criminal
Cases Where the Accused are Youths or Juveniles

Mrs. Panisara Hnongdee



A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2021

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพิจารณาคดีระบบไต่สวน : ศึกษากรณีความเหมาะสมในการนำมาใช้
กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ชื่อและนามสกุล นางปานิสรา หนองดี

วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม

สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2564

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์



.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี)



.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)



.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต)



.....ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การพิจารณาคดีระบบไต่สวน : ศึกษากรณีความเหมาะสมในการนำมาใช้กับคดีอาญา
ที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ผู้วิจัย นางปานิสรา หนองดี **รหัสนักศึกษา** 2624001638 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมื่องอ้า (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิชิต

ปีการศึกษา 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน (2) เปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดตามกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น สหพันธรัฐเยอรมนี และกฎหมายของไทย (3) วิเคราะห์เกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัว (4) เสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยทางกฎหมายโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี บทบัญญัติแห่งกฎหมาย คำพิพากษาฎีกา บทความ วารสาร สิ่งพิมพ์ งานวิจัย รวมทั้งตำรา และหลักกฎหมายของต่างประเทศ ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการทบทวนวรรณกรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะถึงความเหมาะสมเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ผลการศึกษาพบว่า (1) วิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่มีแนวคิดที่ถือว่าคู่ความมีฐานะในศาลที่เท่าเทียมกัน ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในคดีค่อนข้างน้อย โดยทำหน้าที่เป็นเพียงคนกลางเพื่อควบคุมให้การดำเนินคดีเป็นไปตามกฎหมาย ส่วนระบบไต่สวน ศาลมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด และทฤษฎีเกี่ยวกับระบบการพิจารณาที่ศาลต้องใช้วิธีการพิจารณาคดีให้เหมาะสมกับประเภทคดีและสถานะของคู่ความเพื่อความเป็นธรรมตามหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งกฎหมายไทยมีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจในการค้นหาความจริงแห่งคดีไว้อย่างกว้างขวางในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (2) การพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดตามกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธรัฐเยอรมนี มีผู้พิพากษาไต่สวนทำหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีได้ในทุกรูปแบบโดยอยู่ภายใต้หลักความเป็นอิสระของศาล กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ผู้พิพากษาทำหน้าที่สืบสวนและสืบเสาะก่อนที่จะมีคำพิพากษา ส่วนกฎหมายของประเทศอังกฤษและกฎหมายไทยผู้พิพากษาไม่มีบทบาทในการค้นหาความจริงแห่งคดีในชั้นก่อนพิจารณา (3) เมื่อวิเคราะห์ถึงกระบวนการพิจารณาคดี โดยส่วนใหญ่เด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีจะขาดความรอบคอบหรือขาดประสบการณ์ในการพิจารณาหรือดำเนินการต่าง ๆ ทำให้ไม่รู้จักสิทธิของตนและไม่สามารถรักษาสีทธิของตนได้อย่างเต็มที่ และผู้พิพากษาซึ่งอาจไม่ได้ใช้อำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างที่กฎหมายให้อำนาจไว้เพราะติดขัดเรื่องประมวลจริยธรรมและความคุ้นชิน (4) การพิจารณาคดีโดยใช้ระบบไต่สวนให้ศาลได้มีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิดจึงเหมาะสมกับการนำมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้เด็กหรือเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดมากกว่ามุ่งให้ได้รับโทษทางอาญา

คำสำคัญ ระบบไต่สวน ระบบกล่าวหา การพิจารณาคดีอาญา

Thesis title: Investigation System: A Case Study of Suitability for Use in Criminal Cases Where the Accused are Youths or Juveniles

Researcher: Mrs: Panisara Hnongdee; ID: 2624001638; Degree: Master of Law;

Thesis advisors: (1) Dr. Wanwipa Muangtham, Assistant Professor; (2) Dr. Supatra Phanwichit, Assistant Professor; **Academic year;** 2021

Abstract

The objectives of this thesis are (1) to study ideas, theories and legislations that underlie both accusation and investigation systems; (2) to compare international, namely England, France, Japan and Germany, and Thailand laws and legislations applied to trial of criminal cases where the accused are youth or juveniles; (3) to analyse implementation of investigation systems in criminal cases where the accused are youth or juveniles in the Juvenile and Family Court and (4) to suggest appropriate ways to implement investigation systems for criminal cases where the accused are youth or juveniles according to the Juvenile and Family Court Act and Adjudication B.E 2553.

This is qualitative research. Document analysis is the major research approach. Information was collected from laws and legislations, the Supreme Court's rulings, articles, journals, publications, relevant research as well as textbooks and legal principles of foreign countries. Regarding research data analysis, the researcher synthesizes and analyzes qualitative data from the content of research, documentation and literature reviews., which will be used as a guideline for making recommendations on the appropriateness of the investigation system in the criminal case alleging children or youth committing crimes.

Research outcomes show that (1) concept of the accusation system that considers that litigants are equal in status provides the court limited opportunities to find out the truth by itself. The Court can only act as a neutral party to make sure that all the adjudication process is legal. On the contrary, the investigation system, in which the court plays an important role in finding the most incurred fact and truth. Therefore, appropriate trial methods that meet requirements of case type and status of the litigants are important in order to procure fairness according to human rights principles. In Thailand, the court has the power to search extensively for the truth according to the Criminal Procedure Code. (2) In France, Germany and Japan, the adjudication process of criminal cases where the accused are youth or juveniles is led by a judge who can use his power independently in all forms to find the truth. In England and Thailand, however, the judge does not have the legislative power to do so. (3) Prosecuted youth generally do not have experience to consider or act along the adjudication process appropriately. As a result, their legal rights would be in jeopardy. Moreover, the judge may not be able to fully use the power to seek evidence due to ethical and familiar issues. (4) The investigation system gives the court an opportunity to actively investigate and find causes of the offense. It is, therefore, suitable for the trial of criminal cases where the accused are youth or juveniles that aims to provide the appropriate solutions beyond just penalties.

Keywords: Investigation System, Accusation System, Adjudication Process for Criminal Cases

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาแนะนำ ปรึกษาและติดตาม การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ด้วยความเอาใจใส่อย่างดีและอย่างใกล้ชิดนับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จ เรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

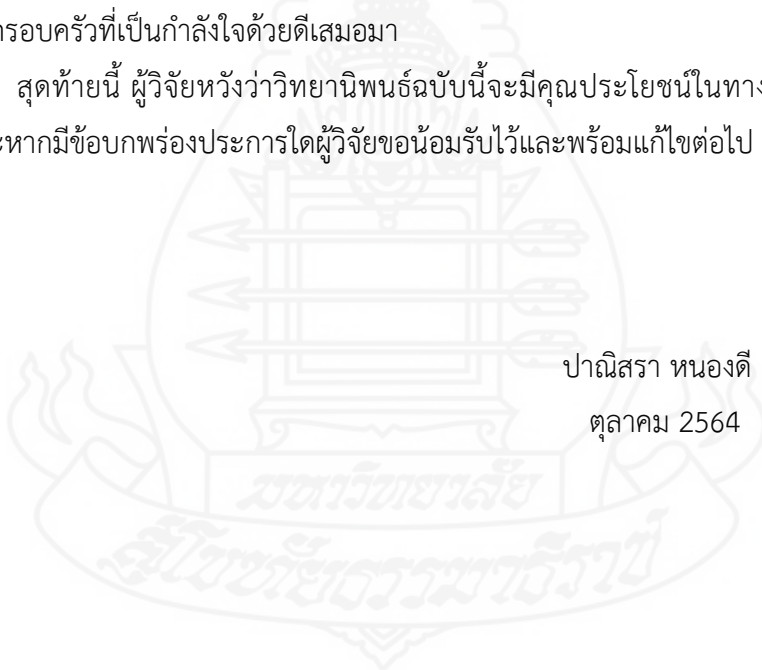
ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิชิต กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่เสียสละเวลารับเป็นคณะกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.สรารุช ปิตียาศักดิ์ และรองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์ อาจารย์ผู้สอนรายวิชาและผู้แนะนำแนวทางการศึกษาค้นคว้า รวมทั้งนายเรืองสิทธิ์ อนุชิตวงศ์ ผู้ช่วย ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ สำนักงานศาลยุติธรรม ผู้ให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ สำนักงานศาลยุติธรรมที่กรุณาสับสนุนให้ทุนการศึกษาจนจบการศึกษา ขอขอบคุณคณาจารย์และเพื่อนนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่าน และขอบคุณ สมาชิกในครอบครัวที่เป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณประโยชน์ในทางวิชาการบ้างไม่มาก ก็น้อย และหากมีข้อบกพร่องประการใดผู้วิจัยขอน้อมรับไว้และพร้อมแก้ไขต่อไป

ปาณิสรา หนองดี

ตุลาคม 2564



สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์.....	4
3. ขอบเขตการวิจัย.....	5
4. กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	5
5. ระเบียบวิธีการวิจัย.....	6
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชน กระทำความผิด	7
1. บททั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองเยาวชนในคดีอาญา	7
1.1 ความเป็นมาของสิทธิเด็ก.....	9
1.2 ความสำคัญของสิทธิเด็ก.....	9
2. ปรัชญาแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีเด็ก	12
2.1 หลักการการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา	13
2.1.1 คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ.1789.....	14
2.1.2 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948	14
2.1.3 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 .	16
2.2 มาตรการระหว่างประเทศที่ให้การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนโดยตรง.....	17
2.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1959	17
2.2.2 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989	17
2.2.3 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรม เกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ.1985.....	21
3. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดี	22
3.1 ระบบกล่าวหา (Accusation System)	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.1.1 วิวัฒนาการของระบบกล่าวหา	23
3.1.2 แนวคิดของระบบกล่าวหา.....	24
3.2 ระบบไต่สวน (Investigation System).....	25
3.2.1 วิวัฒนาการของระบบไต่สวน.....	25
3.2.2 แนวคิดของระบบไต่สวน	25
4. ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดี	27
4.1 นิติปรัชญา (Philosophy of Law).....	27
4.2 นิติธรรม (Rule of Law).....	29
4.3 ธรรมภิบาล (Good Governance).....	31
4.4 สิทธิมนุษยชน (Human Right).....	32
5. บทบาทและอำนาจศาลที่เกี่ยวกับการค้นหาความจริงในการพิจารณาคดีอาญา.....	34
5.1 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	34
5.2 ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ	39
5.3 คำแนะนำของประธานศาลฎีกา.....	41
5.4 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ.2553	44
6. หลักการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศไทย.....	47
6.1 ความเป็นมาของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว	47
6.2 เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553	51
7. กระบวนการพิจารณาคดีอาญากับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย	53
7.1 การสอบสวนและการดำเนินคดีอาญา	55
7.1.1 การสอบสวนคดีอาญา.....	55
7.1.2 การฟ้องหรือการดำเนินคดีอาญา	57
7.2 การพิจารณาและการสืบพยานในชั้นศาล	60
7.2.1 อำนาจศาลในการพิจารณาคดีอาญา	61
7.2.2 อำนาจศาลในการสืบพยาน	61
7.3 การพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งในคดีอาญา.....	65

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีอาญาของเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ	70
1. ประเทศอังกฤษ	70
1.1 การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน.....	70
1.2 บทบาทของศาลในชั้นก่อนพิจารณาคดี	76
1.3 บทบาทของศาลในการพิจารณาและการสืบพยาน	78
2. สาธารณรัฐฝรั่งเศส	82
2.1 การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน.....	84
2.2 บทบาทของศาลในชั้นก่อนพิจารณาคดี	86
2.3 บทบาทของศาลในการพิจารณาและการสืบพยาน	88
3. ประเทศญี่ปุ่น.....	90
3.1 การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน.....	90
3.2 บทบาทของศาลในชั้นก่อนพิจารณาคดี	94
3.3 บทบาทของศาลในการพิจารณาและการสืบพยาน	95
4. สหพันธรัฐเยอรมนี	97
4.1 การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน.....	98
4.2 บทบาทของศาลในชั้นก่อนพิจารณาคดี	99
4.3 บทบาทของศาลในการพิจารณาและการสืบพยาน	100
บทที่ 4 บทวิเคราะห์ความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด	103
1. ปัญหาและอุปสรรคในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด	103
1.1 ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	105
1.2 ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพนักงานอัยการ.....	109
1.3 ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของผู้พิพากษา.....	115
1.4 ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล	119
1.5 ความจำเป็นของการใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด	121

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่า เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด.....	123
2.1 ข้อดีของการนำระบบไต่สวนมาใช้.....	123
2.2 ข้อจำกัดของการนำระบบไต่สวนมาใช้.....	124
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	125
1. บทสรุป.....	125
2. ข้อเสนอแนะ.....	130
บรรณานุกรม.....	132
ภาคผนวก.....	147
ก สรุปผลการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์	148
ข วิเคราะห์ผลจากการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์.....	174
ประวัติผู้วิจัย.....	177



บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน นับวันยิ่งพบการกระทำความผิดซ้ำมากขึ้น จำนวนและร้อยละของการกระทำความผิดซ้ำของเด็กหรือเยาวชนหลังจากได้รับการปล่อยตัวจาก ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2561 ติดตามการปล่อยตัวในรอบ 1 ปี จากจำนวนทั้งหมด 3,189 คน พบว่าเด็กหรือเยาวชนกลับมากระทำความผิดซ้ำ จำนวน 758 คน คิดเป็นอัตราร้อยละ 23.77 ซึ่งเมื่อเทียบกับการปล่อยตัวประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 ติดตามในรอบ 1 ปี มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.4¹ ซึ่งทำให้เห็นว่าสังคมของเรานั้นต้องดูแลเด็กหรือเยาวชน ที่กระทำผิดและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมให้ได้รับการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ตรงกับ สภาพปัญหาและประเภทความผิดมากกว่าการมุ่งให้ได้รับโทษทางอาญา โดยให้ได้รับการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู สามารถกลับตัวเป็นคนดีและไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

จากปัญหาของสังคมและสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลกับการดำเนินชีวิต ทุกคนต้องทำงานหารายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว มากขึ้น เป็นเหตุให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่มีเวลาที่จะอบรมสั่งสอนบุตรหลานของตน ปล่อยปละ ละเลยให้บุตรหลานใช้ชีวิตอยู่กับเทคโนโลยีหรือสื่อโซเชียลต่าง ๆ ทำให้เด็กหรือเยาวชนขาดความรัก ความอบอุ่นและอาจหลงไปกระทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องขึ้นได้ เมื่อขาดการดูแลเอาใจใส่จากบิดามารดาหรือ ผู้ปกครอง เด็กหรือเยาวชนจึงหันไปคบหาเพื่อนในวัยเดียวกันที่อาจมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำ ความผิด เช่น ไม่ได้เรียนหนังสือ เทียวเตร่ยามกลางคืน ไม่เชื่อฟังผู้ปกครอง ดังนั้น โอกาสที่จะซุกจุก หรือพากันไปกระทำสิ่งที่ไม่ดีหรือสิ่งที่ผิดกฎหมายก็จะมีมากขึ้นด้วย การกระทำผิดของเด็กหรือ เยาวชนนั้น มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ทั้งที่เกิดจากตัวเด็กหรือเยาวชนเอง จากครอบครัว จาก ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากไม่สามารถทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงได้ ก็ไม่อาจแก้ไขปัญหาให้กับ เด็กหรือเยาวชนที่ถือว่าเป็นอนาคตของชาติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

กระบวนการพิจารณาคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิด เกิดขึ้นมาตั้งแต่ สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวแห่งแรกของประเทศไทย คือ ศาลคดีเด็ก

¹ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. รายงานสถิติคดีประจำปี. สืบค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <http://www.djop.go.th/Djop/images/statistics62.pdf>

และเยาวชนกลาง เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2495 โดยมีวัตถุประสงค์คือต้องการ แยกการพิจารณาคดีเด็กออกจากผู้ใหญ่ เนื่องจากเด็กนั้นมีลักษณะแตกต่างจากผู้ใหญ่ ทั้งในด้าน ความเจริญเติบโตของร่างกาย จิตใจ ความรู้สึกนึกคิด ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงต้องการที่จะ ค้นคว้าหาความจริงเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็ก แล้วมุ่งแก้ไขให้เด็กกลับตัว เป็นคนดีมากกว่าการลงโทษหรือใช้วิธีที่รุนแรง ซึ่งจะเป็นผลเสียหายต่อชีวิตและอนาคตของเด็ก² การควบคุมเด็กเมื่อเด็กถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เด็กจะถูกส่งตัวไปยังสถานพินิจและ คွ่มครองเด็กซึ่งเป็นส่วนราชการฝ่ายธุรการคอยช่วยเหลือกิจการของศาลเยาวชนและครอบครัว สังกัด อยู่ในกระทรวงยุติธรรมเช่นเดียวกัน แต่จากเหตุผลที่อาจทำให้บุคคลหรือหน่วยงานภายนอกเกิดความ ระแวงสงสัยว่าศาลยุติธรรมอาจถูกแทรกแซงและไม่มีอิสระในการพิพากษาคดี จึงได้มีการแยก ศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล นับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2543³ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่และโครงสร้างใหม่ที่ กำหนดให้หน่วยงานที่ดูแลและให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพและวิธีปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชน คือกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สังกัดกระทรวงยุติธรรม แยกออกจากศาลยุติธรรม และได้ ตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้ให้เหมาะสมกับการแยกหน่วยงานดังกล่าว คือพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553⁴

ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนในคดีอาญา เป็นปัญหาสำคัญที่ทุกคน หรือทุกหน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือกันในการดูแลและช่วยเหลือ เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุในการกระทำ ความผิด รวมถึงการหาแนวทางหรือวิธีการในการแก้ไขปัญหาให้กับเด็กหรือเยาวชน ทั้งด้านสภาพ จิตใจ ความคิด และเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมต่อไปได้ในอนาคตด้วย จากการบังคับใช้ กฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งกำหนดวิธีการตั้งแต่ขั้นจับกุมและสอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจ และต้องนำตัวเด็ก หรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดเพื่อยื่นคำร้องขอตรวจสอบการจับกุมต่อศาลเยาวชนและ ครอบครัว ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่การจับกุม การให้มีที่ปรึกษากฎหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือหรือ คุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน มีหน่วยงานของรัฐคือสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการ สืบเสาะหรือรายงานข้อเท็จจริงแห่งคดี ทั้งอายุ ประวัติ ความประพฤติ การศึกษาอบรม และฐานะ

² คมกริช วัฒนเสถียร. *ศาลคดีเด็กและเยาวชน. (พิมพ์ครั้งที่ 3).* นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี: รุ่งเรืองธรรม. 2515. หน้า 70.

³ สำนักงานศาลยุติธรรม. *ประวัติศาลยุติธรรม.* สืบค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2564 จาก

<https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/3>

⁴ สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และ เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล. *พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2553.* กรุงเทพมหานคร: เจริญรัฐการพิมพ์. 2553. หน้า 103.

ของเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด รวมถึงของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยให้กับศาลเพื่อประกอบการพิจารณา พนักงานอัยการที่ต้องยื่นฟ้องคดีภายในระยะเวลาที่กำหนด และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ต้องรับตัวเด็กและเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล หน่วยงานที่กล่าวมาทั้งหมดถือเป็นหน่วยงานของรัฐที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดในคดีอาญาเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

แต่เนื่องจากการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชน โดยส่วนใหญ่แล้วเด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีจะขาดความรอบคอบหรือขาดประสบการณ์ในการพิจารณาหรือการดำเนินการต่าง ๆ ทำให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นไม่รู้จักสิทธิของตน ไม่รู้ว่าตนเองได้รับการคุ้มครองในเรื่องใดบ้างหรือไม่สามารถรักษาสีทธิของตนได้อย่างเต็มที่ แม้จะมีกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชนไว้ค่อนข้างครอบคลุมก็ตาม

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระบบประมวลกฎหมายหรือระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ใช้วิธีพิจารณาคดีในศาลด้วยระบบไต่สวน (Investigation System) ประเทศไทยเองใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่เนื่องจากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ซึ่งเป็นพระบิดาแห่งกฎหมายไทย ได้รับอิทธิพลการจัดระบบศาลยุติธรรมเป็นระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งใช้วิธีพิจารณาคดีในศาลด้วยระบบกล่าวหา (Accusation System) เนื่องจากพระองค์ได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายจากประเทศอังกฤษ ระบบการพิจารณาคดีของศาลไทยจึงเน้นไปที่ระบบกล่าวหาเหมือนประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา หลักเกณฑ์การแยกระบบการพิจารณาคดีทั้งสองระบบนี้จะอาศัยวิธีการหรือลักษณะของการแสวงหาพยานหลักฐานในศาลมาใช้เป็นเกณฑ์⁵

ดังนั้น การพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทย ศาลได้นำระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหา (Accusation System) มาใช้ โดยเป็นการดำเนินคดีกันระหว่างพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนและแสวงหาพยานหลักฐานในชั้นก่อนฟ้องคดี พนักงานอัยการตรวจสอบพยานหลักฐานที่ได้รับจากพนักงานสอบสวนเพื่อพิจารณาสั่งฟ้องคดีต่อศาล กับเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด ซึ่งเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดมักจะเป็นผู้ที่อ่อนประสบการณ์และสติปัญญา ขาดโอกาสทางการศึกษา บิดามารดาแยกทางกัน ฐานะยากจน ต้องอาศัยอยู่กับปู่ย่า ตายาย

⁵ วีระพงษ์ บุญญากาศ, สุพัตรา แผนวิจิต และ จันทน์ นาคเจริญวารี. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในการค้นหาความจริง เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย. สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร. 2558. หน้า 1.

ทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถรักษาสติของตนเองได้อย่างเต็มที่ เมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาล แม้กฎหมายจะคุ้มครองสิทธิโดยการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้กับเด็กหรือเยาวชนเพื่อช่วยเหลือในด้านคดี แต่โดยส่วนใหญ่แล้วเมื่ออยู่ในชั้นพิจารณาคดีของศาล เด็กหรือเยาวชนจึงมักจะยอมรับสารภาพเพื่อให้ศาลพิจารณาลดโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กเพียงเท่านั้น แต่หากศาลได้นำระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน ซึ่งให้อำนาจศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานได้ทุกชนิดเพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิด และพิเคราะห์พฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนแต่ละบุคคลมากกว่าลักษณะของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในด้านคดี ซึ่งเป็นการพิจารณาในด้านสวัสดิภาพเด็กหรือเยาวชนเป็นหลัก⁶ จึงจำเป็นต้องทำการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ถึงแนวคิด ทฤษฎี และการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ตลอดจนความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลสามารถเรียกพยานหลักฐานหรือค้นหาความจริงเพิ่มเติมได้ จะเป็นการปกป้องสิทธิของเด็กและเยาวชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2560) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (Convention on the Rights of the Child)⁷ อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดตามกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น สหพันธรัฐเยอรมนี และกฎหมายของไทย

2.3 เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัว

2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

⁶ วิชา มหาคุณ. การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนากระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว. 2542. หน้า 34.

⁷ กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับเด็ก. สืบค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2564 จาก http://www.dcy.go.th/webnew/upload/children_rights/1.2.pdf

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางถึงความเหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายในการนำระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนมาใช้ในคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัว ให้ศาลสามารถค้นคว้าหาข้อเท็จจริงและเรียกพยานหลักฐานได้เพิ่มเติม ในการหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดมากกว่าการมุ่งให้ได้รับโทษทางอาญา โดยมีขอบเขตการศึกษาในเรื่องการพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 เปรียบเทียบกับกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนของต่างประเทศ

4. กรอบแนวคิดของการวิจัย

การจำแนกอายุของผู้กระทำความผิดในคดีอาญา โดยพิจารณาการกระทำที่มาจากความรู้สึกผิดชอบชั่วดีโดยถืออายุของผู้กระทำความผิดเป็นเกณฑ์ ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เป็นศาลที่ใช้วิธีพิจารณาพิเศษแตกต่างจากศาลชั้นต้นทั่วไป มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ โดยผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเด็กและเยาวชนจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องจิตวิทยาเด็ก ครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เนื่องจากคดีเด็กและเยาวชนเป็นคดีที่มีความละเอียดอ่อนและเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว กฎหมายจึงมุ่งคุ้มครองสิทธิให้กับเด็กหรือเยาวชนเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2560) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (Convention on the Rights of the Child) แต่ด้วยระบบการพิจารณาคดีในศาลเป็นแบบระบบกล่าวหา ซึ่งให้เป็นหน้าที่ของคู่ความในการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ฝ่ายโจทก์คือพนักงานอัยการและฝ่ายจำเลยหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดคือเด็กและเยาวชน ย่อมเห็นได้ว่าเด็กหรือเยาวชนไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะปกป้องสิทธิของตนเองได้ แม้จะได้มีการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเพื่อช่วยเหลือในด้านคดีก็ตาม จึงจำเป็นต้องวิจัยถึงความเหมาะสมในการนำระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน (Investigation System) ที่ให้ศาลมีอำนาจในการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงการเรียกพยานหลักฐานมาได้โดยไม่ต้องให้คู่ความเสนอพยานหลักฐานมาในคดี เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดมากกว่าการมุ่งให้ได้รับโทษทางอาญา

5. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ว่าเรื่องการศึกษาการพิจารณาคดีระบบไต่สวน : ศึกษากรณีความเหมาะสมในการนำมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดนี้ เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากแนวคิด ทฤษฎี ตัวอย่างกฎหมาย คำพิพากษาฎีกา บทความ วารสาร สิ่งพิมพ์ รวมทั้งตำราและหลักกฎหมายของต่างประเทศ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

6.2 ได้ทราบถึงการเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดตามกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น สหพันธรัฐเยอรมนี และกฎหมายของไทย

6.3 ได้ทราบถึงการวิเคราะห์เกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัว

6.4 ได้ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

1. บททั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองเยาวชนในคดีอาญา

สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นเยาวชนนั้น เป็นพื้นฐานสำคัญของหลักกฎหมายอาญาอันมีแนวความคิด ดังต่อไปนี้⁸

1) ลัทธิอนุรักษนิยม (Conservatism) มีเนื้อหาสาระสำคัญที่ยกย่องอดีต มีความสงสัยในสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นมาในอนาคตและต่อต้านการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ลัทธินี้จึงแตกต่างกับลัทธิเสรีนิยม เพราะเสรีนิยมนั้นมีความหวังในอนาคตและเชื่อว่ากาลเวลามีส่วนที่จะช่วยให้มีการปรับปรุงระเบียบและความยุ่งยากของสังคมได้ นอกจากนี้ ยังเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญ แต่ลัทธิอนุรักษนิยมไม่เชื่อการปฏิรูปหรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ

2) ลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) เป็นแนวความคิดที่มีความเชื่อมั่นว่ารัฐควรมีวัตถุประสงค์สำคัญในการที่จะรักษาและพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล John Stuart Mill นักปราชญ์คนสำคัญของอังกฤษ เห็นว่าบุคคลควรมีสิทธิในการคิดพูดและนับถือศาสนา ในเวลาต่อมาแนวคิดได้ขยายออกไปเป็นการสนับสนุนสิทธิในการซื้อขายและผลิตสินค้า โดยที่รัฐและรัฐบาลไม่ต้องเข้ามาแทรกแซงใด ๆ ลัทธินี้บางครั้งเรียกว่า เสรีนิยม (Liberalism) ซึ่งเน้นเสรีภาพของบุคคลนั่นเอง

3) ประชาธิปไตย (Democracy) คือ รูปแบบการปกครองแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนดำเนินการร่วมกัน รากฐานประชาธิปไตย ได้แก่ กระบวนการของประชาธิปไตยที่ต้องการให้เกิดความเห็นร่วมกัน (Consensus) ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครอง ซึ่งอาจจะเป็นวิธีการโต้เถียง การอภิปราย การพูดแสดงความคิดเห็น การเลือกตั้งหรือการให้ประชาชนออกเสียงลงमतเลือกตั้งผู้แทนราษฎรออกจากตำแหน่งได้ (Recall) เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ถือว่าเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง (Participation) การใช้เหตุผลควรเปิดโอกาสให้มนุษย์แสดงความคิดเห็นมากที่สุด โดยใช้เสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสิน การใช้เสียงข้างมากเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินงาน การตัดสินปัญหาต่าง ๆ การแก้ไขข้อขัดแย้งกัน นอกจากนี้ การปกครองระบอบ

⁸ Malvaso, C. G., Delfabbro, P. H., & Day, A. The child protection and juvenile justice nexus in Australia: A longitudinal examination of the relationship between maltreatment and offending. *Child Abuse & Neglect*, 2017, 64, 32-46.

ประชาธิปไตยมีหลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ หลักการถ่วงดุลและคานซึ่งกันและกัน (Checks and Balances) คือ องค์กรสำคัญของบ้านเมืองไม่ว่าจะฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ จะถูกควบคุมตรวจสอบ ถ่วงดุลอำนาจจากองค์กรของรัฐอื่น ๆ⁹

4) หลักความยุติธรรม (Justice) สุภาชิตกัญญาหมายที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมถือเสมือนหลักกฎหมายทั่วไปที่อยู่ในมโนธรรมของกระบวนการยุติธรรม เช่น ความยุติธรรมควรเป็นสิ่งที่ไม่ต้องซื้อหาเพราะไม่มีสิ่งใดน่าอวด ยิ่งกว่าความยุติธรรมที่หาซื้อมาได้ด้วยเงิน (Justice ought not to be bought, for nothing is more hateful than venal justice) ความยุติธรรมไม่เป็นสิ่งที่จะพึงปฏิเสธหรือผัดผ่อน (Justice is neither to be denied nor postponed) ย่อมเป็นหน้าที่ผู้พิพากษาที่ดีจะต้องตัดสินคดีโดยปราศจากความล่าช้า (It is the duty of a god judge to order judgment to be without delay) การปฏิเสธความยุติธรรม การอำนวยการความยุติธรรมโดยปราศจากการไตร่ตรองก็เท่ากับเป็นการอำนวยการเคราะห์กรรมนั่นเอง (Hasty justice is the step mother of misfortune)

เจตนารมณ์ของกฎหมายจึงเป็นการมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อให้การต่อสู้คดีของจำเลยเป็นไปอย่างถูกต้องและเต็มทีเท่าที่กฎหมายจะเอื้ออำนวยโดยอ้างถึงสิทธิเสรีภาพด้านร่างกายของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นสำคัญ สิทธิเด็กและเยาวชนก็เช่นเดียวกัน เด็กและเยาวชนก็ชอบที่จะได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรม อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับ¹⁰

สิทธิเด็กตามธรรมชาติเป็นหลักพื้นฐานสากลในสถานะที่เกิดขึ้นเป็นมนุษย์ตามที่จอห์น ล็อก นักทฤษฎีที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาติในโลกสมัยใหม่ ได้เขียนถึงการปฏิวัติในอังกฤษโดยยกเหตุผลได้อย่างละเอียดว่า คนเราย่อมมีสิทธิตามธรรมชาติต่อชีวิตเสรีภาพและทรัพย์สิน เห็นได้จากกฎหมายสิทธิพลเมืองที่รัฐสภาอังกฤษประกาศใช้เมื่อ ค.ศ.1689 ซึ่งมาตราแรกของกฎหมายที่ว่า “มนุษย์ทุกคนตามธรรมชาติย่อมมีอิสระและเสรีภาพที่เท่าเทียมกันและมีสิทธิบางอย่างติดตัวมาแต่กำเนิด ซึ่งเมื่อเขาเข้าสู่สังคมสิทธิต่าง ๆ ของเขาเหล่านั้นก็จะถูกขัดขวางไม่ได้ นั่นได้แก่ การที่จะหาความรื่นเริงจากชีวิตและเสรีภาพ พร้อมด้วยมีโอกาสที่จะแสวงหาครอบครัวทรัพย์สินและได้มาซึ่งความสุข” โดยอาจกล่าวได้ถึงความเป็นมาและความสำคัญของสิทธิเด็ก¹¹ ดังนี้

⁹ จรุง สุภาพ. *หลักรัฐศาสตร์ฉบับพิสดาร แนวทฤษฎีและประยุกต์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. 2518. หน้า 10.

¹⁰ Cesaroni, C., & Doob, A. N. *Responding to youth crime in Canada*. University of Toronto Press. 2020.

¹¹ ฐิติพล คชสาร. *ปัญหากฎหมายและผลกระทบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร. 2547. หน้า 23.

1.1 ความเป็นมาของสิทธิเด็ก

แนวคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระยะแรกนั้น คนมักจะมองข้ามความสำคัญของเด็กไป หากพิจารณาประวัติศาสตร์กฎหมายโดยเริ่มจากสมัยโรมัน บิดามีอำนาจโดยชอบธรรมเหนือบุตรอย่างไม่จำกัด ต่อมาในศตวรรษที่ 19 แนวความคิดที่ว่าเด็กเป็นทรัพย์สินสมบัติของฝ่ายบิดาได้เปลี่ยนไป เนื่องจากมีหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กและกฎหมายที่เกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับ ทำให้สถานะของเด็กตามกฎหมายได้รับการยอมรับมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กพิการ เด็กที่ถูกละเมิด ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น จนกระทั่งปลายสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ผลสะท้อนของสงครามระหว่างประเทศหรือประชาคมโลกไม่เคยได้ให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กมาก่อน เหตุการณ์ดังกล่าว จึงทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกเกิดแนวความคิดที่จะให้การคุ้มครองสิทธิเด็กขึ้น สิทธิเด็กในฐานะที่เป็นพลเมืองจึงเป็นสิทธิที่กฎหมายบัญญัติให้การรับรองคุ้มครอง เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายของนานาอารยประเทศ สิทธิเด็กเป็นสิทธิสากล (Universal Rights) เป็นสิทธิที่จะต้องได้รับการรับรองและปกป้องคุ้มครองโดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ

1.2 ความสำคัญของสิทธิเด็ก

การคุ้มครองสิทธิของบุคคลได้มีมาช้านานแล้ว นักปราชญ์ตั้งแต่ครั้งโบราณ เช่น สมัยกรีกหรือสมัยโรมันก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลสืบเนื่องกันเรื่อยมา แต่ความคิดดังกล่าวนี้ ได้เป็นไปในทางจำกัดอำนาจของกษัตริย์ผู้มีอำนาจปกครองซึ่งเห็นว่ามีมากเกินไป ดังนั้น คำว่าสิทธิของบุคคลจึงได้กล่าวเป็นคำขวัญที่ใช้อ้างเพื่อต่อสู้กับความอยุติธรรมจากกษัตริย์หรือผู้มีอำนาจปกครองดังกล่าว กระทั่งทำให้เกิดความพยายามที่จะกำหนดสิทธิต่าง ๆ ซึ่งบุคคลต้องการได้รับจากรัฐในฐานะที่พวกเขาเป็นมนุษย์ไว้เป็นมาตรฐานเดียวกัน¹²

นักกฎหมายเยอรมัน Guenter Duernig ได้อธิบายคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ว่ามนุษย์ทุกคนเป็นมนุษย์โดยอำนาจแห่งจิตวิญญาณของเขาเอง ซึ่งทำให้เขาแตกต่างจากความเป็นอยู่ในสภาวะธรรมชาติที่ปราศจากความเป็นส่วนบุคคลและการทำให้บรรลุเป้าหมายภายในขอบเขตส่วนบุคคลนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลนั่นเองในอันที่จะกำหนดตนเองและในการสร้างสภาพแวดล้อมของตนเอง¹³

ส่วน Winrich ได้อธิบายไว้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีลักษณะที่อยู่เหนือตัวบทบัญญัติแห่งกฎหมายและมีอยู่ก่อนการบัญญัติรัฐธรรมนูญ โดยผู้ร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้เป็นผู้สร้างศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ขึ้นมา แต่เขาพบสิ่งนี้อยู่ก่อนแล้วและยอมรับปฏิบัติโดยให้การเคารพและ

¹² กุลพล พลวัน. *พัฒนาการสิทธิมนุษยชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2538. หน้า 26.

¹³ บรรเจิด สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4).

คัมครองศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งก็ถือเป็นการแสดงของความยุติธรรมด้วย การคัมครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมีคุณค่าสูงสุดในรัฐธรรมนูญและได้รับการยอมรับว่าเป็นบรรทัดฐานขั้นพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การสร้างสังคมจากเสรีชนที่มีความเป็นอิสระในตัวของตนเอง โดยเริ่มจากการเปลี่ยนหรือร่วมกันทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมก็เพื่อทำให้ความเป็นมนุษย์เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม สังคมจึงต้องยอมรับว่าสมาชิกแต่ละคนในสังคมมีความเสมอภาคและมีคุณค่าของตนเอง มนุษย์ที่อยู่ในสังคมจึงยังคงมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของตนเองไม่อาจตกมาเป็นเครื่องมือของสังคมหรือลดคุณค่าของชีวิตมาอยู่ในลักษณะที่เป็นเพียงวัตถุของวิधिพิจารณา ความเป็นมนุษย์ควรเป็นหน่วยหนึ่งในสังคมและการอยู่ในสังคมอย่างสมศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์นั้น บุคคลทุกคนในสังคมจะต้องเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน

Klaus Stern ได้สรุปสาระสำคัญของคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ว่าหมายถึงคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะและเป็นคุณค่าที่มีความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าว โดยไม่จำต้องคำนึงถึง เพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัยหรือคุณสมบัติอื่น ๆ ของบุคคล ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั้นเป็นคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะสืบเนื่องจากความเป็นมนุษย์และเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนโดยไม่มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขใด ๆ ไม่ว่าจะเชื้อชาติ ศาสนา เพื่อให้มนุษย์มีอิสระในการพัฒนาและรับผิดชอบตนเองโดยถือว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เป็นคุณค่าที่ไม่อาจล่วงละเมิดได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวประกอบด้วยรากฐานอันเป็นสาระสำคัญสองประการ คือ¹⁴

ประการที่หนึ่ง สิทธิในชีวิตและร่างกายเป็นสิทธิที่ติดตัวปัจเจกบุคคลมาตั้งแต่เกิด เป็นสิทธิที่มีอยู่ในสภาวะธรรมชาติไม่อาจถูกพรากจากบุคคลได้ และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์และแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีอิสระที่จะกำหนดตนเองได้ตามเจตจำนงที่ตนประสงค์ ดังนั้น เพื่อเป็นการเคารพสิทธิในชีวิตและร่างกายของปัจเจกบุคคลบุคคลแต่ละคนจึงต้องเคารพขอบเขตส่วนบุคคลของแต่ละคน

ประการที่สอง สิทธิในความเสมอภาคเป็นการแสดงว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือ ถึงมนุษย์จะมีสิทธิในชีวิตและร่างกายของตน แต่ถ้าหากขาดหลักประกันในเรื่องความเสมอภาค บุคคลนั้นก็อาจได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันกับบุคคลอื่นในสังคมหรืออาจถูกเลือกปฏิบัติจากใช้อำนาจรัฐ ดังนั้น เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงตนได้อย่างมีศักดิ์ศรีอย่างแท้จริงแล้ว นอกจากปัจเจกบุคคลจะมีสิทธิในชีวิตและร่างกายแล้วปัจเจกบุคคลยังต้องมีหลักประกันในเรื่องหลักความเสมอภาคด้วย

¹⁴ Furdella, J., & Puzanchera, C. Delinquency cases in juvenile court, 2013. *Drugs*, 23, 23.

สิทธิ (Right) คือ อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการ เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่นหรือหมายถึงอำนาจหรือประโยชน์ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครอง ตามกฎหมาย ส่วนเสรีภาพ (Liberty) ได้แก่ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของผู้อื่น สิทธิเสรีภาพในบางครั้งมีการใช้ปน ๆ กันไป เช่น สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ในสหพันธรัฐ เยอรมนีจะเรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้แก่บุคคลรวม ๆ กันว่า สิทธิ ขั้นพื้นฐาน (Basic Rights) โดยมีแนวความคิดดังนี้

1) สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่ติดตัวมาแต่กำเนิด สิทธินี้เป็นไปด้วยธรรมชาติและเป็นที่แสดงถึงคุณค่าของการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน ความเชื่อในสิทธิของมนุษย์ซึ่งในตอนแรกใช้แทน คำเดิมที่ว่าสิทธิตามธรรมชาติ ต่อมาเมื่อได้พัฒนาเพิ่มขึ้นโดยเรียกว่า สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิ ขั้นพื้นฐานของการเป็นคน สิทธิดังกล่าวกำเนิดขึ้นมาเพื่อมนุษย์สามารถแสดงคุณค่า สติปัญญา จิตสำนึกของความเป็นคน ดังนั้น สิทธิมนุษยชนจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดที่จะดำรงไว้เพื่อรักษา คุณค่าของมนุษย์แต่ละคน การคุ้มครองสิทธิดังกล่าว จึงถูกพัฒนาจากระดับบุคคลไปสู่ระดับชาติ และระดับนานาชาติไปสู่ระบบกฎหมายระหว่างประเทศ¹⁵

2) สาระสำคัญในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ

สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ มีจุดกำเนิดหรือที่มาจากแนวคิดในเรื่องสิทธิตาม ธรรมชาติ (Natural Right) เป็นแนวความคิดทางการเมืองหรือปรัชญาทางการเมืองของชาวตะวันตก โดยสาระสำคัญในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ คือ มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีความเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิ บางประการที่ติดตัวมาแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าว ได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิ ในทรัพย์สินและความเสมอภาคซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายหรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพ ความเป็นมนุษย์ จึงต้องมีการจำกัดอำนาจของรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจปกครองรัฐให้มากที่สุด เพราะรัฐ มักใช้อำนาจเกินขอบเขตเสมอ

สิทธิของบุคคลจะมีหลักนิติรัฐ (Legal State of Principle) หรือหลักนิติธรรม (The Rule of Law) เป็นหลักประกัน โดยจะมีความสัมพันธ์กับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยหลักนิติรัฐหรือหลักนิติธรรมดังกล่าว มีความหมายว่ารัฐหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ภายใต้ การกำกับดูแลของรัฐจะกระทำการใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้และจะต้องกระทำภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

¹⁵ พูนผล เงินดี. กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. วารสารอัยการ 15, 31(3), (กุมภาพันธ์ 2535). หน้า 168.

สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์เป็นสิทธิเด็ดขาดและสูงสุดใครจะมาล่วงละเมิดมิได้ แม้แต่รัฐและผู้ใช้อำนาจปกครองก็ไม่อาจเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงหรือสอดแทรกเข้ามาเกี่ยวข้อง แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนดังกล่าวนี้เรียกว่าแนวความคิดแบบปัจเจกนิยม (Individualism) ซึ่งสิทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) มีแนวความคิดว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีศักดิ์ศรี และศักดิ์ศรีแห่งการเป็นมนุษย์นี้มีลักษณะเป็นนามธรรมจะปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมในรูปของความสามารถของมนุษย์อันที่จะกำหนดชะตากรรมของตนได้ด้วยตนเอง (Self Determination) และมนุษย์แต่ละคนจะมีความสามารถเช่นว่านี้ได้ อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อแต่ละคนมีแดนแห่งเสรีภาพ (Sphere of Individual Liberty) ซึ่งภายในแดนแห่งเสรีภาพของตนนี้ แต่ละคนจะคิดหรือกระทำการใด ๆ ก็ได้โดยอิสระ ปลอดภัยจากการแทรกแซงตามอำเภอใจของผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งของผู้ปกครอง ดังนั้น รัฐธรรมนูญของนานาประเทศจึงได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพในด้านต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพแห่งตนทั้งในทางกายภาพและในด้านจิตใจ ซึ่งนิยมเรียกว่า สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Fundamental Right Liberties) โดยจะแตกต่างกันไปตามสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

3) สิทธิมนุษยชนตามแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ

สิทธิมนุษยชน คือ สิ่งที่ทุกคนมีอยู่แล้วไม่ใช่สิทธิที่เราได้มาเพราะการทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใด รับผิดชอบต่อหรือบอบทบาตใด ๆ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนาและทุกสถานภาพ สิทธิเหล่านี้เป็นของเราเพราะเราเป็นมนุษย์ การที่จะตัดสินว่าสิทธิใดเป็นสิทธิมนุษยชนนั้นอยู่ที่ความเป็นหลักสากลนั่นเอง สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ใคร ๆ ก็ตาม ไม่สามารถช่วงชิงไปได้ มนุษย์ทุกชีวิตมีคุณค่ามีศักดิ์ศรีไม่ว่ายากดีมีจน เป็นชาวไร่ชาวนา เป็นพ่อค้า เป็นนักธุรกิจ เป็นนักวิชาการหรือเป็นเศรษฐีพันล้าน ต่างก็มี “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน” ต่างต้องเคารพในความเป็นมนุษย์ของกันและกันเช่นเดียวกับแนวความคิดในเรื่องของ “กฎหมายธรรมชาติ” หมายถึง กฎหมายซึ่งบุคคลอ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติ คือเกิดมีมาเองโดยมนุษย์มิได้ทำขึ้นเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐและใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ¹⁶

2. ปรัชญาแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีเด็ก

การพิจารณาคดีอาญานั้นจะต้องอยู่ภายใต้หลักความยุติธรรม ในขณะเดียวกันก็ต้องให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาควบคู่กันไปด้วย ซึ่งการคุ้มครองสิทธิ

¹⁶ สุทิน นพเกต. สิทธิมนุษยชนศึกษากับการเสริมสร้างเครือข่ายสิทธิมนุษยชนศึกษา. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง สิทธิมนุษยชนศึกษาในสถาบันการศึกษาไทย, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรังสิต. 17-18 กันยายน 2545. หน้า 13.

เสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยนี้ ได้วิวัฒนาการเรื่อยมาจนกลายเป็นสิทธิมนุษยชนที่ทั่วภูมิภาคของโลกให้การยอมรับ โดยเริ่มจากสิทธิพื้นฐานที่จะปกป้องผู้ถูกกล่าวหาให้ได้รับผลร้ายในการถูกดำเนินคดีอาญา รวมถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาและจำเลยในเรื่องต่าง ๆ เช่น การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ การดำเนินคดีต้องเป็นไปโดยรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม เป็นต้น ซึ่งสิทธิ (Rights) หมายความว่า ประโยชน์หรือสิ่งที่กฎหมายให้การรับรองและป้องกัน โดยกฎหมายจะรับรองว่าสิทธินั้น ๆ ที่มีปรากฏอยู่และจะป้องกันมิให้มีการล่วงละเมิดต่อสิทธิ หากมีการล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าว กฎหมายจะมีบทกำหนดโทษเพื่อลงโทษผู้ที่ทำการล่วงละเมิดนั้น นักกฎหมายหลายท่านได้อธิบายคำว่าสิทธิ ซึ่งมีความเห็นอยู่ 2 ความเห็น คือ

ความเห็นประเภทที่ 1 เห็นว่า “สิทธิ” หมายถึงอำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตน์จำนง เช่นในการที่บุคคลใดมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สิน บุคคลนั้นย่อมมีเจตน์จำนงที่จะครอบครองใช้สอยหรือที่จะจำหน่ายทรัพย์สินนั้น โดยเขาจะใช้อำนาจนั้นหรือไม่ก็ได้หรือจะใช้อำนาจดังกล่าวเพียงบางประการก็ได้แล้วแต่เจตน์จำนง (Will) ของเขา ผู้ที่มีความเห็นประเภทที่ 1 นี้ ได้เห็นว่าคุณค่าสำคัญอยู่ที่อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคล ความเห็นนี้ Windscheid นักกฎหมายเยอรมันเป็นผู้คิดขึ้น

ความเห็นประเภทที่ 2 เห็นว่า “สิทธิ” คือประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้ ความเห็นนี้ Jhering นักกฎหมายชาวเยอรมันเป็นผู้คิดขึ้น ผู้ที่มีความเห็นนี้ มุ่งไปที่จุดประสงค์ของสิทธิ กล่าวคือ การที่กฎหมายให้อำนาจแก่บุคคลที่จะมีเจตน์จำนงก็เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์¹⁷

ดังนั้น สิทธิ จึงหมายถึงประโยชน์หรือสิ่งที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครองให้โดยสิทธินั้น ๆ จะได้รับการป้องกันมิให้มีการละเมิดต่อสิทธิที่มีและปรากฏอยู่ของผู้ทรงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นเกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ถูกสงสัยว่าได้กระทำความผิดจากการล้างแค้นอย่างไม่เป็นทางการ ดังนั้น รัฐจำต้องเข้าจำกัดสิทธิของบุคคลบางประเภทก็เพื่อประโยชน์ของตัวบุคคลนั่นเองและเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม จึงมิใช่เป็นการเลือกปฏิบัติ แต่รัฐต้องกำหนดมาตรฐานของการจำกัดสิทธิทั้งหลายให้ชัดเจน และให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างแท้จริง

2.1 หลักการการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา

ในคดีอาญานั้นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด และก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นจะปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวเหมือนอย่างบุคคลผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งหลักการ

¹⁷ หยุต แสงอุทัย. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2523. หน้า 102.

ดังกล่าวนี้ ได้รับการรับรองและยอมรับกันอย่างเป็นสากล ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาสิทธิที่จะได้รับ เป็นพื้นฐาน เช่น เมื่อถูกจับกุมหรือตรวจค้นควรได้รับแจ้งเหตุและรายละเอียดแห่งข้อหาพอสมควร และโดยไม่ชักช้า สิทธิที่จะได้รับการปรึกษาหารือ รวมทั้งการมีทนายความเข้าร่วมการสอบสวน สิทธิในการ ที่จะขอให้ศาลปล่อยตัวได้เมื่อเห็นว่าเป็นการควบคุมโดยมิชอบเหล่านี้ เป็นต้น ซึ่งสิทธิเสรีภาพ ที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ให้ความคุ้มครองนั้นมีอยู่มากมายหลายประการ จะขอพิจารณา ถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วและเป็นธรรม

การดำเนินคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมนี้ เป็นสิทธิสากลที่ทุกประเทศ ให้การยอมรับและเป็นสิทธิพื้นฐานที่จะปกป้องคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาให้ได้รับผลกระทบต่อการ ดำเนินคดีอาญา ดังที่กล่าวไว้แล้วว่าเป็นสิทธิที่นานาประเทศได้รับรองและยอมรับและได้กำหนด และยึดถือเป็นสากล มีวิวัฒนาการมานานและมีการบัญญัติรับรองกำหนดสิทธินี้เป็นรูปธรรมจาก แนวคิดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) การดำเนินคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมเป็นสิทธิที่สำคัญประการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นสากล โดยได้มีการวางหลักการ ในการดำเนินคดีอาญาให้เป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมไว้ เป็นความร่วมมือกันระหว่างประเทศ เพื่อให้ประเทศสมาชิกรัฐภาคีได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน¹⁸ ดังนี้

2.1.1 คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ.1789

คำว่าสิทธิมนุษยชน (Human Rights) มีที่มาจากแนวคิดทางตะวันตก มาจาก Right of Man ซึ่งแปลมาจาก Droits de l'Homme ในภาษาฝรั่งเศส ปณิญาฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นเอกสารรับรองสิทธิที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดและได้มีการกล่าวอ้างถึงอยู่เสมอ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ปณิญาฉบับนี้เป็นแม่บทสำหรับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันด้วย ปณิญาฉบับนี้มีอยู่ทั้งหมด 17 ข้อ โดยการรับรองสิทธิที่สำคัญ คือ มนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยมีความเป็นอิสระและสิทธิเท่าเทียมกัน วัตถุประสงค์ก็เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิตามธรรมชาติและโอนกันมิได้ของมนุษย์ ซึ่งสิทธิดังกล่าว คือ สิทธิ ในเสรีภาพ ในทรัพย์สิน ความปลอดภัยและการต่อต้านการกดขี่ ซึ่งรวมถึงการที่จะต้องดำเนิน กระบวนการทางอาญาต่อผู้ต้องหาให้เป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมและกระบวนการดำเนินคดี ต่าง ๆ ต้องไม่ล่าช้า ซึ่งเป็นสิทธิที่อาจจะอนุมานได้ว่าอยู่ในรูปของสิทธิที่มีต่อชีวิตร่างกายและเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในมนุษย์ทุก ๆ คน และยอมรับสิทธินี้เป็นสิทธิมนุษยชนทั่วโลก

2.1.2 ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นสิทธิของมนุษย์โดยตรงที่มีขึ้นพร้อมกับ กำเนิดของมนุษย์อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ก็สื่อความนิยมไป

¹⁸ สันติสุข ปญฺฉนลลิต. การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2540. หน้า 101-125.

แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนก็ได้รับการฟื้นฟูอีกในช่วงศตวรรษที่ 20 นี้เอง โดยมีเหตุผลที่สิทธิมนุษยชนกลับมาได้รับความสนใจอีก คือ มีวิกฤตการณ์เกิดขึ้นหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นลัทธินาซี (Nazism) ฟาสซิสต์ (Facism) การเกิดสงครามและลัทธิชาตินิยม ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงไปสู่แนวคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชน ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ควรมีความเท่าเทียมกัน (Equality Among Men) ได้เพิ่มมากขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น เพื่อทำให้คำกล่าวของ Winston Churchill ที่ว่าจะเทิดทูนสิทธิของมนุษย์เป็นสิ่งที่สมบูรณ์มากขึ้น จากวิวัฒนาการการคุ้มครองสิทธิที่มีมาในประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วและจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประเทศต่าง ๆ ที่ร่วมกันก่อตั้งองค์การสหประชาชาติได้ร่วมกันร่างกฎบัตรสหประชาชาติเพื่อใช้เป็นข้อบังคับและแนวทางการดำเนินคดี คำนำของกฎบัตรได้กล่าวไว้ว่า “ชนชาติต่าง ๆ ในสหประชาชาติจะยึดมั่นในความเชื่อในสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานในศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ในสิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงและชนชาติทั้งใหญ่ น้อย” และมาตรา 55 ซึ่งบัญญัติว่า โดยมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดสถานการณ์ที่มั่นคงและความผาสุกซึ่งจำเป็นสำหรับความสัมพันธ์โดยสันติและฉันทมิตรระหว่างประเทศซึ่งตั้งอยู่บนความเคารพในหลักการแห่งความเสมอภาคและการตัดสินใจด้วยตนเองของมวลชน สหประชาชาติจะส่งเสริมความเคารพต่อสิทธิและรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานของมวลชนโดยไม่มีความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษาหรือศาสนา¹⁹ ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎบัตรสหประชาชาติ ประเทศสมาชิกต่าง ๆ จึงได้ร่วมกันร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อให้สอดคล้องกับกฎบัตรของสหประชาชาติ ซึ่งประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้ลงมติรับรองเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948ซึ่งบทบัญญัติเรื่องสิทธิที่ประกาศรับรองในปฏิญญาสากลดังกล่าวส่วนใหญ่ก็มาจากสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights)²⁰ แต่เรียกว่าสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าว ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ดังนี้

“บุคคลชอบที่จะได้รับความเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติในการวินิจฉัยชี้ขาด สิทธิและหน้าที่ตลอดจนข้อที่ถูกกล่าวหาใด ๆ ทางอาญา”

จากบทบัญญัติของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พบว่าได้มีการรับรองให้มีการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย แต่มิได้บัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็วไว้อย่างชัดเจน แต่ว่าการพิจารณาโดยเร็วจะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหา

¹⁹ กุลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. หน้า 38-39.

²⁰ นพนิติ สุริยะ. กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2542. หน้า 11.

จึงขออนุมานได้ว่าสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็วเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาอย่างเป็นธรรม ซึ่งบัญญัติไว้ดังกล่าว

2.1.3 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966

ภายหลังจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ มีมติรับรองคำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อปี ค.ศ.1948 แล้ว สหประชาชาติได้บัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับมนุษยชนทางอาญาที่สำคัญคือ สิทธิในความเสมอภาคกันตามกฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม ถ้าถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย และสิทธิในการได้รับการพิจารณาโดยเหมาะสมในเวลาอันสมควรเพื่อเป็นหลักประกัน โดยบัญญัติใช้ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทางอาญาให้ได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมตามมาตรฐานสากล โดยบัญญัติไว้ใน “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง” เพื่อให้ประเทศที่เป็นภาคีนำหลักต่าง ๆ ไปบัญญัติไว้ในกฎหมายและระเบียบข้อบังคับภายในประเทศให้สอดคล้องเป็นแบบแผนเดียวกัน ต่อมาเมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2535 ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 โดยบัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนทางอาญาไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน เพื่อให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า²¹ สำหรับสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็วนั้น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้บัญญัติรับรองไว้ดังนี้

“ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็มที่ ดังนี้

- (1) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลัน และรายละเอียดในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้
- (2) สิทธิที่จะได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน
- (3) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยปราศจากการชักข้ออย่างไม่เป็นธรรม

จากบทบัญญัติของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองดังกล่าวจะพบว่า ได้มีการรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาโดยเป็นธรรม และรวดเร็วไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดเป็นรายละเอียดการรับรองสิทธินี้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นมาตรฐานสากลในอันที่จะเป็นหลักประกันขั้นต่ำของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ซึ่งถือเป็นสิทธิมนุษยชนทางอาญา และเนื่องด้วยประเทศไทยก็ได้เข้าเป็นภาคีแล้ว จึงทำให้ต้องมีการ

²¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2560). มาตรา 258 ง(1).

ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมนี้เป็นมาตรฐานสากล

สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมที่มีการรับรองไว้ในสนธิสัญญาระหว่างรัฐปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อปี ค.ศ.1948 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 ดังกล่าวมาข้างต้น ถือเป็นมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ทำให้ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกได้นำไปเป็นแบบอย่าง เช่น “อนุสัญญาเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน” ของสภายุโรป ในกฎบัตรว่าด้วยสิทธิของประชาชนและสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปแอฟริกา ซึ่งในส่วนของประเทศไทยได้รับการรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อปี ค.ศ.1948

2.2 มาตรการระหว่างประเทศที่ให้การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนโดยตรง

2.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1959

จากการพิจารณาปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1948 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม เห็นว่าการให้ความสำคัญต่อสิทธิเด็กที่ได้กำหนดไว้เพียงพอและเด็กยังไม่มีสิทธิสมบูรณ์ในตัวเองที่จะได้รับบริการต่าง ๆ อีกทั้งไม่มีสิทธิในฐานะพลเมืองหรือสิทธิในทางการเมือง กระทั่งวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ.1959 สมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติ จึงได้รับการยอมรับสิทธิของเด็กเป็นครั้งแรก โดยมีมติเป็นเอกฉันท์ยอมรับและออกประกาศชี้แจงเรื่องสิทธิซึ่งเด็กทุกคนพึงได้รับโดยไม่มีกีดกันหรือการใดตามข้อตกลงระหว่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กพึงมีชีวิตด้วยเยาว์ที่เป็นสุขทั้งต่อตนเองและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วยในฐานะที่เป็นพลเมือง โดยในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1959 (United Nations Declaration of the Rights of the Child 1959) ระบุว่าเด็กย่อมมีสิทธิที่จะมีชื่อและได้สัญชาติ แต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ไม่มีข้อผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศให้รัฐทั้งหลายที่ร่วมกันแสดงมติรับรองจะต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีตราสารระหว่างประเทศขึ้นอีกฉบับหนึ่ง

2.2.2 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989

สหประชาชาติโดยองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF: United Nations Children Fund) จึงได้ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ขึ้นเพื่อให้มีผลบังคับอย่างจริงจังแก่รัฐที่ให้การรับรอง โดยอนุสัญญาได้ปรับปรุงเนื้อหาในเรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อให้การคุ้มครองเด็กมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น เนื่องจากเห็นว่าการกระทำ ความผิดของเด็กหรือเยาวชนนั้นเกิดจากความอ่อนประสพการณ์ มิได้เกิดจากเจตนากระทำความผิด

ของเด็กหรือเยาวชนนั่นเองโดยตรง²² รวมถึงการรับรองว่าเด็กเป็นผู้ทรงสิทธิ (Subject) ในทางกฎหมายระหว่างประเทศอนุสัญญาดังกล่าวนี้ จัดทำแล้วเสร็จในวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ.1989²³ มีผลบังคับใช้ในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ.1990 เป็นข้อตกลงด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เพื่อให้การรับรองว่าเด็กทุกคนจะได้รับความคุ้มครองดูแลอย่างเท่าเทียมกัน แต่ก็ยังมีเด็กเป็นจำนวนมากที่ยังตกอยู่ในความยากจน การถูกปฏิบัติด้วยความรุนแรง และความไม่เท่าเทียมกัน²⁴ ประเทศไทยได้ลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ.2535 จึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติและดำเนินการให้เป็นไปตามอนุสัญญาดังกล่าวนี้ โดยถือเป็นภาระสำคัญที่จะต้องพิทักษ์และปกป้องสิทธิของเด็ก รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ขัดแย้งหรือไม่เป็นไปตามแนวทางแห่งอนุสัญญาดังกล่าวด้วย อนุสัญญานี้เน้นให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กในอันที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมมากขึ้น จึงถือได้ว่าอนุสัญญาดังกล่าวนี้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศฉบับแรกที่ทำให้ความคุ้มครองและส่งเสริมชีวิตและพัฒนาการขั้นพื้นฐานของเด็กอย่างแท้จริง และถือว่าเป็นการกำหนดมาตรฐานสากลทางกฎหมายที่นานาประเทศได้ร่วมตกลงกันเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเด็ก โดยมีบทบัญญัติทั้งหมด 54 มาตรา

มาตรการทางกฎหมายของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่เข้ามาเสริมปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเสริมการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คือ การที่รัฐภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กตกลงที่จะใช้มาตรการทางบริหารและมาตรการทางนิติบัญญัติที่เหมาะสมตามแต่ทรัพยากรที่พึงมีและตามความต้องการ เพื่อการดำเนินการให้เป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญาดังกล่าวนี้ได้ให้การยอมรับภายใต้กรอบของความร่วมมือระหว่างประเทศ สำหรับมาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาตินี้ ได้กำหนดมาตรฐานให้องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการแห่งรัฐภาคีจึงถือเป็นแนวเพื่อปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดดังนี้

1) มาตรฐานด้านนิติบัญญัติ ในการใช้อำนาจนิติบัญญัติในการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ รัฐภาคีต้องคำนึงถึงหลักการ ดังต่อไปนี้

²² พิชญา เหลืองรัตนเจริญ. กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด. *ตุลพาห*, 60(2), 174-193. หน้า 179.

²³ อัจฉริยา ชูตินันท์. การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกรณีของเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาร้ายแรงตามกฎหมายของประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(พิเศษ), 259-293. หน้า 266. สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2564 จาก https://www.tci-thaijo.org/index.php/human_ubu/article/download/189278/160369/

²⁴ UNICEF Thailand. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กคืออะไร. สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2564. จาก <https://www.unicef.org/thailand/th/what-is-icr>

1.1) หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและลำดับแรก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 3 กำหนดให้การออกกฎหมายที่เกี่ยวกับเด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กไม่ว่าจะเป็นกฎหมายกำหนดบทลงโทษแก่เด็กหรือกฎหมายกำหนดวิธีการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่คุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก²⁵

1.2) หลักไม่เลือกปฏิบัติ (Discrimination) ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 2 ได้กำหนดหลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็กถือเป็นหลักสากลที่ทุกประเทศทั่วโลกยอมรับและถือปฏิบัติ การตรากฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายว่าด้วยบทลงโทษหรือกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิด รัฐภาคีจะต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ โดยไม่คำนึงถึงอายุ เพศ ความพิการของร่างกาย เชื้อชาติ ลัทธิความเชื่อทางศาสนา สีของผิว ภาษาพูด ฐานะทางเศรษฐกิจ ชั้นทางสังคมชนกลุ่มน้อย ความคิดทางการเมือง

1.3) ต้องสอดคล้องกับอนุสัญญา ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 4 มีหลักว่าการออกกฎหมายภายในที่มีบทลงโทษเด็กหรือการปฏิบัติที่มีผลต่อเด็กของรัฐภาคี จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมที่จะใช้บังคับกับเด็กและต้องสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของเด็ก เช่น การกำหนดบทลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตแก่เด็กที่กระทำผิดหาได้ไม่ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 37 และการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตั้งแต่การจับกุม การกักขังหรือการจำคุกเด็กนั้นจะต้องให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้²⁶

2) มาตรฐานด้านการบริหาร การปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารในชั้นก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล เช่น จับกุมสอบสวน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารพึงปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดไว้ ดังนี้

2.1) กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง ต้องนำหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังมาใช้จะนำบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นในภายหลังและมีโทษทางอาญาย้อนหลังไปลงโทษแก่การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนหาได้ไม่ รวมถึงจะนำบทกฎหมายที่เป็นโทษหรือมีโทษหนักขึ้นไปลงโทษแก่การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนหาได้ไม่ ซึ่งเป็นไปตามข้อ 40 2 (a) และการพิพากษาคดีต้องคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สุขภาพ และภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งจะมีลักษณะที่แตกต่างเป็นรายบุคคล

²⁵ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. มาตรฐานการปฏิบัติตัวเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. *วารสารตุลพาท*, 41(5), 18-26. หน้า 19.

²⁶ วิชา มหาคุณ. *ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. 2540. หน้า 10.

การลงโทษหรือการเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนต้องให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง²⁷

2.2) ข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ รัฐภาคีพึงยึดหลักข้อสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์ (Innocent) จนกว่าจะพิสูจน์ได้โดยปราศจากข้อสงสัย (Beyond Reasonable Doubt) ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้ในข้อ 40 2 (b) “เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอย่างน้อยที่สุดจะต้องได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้ 1) ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย”

2.3) ต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็ก เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารของรัฐภาคีจะเลือกปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาไม่ได้ตามข้อ 2 (2) “รัฐภาคีจึงดำเนินมาตรการทั้งปวงเพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการคุ้มครองจากการปฏิบัติไม่ว่ากรณีใด ๆ” ฉะนั้นในกรณีที่เด็กกระทำความผิดเหมือนกันย่อมได้รับการปฏิบัติจากรัฐเหมือนกัน

2.4) คุ้มครองการปฏิบัติโดยมิชอบต่อเด็ก ในข้อ 37 ได้วางหลักว่า “รัฐภาคีประกันว่าเด็กจะไม่ถูกทรมานหรือถูกปฏิบัติหรือถูกลงโทษที่มีลักษณะโหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือถูกลดทอนสิทธิเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยผลการ การจับกุมกักขังหรือจำคุกจะต้องเป็นไปตามบทกฎหมายและใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่าที่จำเป็น และระยะเวลาควบคุมกักขังหรือจำคุกจะต้องให้มีความเหมาะสมกับสภาพความผิดและอายุเด็ก ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องควบคุมหรือกักขังจะต้องแยกต่างหากจากผู้ใหญ่

2.5) การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่เด็ก กรณีเด็กถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา รัฐภาคีพึงจัดให้เด็กได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นใดที่เหมาะสมโดยพลันตลอดจนให้มีสิทธิต่อสู้คดีในศาลได้อย่างเต็มที่

2.6) สิทธิที่จะได้รับการติดต่อกับบิดามารดา รัฐภาคีต้องมีหลักประกันว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกลดทอนสิทธิเสรีภาพยังคงมีสิทธิที่จะได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียนจากครอบครัวไม่ว่าด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร เว้นแต่มีพฤติการณ์พิเศษเท่านั้น

2.7) สิทธิที่จะมีล่ามช่วยเหลือ กรณีเด็กถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาและเด็กนั้นไม่อาจเข้าใจภาษาท้องถิ่นได้ รัฐภาคีจะต้องจัดหาล่ามให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเข้าใจข้อกล่าวหาและสามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามข้อ 40 (2) (b) (vi) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

²⁷ วิชา มหาคุณ. ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล. กรุงเทพมหานคร: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. 2538. หน้า 36.

2.8) ต้องไม่มีการบังคับเด็กให้ให้ถ้อยคำหรือรับสารภาพ เด็กที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญารัฐภาคี จึงคุ้มครองและประกันว่าเด็กนั้นจะไม่ถูกบังคับให้ให้ถ้อยคำหรือรับสารภาพต่อการกระทำความผิดของตน ต้องเปิดโอกาสให้เด็กต่อสู้คดีได้อย่างเต็มความสามารถตามข้อ 40 (2) (b) (iv) อนุสัญญาได้กำหนดกลไกภายในของรัฐ คือ รัฐภาคีจะจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายและมาตรการฝ่ายบริหารที่เหมาะสมเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญานี้กำหนดไว้ไม่ว่าจะโดยวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือปรับปรุงกฎหมายภายในของรัฐให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญา ซึ่งกลไกภายในของรัฐนี้เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพมากเนื่องจากมีสภาพบังคับ (Sanction) หากได้มีการละเมิดต่อสิทธิเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดในชั้นศาลและมาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กภายหลังศาลพิพากษาไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติต่อเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.2.3 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ.1985

จากบทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น ได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับเด็กไว้อย่างดียิ่ง ซึ่งต่อมาองค์การสหประชาชาติได้มีการเสนอกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ.1985 เชิญชวนประเทศสมาชิกให้ปรับปรุงกฎหมาย นโยบายและวิธีปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง โดยปรับปรุงให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของระบบคดีเด็กและเยาวชน ในทุกส่วนของโลกจัดทำสิ่งซึ่งยอมรับกันว่าเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปที่ดีในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนคือเป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่สหประชาชาติยอมรับ ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายใดก็เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน²⁸

สำหรับแนวคิดพื้นฐานของกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ.1985 นั้น กำหนดให้ประเทศสมาชิกควรส่งเสริมสวัสดิภาพความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตในชุมชนอย่างมีคุณค่าและมีความหมายของเด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัวให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ใช้มาตรการทางบวกโดยนำชุมชนมาร่วมมือเพื่อลดความจำเป็นในการใช้กฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชน ควรถือว่าความยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเป็นเสมือนหัวใจของความยุติธรรมทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนและขาดเสียไม่ได้

²⁸ โอนทัย ศรีดาวเรือง. การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา : ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการโอนคดี ตามมาตรา 97 วรรคสอง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพมหานคร. 2557. หน้า 12.

ในกระบวนการพัฒนาชาติ นอกจากนี้ ควรมีการประสานงานและพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยมุ่งที่จะปรับปรุงและดำรงความสามารถของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการความยุติธรรมแก่เด็กและเยาวชนอย่างสม่ำเสมอให้ล้าหลัง รวมถึงเรื่องระเบียบการปฏิบัติงาน วิธีการทำงานและทัศนคติของบุคลากรเหล่านั้นด้วยขอบเขตของกฎและค่านิยามนั้นจะใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากการแบ่งแยกเด็กและเยาวชน คือ เด็กหรือเยาวชนซึ่งตามระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องอาจถูกดำเนินคดีสำหรับความผิดด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากของผู้ใหญ่

ความผิด คือ พฤติกรรมใด (การกระทำหรือละเว้นกระทำ) ที่ต้องรับโทษจากกฎหมายตามระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน คือ เด็กและเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมายหรือถูกพบว่ากระทำผิดกฎหมาย ประเทศสมาชิกควรมีข้อตกลงร่วมกันในการจำกัดอายุขั้นต่ำของเด็กและเยาวชนในการรับผิดทางอาญาอย่างสมเหตุผล ระบบยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนควรเน้นถึงความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน การตัดสินเด็กและเยาวชนนอกจากการคำนึงถึงสัดส่วนของน้ำหนักของความผิดในบทลงโทษแล้ว ยังควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของพวกเขาด้วย ควรมีการวางแนวทางที่แน่ชัดในการใช้ดุลพินิจและให้ผู้ใช้อดุลพินิจควรมีคุณสมบัติและคุณวุฒิในสาขาวิชาชีพพิเศษและน่าเชื่อถือได้ สิทธิขั้นมูลฐานจะต้องได้รับการคุ้มครอง ได้แก่ การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะถูกแจ้งข้อหา สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ สิทธิที่ได้รับคำปรึกษา สิทธิที่จะให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองปรากฏตัวอยู่ด้วย สิทธิที่จะต่อสู้คดีและซักค้านพยาน รวมทั้งสิทธิที่จะอุทธรณ์ด้วย

3. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดี

การดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิด มีวิธีพิจารณาคดีสองระบบด้วยกัน คือ ระบบกล่าวหา (Accusation System) มีลักษณะการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนหรือการดำเนินคดีโดยที่ผู้เสียหายนำคดีมาฟ้องต่อศาล และระบบไต่สวน (Investigation System) มีลักษณะการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐหรือการดำเนินคดีที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหาย เพราะถือว่าเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นได้สร้างความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม²⁹

²⁹ อุทัย อาทิวะช. ระบบการดำเนินคดีอาญา : ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน. ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, เล่มที่ 1, หน่วยที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2562. หน้า 9.

3.1 ระบบกล่าวหา (Accusation System)

3.1.1 วิวัฒนาการของระบบกล่าวหา

ระบบกล่าวหา (Accusation System) เป็นระบบการพิจารณาคดีของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากประเทศอังกฤษ และมีการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในประเทศที่อยู่ในอาณานิคมของอังกฤษ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และสิงคโปร์ เป็นต้น

วิวัฒนาการของระบบกล่าวหา นั้นมาจากการแก้แค้นส่วนตัว ซึ่งในสมัยโบราณการต่อสู้กันเพื่อให้รู้แพ้ชนะจะเป็นการใช้กำลังต่อสู้กัน (Trial by Battle)³⁰ เมื่อมีผู้กระทำความผิดขึ้น ผู้เสียหายก็จะนำเรื่องราวมาฟ้องร้องต่อผู้นำชุมชนหรือผู้มีอำนาจ เพื่อชำระความให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งการชำระความในสมัยก่อนนั้นจะใช้วิธีการทรมานร่างกาย เช่น การให้พิสูจน์ความบริสุทธิ์โดยการดำน้ำ การลุยไฟ หรือให้ต่อสู้กันด้วยอาวุธ หากฝ่ายใดไม่ได้รับอันตรายจากการพิสูจน์หรือเป็นผู้ชนะการต่อสู้ก็ถือว่าเป็นผู้ชนะคดีความนั้น และเมื่อสังคมมนุษย์มีการพัฒนาขึ้น วิธีการทรมานหรือใช้กำลังต่อสู้กันจึงถูกยกเลิกไป เปลี่ยนเป็นการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์กัน โดยแบ่งผู้ที่เกี่ยวข้องออกเป็นสามฝ่าย คือ ผู้ถูกกล่าวหา ผู้กล่าวหาและศาล ซึ่งศาลจะทำหน้าที่เพียงคนกลางเท่านั้น การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา นี้ จะถือว่าคู่ความมีความเสมอภาคกันในทางคดี พยานหลักฐานที่ศาลจะพิจารณาได้นั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่คู่ความได้นำเสนอต่อหน้าศาลเท่านั้น และหากฝ่ายใดนำเสนอพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักไม่เพียงพอให้ศาลเชื่อในข้อเท็จจริงได้ คู่ความฝ่ายนั้นอาจแพ้คดีหรือศาลอาจพิพากษายกฟ้องได้ ดังนั้น ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก การที่คู่ความฝ่ายหนึ่งใช้ความสามารถที่เรียกว่า การถามค้าน (Cross-examination) เพื่อทำลายน้ำหนักพยานหลักฐานจึงเป็นเทคนิคที่สำคัญเพื่อลดความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานอีกฝ่ายต่อศาล³¹ เมื่อคู่ความมีความเสมอภาคในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ศาลจึงเพียงแต่ทำหน้าที่เป็นคนกลางเพื่อควบคุมให้การดำเนินคดีเป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น ศาลจะปล่อยให้คู่ความต่อสู้ด้วยพยานหลักฐานต่อกัน จะไม่เข้าไปซักถามพยานด้วยตนเองเว้นแต่เพื่อความเป็นธรรม ดังนั้น การพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา นี้จึงต้องกระทำต่อหน้าศาลและให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ารับฟังการพิจารณาคดีได้ เพราะเมื่อมีประชาชนเข้าฟังการพิจารณาได้แล้วก็จะเป็นการรับรองได้ว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่ถูกพิจารณาคดีตามอำเภอใจ

³⁰ สมยศ ไขประพาย. บทบาทอำนาจของศาลยุติธรรมในการพิจารณาคดีระบบไต่สวน (ผลงานการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10) สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร. 2555. หน้า 6.

³¹ อุทัย อาทิวา. ระบบการดำเนินคดีอาญา : ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน. หน้า 20.

3.1.2 แนวคิดของระบบกล่าวหา

แนวคิดที่สำคัญของระบบกล่าวหา (Accusation System) มีดังนี้

1) การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะเป็นหน้าที่ของผู้กล่าวหาที่เมื่อกล่าวหาว่าผู้ใดว่ากระทำความผิดแล้ว ก็จะต้องหาพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง

2) โจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลที่เท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันนี้หมายถึง ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยสามารถที่จะนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบในชั้นศาลได้อย่างเต็มที่ รวมถึงการที่คู่ความแต่ละฝ่ายสามารถที่จะคัดค้านพยานหลักฐานที่ไม่ถูกต้องของอีกฝ่ายได้อีกด้วย

3) ศาลจะวางตัวเป็นกลางหรือวางเฉย (Passive) เนื่องจากในระบบกล่าวหานี้ เมื่อให้สิทธิแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายที่จะเสนอพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ ศาลจึงเพียงแต่ทำหน้าที่เป็นเหมือนกรรมการคอยควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนำเสนอพยานหลักฐานตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

4) ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงได้น้อยมาก เนื่องจากถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องแสวงหาพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง ศาลจึงมีบทบาทค่อนข้างจำกัด³²

5) มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสืบพยานอย่างเคร่งครัด พยานหลักฐานใดที่ต้องห้ามนำเสนอตามกฎหมาย เช่น พยานหลักฐานปลอมหรือพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการหลอกลวง ศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้น หรือเรียกว่า บทตัดพยาน (Exclusionary Rule) ซึ่งศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบต่อศาลหรือในชั้นพิจารณาคดีของศาลเท่านั้น ถ้าพยานหลักฐานมีความน่าเชื่อถือไม่เพียงพอแล้วศาลก็จะพิพากษายกฟ้องจำเลยได้

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา จะมีการแยกหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่การพิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน โดยในชั้นสอบสวนจะเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อยื่นฟ้องจำเลยต่อศาล ส่วนในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีจะเป็นหน้าที่ของศาลหรือผู้พิพากษา และการห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่ไม่ได้มีการนำสืบในชั้นศาลถือเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่จะไม่ถูกพิพากษาลงโทษโดยพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย³³

³² วิศรุต มาเจริญ. การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 31-32.

³³ จงมาต อักษรเสนาะ. การค้นหาความจริงโดยวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหากับระบบไต่สวน (ผลงานการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 16) วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร. 2560. หน้า 14.

3.2 ระบบไต่สวน (Investigation System)

3.2.1 วิวัฒนาการของระบบไต่สวน

ระบบไต่สวน (Investigation System) เป็นระบบวิธีพิจารณาคดีซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน และใช้กันแพร่หลายในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธรัฐเยอรมนี เป็นต้น

วิวัฒนาการของระบบไต่สวนนั้น มีที่มาจากการชำระความของพระในศาสนาโรมันคาทอลิก มีรูปแบบการพิจารณาคดีด้วยการซักพอกพยาน ซึ่งก็คือพระผู้ทำการไต่สวนกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ถูกไต่สวน ดังนั้น ผู้ทำการไต่สวนจึงมีหน้าที่ตั้งแสวงหาพยานหลักฐาน การซักถามพยานหรือการซักพอกพยานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง รวมตลอดไปจนถึงการที่ต้องตัดสินคดีความด้วยตนเองอีกด้วย การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนี้ จึงไม่มีคนกลางเหมือนอย่างเช่นในระบบกล่าวหา (Accusation System) ในระยะแรก ๆ การค้นหาความจริงหรือการพิสูจน์ความผิดจึงอาจใช้วิธีการทรมานเพื่อให้ผู้ถูกไต่สวนรับสารภาพ ดังนั้น ในระบบไต่สวน (Investigation System) ศาลหรือผู้พิพากษาจึงมีบทบาทอย่างมากในการดำเนินคดี ทั้งการแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน³⁴ พยานหลักฐานที่ใช้ไม่จำเป็นต้องถูกนำเสนอในชั้นศาลเท่านั้น แต่สามารถนำพยานหลักฐานที่ได้ถูกบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ตั้งแต่ชั้นสอบสวนได้ด้วย หรือมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาด้วยเอกสาร การพิจารณาคดีจึงสามารถกระทำลบล้างได้ง่ายได้ และกระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวน (Investigation System) ที่ให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงแห่งคดีได้อย่างกว้างขวาง ยังเป็นระบบที่คำนึงถึงประโยชน์ของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นหลัก เนื่องจากมองว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายและเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของรัฐด้วย³⁵

3.2.2 แนวคิดของระบบไต่สวน

แนวคิดที่สำคัญของระบบไต่สวน (Investigation System) มีดังนี้

1) การไม่เน้นหลักความเท่าเทียมกันของคู่ความ เพราะเป็นการต่อสู้กันระหว่างศาลกับจำเลย ศาลสามารถที่จะรับฟังพยานหลักฐานที่ถูกบันทึกไว้ตั้งแต่ในชั้นสอบสวนและนำมาพิจารณาในชั้นพิจารณาของศาล ดังนั้น การพิจารณาคดีอาจทำลบล้างได้ง่ายได้

³⁴ วีระพงษ์ บุญโญภาส, สุพัตรา แผนวิจิต และ จันทน์ นาคเจริญวารี. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในการค้นหาความจริง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย. หน้า 25.

³⁵ วรณชัย บุญบำรุง, ธนภุต วรธนัชชากุล และ สิริพันธ์ พลรบ. หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2556. หน้า 140.

2) ศาลมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงในคดี มีอำนาจในการเรียกสืบพยานหลักฐานนอกเหนือจากที่คู่ความนำเสนอในชั้นศาล จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดลสืบพยานเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด ศาลจึงมีบทบาทได้ตั้งแต่ในชั้นสอบสวน

3) ไม่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัด ไม่มีบทตดพยานที่เด็ดขาด ศาลจะเปิดโอกาสให้คู่ความทุกฝ่ายนำเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดเข้าสู่ศาลได้ เพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หรือแม้จะเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีศาลก็สามารถเรียกสืบได้เช่นกันเพื่อหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของจำเลย

4) ศาลจะเป็นผู้ดำเนินการสืบพยาน ซักถามพยานด้วยตนเอง เมื่อศาลถามเสร็จแล้ว โจทก์และทนายจำเลยจึงจะถามพยานได้ แต่จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ดังนั้นพนักงานอัยการและทนายความจึงเป็นเพียงผู้คอยช่วยเหลือศาลเท่านั้น

5) ไม่มีการยกประโยชน์แห่งความสงสัยหรือยกฟ้องจำเลยเพราะพยานหลักฐานมีไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลย เพราะหากศาลสงสัยในพยานหลักฐานก็ต้องค้นหาความจริงให้ถึงที่สุด หรือถ้าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอศาลก็จะพิพากษายกฟ้องจำเลย

การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนี้ มีรูปแบบการพิจารณาคดีในศาลที่ไม่ค่อยเคร่งครัดเหมือนในระบบกล่าวหา ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานทุกชนิดที่คู่ความนำเข้าสู่ศาล ศาลจึงมีสิทธิที่จะรับฟังพยานบอกเล่าได้ ระบบการพิจารณาคดีที่ให้ศาลได้เข้าไปมีส่วนในการช่วยค้นหาความจริง จึงมักจะไม่ใช่ผู้พิพากษาคนเดียวแต่จะใช้ผู้พิพากษาหลายคนเป็นองค์คณะ ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก และเป็นระบบการดำเนินคดีที่ไม่มีการแยกหน้าที่ที่สอบสวนฟ้องร้องออกจากหน้าที่ในการพิจารณาคดี เหมือนอย่างเช่นในระบบกล่าวหา (Accusation System)

ปัจจุบันนี้ ไม่มีวิธีพิจารณาคดีที่เป็นระบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหาโดยชัดเจนแล้ว แต่จะเป็นลักษณะของการผสมผสานทั้งสองระบบเข้าด้วยกัน หากเป็นคดีที่คู่พิพาทเป็นเอกชนก็จะเน้นไปที่ระบบกล่าวหาเป็นหลัก แต่หากเป็นคดีที่รัฐจะต้องเข้ามาปกป้องผลประโยชน์สาธารณะด้วยแล้ว วิธีพิจารณาจะค่อนข้างไปทางระบบไต่สวน เช่น คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.วรรณชัย บุญบำรุง ได้กล่าวไว้ในการสัมมนาวิชาการ หัวข้อ “การพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวน : หลักการและทางปฏิบัติที่เป็นอยู่” จัดโดยศูนย์กฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2563 เกี่ยวกับปัจจัยที่แบ่งระหว่างระบบกล่าวหากับระบบไต่สวน มีอยู่ 3 ประการ³⁶ คือ

³⁶ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. *สรุปสาระสำคัญจากการสัมมนาวิชาการ หัวข้อ “การพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวน : หลักการและทางปฏิบัติที่เป็นอยู่”*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2564 จาก <https://www.law.tu.ac.th/summary-seminar-inquisitorial-system/>

1) ลักษณะของคู่ความ ถ้าคู่ความมีสถานะไม่เท่าเทียมกัน เช่น หน่วยงานราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน นายจ้างกับลูกจ้าง ผู้ประกอบการกับผู้บริโภค เป็นต้น ควรใช้วิธีพิจารณาแบบระบบไต่สวน ลักษณะความไม่เท่าเทียมกันอาจจะเกิดได้จากการที่มีนายที่เก่งกว่า หรือเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถข่มขู่พยานอีกฝ่ายได้ มีฐานะทางสังคมที่ดีกว่า ซึ่งในทางคดีอาญาแล้วหากปล่อยให้คู่ความที่มีความสามารถในทางคดีที่ไม่เท่าเทียมกัน ศาลไม่เข้ามาแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแล้ว ก็อาจทำให้คู่ความที่มีสถานะด้อยกว่าต้องแพคดีหรือต้องรับโทษทั้งที่ไม่ได้กระทำความผิดจริงก็ได้

2) ลักษณะของคดี หากเป็นคดีอาญาหรือคดีที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะแล้ว เช่น คดีคุ้มครองผู้บริโภค จะปล่อยให้ผู้คนจำนวนมากหรือสังคมส่วนรวมได้รับความเสียหายโดยที่ไม่ดำเนินการใด ๆ ไม่ได้ เพราะคดีอาญาไม่เพียงแต่มีจุดประสงค์ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแต่ยังเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของรัฐด้วย คดีเหล่านี้จึงควรใช้ระบบไต่สวน แต่สำหรับคดีแพ่งที่เป็นเรื่องของผลประโยชน์ของเอกชน ศาลจึงไม่ควรเข้าไปมีบทบาทมากเกินไป จึงควรใช้ระบบกล่าวหาในกระบวนการพิจารณาคดี

3) บทบาทของศาล การทำหน้าที่ของศาลในการพิจารณาคดีซึ่งหากเป็นคดีแพ่งซึ่งเป็นเรื่องที่พิพาทกันระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลจะมีบทบาทเชิงรับคือปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความที่จะต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐานหรือใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหา แต่หากเป็นคดีปกครองหรือคดีอาญาที่ศาลต้องพิจารณาถึงการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลจะเชื่อในพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงเพียงเท่าที่คู่ความนำเสนอไม่ได้ ศาลจึงควรมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดี

4.1 นิติปรัชญา (Philosophy of Law)

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ อาจารย์ผู้สอนวิชานิติปรัชญาของไทยได้นิยามคำว่า “นิติปรัชญา” คือการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายในลักษณะทั้งหมด (As a Whole) อย่างครอบคลุมและถึงแก่นแท้ของกฎหมาย ไม่เฉพาะว่าเป็นกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องใด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการคิดกฎหมายอย่างปรัชญา (To think of law philosophically) โดยพิเคราะห์ว่ากฎหมายแท้จริงแล้วคืออะไร³⁷ การพัฒนาและใช้กฎหมายในสังคมโลกไม่ใช่เพื่อความยุติธรรมอย่างเดียว แต่อาจจะใช้เพื่อ

³⁷ ปรีดี เกษมทรัพย์. *นิติปรัชญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2551.

รักษาความสงบเรียบร้อยหรือความมุ่งหมายอื่น ๆ ซึ่งการใช้กฎหมายไม่ว่าจะเพื่อการใดจะต้องไม่ลืมนึกถึงความมุ่งหมายเดิมของกฎหมายก็เพื่อความยุติธรรม³⁸

รองศาสตราจารย์สมยศ เชื้อไทย ให้ความหมายของคำว่า “นิติปรัชญา คือการศึกษาว่ากฎหมายที่แท้จริงคืออะไร เรารู้กฎหมายได้อย่างไร ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมีลักษณะอย่างไร และความยุติธรรมคืออะไร เกี่ยวข้องกับกฎหมายอย่างไรนั่นเอง” ซึ่งเป็นการศึกษากฎหมายที่ใช้อยู่ว่ามีความยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรม หรือเรียกว่าทฤษฎีความยุติธรรม (Theory of Justice) เพราะเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมแล้ว ย่อมมีปัญหาเกี่ยวกับความต้องการของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน การที่จะแยกได้ว่าใครจะได้รับความยุติธรรมแค่ไหน จะดูเฉพาะตัวบุคคลเพียงคนเดียวไม่ได้ ต้องดูว่าความยุติธรรมในสังคมนั้นรวมคืออะไร เพื่อให้ปัญหาหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้ยุติด้วยความเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย³⁹

ดังนั้น นิติปรัชญา คือวิชาที่ศึกษาถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของกฎหมายหรือเจตนารมณ์ของกฎหมายกับความยุติธรรม การใช้กฎหมายจะต้องใช้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นการยากที่จะบอกได้ว่าความยุติธรรมของแต่ละบุคคลอยู่ที่จุดใด⁴⁰ เพราะเมื่อบุคคลนั้นมีความรู้สึกว่าคุณไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมหรือถูกเอาเปรียบ หรือไม่ได้รับการปฏิบัติที่เท่ากับอีกฝ่ายก็จะเกิดความรู้สึกว่าคุณไม่ได้ได้รับความยุติธรรมแล้ว ความยุติธรรมไม่ใช่ว่าแต่ละฝ่ายจะต้องได้อย่างเท่าเทียมกัน แต่เป็นการพอใจและยอมรับเพื่อให้ข้อพิพาทยุติลง ดังนั้น รัฐจึงควรที่จะมีวิธีการเพื่อให้กรณีพิพาทที่เกิดขึ้นยุติด้วยความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และจะต้องพิจารณาว่ากฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับกับประชาชนมีความชอบธรรมเพียงพอหรือไม่⁴¹ ซึ่ง ลอร์ด เดนนิ่ง อดีตอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ของอังกฤษ ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ความยุติธรรม” คือ เรื่องที่บุคคลในสังคมซึ่งเป็นบุคคลที่มีเหตุผลและมีความรู้สึกผิดชอบเชื่อมั่นว่าเป็นเรื่องที่ชอบธรรม (Justice is what the right-minded members of the community those who have the right spirit within them believe to be fair)⁴² ดังนั้นแล้ว ศาลต้องใช้วิธีการหรือกระบวนการอย่างไรที่จะใช้ในการพิจารณาคดีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด หากมองในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาล ศาลจะพึงทำหน้าที่เพียงเป็นคนกลางคอยควบคุมการต่อสู้กันของคู่ความแต่ละฝ่ายในการนำเสนอพยานหลักฐาน

³⁸ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 73.

³⁹ สมยศ เชื้อไทย. *นิติปรัชญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2562. หน้า 65-66.

⁴⁰ อุดมพร อมรรธรรม. *ปรัชญากฎหมาย พระเจ้าอยู่หัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: แสงดาว. 2550. หน้า 47.

⁴¹ เกรียงไกร รอบรู้. นิติศึกษาว่าด้วยนิติปรัชญา : มโนทัศน์อันคลาดเคลื่อนต่อการศึกษาวิชานิติปรัชญา. *รัฐสภาสาร*, 64(10), 30-42. หน้าที่ 36-37. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2564 จาก

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20170221154230.pdf

⁴² Lord Denning, *The Road to Justice*, London: Stevens and Sons, 1995, at page 4. อ้างใน สำนักงานศาลยุติธรรม. *ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม. 2552. หน้า 2.

ต่อศาล หรือศาลจะทำหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมของคู่ความแต่ละฝ่าย ซึ่งระบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหาจะเป็นสิ่งที่บอกได้ว่าระบบใดที่จะช่วยให้ผู้พิพากษาหรือศาลใช้อำนาจหรือดุลพินิจได้อย่างเป็นธรรมมากกว่ากัน

4.2 นิติธรรม (Rule of Law)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2560) มีบทบัญญัติถึงความเสมอภาคกันตามกฎหมายและการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม มาตราการที่รัฐให้สิทธิหรือเสรีภาพหรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ⁴³ ประชาชนทุกคนซึ่งรวมถึงผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้มีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม⁴⁴

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายของคำว่า “นิติธรรม หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน”⁴⁵ เป็นลักษณะของการมุ่งที่จะนำกฎหมายที่มีอยู่ในสังคมมาบังคับกับประชาชนทุกคนให้เกิดความเป็นธรรม

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 กำหนดให้ส่วนราชการมีหน้าที่ในการสำรวจ ตรวจสอบ และทบทวนกฎหมาย เพื่อดำเนินการยกเลิกปรับปรุงหรือจัดให้มีกฎหมายขึ้นใหม่ให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาวะการณ์ โดยคำนึงถึงความสะดวกรวดเร็วและลดภาระของประชาชนเป็นสำคัญ⁴⁶ รัฐจึงมีหน้าที่ในการตรากฎหมายให้มีความถูกต้องและเป็นธรรมหรือเป็นไปตามหลักนิติธรรม ซึ่งการบังคับใช้กฎหมาย การกำหนดกฎกติกาและการปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด ไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือบังคับกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและความยุติธรรมเป็นหลัก หรือแม้แต่การที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหาแล้วก็ต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเป็นธรรม การขอให้ลงโทษจำเลยโดยมิให้รอการลงโทษเนื่องจากเป็นความผิดที่อาจเป็นบ่อเกิดแห่งอาชญากรรมได้ในอนาคต

⁴³ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2560). มาตรา 27. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2564. จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>

⁴⁴ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 258.

⁴⁵ สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2564. จาก <https://dictionary.orst.go.th/>

⁴⁶ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 มาตรา 35. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2564. จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C338/%C338-2a-2546-a0002.htm>

เป็นการลงโทษรุนแรงไว้ก่อนถือเป็นการลงโทษล่วงหน้าสำหรับความผิดที่ยังไม่ได้เกิด เป็นการลงโทษที่ขัดต่อหลักนิติธรรม⁴⁷

ศาสตราจารย์อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ อดีตประธานศาลฎีกา ได้กล่าวถึง หลักนิติธรรม คือการยึดหลักความยุติธรรม ความถูกต้องชอบธรรม กระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรม ความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ หลักนิติธรรมจะให้ความสำคัญกับศาล โดยศาลเป็นที่มาของสิทธิ ความศักดิ์สิทธิ์ของสิทธิและเสรีภาพนั้นเกิดจากการที่ศาลยอมรับบังคับให้⁴⁸ การบังคับใช้กฎหมายต้องมีความยุติธรรม และเป็นไปด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ กล่าวคือ ไม่ให้สิทธิคนหนึ่งดีกว่าอีกคนหนึ่ง⁴⁹

บุคคลทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม ย่อมต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร เช่น นักการเมือง อาชีพค้าขาย อาชีพรับจ้าง ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นอย่างไร รวยหรือจน หากมีการกระทำความผิดขึ้นก็ต้องได้รับโทษอย่างเท่าเทียมกันทุกคน ไม่มีบุคคลใดจะอยู่เหนือกฎหมาย (No man is above the law) และรวมไปจนถึงการมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง สำหรับบุคคลที่ไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ เช่น ฐานะยากจนไม่มีเงินจ้างทนายความเพื่อช่วยเหลือในด้านคดี กฎหมายจะต้องคุ้มครองสิทธิโดยการจัดหาทนายความให้เพื่อให้ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง ความเสมอภาคและความมีเหตุผลถือเป็นหลักการสำคัญที่รัฐต้องใช้ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเท่าเทียมเป็นธรรมกับทุกฝ่าย⁵⁰ รัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและผู้พิพากษาหรือศาลก็ต้องใช้อำนาจภายใต้กฎหมายอย่างเป็นธรรมด้วยเช่นกัน หลักนิติธรรมจึงถือว่าเป็นหลักที่ใช้กำกับรัฐในการบริหารประเทศไม่ให้ขัดกับหลักนิติธรรม และเป็นคู่มือช่วยศาลในการตีความกฎหมาย⁵¹ ความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษา (Judicial Independence and Impartiaty) คือการที่ศาลต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง และมีอิสระปราศจากอิทธิพล

⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 135/2541. สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2564 จาก <http://deka.supremecourt.or.th/printing/deka>

⁴⁸ อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ. *การนำหลักนิติธรรมมาปรับใช้กับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานวิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา. 2556. หน้า 14-16. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2564 จาก http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/documents/documents/Presentation_35.pdf

⁴⁹ วารสารยุติธรรมปริทัศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 4, 2553, หน้า 10-16. อ่างใน อรรถพล ใหญ่สว่าง. *หลักนิติธรรม*. จุลนิตินิตยสารทางวิชาการ. ม.ค.-ก.พ.57. 33-58. หน้า 45. สืบค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2564 จาก http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/b166%20jun_11_1.pdf

⁵⁰ วิชา มหาคุณ. *จริยธรรม ธรรมาภิบาล และกฎหมาย*. นครปฐม: มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว, มูลนิธิโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ และมูลนิธิยุวพุทธพัฒนา. 2556. หน้า 17.

⁵¹ สำนักข่าวอิศรา. *วิชญ์ เครืองาม สันนิยยะ “หลักนิติธรรม” ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป*. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2564. จาก <https://www.isranews.org/content-page/item/38255-rule-of-law58.html>

หรือการแทรกแซงใด ๆ⁵² การตัดสินใจจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและให้ความเป็นธรรม แก่คู่ความทุกฝ่าย การพิจารณาคดีหากศาลยึดหลักความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดโดยปล่อยให้คู่ความ ต่อสู้ด้วยพยานหลักฐานที่แต่ละฝ่ายเสนอต่อศาลได้อย่างเต็มที่ แต่ตัวคู่ความกลับมีความสามารถ ในการแสวงหาพยานหลักฐานมาหักล้างต่อคู่ความอีกฝ่ายได้ไม่เท่าเทียมกัน ก็ย่อมไม่สามารถที่จะ รักษาความเป็นธรรมได้ ดังนั้น ศาลจึงต้องพิจารณาว่าคดีแบบใดที่ควรใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบ ไต่สวนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม หรือศาลควรจะมีบทบาทในคดีอย่างไรเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม แก่คู่กรณีแต่ละฝ่ายมากที่สุด ทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครอง ที่รัฐต้องมีกระบวนการพิจารณา ให้เหมาะสมแต่ละประเภทคดีและสถานะของคู่ความเพื่อความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

4.3 ธรรมาภิบาล (Good Governance)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายของคำว่า “ธรรม” หมายถึง คุณความดี หลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎหมาย ความเป็นธรรม ในสังคม ส่วนคำว่า อภิบาล หมายถึง บำรุงรักษาและปกครอง⁵³ ธรรมาภิบาลจึงเป็นหลักการปกครอง ตามกฎหมายบ้านเมืองที่มีความถูกต้องและยุติธรรม เป็นหลักการบริหารงานภาครัฐที่จะทำให้มี ประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ได้บัญญัติถึงหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี คือการปฏิบัติราชการที่มีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิด ความผาสุก ความสงบและความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม อันจะส่งผลต่อประโยชน์สูงสุดของ ประเทศ และส่วนราชการจะต้องดำเนินการโดยถือว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางที่จะได้รับการบริการ จากรัฐ⁵⁴ รัฐจะต้องมีความยุติธรรม มีความโปร่งใสในการบริหารงาน ซึ่งควรเปิดโอกาสให้ประชาชน ทุกคนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือร่วมในการพัฒนาบ้านเมือง และรัฐต้อง คำนึงถึงความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ และพร้อมรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้ปฏิบัติหรือจัดการกับ การกิจในการดูแลประชาชนของสังคมด้วย

การบริหารจัดการที่ดีสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน เพราะเป็นหลักการ ที่จะช่วยส่งเสริมให้หน่วยงานหรือองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ โดยประกอบไปด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนึกรับผิดชอบ และหลัก

⁵² สมบัติ พงษ์พิงศกัค. หลักความเป็นอิสระ ความเป็นกลาง และความรับผิดชอบของผู้พิพากษา. *วารสารวิชาการ*, 12-29. หน้า 12. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/lawhcu/article/download/157784/114276/>

⁵³ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*.

⁵⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. *พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 มาตรา 7*.

ความคุ้มค่า ซึ่งทุกคนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ เช่น บริษัทที่ดำเนินธุรกิจด้วยความโปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคมและพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบการประกอบธุรกิจในทุกขั้นตอน ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสมีหลักการบริหารบ้านเมืองที่สามารถตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน การบริหารจัดการองค์กรและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของการบริหารงานขององค์กรนั้น ๆ ธรรมชาติของรัฐบาลจึงเป็นการบริหารจัดการด้วยหลักคุณธรรม การให้ประชาชนมีส่วนร่วมภายใต้กฎหมาย เน้นการบริหารจัดการองค์กรให้มีการพัฒนาและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความผาสุก⁵⁵

การบริหารงานของภาครัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งให้เกิดความเป็นธรรม เป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการบริหารงานของภาครัฐ ความโปร่งใสตรวจสอบได้⁵⁶ หรือแม้แต่การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานของรัฐที่อาจเกิดความเสียหายแก่ทางราชการ รัฐก็ต้องดำเนินการเพื่อสร้างความเชื่อถือให้กับประชาชน แม้จะเป็นเพียงพฤติการณ์ที่ถูกกล่าวหาเป็นการแทรกแซงการปฏิบัติราชการของหน่วยงานอื่น ย่อมเป็นการขัดต่อหลักธรรมาภิบาลและระบบคุณธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่พนักงานของรัฐไม่พึงกระทำและถือว่าเป็นการประพฤติตนไม่สมควร⁵⁷ รัฐต้องมีระบบกฎหมายและระบบยุติธรรมที่จะทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการที่เป็นธรรมจากภาครัฐ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ต้องให้ทันสมัยและเป็นธรรม หน่วยงานมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติและวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มุ่งเน้นประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ⁵⁸ รัฐต้องมีหน้าที่ในการบริหารงานด้านกระบวนการยุติธรรมและพิจารณาว่าวิธีพิจารณาในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ระบบใดที่มีความเหมาะสมหรือก่อให้เกิดประสิทธิภาพและความคุ้มค่า โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้มากกว่ากัน ซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความที่ดีก็จะทำให้การตัดสินใจของศาลมีประสิทธิภาพ

4.4 สิทธิมนุษยชน (Human Right)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2560) บัญญัติไว้ว่า ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน⁵⁹ และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554

⁵⁵ อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ. *การนำหลักนิติธรรมมาปรับใช้กับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย*. หน้า 14.

⁵⁶ วิชา มหาคุณ. *จริยธรรม ธรรมาภิบาล และกฎหมาย*. หน้า 5.

⁵⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6997/2561.

⁵⁸ วิรัช วิรัชนิการวรรณ. แนวคิด ทฤษฎี และหลักการบริหารงานทั่วไป. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรม เปรียบเทียบชั้นสูง*, เล่มที่ 1, หน่วยที่ 1, ปรับปรุงครั้งที่ 3. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2560. หน้า 1-56.

⁵⁹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2560)*. มาตรา 4.

ให้ความหมายของคำว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิพื้นฐานที่มนุษย์พึงมี⁶⁰ มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล โดยได้รับการคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกัน แม้จะได้มีการเจรจาตกลงในการปฏิบัติต่อกันของบุคคล แต่ถ้าข้อตกลงนั้นขัดต่อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือขัดต่อการรักษาความเท่าเทียมกันของสิทธิมนุษยย์ก็ไม่อาจใช้บังคับได้⁶¹

สิทธิจึงเป็นอำนาจตามกฎหมายที่บุคคลได้รับเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง มนุษย์ทุกคนสามารถใช้สิทธิภายใต้กฎหมายได้อย่างเต็มที่ตราบเท่าที่ไม่ไปกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่น เช่น สิทธิของเด็กที่ต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายที่จะไม่ถูกรังแกหรือการลงโทษด้วยวิธีที่โหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม เสรีภาพของบุคคลในการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ และเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ เป็นต้น ในกระบวนการยุติธรรมศาลมีบทบาทในการให้ความยุติธรรมในด้านสิทธิมนุษยชน เช่น ผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้า ซึ่งไม่ได้หมายถึงเฉพาะแต่ในชั้นพิจารณาคดีของศาลเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงทุกขั้นตอนแห่งกระบวนการพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับความคุ้มครอง⁶² การคุ้มครองผู้เสียหายตามกฎหมาย สิทธิของพยานในคดีอาญาที่จะได้รับการคุ้มครองและปฏิบัติที่เหมาะสม ข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไม่มีความผิด การจับและคุมขังบุคคลใด ๆ ในคดีอาญาจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีคำสั่งหรือหมายศาล ยกเว้นการกระทำผิดซึ่งหน้า สิทธิของผู้ต้องหาในการให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้ เป็นต้น

สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องได้รับการปฏิบัติโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งกฎหมายได้ให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องหา พยาน ผู้เสียหาย และสิทธิของเด็กที่จะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค ในการดำเนินคดีอาญากับบุคคลที่มีความสามารถในการเสนอพยานหลักฐานหรือสถานะของคู่ความที่ไม่เท่ากัน หรือความสามารถในการมีทนายความ รัฐต้องมีกลไกที่จะคุ้มครองสิทธินี้อย่างเสมอภาค การที่คู่ความมีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลส่วนผู้พิพากษาวางตัวเป็นกลาง หากคู่ความที่มีความสามารถมากกว่า ถึงขั้น

⁶⁰ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554.

⁶¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 14863/2557.

⁶² กุลพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. 2547. หน้า 257.

“เมื่อใครยวสาวได้สาวเอา” หรือ “ใครดีใครได้”⁶³ อาจทำให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนหรือผู้ที่ไม่มีความสามารถเพียงพอต้องตกเป็นผู้ต้องหาเพียงเพราะไม่สามารถหาพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ สำหรับการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชนนั้น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการการคุ้มครองสิทธิพลเมืองของเด็กนั้น ให้อำนาจรัฐที่จะตัดสินใจว่าจะมีวิธีการหรือกระบวนการอย่างไรที่จะคุ้มครองสิทธิเด็กที่อยู่ในเขตอำนาจของรัฐนั้น ๆ ได้⁶⁴ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนให้อำนาจศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงเพื่อทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิดเป็นอย่างมาก แต่หากปล่อยให้ต่อสู้กับกระบวนการยุติธรรมที่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนอาจทำให้เด็กอยู่ในกระบวนการยุติธรรมที่นานเกินไป การที่ทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็วย่อมเป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย การจับกุมผู้กระทำความผิดหรือการไต่สวนผู้ต้องหานั้นเป็นเรื่องอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐ⁶⁵ กฎหมายกำหนดให้ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย ซึ่งวิธีพิจารณาในระบกกกล่าวหาและระบบไต่สวนเป็นสิ่งที่รัฐต้องพิจารณาว่าระบบใดที่จะช่วยให้ประชาชนหรือคู่ความมีความเสมอภาคในการดำเนินคดีมากกว่ากัน

5. บทบาทและอำนาจศาลที่เกี่ยวกับการค้นหาความจริงในการพิจารณาคดีอาญา

5.1 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความ คือ กระบวนการพิจารณาของศาล (Procedure) หรือ กฎเกณฑ์หรือวิธีการที่กฎหมายจะให้คู่ความและศาลปฏิบัติตามเพื่อใช้แก้ไขปัญหาคดีหรือ ค้นหาข้อเท็จจริงในคดี โดยต้องมีความยุติธรรม ความรวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อย⁶⁶ และในกระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้น รัฐมีอำนาจที่จะเริ่มคดีได้เลยหากพบว่ามี การฝ่าฝืนกฎหมาย โดยที่ไม่ต้องรอให้คู่ความนำคดีมาฟ้องศาล ยกเว้นคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้น ศาลจะดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเองได้ตามหลักกระบวนการพิจารณาแบบไต่สวน⁶⁷ วัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเพื่อ

⁶³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. *สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำรา สหาคคมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2529. หน้า 13.

⁶⁴ กุลพล พลวัน. *สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก*. หน้า 273.

⁶⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. *สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย*. หน้า 34-35.

⁶⁶ วรรณชัย บุญบำรุง ธนภฤต วรรณชชากุล และ สิริพันธ์ พลรบ. *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1*. หน้า 107.

⁶⁷ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 118-119.

รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีดังนี้

“มาตรา 172 ตริ เว้นแต่ในกรณีที่จำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน ในการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้ศาลจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และศาลอาจปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง โดยแจ้งให้พยานนั้นทราบประเด็นและข้อเท็จจริง ซึ่งต้องการสืบแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น ๆ หรือศาลจะถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้

(2) ให้คู่ความถาม ถามค้าน หรือถามติงผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์”

กรณีที่ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี กฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังวิธีที่แตกต่างจากที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด ทั้งสถานที่ในการสืบพยาน หรือวิธีการในการสืบพยานในชั้นศาล โดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการถามพยานด้วยตนเอง เพื่อมิให้เด็กได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ไม่ถูกกดดันหรือบีบบังคับจิตใจ เพราะพยานเด็กมีความอ่อนแอและต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษที่เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และลักษณะอื่น ๆ เมื่อต้องมีการสืบพยานในชั้นศาล ศาลต้องตรวจสอบบัญชีระบัพพยานว่ามีการอ้างพยานที่เป็นเด็กหรือไม่ ซึ่งหากต้องมีการออกหมายเรียกพยานจะต้องมีหนังสือให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมในการสืบพยานด้วย เพราะนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์จะมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาเด็กและความเชี่ยวชาญในการซักถามเด็ก โดยทำการประเมินถึงความปลอดภัยจากการรับข้อมูลของผู้ที่จะสอบถามพยานเด็ก กลั่นกรองคำถามและพุดคุย สอบถามเด็กด้วยคำพูดที่จะไม่สร้างความกระทบกระเทือนต่อจิตใจหรือคำถามที่อาจเป็นการซ้ำเติม จะทำให้เด็กสามารถให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องสมบูรณ์ได้⁶⁸

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 529/2550 ศาลมีอำนาจในการกำหนดวิธีการสำหรับสืบพยานเด็ก โดยศาลอาจปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้...ไม่ว่าจะเป็นการสอบถามพยานเองหรือถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้บังคับศาลให้ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่ให้เป็นดุลพินิจของศาลในการกำหนดวิธีการสำหรับสืบพยานเด็ก การที่ศาลใช้ดุลพินิจในการสืบพยานเด็กโดยให้พิจารณาลับ คำเบิกความของพยานย่อมรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

⁶⁸ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติต่อพยานที่เป็นเด็กในคดีอาญา พ.ศ.2559. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/vid/8/cid/1601/iid/11408>

ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ตีในหลักการที่ให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสืบพยานเด็ก ศาลจึงมีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริงในคดีโดยไม่ได้ปล่อยให้คู่ความซักถามพยาน แล้วศาลทำหน้าที่เพียงคอยควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเพียงเท่านั้น ซึ่งมีบทบาทเชิงรุกตามลักษณะการดำเนินคดีในระบบไต่สวน (Investigation System) อีกทั้งเป็นการดำเนินการคุ้มครองสิทธิของพยานในคดีอาญาอีกด้วย

“มาตรา 175 เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ถ้าเห็นสมควรศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้”

การเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการวินิจฉัยคดีหลังจากที่โจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีที่เกิดขึ้นจากเอกสารก่อนการสืบพยานในชั้นศาล เพราะการดำเนินการสอบสวนในชั้นของพนักงานสอบสวนเป็นกระบวนการที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์การกระทำความผิดมากที่สุด ทั้งพยานบุคคลที่อยู่ในสถานที่เกิดเหตุและในขณะที่ยังจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ร่องรอยในสถานที่เกิดเหตุ เป็นการแสวงหาพยานหลักฐานที่ได้จากการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนคดีของพนักงานสอบสวนที่ได้บันทึกไว้เร็วที่สุดหลังจากเกิดเหตุการณ์ขึ้น ซึ่งเมื่อเข้าสู่กระบวนการของพนักงานอัยการที่ต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการมาแล้วอย่างละเอียดและพิจารณาว่าจะส่งฟ้องหรือไม่ แต่เอกสารดังกล่าวไม่ได้ปรากฏในชั้นศาล เพราะเชื่อว่าพนักงานอัยการคือผู้ที่จะรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดินและต้องการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย แต่หากศาลได้เรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการวินิจฉัยคดีได้จะทำให้ศาลได้ทราบข้อเท็จจริงได้มากขึ้น ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการให้อำนาจศาลในการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 ศาลจึงมีบทบาทเชิงรุกได้ตามหลักการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน (Investigation System)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 128/2487 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 เป็นบทจำกัดอำนาจศาลเพียงเพื่อให้ความสะดวกแก่พนักงานอัยการที่จะได้ใช้สำนวนการสอบสวนเป็นเครื่องมือในการว่าความ จึงได้บัญญัติว่าศาลจะเรียกสำนวนการสอบสวนไปจากพนักงานอัยการได้ต่อเมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว

“มาตรา 208 (1) ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าควรสืบพยานเพิ่มเติม ให้มีอำนาจเรียกพยานมาสืบเองหรือสั่งศาลชั้นต้นสืบให้ เมื่อศาลชั้นต้นสืบพยานแล้ว ให้ส่งสำนวนมายังศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัยต่อไป”

การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น เป็นกระบวนการที่ผู้อุทธรณ์ยื่นคำร้องขออุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นเพื่อพิจารณา เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งเห็นสมควรส่งศาลอุทธรณ์แล้ว ก็จะ

ดำเนินการส่งสำนวนต่อไปยังศาลอุทธรณ์ ซึ่งศาลอุทธรณ์จะพิจารณาจากสำนวนทั้งสำนวนที่ศาลชั้นต้นส่งมา และหากเห็นว่าพยานหลักฐานที่ได้มีการสอบสวนสืบพยานในชั้นศาลไม่เพียงพอที่จะวินิจฉัยคดีและให้มีการสืบพยานเพิ่มเติม ศาลมีอำนาจที่จะเรียกพยานมาสืบได้เองหรือส่งศาลชั้นต้นสืบให้ก็ได้ เมื่อศาลชั้นต้นสืบพยานในประเด็นที่ยังได้ข้อเท็จจริงไม่ชัดเจนเรียบร้อยแล้วก็จะส่งสำนวนให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาต่อไป และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 225 ยังให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาและว่าด้วยคำพิพากษาและคำสั่งชั้นอุทธรณ์มาบังคับในชั้นฎีกาโดยอนุโลม เว้นแต่ห้ามมิให้ทำความเห็นแย้งไว้ด้วย ดังนั้น ทั้งศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจึงมีอำนาจในการค้นหาข้อเท็จจริงตามบทบาทเชิงรุกได้อย่างกว้างขวาง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 513/2498 ในคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกถึง 10 ปี เมื่อจำเลยรับสารภาพแล้ว แม้จะได้สืบพยานผู้เสียหายไปยังไม่เสร็จ ศาลชั้นต้นจะงดสืบพยานโจทก์เสียและพิพากษาลงโทษจำเลยก็ได้เมื่อเห็นว่าตามฟ้องคำรับสารภาพของจำเลยและคำพยานที่สืบแล้วเป็นที่พอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นควรจะได้สืบพยานต่อไปก็ชอบที่ศาลอุทธรณ์จะสั่งให้ศาลชั้นต้นสืบพยานให้แล้วส่งสำนวนคืนให้ศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัยตาม มาตรา 208 (1) ศาลอุทธรณ์จะพิพากษาให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาใหม่ตาม มาตรา 208 (2) ไม่ได้

“มาตรา 228 ระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้”

ในการพิจารณาคดีของศาล เมื่อคู่ความฝ่ายใดร้องขอให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมหรือหากศาลยังมีข้อสงสัยในพยานหลักฐานใด ศาลสามารถที่จะสืบพยานเพิ่มเติมในระหว่างพิจารณาได้โดยไม่ต้องให้คู่ความฝ่ายใดร้องขอเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่กระจ่างแจ้ง ศาลไม่จำเป็นต้องผูกพันที่จะรับฟังเฉพาะพยานหลักฐานที่น่าสืบของทั้งสองฝ่ายแต่อย่างใด⁶⁹ แม้คดีดังกล่าวจำเลยจะให้การรับสารภาพศาลก็มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมได้เช่นกัน บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ดังกล่าว จึงเป็นการให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงในคดีอาญาได้กว้างขวางด้วยบทบาทของศาลในเชิงรุก (Active Role) ซึ่งเป็นลักษณะของศาลในระบบไต่สวน⁷⁰

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1502/2550 แม้ว่าศาลชั้นต้นจะมีคำพิพากษาแล้ว ซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลอุทธรณ์ก็ตาม ข้อเท็จจริงในสำนวนคดีดังกล่าวก็มีใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลอุทธรณ์

⁶⁹ ณรงค์ ใจหาญ. *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2556. หน้า 74.

⁷⁰ นิชา ป้องขลาเถา และ ตรีเพชร จิตรมัทธา. ปัญหาการสืบพยานในคดีอาญาของศาล ศึกษากรณีการสืบพยานเพิ่มเติมในระหว่างการพิจารณาโดยพลการ และการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพของจำเลย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 38(3), 55-65. หน้า 57. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564 จาก http://journal.msu.ac.th/upload/articles/article2495_32522.pdf

จะรู้ได้เอง ข้อเท็จจริงตามรายงานการสืบเสาะและพินิจที่พนักงานคุมประพฤติรายงานต่อศาล มิใช่ข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานของคู่ความและศาลไม่อาจนำมาเป็นเหตุยกฟ้องโจทก์ได้ การกระทำความผิดที่ต่อเนื่องเป็นกรรมเดียวแม้โจทก์แยกฟ้องเป็นหลายคดี ศาลก็จะพิพากษา ลงโทษจำเลยทุกคดีไม่ได้ และ ป.วิ.อ. มาตรา 176 วรรคหนึ่ง มิได้บัญญัติห้ามมิให้ศาลสืบพยาน หลักฐานต่อไป ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ป.วิ.อ. มาตรา 288 บัญญัติให้ศาล มีอำนาจโดยผลการที่จะสืบพยานเพิ่มเติม

“มาตรา 229 ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควร ตามลักษณะของพยาน”

พยานหลักฐานที่กฎหมายกำหนดให้ศาลใช้ในการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งนั้น ต้องเป็นพยานหลักฐานที่คู่ความได้นำเสนอและทำการสืบพยานในชั้นศาลเท่านั้น ซึ่งในการไต่สวน มูลฟ้องหรือการพิจารณาต้องมีการระบุบัญชีพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลตรวจดูก่อน โดยแสดงให้เห็น ถึงประเภทและลักษณะของวัตถุ สถานที่ รวมทั้งรายชื่อของบุคคลที่จะนำสืบต่อศาลหรือขอให้ศาล ไปตรวจก่อนวันไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยาน ซึ่งพยานหลักฐานบางอย่างโดยลักษณะและสภาพ ของพยานหลักฐานไม่อาจนำมาสืบในชั้นศาล หากคู่ความแถลงโดยมีเหตุผลความจำเป็นที่ไม่สามารถ นำพยานมาเบิกความที่ศาลนั้นได้ หรือศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลก็จะทำการ สืบนอกศาลได้ รวมถึงกรณีการสืบพยานนอกศาลในคดีที่พยานเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี⁷¹ ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างเต็มที่

“มาตรา 230 เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร ศาล อาจเดินเผชิญสืบพยานหลักฐาน หรือเมื่อมีเหตุจำเป็นไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบที่ศาลนั้น และการสืบพยานหลักฐานโดยวิธีอื่นไม่สามารถกระทำได้ ศาลมีอำนาจส่งประเด็นให้ศาลอื่น สืบพยานหลักฐานแทน ให้ศาลที่รับประเด็นมีอำนาจและหน้าที่ดังศาลเดิม รวมทั้งมีอำนาจส่งประเด็น ต่อไปยังศาลอื่นได้”

การเดินเผชิญสืบพยานหลักฐาน คือ กรณีที่ศาลออกไปสืบพยานหลักฐานไม่ว่า จะเป็นพยานเอกสาร พยานบุคคล พยานวัตถุ สถานที่ หรือผู้เชี่ยวชาญนอกอาคารที่ทำการศาลแต่ยัง อยู่ในเขตอำนาจของศาลนั้น หรือเมื่อมีเหตุจำเป็นที่คู่ความไม่สามารถที่จะนำพยานหลักฐานมาสืบ ในศาลที่รับฟ้องคดีนั้นได้ เช่น พยานจะต้องเบิกความประกอบการชี้ที่เกิดเหตุจึงจะสามารถอธิบาย ข้อเท็จจริงได้ชัดเจน หรือพยานป่วยอยู่ในโรงพยาบาล การสืบพยานต้องกระทำโดยตรงหรือได้เห็น ด้วยตนเองจึงจะถือได้ว่าเป็นพยานที่น่าเชื่อถือ ในกรณีที่ไม่สามารถสืบพยานหลักฐานโดยวิธีใดได้

⁷¹ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. มาตรา 172 จัตวา. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564 จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law4/%BB05/%BB05-20-9999-update.pdf>

และพยานนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น เช่น พยานมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี⁷² ศาลที่เป็นเจ้าของสำนวนมีอำนาจที่จะส่งประเด็นไปให้ศาลที่มีเขตอำนาจที่พยานหลักฐานนั้นอยู่ สืบพยานแทนได้ หรือรวมถึงกรณีที่ไม่สามารถส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นได้ เช่น พยานมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ⁷³ ศาลอาจใช้ดุลพินิจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่อื่นนอกศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพ โดยศาลจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นของพยานที่ไม่อาจเดินทางมาศาลได้กับการที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม⁷⁴ ซึ่งนอกจากศาลจะได้ทราบข้อเท็จจริงที่แจ่มชัดมากขึ้นแล้ว พยานยังได้รับความสะดวกและไม่ต้องเดินทางมาสืบพยานในชั้นศาลในกรณีมีเหตุจำเป็นที่ไม่อาจเดินทางมาได้ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3522/2524 โจทก์ขอส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น ศาลชั้นต้นสอบจำเลยแล้ว จำเลยไม่ค้านและยังแถลงว่าไม่ตามประเด็นไปด้วย ต่อมาจำเลยยื่นคำร้องผ่านเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครขอให้ส่งตัวจำเลยตามประเด็น ศาลชั้นต้นพิเคราะห์แล้วไม่เห็นสมควรและไม่อนุญาต ดังนี้ เป็นเรื่องที่ศาลชั้นต้นมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งได้ และเป็นกรณาดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ชอบแล้ว”

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 รวมถึง มาตรา 230/1 และ 230/2 เห็นได้ว่ากฎหมายมีบทบัญญัติให้ศาลมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีได้อย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดเพียงว่าต้องเบิกความในห้องพิจารณาของศาลเท่านั้น

5.2 ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ

ประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่กำหนดให้ข้าราชการมีจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงเป็นหลักในการครองตนให้เป็นไปตามมาตรฐานจริยธรรม นอกจากนี้แล้วยังมีสภาพบังคับทางวินัยเกี่ยวกับความผิดตามประมวลจริยธรรมด้วย ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในการพิจารณาคดีตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมนั้น มีบัญญัติไว้ ดังนี้

“ข้อ 3 ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจักต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ ทั้งพึงสำรวจตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ ฟังความจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาค และมีเมตตาธรรม”

⁷² “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 230/1.

⁷³ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 230/2.

⁷⁴ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ.2556. สืบค้น

ผู้พิพากษาจะต้องปฏิบัติต่อคู่ความอย่างเสมอเหมือนกัน ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และจะไปโต้เถียงแทนคู่ความอีกฝ่ายเหมือนเป็นทนายความของฝ่ายนั้นไม่ได้ การตัดสินคดีความก็ต้องเป็นไปโดยไม่มีความรู้สึกที่อคติทั้งต่อตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่ความ ทนายความ พยาน รวมทั้งอคติต่อข้อคิดเห็น หรือท่าทีของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือต่อความผิดประเภทใดประเภทหนึ่ง เช่น ผู้พิพากษาที่เป็นสตรีมีอคติต่อผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับคดีข่มขืน เป็นต้น ความรู้สึกอคตินั้นเกิดขึ้นได้ทั้งจากความกลัว ความโกรธหรือความรัก ซึ่งเมื่อเกิดอคติขึ้นในใจแล้วอาจจะทำให้มีการพิจารณาคดีด้วยความไม่เป็นธรรมได้อย่างง่ายดาย

การที่ผู้พิพากษาออกนั่งบัลลังก์ก็ต้องสำรวมตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ไม่นั่งสัปหงก ไม่แสดงอำนาจให้เป็นที่ยำเกรง พึงระลึกว่าตนทำหน้าที่เป็นศาล เป็นคนกลางในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หากมีการโต้เถียงกันระหว่างคู่ความก็ต้องมีคำสั่งเตือนให้บุคคลเหล่านั้นหยุดโต้เถียงทันที รวมถึงการปฏิบัติตนในศาลก็ต้องให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาของทุกคนที่อยู่ในศาลด้วยการแต่งกายต้องเรียบร้อยแบบสากลนิยมหรือแต่งเครื่องแบบราชการก็ได้ และเมื่อออกนั่งบัลลังก์ต้องสวมเสื้อครุยข้าราชการตุลาการ⁷⁵

การใช้วาจาต้องเป็นถ้อยคำที่สุภาพนุ่มนวล ไม่ใช่ถ้อยคำที่เป็นการกระทบกระเทียบ เปรียบเปรย นอกจากการพูดแล้วการรับฟังก็เป็นสิ่งที่สำคัญ และศาลจะต้องฟังความจากคู่ความทั้งสองฝ่าย (Both sides must be heard) ฟังด้วยความตั้งใจและไม่ตัดบทจนกว่าจะเห็นว่าเป็นเรื่องนอกประเด็น ซึ่งปรัชญาเมธีของกรีกโบราณ นามว่า “โซคราตีส” ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “คุณสมบัติสำคัญของผู้พิพากษามีสี่ประการ คือ ฟังด้วยความตั้งใจ ตอบด้วยความสุขุม พิจารณาด้วยความพินิจพิเคราะห์ และวินิจฉัยโดยปราศจากความลำเอียง (Four things belong to a judge: to hear courteously, to answer wisely, to consider soberly and to decide impartially: Socrates)⁷⁶

ทั้งนี้ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลนั้น ผู้พิพากษาต้องให้โอกาสคู่ความทุกฝ่ายในการเสนอพยานหลักฐานและการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงต้องมีน้ำใจหรือความปรารถนาดีต่อผู้มาศาล เช่น พยานเบิกความแล้วร้องไห้ไปก็ให้โอกาสได้หยุดพักทำใจให้หนึ่งสักครู่แล้วเบิกความต่อไป พยานประสพอุบัติเหตุต้องนั่งรถวีลแชร์ก็ให้นั่งเบิกความได้ เป็นต้น

“ข้อ 9 ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐาน

⁷⁵ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการสวมหรือใช้เสื้อครุยตามพระราชบัญญัติเสื้อครุยข้าราชการตุลาการและตะโ�ะยุติธรรม พ.ศ.2534 พ.ศ.2563.

⁷⁶ สำนักงานศาลยุติธรรม. *ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม. 2552. หน้า 12.

หรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง”

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางในการที่จะซักถามหรือเรียกพยานมาสืบได้เอง⁷⁷ แต่ผู้พิพากษาพึงระลึกเสมอว่าตนทำหน้าที่เป็นเพียงคนกลาง การที่จะใช้ดุลพินิจในการซักถามพยาน เรียกพยานมาสืบเอง จะพึงกระทำเมื่อเห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเองเท่านั้น

กรณีที่จะถือว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมนั้น พึงกระทำด้วยความระมัดระวังมิให้คู่ความเกิดความหวาดระแวงในความเป็นกลางของผู้พิพากษา เช่น ศาลเห็นว่าทนายความของคุณฝ่ายใดทำหน้าที่บกพร่อง ศาลก็เข้าไปซักถามหรือเรียกพยานมาสืบแทน การทำเช่นนี้จะทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าศาลมิได้เป็นกลางแล้ว และเหตุที่กฎหมายให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการเข้าไปซักถามหรือเรียกพยานมาสืบได้เอง เพราะถ้าปล่อยให้ทำหน้าที่ของคุณความโดยเฉพาะในเรื่องการนำสืบและการซักถามพยานแล้ว อาจจะมีข้อบกพร่องในสำนวนคดีได้ และสิ่งที่ผู้พิพากษาต้องถือเป็นหลักปฏิบัติ คือ ศาลต้องฟังความทั้งสองฝ่าย ศาลต้องให้คู่ความทุกฝ่ายได้มีโอกาสถามพยานบุคคลที่ศาลเรียกมาสืบ และคัดค้านพยานเอกสารที่ศาลเรียกมาประกอบการพิจารณาด้วย

นอกจากความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมแล้ว การที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำได้เอง ศาลก็มีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองได้ เช่น ในการสืบพยานก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลซึ่งจะต้องนำมาสืบในภายหน้าจะเดินทางออกนอกประเทศ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุจำเป็นอันยากแก่การนำสืบนั้น หากศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งหมายให้ผู้ต้องหาได้หรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งหมายได้ทัน ก็ให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทน⁷⁸

5.3 คำแนะนำของประธานศาลฎีกา

การสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่คู่ความกล่าวอ้างจะต้องกระทำอยู่ในประเด็นแห่งคดี การกำหนดประเด็นข้อพิพาทที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี นอกจากนี้แล้ว การกำหนดวันนัดพิจารณาให้มีความเหมาะสมในแต่ละคดีก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน สำหรับในการพิจารณาคดีอาญานั้น การกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานจึงเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ถูกต้อง รัดกุม รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

⁷⁷ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. มาตรา 288 และมาตรา 235.

⁷⁸ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 237 ทวิ.

ซึ่งคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการพิจารณาคดี⁷⁹ มีสาระสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของศาล ดังต่อไปนี้

“ข้อ 4 ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ ศาลพึงกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานทุกคดี

ในการตรวจพยานหลักฐาน ศาลพึงสอบถามแนวทางการเสนอพยานหลักฐานของ คู่ความแต่ละฝ่าย ความเกี่ยวข้องกับประเด็น และความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้าง รวมทั้ง ข้อเท็จจริงที่รับกันได้โดยไม่ต้องสืบพยาน เพื่อกำหนดวันนัดสืบพยานเท่าที่จำเป็น”

การตรวจพยานหลักฐาน เป็นกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาที่ให้ความคุ้มครองสิทธิ ของจำเลยในการต่อสู้คดี โดยให้คู่ความได้เห็นและทราบแนวทางการนำสืบพยานวัตถุหรือ พยานเอกสารของคู่ความฝ่ายตรงข้ามก่อนวันนัดสืบพยาน เพื่อจะได้หาเอกสารหลักฐานหักล้าง หรือแก้ไขพยานหลักฐานของฝ่ายนั้นได้ เช่น ฝ่ายตรงข้ามอ้างแผนที่เกิดเหตุมา คู่ความอีกฝ่าย ก็จะไปตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุว่าแผนที่ตรงกับที่เกิดเหตุหรือไม่ โดยการกำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้การพิจารณาและสืบพยานในชั้นศาลเป็นไปเพื่อการค้นหาความจริง ว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือบริสุทธิ์ ซึ่งในการตรวจพยานหลักฐานแม้คู่ความจะไม่ได้ร้องขอ ศาลก็มี อำนาจในการกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน โดยก่อนวันตรวจพยานหลักฐานนั้นต้องให้คู่ความ ยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลและส่งสำเนาให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปเพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยได้ต่อสู้คดี อย่างเต็มที่⁸⁰

หลังจากที่คู่ความแต่ละฝ่ายแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานเพื่อให้คู่ความ อีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบแล้วนั้น ศาลจะสอบถามถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีและความจำเป็น ที่จะต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ศาลจะกำหนดว่าแต่ละฝ่ายควรจะใช้พยานที่ปาก ถ้าพยานปากไหน ดูแล้วนอกประเด็นหรือฟุ่มเฟือย ศาลก็มีอำนาจตัดพยานปากนั้นได้ ตลอดจนการยอมรับข้อเท็จจริง ในพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง⁸¹ ซึ่งโดยปกติข้อเท็จจริงที่จะต้องทำการสืบพยานหลักฐานกันนั้น ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดจากการปฏิเสธข้อหาหรือข้ออ้างของคู่ความอีกฝ่าย หากเป็นการยอมรับ ข้อเท็จจริงกันแล้วย่อมถือได้ว่าข้อเท็จจริงเช่นว่านั้นมีอยู่จริง เช่น เชื่อในบาดแผลตามใบรับรองแพทย์ ว่าถูกต้องจริง คู่ความไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ศาลก็ไม่ต้องการสืบพยานให้เสียเวลา ซึ่งศาลจะกำหนด วันนัดสืบพยานเท่าที่จำเป็นเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

⁷⁹ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีให้มีประสิทธิภาพ พ.ศ.2558. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://opsc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/1145/iid/201411>

⁸⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1.

⁸¹ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 173/2.

อำนาจของศาลในวันตรวจพยานหลักฐานนี้ ผู้พิพากษาจึงมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงในคดีได้อย่างบทบาทในเชิงรุกของศาลในระบบไต่สวน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1270/2563 โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยาน จำเลยก็ได้รับสำเนา โดยไม่ได้คัดค้าน และยังปรากฏว่าทนายจำเลยทั้งสองชก้านพยานโจทก์ที่ระบุในบัญชีระบุพยานได้อีกด้วย การที่โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานน้อยกว่า 7 วัน อันเป็นการฝ่าฝืนต่อ ป.วิ.อ. มาตรา 173/1 วรรคสอง จึงมิได้ทำให้จำเลยทั้งสองเสียโอกาสในการต่อสู้คดี ศาลชั้นต้นจึงมีอำนาจอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 229/1 วรรคท้าย

“ข้อ 6 ก่อนกำหนดวันนัดสืบพยาน ศาลพึงสอบถามถึงการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ความจำเป็นที่ต้องดำเนินการเพื่อการสืบพยานในบางเรื่อง เช่น การสืบพยานเด็ก การสืบพยาน โดยการประชุมทางจอภาพ การทำแผนที่พิพาท และกำหนดหน้าที่หรือวิธีการดำเนินการดังกล่าว ให้คู่ความปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถสืบพยานได้ตามกำหนดนัด”

ในคดีที่ต้องมีการสืบพยานหลักฐาน ศาลอาจจะสอบถามคู่ความที่มาศาลด้วยว่ามีพยานบุคคลที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีหรือไม่ หรือมีพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลหรือไม่ หากมีและมีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถนำพยานมาเบิกความในศาลได้ ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานร้องขอหรือศาลเห็นสมควรเองนั้น ให้ศาลทำการสืบพยานตามลักษณะพยานดังกล่าว กรณีการสืบพยานที่เป็นเด็ก ให้ศาลจัดให้พยานอยู่ในห้องพักพยานที่เป็นเด็กแยกต่างหากจากห้องพักพยานทั่วไป หรือเรียกว่าห้องสืบพยานเด็ก โดยให้คำนึงถึงความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของพยานเด็กเป็นสำคัญ และก่อนกำหนดวันนัดสืบพยานเด็ก ศาลต้องมีหนังสือแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ เข้าร่วมในการสืบพยานเด็กด้วย⁸²

การสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาล เช่น พยานเจ็บป่วย หรือมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ หรือพยานที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ ให้ศาลทำการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ และสถานที่ที่จะให้พยานไปเบิกความต้องมีการจัดวางระบบรองรับไว้ด้วย ซึ่งสถานที่อาจจะเป็นสถานที่ของศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาล เช่น สถานีตำรวจ เป็นต้น โดยกำหนดวันเวลาและสถานที่ที่จะให้พยานไปเบิกความให้ชัดเจน ซึ่งการเบิกความของพยานให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล⁸³

การกำหนดหน้าที่หรือวิธีการดำเนินการต่าง ๆ ในการสืบพยานที่เป็นเด็ก ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ยังอ่อนประสบการณ์และสติปัญญาไม่สามารถจะพิจารณาหรือดำเนินการใด ๆ ด้วยตนเอง

⁸² “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 172 ตี.

⁸³ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ.2556

และพยานซึ่งไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างง่ายดาย เพื่อให้สามารถสืบพยานได้ตามกำหนดนัด เป็นอำนาจที่กำหนดให้ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงแห่งคดีและคุ้มครองสิทธิให้กับคู่ความที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม และรวดเร็ว

5.4 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

“มาตรา 74 ก่อนมีคำสั่งควบคุมหรือคุมขังเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือซึ่งเป็นจำเลยทุกครั้ง ให้ศาลสอบถามเด็กหรือเยาวชนหรือที่ปรึกษาทนายความของเด็กหรือเยาวชนนั้นว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงความจำเป็นหรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาไต่สวนเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

ในการพิจารณาออกคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ และการควบคุมหรือคุมขังเด็กหรือเยาวชนให้กระทำเป็นทางเลือกสุดท้าย”

ในกระบวนการสอบสวนคดีอาญา เมื่อพนักงานตำรวจจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด และนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยื่นคำร้องขอตรวจสอบการจับกุมต่อศาลเยาวชนและครอบครัว ในกรณีที่ศาลพิจารณาจากข้อเท็จจริงแล้วว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่น ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ในสถานพินิจหรือในสถานที่อื่นที่เหมาะสมได้ ซึ่งก่อนที่จะมีคำสั่งควบคุมตัวหรือคุมขังเด็กหรือเยาวชน ศาลต้องสอบถามเด็กหรือเยาวชนที่มาอยู่ต่อหน้าศาลว่าจะคัดค้านในการที่ศาลจะมีคำสั่งให้ควบคุมหรือคุมขังด้วยเหตุผลประการใดหรือไม่ เช่น ผู้ปกครองได้นำเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้ามาพบกับพนักงานสอบสวนแล้วไม่จำเป็นต้องควบคุมตัว เป็นต้น และศาลอาจจะเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงความจำเป็นในการที่ต้องควบคุมตัว เช่น ผู้ต้องหาไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ติดตามตัวได้ยาก และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานมาไต่สวนเพื่อประกอบการพิจารณา⁸⁴ ซึ่งอำนาจในการเรียกมาชี้แจงหรือมาไต่สวนเพื่อประกอบการพิจารณานี้ แสดงให้เห็นว่าศาลได้มีบทบาทในการค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวางมาก การทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน เช่น ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนยังเรียนหนังสืออยู่ เป็นต้น จึงไม่ควรจะควบคุมหรือคุมขังเด็กหรือเยาวชนให้เกิดความหวาดกลัวหรือกระทบกระเทือนต่อจิตใจมากเกินไป และให้ถือเป็นทางเลือกสุดท้ายหากไม่สามารถปล่อยตัวหรือใช้วิธีอื่นใดสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้นได้แล้ว เพราะการควบคุมตัวเป็นการจำกัดสิทธิเด็กในอันที่จะทำให้ชีวิต

⁸⁴ สหรัญ กิติ ศุภการ. คำอธิบาย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 2562. หน้า 157.

และอนาคตของเด็กหรือเยาวชนต้องสูญเสียโอกาสบางอย่างไป หากเด็กหรือเยาวชนรู้สึกสำนึก และผู้ปกครองรับว่าจะดูแลเด็กหรือเยาวชนให้ดีและนำตัวมาศาลตามกำหนดนัดได้ทุกครั้ง ศาลอาจพิจารณาปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไปโดยให้อยู่ในความดูแลของผู้ปกครองในระหว่างการดำเนิน กระบวนพิจารณา

“มาตรา 106 ไม่ว่าเวลาใดก่อนศาลชี้ขาดตัดสินคดี ถ้าผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน เห็นสมควรให้มีอำนาจเรียกจำเลยไปสอบถามเป็นการเฉพาะตัวเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหา และสาเหตุแห่งการกระทำความผิด บุคลิกลักษณะ ท่วงที วาจา และข้อเท็จจริงตามมาตรา 115 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ทั้งนี้ ให้กระทำในห้องที่เหมาะสมซึ่งมิใช่ ห้องพิจารณาคดี โดยอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบกระทำการแทนได้”

ในวันนัดพิจารณาก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ศาลจะเรียกจำเลย ไปสอบถามหรือจะมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนโดยตรง สอบถามแทน การสอบถามก็เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดว่าเด็ก หรือเยาวชนที่เป็นจำเลยนั้นได้กระทำการนั้นด้วยเหตุใด ศาลจะพิจารณามูลลักษณะ ท่าทีวาจา ของเด็กเมื่อตอบคำถามของศาล สติปัญญา สภาพร่างกาย สภาพจิต ซึ่งศาลต้องพิจารณาจากลักษณะ ทุกอย่างประกอบกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเด็กหรือเยาวชนเอง และของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือ คนที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เพื่อน เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านั้น มีความเกี่ยวข้องเป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาด้วย โดยให้สอบถามในห้องที่เหมาะสมซึ่งมิใช่ ห้องพิจารณาคดี เช่น ห้องให้คำปรึกษาซึ่งมีลักษณะเป็นห้องรับแขกทั่วไป หรือห้องประชุมเล็ก หรือ ห้องที่ไม่มีบัลลังก์สูง ทำให้เด็กไม่ต้องรู้สึกกังวลและกล้าจะให้ข้อมูลที่เป็นจริงได้

บทบาทของศาลในการเรียกจำเลยไปสอบถามนี้ เป็นบทบาทของศาลในเชิงรุก ที่ศาลมีอำนาจในการซักถามหรือค้นหาความจริงในคดีนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความ ได้นำเสนอในชั้นศาล และไม่จำกัดเพียงเฉพาะข้อเท็จจริงแห่งคดีเท่านั้น ยังสามารถสอบถามถึง เหตุแวดล้อมอื่น ๆ ของเด็กหรือเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิด และทราบแนวทางในการใช้วิธีการสำหรับเด็กแทนการมุ่งให้ได้รับโทษทางอาญา

“มาตรา 111 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชน เป็นจำเลย ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง มาเป็นพยานเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับจำเลยได้”

เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยเพื่อมาสอบถามได้ โดยจะเรียกมาเป็นพยาน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับตัวจำเลย เช่น จำเลยมีนิสัยอย่างไร ตั้งใจเรียนหนังสือหรือไม่ ผลการเรียน

เป็นอย่างไร ช่วยแบ่งเบาภาระผู้ปกครองอย่างไรบ้าง เป็นต้น ซึ่งเป็นบทบาทในการค้นหาความจริงในเชิงรุกของศาลโดยไม่ต้องให้คู่ความร้องขอ และยังทำให้ศาลได้ทราบข้อเท็จจริงที่รอบด้านมากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาพิพากษาคดี

“มาตรา 112 ในการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย เมื่อศาลเห็นเองหรือปรากฏจากรายงานของผู้อำนวยการสถานพินิจว่าบิดามารดา หรือผู้ปกครองใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบเกี่ยวแก่ตัวเด็กหรือเยาวชน กระทำทารุณกรรม หรือกระทำการอันมีลักษณะเกื้อหนุนให้เด็กหรือเยาวชนประพฤติดันเสียหาย หรือปล่อยปละละเลยให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดให้ศาลได้สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงได้...”

หลักการที่ให้ศาลมีอำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยการไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 112 ศาลอาจเห็นเองในระหว่างการพิจารณาคดีหรือได้รับรายงานการสืบเสาะจากผู้อำนวยการสถานพินิจว่าบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนใช้อำนาจปกครองโดยไม่ถูกต้อง เช่น ให้ทำงานหนักเกินไป ไม่ยอมให้ไปโรงเรียน การทำโทษด้วยวิธีรุนแรง ทำร้ายร่างกายหรือกระทำชำเรา เป็นต้น ที่อาจเป็นสาเหตุให้เด็กกระทำความผิดในครั้งนี้ หรือเป็นผู้ที่ช่วยเหลือเกื้อหนุนให้เด็กหรือเยาวชนประพฤติดันเสียหาย เช่น แนะนำวิธีเล่นการพนันเพื่อเอาเงิน การลักทรัพย์เล็กน้อยทั่วไป หรือให้ช่วยดูต้นทางกรณีผู้ใหญ่กำลังกระทำความผิดอยู่ เป็นต้น หรือการปล่อยปละละเลยให้จำเลยกระทำความผิด เช่น รู้ว่าจำเลยเสพและขายยาเสพติดก็ปล่อยให้จำเลยกระทำต่อไป เป็นต้น ให้ศาลทำการไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงได้ และหากศาลเห็นสมควรอาจสั่งถอนอำนาจปกครองเป็นการชั่วคราวได้เป็นเวลาไม่เกิน 2 ปี แต่จะต้องไม่เกินกว่าที่เยาวชนนั้นบรรลุนิติภาวะ เพื่อให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองปรับปรุงตนเองและศาลอาจตั้งบุคคลอื่นที่บรรลุนิติภาวะแล้ว เช่น ลุง ป้า น้า อา ของจำเลย หรือครอบครัวอุปถัมภ์หรือผู้แทนองค์กรด้านเด็กไว้ในความปกครองดูแลเป็นผู้ปกครองชั่วคราว หรือให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้ปกครองชั่วคราว โดยผู้ปกครองที่ศาลตั้งนี้มีอำนาจเกี่ยวกับการกำหนดที่อยู่ การอบรมสั่งสอน การคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือการให้อุปการะเลี้ยงดูตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะความเป็นอยู่ของผู้ปกครอง

บทบัญญัตินี้ ถือเป็นหลักการที่ให้ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในเชิงรุกของศาลในระบบไต่สวน (Investigation System) นอกจากจะทำให้ศาลทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว ยังเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนให้ได้รับการปกป้องดูแลจากบุคคลหรือหน่วยงานอื่นที่สามารถปกครองดูแลเด็กหรือเยาวชนได้

“มาตรา 127 ในกรณีที่จำเลยไม่สามารถมาฟังการพิจารณา ถ้าศาลเห็นสมควรศาลจะสั่งให้สืบพยานในข้อที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นที่ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ลับหลังจำเลยได้ แต่ทั้งนี้ต้องกระทำต่อหน้าที่ปรึกษากฎหมายของจำเลยนั้น”

ในกรณีที่จำเลยไม่สามารถมาฟังการพิจารณาได้ อาจจะเนื่องมาจากติดเรียนหนังสือ ต้องไปสอบเข้าเรียนในระดับที่สูงขึ้น หรือสอบปลายภาคเรียน เป็นต้น ถ้าศาลเห็นสมควรศาลจะสั่งให้สืบพยานในข้อที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นที่ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหลังจำเลยได้ พยานที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นที่ว่าจำเลยได้กระทำความผิด เช่น พยานที่เกี่ยวกับความประพฤติหรือลักษณะนิสัยของจำเลย อาจจะเป็นคุณครูที่สอนในโรงเรียน หรือญาติที่อาศัยอยู่ด้วยกัน แต่ทั้งนี้ต้องกระทำต่อหน้าที่ปรึกษากฎหมายของจำเลยนั้น

ซึ่งการสืบพยานลับหลังจำเลยเป็นเรื่องที่ศาลเห็นสมควรเองเมื่อมีเหตุดังกล่าวข้างต้น โดยไม่ต้องมีผู้ใดร้องขอ อันเป็นบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในระบบไต่สวน (Investigation System)

6. หลักการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศไทย

6.1 ความเป็นมาของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

วิธีปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศไทยก่อนที่จะมีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนดัดสันดานขึ้นในปี พ.ศ.2450 ที่เกาะสีชัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เพื่อควบคุมเด็กที่กระทำความผิดซึ่งมีอายุระหว่าง 10-16 ปี เพื่อปรับเปลี่ยนอุปนิสัยของเด็กที่กระทำความผิดโดยหน่วยงานดังกล่าวอยู่ในความดูแลของกรมตำรวจ⁸⁵ ต่อมากฎหมายได้ให้อำนาจศาลในการสั่งให้เด็กที่มีอายุไม่เกิน 15 ปี ที่ไม่ได้เรียนหนังสือโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรไปไว้ในโรงเรียนฝึกอาชีพตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2478 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ก่อนที่จะมีศาลคดีเด็กและเยาวชน⁸⁶ จนเมื่อปี พ.ศ.2479 ได้มีการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และจัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ.2479 ขึ้น ซึ่งมีบทบัญญัติวิธีการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดโดยการฝึกอบรมไม่ใช่การทำโทษเหมือนแต่ก่อน และยังได้มีการแยกควบคุมผู้ต้องโทษครั้งแรกที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ไว้เป็นพิเศษ และเปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนดัดสันดานเป็นโรงเรียนฝึกอาชีพ พร้อมกับย้ายจากเกาะสีชังมาตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนผู้ต้องโทษครั้งแรกที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี

⁸⁵ เสาวนีย์ สงวนกลิ่น. การบังคับใช้กฎหมายกับการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม. 2557. หน้า 36. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

⁸⁶ อุดลภีดี กิตติยากร. ประวัติศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง หนังสือที่ระลึกในการเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชน จังหวัดระยอง พ.ศ.2526. กรุงเทพมหานคร: ศรีวิกรมชาติย์ สถานฝึกและอบรมบ้านกรุณา. 2526. หน้า 1.

ได้จัดตั้งเป็นทัณฑสถานวัยหนุ่ม⁸⁷ และต่อมากรมราชทัณฑ์ได้มีการโอนกิจการโรงเรียนฝึกอาชีพไปให้กรมประชาสงเคราะห์ดำเนินการตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2501 ตั้งอยู่ที่จังหวัดระยอง มีชื่อว่า “เยาวชนสถานบ้านห้วยโป่ง จังหวัดระยอง” ซึ่งปัจจุบันคือ “สถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กระยอง จังหวัดระยอง” เป็นหน่วยงานที่จัดฝึกอบรมหรือฝึกอาชีพเพื่อสงเคราะห์เยาวชนและแก้ไขเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดแทนการส่งตัวไปคุมขังในเรือนจำ ส่วนทัณฑสถานวัยหนุ่มยังคงอยู่กับกรมราชทัณฑ์ ซึ่งการถูกคุมขังในเรือนจำนอกจากจะเป็นการจำกัดอิสรภาพแล้วยังเป็นตราบาปแก่เด็กและเยาวชนอีกด้วย อีกทั้งยังอาจทำให้มีการเลียนแบบพฤติกรรมที่เลวร้ายจากนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่เนื่องจากการที่ต้องถูกคุมขังอยู่ในสถานที่เดียวกัน ส่วนวิธีพิจารณาคดีอาญานั้น ตามกฎหมายได้กำหนดให้ศาลพิเคราะห์ถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของเด็กหรือเยาวชนแต่ละรายรวมถึงลักษณะของความผิดที่ได้กระทำความผิด เพราะการจัดการกับปัญหาเรื่องเด็กกระทำความผิดนั้น ควรใช้วิธีการที่เหมาะสมแก่วัยโดยไม่ให้ถือว่าเด็กที่กระทำความผิดเป็นอาชญากรหรือเป็นผู้ร้าย เพราะการที่เด็กกระทำความผิดเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่เหนือความสามารถที่เด็กจะแก้ไขได้ด้วยตนเอง จึงจำเป็นที่ศาลต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะบุคคลมากกว่าที่จะคำนึงถึงแต่การกระทำความผิดของเด็กอย่างเดียว เหมือนกับที่ศาลธรรมดาหรือศาลผู้ใหญ่โดยทั่วไป⁸⁸ จากนั้นศาลจึงจะกำหนดโทษตามความเหมาะสมกับลักษณะความผิดและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของเด็กหรือเยาวชนแต่ละรายไป ซึ่งการกำหนดโทษโดยคำนึงถึงลักษณะของการกระทำความผิดของเด็กแต่ละรายนั้น ศาลก็ยังไม่อาจค้นหาสาเหตุที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดได้⁸⁹ กระทรวงยุติธรรมจึงได้มีแนวคิดในการจัดตั้งศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนในประเทศไทยขึ้น

แนวคิดในการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (The Juvenile Court) ของกระทรวงยุติธรรมนั้นก็เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนที่อายุยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์กระทำความผิดอาญา ศาลคดีเด็กและเยาวชนถือเป็นศาลชำนาญพิเศษ (Specialized Court) ที่มีวิธีพิจารณาที่แตกต่างจากศาลธรรมดา (Ordinary Court) หรือศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด (Criminal Justice) ทั้งนี้ เพื่อสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงมีบทบัญญัติให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ พฤติกรรม สุขภาพ และภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันแต่ละบุคคล (Individualized) และจะใช้วิธีการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่องของแต่ละบุคคล แม้เด็กและเยาวชน

⁸⁷ เสาวนีย์ สงวนกลิ่น. การบังคับใช้กฎหมายกับการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน. หน้า 36.

⁸⁸ ไชยเจริญ สันติศิริ. กำเนิดและผลงานของศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง. 232-236. หน้า 232.

⁸⁹ วิชา มหาคุณ. การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว. หน้า 17.

จะได้กระทำความผิดร่วมกันก็ตาม สำหรับการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งนั้นมีบทบัญญัติที่จะคุ้มครองผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียของผู้เยาว์เป็นสำคัญ

สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ.2482 ประธานศาลฎีกาได้เสนอรายงานความเห็นการดูงานศาลในทวีปเอเชียและยุโรปของกระทรวงยุติธรรมเรื่องการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนต่อรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม แต่เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นเสียก่อน จึงยังไม่ได้พิจารณาเรื่องดังกล่าว ต่อจากนั้นก็ได้มีการรื้อฟื้นแนวคิดดังกล่าวขึ้นมาใหม่ในปี พ.ศ.2493 ได้วางแนวการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนไว้โดยให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาและคดีแพ่ง ซึ่งในชั้นแรกจะเริ่มทำเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับเด็กที่กระทำความผิดอาญา และการใช้อำนาจปกครองในเรื่องทางแพ่งก่อนเท่านั้น จนบรรลุผลในปี พ.ศ.2494⁹⁰ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดพระนคร ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีและเยาวชน พ.ศ.2494 ขึ้น โดยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารที่ทำการศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางขึ้น เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2495⁹¹ โดยเปิดที่ทำการชั่วคราวอยู่ที่ตึกศาลแขวงพระนครใต้เดิม ตำบลตลาดน้อย อำเภอสัมพันธวงศ์ ถือเป็นศาลคดีเด็กและเยาวชนแห่งแรกในประเทศไทย และมีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางซึ่งเป็นส่วนราชการฝ่ายตุลาการของศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานของศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นไปโดยเรียบร้อย เช่น มีพนักงานคุมประพฤติคอยสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติและความประพฤติของเด็กและเยาวชนเสนอศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี⁹²

ภารกิจของศาลคดีเด็กและเยาวชนมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ ต้องการแยกพิจารณาพิพากษาคดีเด็กออกจากผู้ใหญ่ โดยใช้วิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเป็นพิเศษ เนื่องจากเด็กมีลักษณะแตกต่างจากผู้ใหญ่ทั้งในด้านความเจริญเติบโตของร่างกาย จิตใจ ความรู้สึกนึกคิด เป็นต้น ศาลคดีเด็กและเยาวชนต้องการที่จะค้นคว้าให้ทราบถึงสาเหตุในการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน แล้วเน้นที่การแก้ไขเด็กหรือเยาวชนให้สามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีและสามารถกลับไปอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยมีได้มุ่งที่จะลงโทษหรือใช้วิธีการที่รุนแรงกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซึ่งจะเป็นการเสียหายต่อชีวิตในอนาคตของเด็ก⁹³ อำนาจศาลคดีเด็กและเยาวชนสำหรับ

⁹⁰ กรกช ว่องไว. การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชน (เอกสารวิชาการรายบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 17). วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร. 2561. หน้า 14.

⁹¹ วิชา มหาคุณ. การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว. หน้า 16.

⁹² คมกริช วัฒนเสถียร. ศาลคดีเด็กและเยาวชน. หน้า 3.

⁹³ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 70.

คดีอาญานั้น ศาลมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทั้งคดีเล็กน้อยไปจนถึงคดีร้ายแรง ส่วนคดีแพ่ง ศาลมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งได้อย่างจำกัด ได้แก่ คดีขอตั้งผู้ปกครองผู้เยาว์ คดีขออนุญาตทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ และคดีขอให้รับรองบุตร

นอกจากนี้ กฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 ได้กำหนดให้คณะกรรมการตุลาการดำเนินการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบที่เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพ ซึ่งจะต้องมีพื้นฐานความรู้สอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมปีที่ 6 ได้รับการอบรมในเรื่องความมุ่งหมายของศาลคดีเด็กและเยาวชนและหน้าที่ตุลาการ มีอัธยาศัยเหมาะสมที่จะอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนให้รู้สำนึกและกลับตัวเป็นคนดีของสังคม สามารถปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบได้ การกำหนดหลักเกณฑ์วิธีกักขังและการเคลื่อนเด็กและเยาวชนโดยสถานที่ในการกักขังเด็กและเยาวชนต้องมีใช้เรือนจำ และห้ามตัดแปลงส่วนใดส่วนหนึ่งของเรือนจำให้เป็นสถานกักขัง ต้องจัดเด็กและเยาวชนชายให้มีที่อยู่แยกต่างหากจากเด็กและเยาวชนที่เป็นหญิง อีกทั้งก่อนที่จะเขียนเด็กหรือเยาวชนต้องชี้แจงให้แก่เด็กหรือเยาวชนนั้นทราบถึงเหตุในการที่จะต้องถูกเขียน⁹⁴

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งได้น้อยมาก จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเพิ่มขึ้น เนื่องจากตามกฎหมายเดิมคดีแพ่งบางเรื่องมีข้อพิพาทหลายกรณีเกี่ยวพันกัน บางส่วนของคดีตกอยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็ก อีกบางส่วนตกอยู่ในอำนาจของศาลแพ่งทำให้คู่ความต้องฟ้องร้องขอแยกเป็น 2 คดี เป็นการไม่สะดวกแก่ประชาชน ฉะนั้น เพื่อให้เป็นไปโดยเหมาะสมและเพื่อประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2506 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2506 ขึ้น

ต่อมา เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2515 คณะปฏิวัติได้มีประกาศฉบับที่ 163 โดยพิจารณาเห็นว่าเยาวชนที่มีอายุเกินกว่าสิบหกปีบริบูรณ์กระทำความผิดอาญาในลักษณะร้ายแรงมากขึ้น ซึ่งเยาวชนประเภทนี้มีความรู้สึกผิดชอบสมควรแล้วจึงต้องได้รับการพิจารณาคดีอาญาเหมือนกับผู้ใหญ่กระทำความผิด โดยได้มีการแก้ไขกฎหมายที่ทำให้อำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวกับคดีอาญาจากเดิม คือ จากที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทุกประเภทหรือทุกฐานความผิดไม่ว่าความผิดนั้นมีอัตราโทษต่ำหรือสูงเพียงใด เปลี่ยนเป็นการกำหนดให้เยาวชนที่มี

⁹⁴ สัก กอแสงเรือง. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: ร.พ.แสงสุทธิการพิมพ์. 2517. หน้า 30-31.

อายุเกินกว่าสิบหกปีบริบูรณ์กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาดังต่อไปนี้ ให้อยู่ในอำนาจของศาลธรรมดา (Ordinary Court) หรือศาลจังหวัดพิจารณาพิพากษาคดี⁹⁵

1) ช่มชู้นกระทำชำเราเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย (มาตรา 277 ทวิ, 277 ตรี)

2) กระทำอนาจารเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย (มาตรา 280)

3) ฆ่าคนตายโดยเจตนา (มาตรา 288, 289)

4) จับคนเรียกค่าไถ่ (มาตรา 313, 314, 315)

5) ชิงทรัพย์ (มาตรา 339, 339 ทวิ)

6) ปล้นทรัพย์ (มาตรา 340, 340 ทวิ)

จนถึงปี พ.ศ.2527 พบว่าปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนั้นล้วนมีปัจจัยจากปัญหาครอบครัวด้วย การที่กระทรวงยุติธรรมมีนโยบายที่จะคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับคดีอาญาและคดีแพ่งที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นไม่เป็นการเพียงพออีกต่อไป เนื่องจากเด็กและเยาวชนต้องอยู่กับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ซึ่งสาเหตุหลักที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดโดยส่วนใหญ่แล้วมาจากปัญหาครอบครัว จากครอบครัวแตกแยก เช่น บิดามารดาหย่าร้างกันแล้วทอดทิ้งบุตรให้อยู่กับปู่ย่าตายาย และบิดาหรือมารดาไปมีครอบครัวใหม่ทำให้เด็กหรือเยาวชนขาดการเอาใจใส่ดูแล ขาดความรักความอบอุ่น เกิดความรู้สึกกระทบกระเทือนต่อจิตใจ ทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่ยอมอยู่บ้าน รู้สึกไม่เป็นที่รักของคนในครอบครัว และออกไปเที่ยวหรือมั่วสุมกับเพื่อนในกลุ่มวัยเดียวกัน หรือหันเข้าหายาเสพติดหรือพลั้งพลาดกระทำความผิดในคดีอาญา รวมถึงอาจส่งผลให้ต้องกลายเป็นอาชญากรในภายภาคหน้าได้ การที่กฎหมายจะมีบทบาทยุติให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพียงอย่างเดียวโดยไม่คุ้มครองครอบครัวนั้นแล้วย่อมที่จะไม่เพียงพอต่อสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ดังนั้น กระทรวงยุติธรรมจึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนที่ศาลคดีเด็กและเยาวชน นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 เป็นต้นมา⁹⁶

6.2 เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

การจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น เพื่อต้องการแยกการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกต่างหากจากที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด โดยมีแพทย์และพนักงาน

⁹⁵ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 21.

⁹⁶ วิชา มหาคุณ. การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว. หน้า 18.

คุมประพฤติที่สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นข้อมูลเสนอศาลประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำความผิด ซึ่งทำให้ศาลได้ทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิด และใช้มาตรการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการที่เหมาะสมเป็นรายบุคคลไป แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนจะได้กระทำความผิดร่วมกันก็ตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 จนถึงพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และให้การช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กเยาวชนให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข รวมไปถึงเพื่อให้คดีเกี่ยวกับครอบครัวได้รับการพิจารณาที่แตกต่างจากคดีธรรมดา เนื่องด้วยเป็นคดีที่มีปัญหาละเอียดอ่อนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว และเพื่อปรับปรุงคุณภาพและเสริมสร้างค่านิยมทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของเด็กหรือเยาวชน และเพื่อลดปัญหาความแตกแยกของครอบครัว และปัญหาเด็กหรือเยาวชนที่เกิดจากครอบครัวไม่ปกติสุข การปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้เพื่อให้ศาลมีทางเลือกหรือวิธีการในการใช้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด และมุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กให้สอดคล้องกับหลักสากลมากขึ้น รวมถึงศาลเยาวชนและครอบครัวถือเป็นศาลแรกที่เกิดแนวคิดในการนำบุคคลภายนอกมาร่วมพิจารณาพิพากษาคดีในศาล นั่นคือผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย⁹⁷

ต่อมา เมื่อได้มีการประกาศอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (Convention on the Right of the Child) ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาด้านกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกำหนดให้ประเทศภาคีสมาชิกคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญก็คือ จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิตหรือลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ไม่มีการทรมานหรือลงโทษที่โหดร้าย การคำนึงถึงอายุของเด็กและความต้องการที่จะส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ และจัดตั้งหน่วยงานและสถาบันส่งเสริมให้มีการตรากฎหมายกำหนดกระบวนการพิจารณา ซึ่งจะใช้เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา⁹⁸

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (Convention on the Right of the Child) มีเจตนารมณ์ที่สอดคล้องกับหลักการในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 คือ ต้องการปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดด้วยการเยียวยาแก้ไขให้เด็กและ

⁹⁷ อัจฉริยา ชูตินันท์. *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2551. หน้า 43-44.

⁹⁸ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the child)*. หน้า 65.

เยาวชนสามารถกลับตัวเป็นคนดีและกลับเข้าสู่สังคมภายนอกได้อย่างปกติ แต่เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มีบทบัญญัติบางประการที่ยังล้าสมัยอยู่ เช่น บทลงโทษด้านการลงทัณฑ์แก่เด็กที่กระทำความผิดด้วยการ “เขียน ทำงานหนัก” ซึ่งเป็นอำนาจของสถานพินิจที่จะใช้ลงทัณฑ์แก่เด็กที่ถูกควบคุมในสถานพินิจตามมาตรา 39 นั้น อาจจะไม่สอดคล้องกับมาตรา 37 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เนื่องจากมาตรา 37 ระบุให้รัฐภาคีไม่ลงโทษหรือกระทำการในลักษณะที่โหดร้ายแก่เด็กผู้กระทำความผิด เป็นต้น อีกทั้งเพื่อเป็นการปฏิบัติตามมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของเด็กในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเฉพาะ เช่น การคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ ภาวะจิตใจ หรือความอ่อนแอแห่งจิตของเด็ก และทำการปรับเปลี่ยนกระบวนการวิธีพิจารณาคดีให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กในเบื้องต้นเป็นสำคัญก่อนสิ่งอื่นใด และโดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) ได้มีการแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม โดยมีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 บัญญัติให้มีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2543 จึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่และโครงสร้างใหม่ คือ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

7. กระบวนวิธีพิจารณาคดีอาญากับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 เป็นการปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (Convention on the Rights of the Child) แห่งสหประชาชาติ ดังนั้น เจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 จึงเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพและให้มีวิธีการสำหรับใช้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว อันจะทำให้เด็กหรือเยาวชนทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ตรงกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนแต่ละราย รวมถึงการให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมที่สั้นที่สุด การค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน จะทำให้ทราบแนวทางเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เด็กหรือเยาวชนสามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้โดยปกติสุข ศาลได้พยายามยึดหลักการ

ที่คำนึงถึงลักษณะการกระทำความผิดเป็นการเฉพาะตัว ประกอบกับหลักการป้องกันความปลอดภัยของสังคม ซึ่งหากพิจารณาแล้วเห็นว่าพอที่จะใช้วิธีการอบรมได้ จะใช้วิธีการลงโทษอื่น ๆ แต่ถ้าหากเด็กที่กระทำความผิดซ้ำไม่รู้สึกสำนึกหรือไม่เข็ดหลาบหรือไม่สามารถใช้วิธีการอบรมหรือวิธีการอื่นได้อย่างเพียงพอที่จะป้องกันความปลอดภัยของสังคมได้ ก็จะถูกส่งตัวไปฝึกอบรมที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนต่อไป ซึ่งวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวที่มุ่งให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

ประเทศไทย เป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Laws) แต่ศาลโดยส่วนใหญ่ใช้วิธีพิจารณาคดีเป็นแบบ ระบบกล่าวหา (Accusation System) ซึ่งแนวคิดของระบบกล่าวหา นั้นถือหลักการว่าโจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลที่เท่าเทียมกัน คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถที่จะนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน ศาลจะวางตัวเป็นกลางทำหน้าที่เหมือนกรรมการตัดสินเท่านั้น ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมได้มาโดยวิธีการสอบคัดเลือกและผ่านการฝึกอบรมเริ่มต้นจากผู้ช่วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น แล้วเลื่อนตำแหน่งขึ้นไปอยู่ศาลสูง⁹⁹ การพิจารณาพิพากษาคดีในทางอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก็จะใช้วิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหา (Accusation System)

ขอบเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวในคดีอาญา ไม่ว่าจะกระทำความผิด ข้อหาร้ายแรงเพียงใด หรืออยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงในท้องที่นั้นก็ตาม หากผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนก็ต้องฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ให้ความหมายของคำว่า “เด็ก” ไว้ว่า บุคคลที่มีอายุเกิน 10 ปีขึ้นไป คือตั้งแต่ 10 ปี 1 วัน เป็นต้นไป แต่ยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ถ้าเด็กที่ยังอายุไม่เกิน 10 ปี ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแต่จะได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายคุ้มครองเด็ก ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องเด็กที่อายุไม่เกิน 10 ปี เป็นคดีอาญาต่อศาลได้ และให้งดการสอบสวนแล้วปล่อยตัวเด็กไปได้หากพบว่าเป็นการกระทำความผิดครั้งแรก เมื่อพนักงานสอบสวนได้เรียกเด็กบิดามารดาว่ากล่าวตักเตือนและเด็กได้รู้สำนึกในการกระทำของตนเองแล้ว ส่วนคำว่า “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลที่มีอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด ให้ถืออายุในวันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นได้กระทำความผิดขึ้น เช่น เมื่อเด็กถูกจับตอนที่อายุ 17 ปี 10 เดือน ซึ่งในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เด็กอายุเกิน 18 ปี ถ้าได้มีการฟ้องร้องเด็กต่อศาลเยาวชนและครอบครัวแล้วนั้น ศาลก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้เนื่องจากกฎหมายให้ถือว่าวันที่กระทำ

⁹⁹ โสภณ รัตนการ. ระบบกฎหมายไทยเป็นระบบซีวิลลอว์หรือคอมมอนลอว์. *ศุลพาท*, 62(2), 1-11. หน้า 7.

ความผิดได้เกิดขึ้น และกรณีเยาวชนแม้จะบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ถ้าได้มีการกระทำความผิดขณะที่มีอายุยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ก็จะต้องถือว่าเยาวชนได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 เช่นกัน

7.1 การสอบสวนและการดำเนินคดีอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ชั้นจับกุม กฎหมายห้ามมิให้จับกุมเด็ก เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล¹⁰⁰ โดยศาลจะคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องอายุ เพศ และอนาคตของเด็กหรือเยาวชน กฎหมายกำหนดให้พยายามเลี่ยงการออกหมายจับโดยให้ใช้วิธีติดตามตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วยวิธีอื่นก่อน เช่น เมื่อเจ้าพนักงานผู้จับแจ้งเหตุแห่งการจับให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยทราบแล้ว จะสั่งให้บุคคลดังกล่าวนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนก็ได้ ในการจับกุมก่อนส่งตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับให้พนักงานสอบสวน ให้เจ้าพนักงานผู้จับทำบันทึกการจับกุมโดยแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ทั้งนี้ ห้ามมิให้ถามคำให้การผู้ถูกจับว่าจะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ ถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนที่ให้ไว้กับพนักงานในชั้นจับกุม ศาลห้ามรับฟังเป็นพยานเพื่อพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชน แต่ศาลอาจนำมาฟังเป็นคุณแก่เด็กหรือเยาวชนได้ เช่น รับฟังเพื่อนำมาเป็นดุลพินิจในการกำหนดวิธีการใช้สำหรับเด็กและเยาวชน¹⁰¹

7.1.1 การสอบสวนคดีอาญา

เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ หรือถูกเรียกตัวมา หรือส่งตัวมาหรือมอบตัว ให้พนักงานสอบสวนสอบถามเบื้องต้นเพื่อทราบชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ อาชีพ และรายละเอียดเกี่ยวกับบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ และเด็กหรือเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม¹⁰² เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนมาแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยื่นคำร้องขอตรวจสอบการจับกุมต่อศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจภายในเวลา 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน โดยไม่นับระยะเวลาเดินทางจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวในพื้นที่ เว้นแต่เป็นกรณี que เจ้าหน้าที่ยังสามารถใช้อดุลพินิจในการเปรียบเทียบปรับได้¹⁰³ ซึ่งเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนด

¹⁰⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 66.

¹⁰¹ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 69.

¹⁰² พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. มาตรา 134.

¹⁰³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 72.

ระยะเวลาที่ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนจะอยู่ในอำนาจควบคุมของพนักงานสอบสวนน้อยกว่าคดีอาญาทั่วไป

การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นก่อนการพิจารณาคดีเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน แต่ในกระบวนการตั้งแต่การจับกุมจนถึงก่อนการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนโดยศาลเสียก่อน กรณีเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาลและยังไม่มีที่ปรึกษากฎหมายเพื่อช่วยเหลือในด้านคดี ศาลต้องตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ โดยศาลจะตรวจสอบว่าขณะกระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ สอบถามว่าเด็กหรือเยาวชนที่มาอยู่ต่อหน้าศาลมีอายุเท่าไร ตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องของการจับว่าเป็นไปตามหลักกฎหมายหรือไม่ เช่น มีการข่มขู่ หรือใช้ความรุนแรงหรือไม่ พุดจาเสียงดังอันเป็นการประจานเด็กหรือเยาวชนให้อับอายหรือไม่ เป็นต้น ถ้าการจับกุมไม่ชอบด้วยกฎหมายศาลก็ต้องสั่งให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป แต่พนักงานสอบสวนยังมีอำนาจในการสอบสวนและส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการฟ้องต่อศาลได้ ถ้าการจับกุมชอบด้วยกฎหมายศาลมีอำนาจสั่งควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ในสถานพินิจหรือกำหนดมาตรการสำหรับเด็กหรือเยาวชน เช่น สั่งให้เข้ารับการบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่โรงพยาบาลใกล้บ้าน หรือรับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด เช่น สั่งให้เข้ารับคำปรึกษาจากนักจิตวิทยาประจำศาล หรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดตามที่ศาลเห็นสมควร หรืออาจจะปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนให้ไปอยู่ในการควบคุมดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย¹⁰⁴ ศาลจะส่งเด็กหรือเยาวชนในกรณีที่ปล่อยเด็กหรือเยาวชนกลับบ้านให้ไปรายงานตัวที่ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวประจำศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการปรึกษาแนะนำจากนักจิตวิทยาประจำศาลและผู้พิพากษาสมทบที่ผ่านการอบรมมาช่วยเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) ซึ่งมาตรการดังกล่าวถือเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการหาสาเหตุของการกระทำความผิด เพื่อให้ทราบว่ามีวิธีการในการแก้ไขเด็กอย่างไรต่อไป

อำนาจของศาลในการกำหนดมาตรการสำหรับเด็กหรือเยาวชนในชั้นนี้เป็นลักษณะของการกำหนดให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการบำบัดรักษาอาการป่วยทางกายกรณีผู้ติดยาเสพติด หรือการเข้ารับคำปรึกษาเกี่ยวกับเหตุปัจจัยอื่น ความประพฤติ ความสัมพันธ์ในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เพื่อให้ให้นักจิตวิทยาประจำศาลเขียนรายงานเสนอศาลประกอบการพิจารณาหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กได้ หรือหากศาลเห็นว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองยังสามารถควบคุมดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดี ก็จะมีมอบตัวให้กลับไปอยู่ในความดูแล

¹⁰⁴ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 73.

ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง การกำหนดมาตรการเหล่านี้ถือเป็นอำนาจในการที่ศาลจะทราบได้ถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อใช้วิธีการที่เหมาะสมในการพิจารณาหรือมีคำสั่งต่อไป

อีกทั้ง เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนให้พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการสอบสวน โดยให้กระทำในสถานที่ที่เหมาะสมโดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งอาจจะเป็นห้องสอบสวนเด็กโดยเฉพาะ และไม่ปะปนกับผู้ต้องหาอื่นหรือมีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้นอันมีลักษณะเป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน แม้จะเป็นผู้ต้องหาในคดีเดียวกันก็ถือว่าเป็นการสอบปะปนกับผู้ต้องหารายอื่น โดยให้คำนึงถึงอายุ เพศ สภาพของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ¹⁰⁵ การสอบปากคำที่มีการจัดให้พนักงานอัยการและนักจิตวิทยาเข้าร่วมฟังการสอบปากคำในชั้นสอบสวน เป็นวิธีการสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่กำหนดให้มีสหวิชาชีพเข้าร่วมฟังการสอบสวนเพื่อเป็นการคุ้มครองเด็กและเยาวชนตาม ป.วิ.อ.มาตรา 133 ทวิ และมาตรา 134/2 จึงไม่ถือว่าพนักงานอัยการและนักจิตวิทยาที่ร่วมในการสอบสวนเด็กนั้นเป็นบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี¹⁰⁶ เป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชน ที่จะให้ปากคำโดยไม่ถูกข่มขู่หรือใช้วิธีการที่อาจจะกระทบกระเทือนจิตใจเด็ก และการให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนยังทำให้พนักงานอัยการได้ทราบถึงลักษณะทางด้านร่างกาย จิตใจ และความประพฤติที่อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในครั้งนั้นได้

7.1.2 การฟ้องหรือการดำเนินคดีอาญา

ในกระบวนการของการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชน พนักงานอัยการจะฟ้องคดีต่อศาลได้ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนแล้วเสร็จ ไม่ว่าจะเป็นการสอบปากคำพนักงานผู้จับ พยานที่อยู่ในเหตุการณ์หรือเห็นเหตุการณ์ การตรวจสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลภายใน 30 วัน นับแต่วันที่จับกุมกรณีที่เป็นการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชน หรือปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนกรณีที่เด็กหรือเยาวชนเข้ามาขอตัว¹⁰⁷ และหลังจากที่พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยื่นคำร้องขอตรวจสอบการจับกุมต่อศาลแล้ว พนักงานสอบสวนต้องแจ้งการจับกุมไปยังสถานพินิจเพื่อให้ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริง ซึ่งหากมีการฟ้องคดีต่อศาลแม้จำเลยจะให้การปฏิเสธก็ตาม ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงและความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนพร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับ

¹⁰⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 75.

¹⁰⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7113/2559.

¹⁰⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 78.

เด็กและเยาวชนต่อศาลด้วย¹⁰⁸ การฟ้องคดีต่อศาลให้อัยการสูงสุดแต่งตั้งพนักงานอัยการคนหนึ่งหรือหลายคนเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและจะต้องฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว¹⁰⁹ ดังนั้น พนักงานอัยการที่จะดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนจึงต้องมีการแยกจากพนักงานอัยการจังหวัดโดยทั่วไป เพื่อให้พนักงานอัยการได้ทำหน้าที่เป็นการเฉพาะคดีเด็กหรือเยาวชน รวมถึงต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติทำนองเดียวกับผู้พิพากษาด้วย¹¹⁰

การสั่งคดีของพนักงานอัยการเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Principle of Opportunity Prosecution) คืออาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาได้แม้จะมีหลักฐานพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรม การรักษาสถิติประโยชน์ของรัฐ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และจะต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว เท่าเทียมกันและเป็นธรรม และต้องกระทำให้เป็นที่ยอมรับศรัทธาแก่ประชาชน¹¹¹ ซึ่งบทบาทของพนักงานอัยการในการอำนวยความยุติธรรมนั้น ต้องตรวจสอบและค้นหาความจริงในคดีอาญา¹¹² รวมถึงการให้คำแนะนำปรึกษาในการสืบสวนและสอบสวน การเข้าร่วมในการสอบสวนและร่วมทำสำนวนสอบสวนตามที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร้องขอ¹¹³ การเข้าร่วมในกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ไม่ว่าจะเป็นการจับกุมหรือการฟ้องคดี การถามปากคำเด็กในฐานะผู้เสียหายหรือพยาน การชี้ตัวผู้ต้องหา การสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กในชั้นสอบสวน พนักงานอัยการต้องใช้กิริยาและภาษาที่เหมาะสม โดยให้คำนึงถึงสภาพร่างกายและจิตใจของเด็ก โดยไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจของเด็กและส่งผลให้ข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง อีกทั้งต้องไม่ตอกย้ำจิตใจเด็กซึ่งบอบช้ำให้เลวร้ายยิ่งขึ้น¹¹⁴ การดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ที่มีวัตถุประสงค์มุ่งไปในทางค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิด แล้วดำเนินการปรับปรุง แก้ไข ฝึกอบรมให้กลับตัวเป็นคนดียิ่งกว่ามุ่งให้ได้รับโทษทางอาญา การพิจารณาสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการจึงต้องพิจารณาทั้งอายุของผู้ต้องหา ถิ่นที่อยู่ สถานที่เกิดเหตุ รายงานของสถานพินิจเกี่ยวกับผู้ต้องหา¹¹⁵ และวันฟ้อง หากเป็นกรณีสั่งไม่ฟ้องคดี ก็จะมีอยู่ 2 กรณี คือ กรณีที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนมาโดยมีความเห็นไม่ฟ้อง และกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กแฉ่งความเห็นมายังพนักงานอัยการว่าควร

¹⁰⁸ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 82.

¹⁰⁹ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 101.

¹¹⁰ คณิต ฒ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2549. หน้า 591

¹¹¹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2563. ข้อ 7.

¹¹² “เรื่องเดียวกัน” ข้อ 15.

¹¹³ “เรื่องเดียวกัน” ข้อ 16.

¹¹⁴ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการคุ้มครองเด็กในคดีอาญา พ.ศ.2543. ข้อ 11.

¹¹⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 82 (2).

สิ่งไม่พึงคดี¹¹⁶ ในชั้นก่อนฟ้องนี้พนักงานอัยการจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อสั่งฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัว และนอกจากความรู้ความสามารถด้านกฎหมายแล้วยังต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนเพื่อให้สามารถกำหนดวิธีการหรือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลได้

ก่อนที่พนักงานอัยการจะดำเนินการฟ้องคดีต่อศาล พนักงานอัยการต้องได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนเสียก่อน ซึ่งหลักฐานที่รวบรวมมานั้นจะเป็นข้อเท็จจริงทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน และการสอบสวนต้องมีบิดามารดาผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย อยู่ด้วยในขณะนั้น เพราะถือว่าเด็กหรือเยาวชนยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ในความดูแลของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ การแจ้งข้อหาจะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น นอกจากพยานหลักฐานที่เป็นข้อเท็จจริงแห่งคดีแล้วยังต้องมีการรวบรวมข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่จะประโยชน์ในการดำเนินคดีต่อไปของพนักงานอัยการ เพราะพยานหลักฐานที่ได้มาจากการสืบสวนสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้น แม้จะมีระยะเวลาของการแสวงหาพยานหลักฐานที่มีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากที่สุด แต่ก็ยังถือว่าเป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้กลั่นกรองทางกฎหมาย หรือเรียกว่า “ข้อมูลดิบ” (Raw Material) กฎหมายจึงกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเพียงเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการที่จะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องหรือความเห็นอื่น ๆ เท่านั้น¹¹⁷ พนักงานสอบสวนจึงต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณากลับกรองพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมและเสนอความเห็นมาให้ การพิจารณาและสั่งคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องตรวจสอบสำนวนอย่างละเอียดรอบคอบ ทั้งนี้ พนักงานอัยการยังต้องได้รับรายงานการสืบเสาะและพินิจถึงข้อมูลส่วนตัวตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงของเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อประกอบการพิจารณาสั่งฟ้องคดีหรือกำหนดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการในชั้นก่อนฟ้องด้วย

ดังนั้น การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในอันที่จะคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชนและคุ้มครองสังคม เพราะบทบัญญัติของกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่เด็กหรือเยาวชนก็เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย กำหนดให้มีการทำงานบริการสังคม

¹¹⁶ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 86.

¹¹⁷ กุลพล พลวัน. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย. ใน *ประมวลสารคดีวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, เล่มที่ 1, หน่วยที่ 4, ปรับปรุงครั้งที่ 3. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2560. หน้า 4-52.

หรือทำงานสาธารณประโยชน์ หรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม ซึ่งกฎหมายให้พนักงานอัยการมีความเห็นชอบในการที่จะกำหนดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนหรือมาตรการพิเศษครบถ้วนแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีต่อเด็กหรือเยาวชนได้ แต่ทั้งนี้ ต้องรายงานให้ศาลทราบและพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควรก่อน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1223/2557 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชน เป็นการใช้กระบวนการยุติธรรมเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับแผนพนักงานอัยการยังไม่มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องจะต้องให้ศาลพิจารณาก่อน ถ้าศาลเห็นชอบกับแผนและมีการปฏิบัติตามแผนแล้ว พนักงานอัยการจึงจะมีอำนาจสั่งไม่ฟ้อง

อำนาจศาลในชั้นนี้จึงเป็นการควบคุมและตรวจสอบความเห็นของพนักงานอัยการเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่สถานพินิจได้เสนอมายังพนักงานอัยการเพื่อให้ความเห็นชอบก่อนแล้ว เมื่อมีการรายงานให้ศาลทราบ ศาลอาจจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับแผนด้วยก็ได้ เป็นอำนาจที่ศาลตรวจสอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอีกชั้นหนึ่ง

7.2 การพิจารณาและการสืบพยานในชั้นศาล

การพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ต้องมีผู้พิพากษาที่มีความรู้ด้านจิตวิทยาเด็กและต้องเป็นผู้มีอัธยาศัยดีที่จะอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน รวมถึงต้องเป็นผู้มีความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวจำนวนไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคน ซึ่งอย่างน้อยหนึ่งคนต้องเป็นสตรี¹¹⁸ เพื่อร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาสมทบนั้นต้องเป็นผู้ที่มีหรือเคยมีบุตรมาก่อน หรือเคยอบรมเลี้ยงดูเด็ก หรือเคยทำงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเยาวชนหรือครอบครัว และต้องเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดีมีความประพฤติเรียบร้อยเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้พบเห็นได้ ซึ่งก่อนที่จะเข้ารับตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบต้องสมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบ และได้รับการอบรมความรู้และผ่านการทดสอบในเรื่องเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวและการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับหลักจิตวิทยาในการสั่งสอนเด็ก การสังคมสงเคราะห์ การให้คำปรึกษาหรือแนะนำหลักการดำเนินชีวิตหรือการดำรงชีวิตประจำวัน และการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเยาวชนและครอบครัว ตลอดจนหน้าที่ของตุลาการเพราะผู้พิพากษาสมทบมีฐานะทางกฎหมายเทียบเท่าข้าราชการ

¹¹⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 23.

ตุลาการเช่นเดียวกัน และการให้ผู้พิพากษาสมทบจะต้องเป็นสตรีอย่างน้อยหนึ่งคน เพราะกฎหมาย
ค่านิ่งว่าสตรีจะมีความเข้าใจเด็กหรือเยาวชนมากกว่าผู้พิพากษาสมทบที่เป็นชาย

แต่ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาที่มาดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัว ก็มาจาก
ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นอื่น¹¹⁹ ไม่ได้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวมาก่อน
หรือไม่เคยปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการปกครองและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน ถึงแม้หน่วยงานจะได้
มีการจัดอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจให้กับผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นประจำ
ก็ตาม แต่ก็ไม่อาจทำให้ผู้พิพากษาเข้าใจจิตวิทยาเด็กได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว เนื่องจากอุปนิสัยหรือ
พฤติกรรมของเด็กในยุคสมัยปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น และด้วยผู้พิพากษาก็จะมีการโยกย้าย
ไปดำรงตำแหน่งยังศาลอื่นเป็นประจำทุกปี

7.2.1 อำนาจศาลในการพิจารณาคดีอาญา

บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลมีอำนาจ
ที่จะสอบถามเด็กหรือเยาวชนด้วยตนเองระหว่างพิจารณาและก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา ซึ่งเป็น
ลักษณะของศาลในเชิงรุกที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิด
โดยในทางปฏิบัติผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบทำการสอบถาม
เพื่อให้ทราบถึงนิสัยใจคอ บุคลิกลักษณะ ที่จะเป็นโยบายต่อการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น¹²⁰
เนื่องจากผู้พิพากษาสมทบบมีประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนโดยตรง ดังนั้น การสอบถาม
ดังกล่าว จึงเป็นเพียงการสอบถามถึงประวัติส่วนตัว ความประพฤติ ทาที่ และความรู้สึกนึกคิดของเด็ก
หรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิด และถึงแม้กฎหมายจะให้ศาลมีอำนาจที่จะสอบถามด้วยตนเอง
เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหาและสาเหตุในการกระทำความผิด แต่ศาลก็ไม่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าว
ด้วยตนเอง ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นการมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบสอบถามแทนเสียมากกว่า
และการสอบถามดังกล่าวนี้ ต้องใช้ห้องที่มีใจห้องพิจารณาคดีธรรมดาทั่วไป¹²¹ เพื่อให้เด็กและ
เยาวชนรู้สึกเป็นกันเอง ไม่ต้องเกรียดเกินไป เป็นห้องธรรมดาไม่มีบัลลังก์ที่สูงกว่าระดับทั่วไป มีแต่โต๊ะ
และเก้าอี้ธรรมดาสำหรับผู้พิพากษาและโจทก์จำเลยนั่งอยู่ด้วยกันเพื่อให้มีบรรยากาศเป็นกันเอง
ผู้พิพากษาจะไม่สวมเสื้อครุยในห้องพิจารณาคดี

7.2.2 อำนาจศาลในการสืบพยาน

การคำนึงถึงสวัสดิภาพเด็กและอนาคตของเด็กเป็นสำคัญ การพิจารณาคดี
รวมถึงการอ่านคำพิพากษาศาลจึงต้องกระทำเป็นการลับ คือไม่ให้บุคคลผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไป
ในห้องพิจารณาคดีด้วย สำหรับผู้ที่มีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดี ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง

¹¹⁹ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 16.

¹²⁰ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 106.

¹²¹ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 107.

ที่ปรึกษากฎหมาย พยาน ล่าม¹²² เป็นต้น เพื่อมิให้เป็นภาระงานเด็กหรือเยาวชนและให้มีลักษณะเป็นกันเองเปรียบเสมือนการปรึกษาหารือกันระหว่างบุคคลในครอบครัว ทำให้เด็กหรือเยาวชนรู้สึกเหมือนอยู่กับบุคคลที่ใกล้ชิด ไม่รู้สึกหวาดกลัวและกล้าที่จะพูดความจริง และในระหว่างการพิจารณาคดี หากศาลเห็นว่าคำให้การของพยานที่แถลงในศาลไม่ว่าจะเป็นในตอนใดตอนหนึ่งที่เกิดหรือเยาวชนไม่ควรจะรับฟัง ศาลจะสั่งให้ออกไปนอกห้องพิจารณาคดีได้ แต่หากเมื่อกลับเข้ามาคืนแล้วศาลจะต้องแจ้งให้เด็กหรือเยาวชนทราบถึงข้อความที่พยานเบิกความไปแล้วเท่าที่ศาลเห็นสมควรที่จะแจ้ง โดยไม่ต้องแจ้งทั้งหมดก็ได้ เพราะหากแจ้งทั้งหมดก็ไม่มีเหตุผลอันควรที่จะให้เด็กหรือเยาวชนออกไปนอกห้องพิจารณาคดี¹²³ กรณีนี้อาจเป็นเพราะศาลเห็นว่าคำให้การของพยานจะกระทบกระเทือนจิตใจหรือความรู้สึกของเด็กหรือเยาวชน จนทำให้ไม่กล้าพูดความจริงออกมา ทำให้ศาลไม่สามารถหาวิธีการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ตรงกับพฤติกรรมที่นำไปสู่การกระทำความผิดได้¹²⁴

การสั่งให้บุคคลออกไปนอกห้องพิจารณาคดีไม่เพียงแต่สามารถให้เด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหาออกไปได้เท่านั้น ศาลอาจจะสั่งให้บุคคลอื่น เช่น บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ปกครองของผู้เสียหาย ออกไปนอกห้องพิจารณาได้เช่นเดียวกัน หากเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนมีบางสิ่งที่ต้องการจะพูดกับศาลเท่านั้น หรือกรณีศาลเห็นว่าผู้ปกครองจำเลยมีอิทธิพลเหนือจำเลย ทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่กล้าพูดความจริงออกมา หรือผู้ปกครองของผู้เสียหายพยายามจ้องหน้า หรือแม้กระทั่งให้ใจท้อออกไปจากห้องพิจารณาก่อนก็ได้เพื่อการพูดคุยกับเด็กหรือเยาวชนเท่านั้น¹²⁵ เพราะเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อ่อนประสบการณ์และขาดความรอบคอบในการพิจารณาหรือการดำเนินการต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีผู้ปกครองหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวเด็กหรือเยาวชนอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีด้วย

อำนาจของศาลในการสั่งให้บุคคลใดออกไปนอกห้องพิจารณาคดีนี้ ถือเป็นบทบาทของศาลในระบบไต่สวนที่จะเรียกพยานหลักฐานมาสืบหรือตัดพยานหลักฐานใดออกจาก การพิจารณาคดีได้อย่างกว้างขวาง อันเป็นวิธีการที่ศาลจะใช้เพื่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชนได้อย่างเป็นธรรม และหากศาลต้องการสอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลมีอำนาจที่จะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครองหรือ

¹²² “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 108.

¹²³ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 109.

¹²⁴ ปพนธีร์ ธีระพันธ์. คดีเยาวชนและครอบครัว (Juvenile and Family Cases). กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. 2561. หน้า 130.

¹²⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 110.

บุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย บุคคลซึ่งให้การศึกษา หรือให้การทำงานมาให้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้¹²⁶ ซึ่งเป็นบทบาทของศาลในเชิงรุก (Active) ที่ไม่ต้องรอให้คู่ความร้องขอ

ในการพิจารณาคดีให้ใช้ถ้อยคำที่เด็กหรือเยาวชนสามารถจะเข้าใจได้ง่าย ใช้ภาษาพูดธรรมดาไม่เป็นทางการ หรือไม่ใช่ภาษากฎหมายในการพูดคุยกับเด็กหรือเยาวชน หรือแม้กระทั่งการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการก็จะต้องใช้ถ้อยคำที่เด็กหรือเยาวชนอ่านแล้วจะเข้าใจ การกระทำความผิดอย่างง่าย ๆ ด้วย และหากเด็กหรือเยาวชนหรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองขอโอกาสพูดหรืออธิบายเหตุผล ศาลต้องให้ออกาสบุคคลเหล่านั้นพูดได้ในระหว่างการพิจารณาคดี เพราะการให้ออกาสพูดหรือระบายสิ่งใดออกมาทำให้เด็กหรือเยาวชนรู้สึกเป็นกันเองและกล้าที่จะบอกความจริง รวมถึงทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิดในครั้งนี้ได้ และนอกจากพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาเพื่อพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว ศาลยังต้องพิจารณาถึงประวัติ อายุ เพศ นิสัย สภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญา ความประพฤติ การศึกษาอบรม อาชีพ ฐานะของเด็กหรือเยาวชน และเหตุแวดล้อมอื่น ๆ เช่น รับจ้างไปขายยาเสพติดเพราะอยากได้เงินมาเล่นเกม หรือมีฐานะยากจนต้องไปลักอาหารมากิน รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เช่น อยู่กับครอบครัวที่ชอบใช้ความรุนแรง บิดามารดาไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง หรือปล่อยให้เด็กหรือเยาวชนเล่นเกมทั้งวัน หรือบิดามารดาหย่าร้างกันปล่อยให้อยู่กับตายายที่มีอายุมากแล้ว หรืออยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า¹²⁷

บทบาทของผู้พิพากษาในกระบวนการสืบพยานนี้จึงไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบในชั้นศาลเท่านั้น จึงมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว การพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนตกเป็นจำเลย ไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัด¹²⁸ เช่น โจทก์ไม่มาศาลตามนัด หรือสืบยื่นบัญชีระบุพยาน ศาลก็ไม่ควรเคร่งครัดมากเกินไป เพราะพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มุ่งคุ้มครองเด็กและประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ อีกทั้งการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ที่ปรึกษากฎหมายจะไม่สวมครุยผู้พิพากษาหรือครุยเนติบัณฑิตซึ่งจะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท เช่น คดีทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 ลักทรัพย์ตามมาตรา 334 ทำให้เสียทรัพย์ตามมาตรา 358 บุกรุกตามมาตรา 362, 364 หากผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงไม่จำเป็นแก่คดี

¹²⁶ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 111.

¹²⁷ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 115.

¹²⁸ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 114.

จะสั่งงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงนั้นก็ได้ หรือจะสั่งให้สืบเสาะมาก็ได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเป็นเรื่องสำคัญเพื่อแก้ไขตัวเด็กหรือเยาวชนมิให้ก่อเหตุร้ายใด ๆ ขึ้นอีกในอนาคต และแม้ว่าผู้อำนวยการสถานพินิจจะมีอำนาจที่จะงดสืบเสาะ แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำเป็นจะต้องรับฟังรายงานการสืบเสาะก่อนพิพากษาคดี ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสืบเสาะข้อเท็จจริงข้อใดข้อหนึ่งก็ได้¹²⁹ เช่น พฤติการณ์ในการกระทำความผิดคดีนี้ไม่จำเป็น ศาลอาจจะสั่งให้สืบเสาะข้อเท็จจริงเฉพาะประวัติการกระทำความผิดหรือการศึกษาอบรมของเด็กหรือเยาวชนก็ได้ หรือเฉพาะข้อเท็จจริงในเรื่องการเยียวยาค่าเสียหายให้ผู้เสียหาย หรือหากมีพฤติกรรมชอบใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ศาลอาจให้สืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติหรือพฤติกรรมการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของเด็กหรือเยาวชนคนนั้นก็ได้ และหากศาลเห็นว่ารายงานข้อเท็จจริงจากผู้อำนวยการสถานพินิจยังไม่เพียงพอหรือศาลอยากให้สืบเสาะข้อเท็จจริงบางอย่างเพิ่มเติมที่พนักงานคุมประพฤติไม่ได้สืบเสาะมา¹³⁰ เช่น เพื่อนร่วมห้องเรียน หรือเพื่อนหญิงหรือชายที่คบหาคุ้นกัน หรือบุคคลผู้ที่ให้การศึกษาแก่เด็กหรือกลุ่มบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยกัน หรือกรณีที่ถูกปกครองแกลงว่าเป็นโรคร้ายแรง จำเป็นต้องรักษาอาการอย่างต่อเนื่อง ศาลอาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพของเด็กหรือเยาวชนให้ละเอียดชัดแจ้ง

ถ้าเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดรับสารภาพ ศาลก็จะพิจารณาคดีพิพากษาหรือมีคำสั่ง แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนปฏิเสธจะต้องมีการสืบพยานหรือถ้าเป็นคดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปก็จะมีสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ¹³¹ แล้วศาลจึงจะพิจารณาคดีพิพากษาหรือมีคำสั่งว่าทำความผิดจริงหรือไม่ หลังจากนั้นศาลจะพิจารณาใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมเป็นรายบุคคล แต่การที่ศาลจะทราบได้ว่าควรใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างไร ก็ด้วยการสอบสวนเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชน ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้พนักงานคุมประพฤติดของสถานพินิจเป็นผู้ทำหน้าที่สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริง

ถึงแม้กฎหมายจะให้ศาลพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับจำเลย และของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ที่จำเลยอาศัยอยู่ด้วย ผู้ที่ให้การศึกษา ผู้ที่ให้ทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้องเป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาดูด้วยก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงข้อเท็จจริงที่ใช้ประกอบการพิจารณาคดีเท่านั้น ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ศาลได้สืบพยานเพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน แต่สำหรับการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี เว้นแต่กรณีที่จำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน ศาลอาจถามพยานเองหรือจะถามนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้ หรืออาจจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงคำให้การของผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน

¹²⁹ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 116.

¹³⁰ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 117.

¹³¹ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. มาตรา 176.

สิบแปดปีที่ได้บันทึกไว้ในชั้นสอบสวน¹³² หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้อง¹³³ ต่อหน้าคู่ความได้ เนื่องจากหากไม่ดำเนินการดังกล่าวอาจเป็นผลร้ายแก่เด็กได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 13533/2558 แม้รายงานการแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนของผู้อำนวยการสถานพินิจ จะมีความสำคัญแก่การพิพากษาคดี แต่ก็มิวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับจำเลยและบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย ไม่ใช่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ถูกฟ้อง และไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการสืบพยานของคู่ความ จึงไม่สามารถนำมารับฟังในฐานะเป็นพยานหลักฐานที่จะนำมาวินิจฉัยเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยได้

รายงานข้อเท็จจริงของผู้อำนวยการสถานพินิจ มีทั้งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เช่น วันเดือนปีที่เกิดเหตุ เด็กหรือเยาวชนนั้นได้กระทำการอย่างไร แต่ในรายงานดังกล่าวก็จะมีข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการกระทำความผิดอยู่ด้วย เช่น นิสัยใจคอ ความประพฤติ การศึกษา การคบเพื่อน ฐานะของบิดามารดาและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ เช่น มีฐานะยากจน บิดามารดามีบุตรมากและบ้านอยู่ในแหล่งชุมชนที่เสื่อมโทรม ในครอบครัวมีพี่น้องหรือผู้ที่อาศัยอยู่รวมกันกี่คน เพื่อที่จะประมวลข้อเท็จจริงเหล่านี้เสนอให้ศาลทราบ ดังนั้น หากศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ถูกฟ้อง ศาลจะฟังโดยไม่มีพยานบุคคลไม่ได้ ส่วนข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ถูกฟ้อง ศาลจะรับฟังพยานบุคคลประกอบหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล¹³⁴

การสืบพยานศาลจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การสืบพยานลับหลังจำเลยจะกระทำได้ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถมาฟังการพิจารณาเฉพาะการสืบพยานในข้อที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นที่ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ แต่ทั้งนี้ ต้องกระทำต่อหน้าที่ปรึกษากฎหมายของจำเลย¹³⁵ และในการพิจารณาคดีห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็ก เว้นแต่คดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไป¹³⁶

7.3 การพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งในคดีอาญา

สำหรับการพิจารณาคดีนั้น ในคำพิพากษาให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สภาพร่างกายและสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นรายบุคคลไป และจะลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง

¹³² “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 133 ทวิ.

¹³³ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 171 วรรคสอง.

¹³⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 118.

¹³⁵ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 127.

¹³⁶ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 103.

แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน¹³⁷ เช่น เด็กสองคนกระทำความผิดร่วมกัน แต่การลงโทษเด็กนั้นให้คำนึงถึงพฤติการณ์เฉพาะเรื่องของเด็กแต่ละคน อีกคนอาจกระทำความผิดเพราะความจำเป็น ส่วนอีกคนอาจกระทำความผิดเพราะความคึกคะนองตามเพื่อน เป็นต้น ซึ่งเป็นการเน้นย้ำถึงเจตนารมณ์ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ศาลจึงต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งควรจะได้รับการศึกษา สันทนาการ และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษทางอาญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 933/2508 แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนจะได้กระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 และจำเลยอายุ 17 ปีเศษ แต่จำเลยเป็นคนเรียบร้อย ไม่เกะกะ ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับโสเภณี ไม่เล่นการพนัน ไม่เที่ยวเตร่กลางคืน จำเลยเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งหัวหน้างานเป็นอย่างดี ขยันทำงานเพื่อเก็บเงินส่งให้บิดามารดาและน้อง ๆ เป็นคนพูดจาสุภาพเรียบร้อย รู้จักกาลเทศะดีมาก เพียงแต่มีนิสัยสู้คน ใครชมเชยแล้วมักจะสู้โดยไม่ยอมหนี สมควรที่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษทางอาญาแก่จำเลย

ดังนั้น การพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชนจึงเพื่อแก้ไขเด็กหรือเยาวชนเป็นหลัก ดุลพินิจในการลงโทษหรือใช้วิธีการต่าง ๆ สำหรับจำเลยแต่ละคนจึงอาจแตกต่างกันคนละเรื่องได้เลย เพราะบางคนอาจถึงขั้นลงโทษหรือส่งฝึกอบรม แต่อีกคนอาจแค่ตักเตือนหรือรอการลงโทษ และคุมความประพฤติ หรือบางคนทั้งที่กระทำความผิดข้อหาเดียวกัน ศาลอาจใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีก็ได้

ทั้งนี้ ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาคดี ศาลจะต้องได้รับทราบรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน และบิดามารดา ผู้ปกครองรวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด และความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจแล้วเท่านั้น ถ้ายังมิได้รับรายงานศาลจะพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนไม่ได้¹³⁸ ซึ่งรายงานของผู้อำนวยการสถานพินิจดังกล่าว ศาลฟังเพื่อประกอบดุลพินิจในการลงโทษและกำหนดวิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนเท่านั้น ไม่สามารถนำมารับฟังในฐานะเป็นพยานหลักฐานที่จะนำมาวินิจฉัยเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยได้ ในกรณีที่ศาลพิจารณาจากพฤติการณ์แห่งคดีแล้วยังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา เช่น เด็กกระทำความผิดเพียงเล็กน้อย ลักษณะในร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น ศาลอาจใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีโดยมีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราวแล้วมอบตัวให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ทั้งนี้ การมอบตัวกลับไป

¹³⁷ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 119.

¹³⁸ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 131.

ดังกล่าว ศาลจะปล่อยโดยไม่มีประกันหรือมีประกันหรือหลักประกันด้วยก็ได้ โดยศาลอาจจะกำหนดเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ¹³⁹ ดังนี้

(1) ให้เด็กมารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ เข้ารับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัด เข้ารับการศึกษา ฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ เช่น ช่างเย็บเสื้อผ้า ช่างตัดผม เป็นต้น

(2) ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าวหรือเยาวชน เช่น ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน หลังจากเวลา 22.00 นาฬิกา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือได้รับอนุญาตจากบิดามารดา ผู้ปกครอง ห้ามยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ห้ามคบหาสมาคมกับผู้ที่อาจชักนำไปสู่การกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือกรณีที่บิดามารดาไม่ได้เอาใจใส่ความเป็นอยู่หรือการศึกษาเล่าเรียนของเด็ก ปล่อยปละละเลยให้เด็กอยู่ตามลำพัง ศาลอาจใช้วิธีการวางข้อกำหนดแก่บิดามารดาให้ดูแลและมีมาตรการบังคับให้เด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดภายในกำหนด เช่น ห้ามมิให้กระทำความผิดภายในเวลา 2 ปี ถ้าผิดข้อกำหนดบิดามารดาจะต้องชำระเงินต่อศาลครั้งละ 5,000 บาท¹⁴⁰ เป็นต้น

(3) เงื่อนไขอื่นที่จำเป็นแก่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน เช่น เข้าร่วมโครงการบรรพชาสามเณรในโครงการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจัดขึ้น เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสนับสนุนให้เด็กหรือเยาวชนกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

มาตรการพิเศษอีกรูปแบบหนึ่งนอกจากการปล่อยชั่วคราว คือ แบบจำกัดเสรีภาพ ดังนี้

(1) ศาลอาจส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจหรือสถานที่อื่นที่ยินยอมรับตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ดูแลเป็นการชั่วคราว เช่น สถานแรกรับเด็กและเยาวชน หรือ

(2) ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อน เช่น ส่งเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนตามเขตอำนาจต่าง ๆ และในกรณีนี้มักจะใช้กับเด็กที่กระทำความผิดซ้ำภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่เข็ดหลาบหรือไม่ได้สำนึกถึงการที่ศาลให้โอกาสกลับตนเป็นคนดี ศาลก็จำเป็นที่จะไม่ให้ปล่อยตัวเด็กออกไปแต่จะส่งไปยังสถานฝึกและอบรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4259/2559 แม้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 132 เป็นบทบัญญัติให้อำนาจศาลที่จะสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย แต่ตามพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของจำเลย ที่กระทำความผิดในระยะเวลาต่อเนื่องติดต่อกัน จึงเป็นการกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของสุจริตชนอันส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม เป็นเรื่องร้ายแรงเมื่อศาลพิเคราะห์ประกอบรายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนแล้ว เห็นว่าบิดามารดา

¹³⁹ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 132.

¹⁴⁰ คมกริช วัฒนเสถียร. ลักษณะพิเศษของศาลคดีเด็กและเยาวชน. *ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม*. สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2564 จาก <https://library.coj.go.th/th/media/45360/45360.html>

ผู้ปกครองจำเลย รวมทั้งบุคคลใกล้ชิดไม่อยู่ในวิสัยที่จะอบรมดูแลสั่งสอนจำเลยให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้ ดังนั้น ศาลใช้ดุลพินิจเพื่อมีคำสั่งให้เข้ารับการฝึกและอบรมโดยไม่ใช้มาตรการสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาจึงเป็นการเหมาะสมแล้ว

เมื่อเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้ศาลสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน และให้ถือว่าสิทธิภาคีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป¹⁴¹ การอ่านคำพิพากษาให้กระทำการกลับ หมายถึงการไม่อนุญาตให้บุคคลอื่นที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในคดีเข้าฟังการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง¹⁴² และในคดีเด็กหรือเยาวชนนั้นให้ศาลเรียกบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยมาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งด้วย เพราะบิดามารดาหรือผู้ปกครองจำเป็นต้องรับรู้ปัญหาและมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาคความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนนั้น¹⁴³

เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแล้วระหว่างนั้นไม่ว่าศาลจะเห็นเองหรือได้รับรายงานว่าเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งที่เป็นพฤติกรรมที่ดีขึ้นหรือแม้จะเป็นพฤติกรรมที่แย่ลงกว่าเดิม เช่น ไม่มารายงานตัวต่อผู้พิพากษาสมทบ หรือก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันในศูนย์ฝึกและอบรมฯ ศาลมีอำนาจที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้แต่คดีต้องถึงที่สุดแล้วเท่านั้น¹⁴⁴

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9502/2554 ศาลชั้นต้นได้พิจารณาพิพากษาคดีแล้วและจำเลยถูกส่งตัวเข้ารับการฝึกอบรม ในระหว่างการฝึกอบรมตามคำพิพากษานั้นจำเลยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป แต่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา แม้จำเลยจะมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในระหว่างการฝึกอบรม ศาลชั้นต้นก็ไม่มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาโดยให้ปล่อยตัวจำเลยไปเพราะคดียังไม่ถึงที่สุด

ดังนั้น กรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดศาลมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น การว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยตัวไป หรือการส่งตัวไปฝึกอบรมที่สถานฝึกและอบรมตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดได้ ในความผิดเล็กน้อยที่ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล อาจได้รับการพิจารณาให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนจนกระทั่งศาลพิพากษาว่า

¹⁴¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 133.

¹⁴² “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 135.

¹⁴³ สหรัฐ กิติ ศุภการ. คำอธิบาย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. หน้า 314.

¹⁴⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 137.

เยาวชนมีความผิด ถ้าศาลเห็นว่ายังไม่สมควรพิพากษาลงโทษก็ให้ใช้วิธีการสำหรับเด็ก แต่ถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่งหรือในกรณีความผิดที่มีโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน โทษดังกล่าวจะถูกเปลี่ยนเป็นจำคุกไม่เกินห้าสิบปี ดังนั้น จึงไม่มีการประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตแก่เด็กหรือเยาวชนแล้ว กรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่ได้เข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และอยู่ในกระบวนการยุติธรรมจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษานั้น คำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวมุ่งเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้สามารถที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อกลับไปอยู่กับครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุขไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งคำพิพากษานั้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการลงโทษแต่อย่างใด ดังนั้น แม้จะได้มีคำพิพากษาแล้วศาลยังคงมีบทบาทในการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนหลังกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล กฎหมายจึงได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการแก้ไขคำพิพากษาได้ ถ้าศาลเห็นว่าพฤติการณ์ของเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงไป¹⁴⁵

ระบบการพิจารณาความอาญาของประเทศไทย คู่ความเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีในชั้นพิจารณา ศาลมีบทบาทเพียงคนกลางคอยควบคุมให้คู่ความรักษากติกาในการดำเนินคดีต่อกัน โดยเป็นรูปแบบการพิจารณาคดีอย่างระบบกล่าวหา การพิจารณาความอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 จึงมีรูปแบบการพิจารณาคดีอย่างระบบกล่าวหาเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้ให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงและแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างในระบบไต่สวน เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน รวมถึงการคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The best interest of the child) เป็นหลัก จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนของประเทศไทยเป็นระบบผสม กฎหมายบัญญัติให้ศาลมีอำนาจในการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้อย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติบทบาทของศาลเชิงรุกในการค้นหาความจริงและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมในศาลมีน้อยมาก ทั้งที่กฎหมายให้อำนาจศาลในการซักถามพยาน การสืบพยาน การเรียกบุคคลมาให้การหรือให้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในการค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน โดยศาลมักปล่อยให้ทำหน้าที่ของคู่ความที่จะทำหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่ศาลเอง ผู้พิพากษายังคงเคร่งครัดตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ต้องวางตนเป็นกลาง ทำให้ศาลไม่สามารถค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดและใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมเป็นรายบุคคลได้อย่างแท้จริง

¹⁴⁵ อภิรตี โพธิ์พร้อม. 8 ปี แห่งการรอคอย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. หน้า 132.

บทที่ 3

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีอาญาของเด็กและเยาวชน ในต่างประเทศ

1. ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษ เป็นประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law) และมีวิธีพิจารณาคดีเป็นแบบระบบกล่าวหา (Accusation System) บทบาทในการดำเนินคดีจึงเป็นหน้าที่ของคู่ความเป็นหลัก ศาลจะวางตัวเป็นกลางคอยกำกับให้มีการต่อสู้ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ประเทศอังกฤษเป็นหนึ่งในประเทศที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของเด็ก จึงมีกระบวนการขึ้นมาเป็นพิเศษภายใต้ระบบกล่าวหาเพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กในการดำเนินกระบวนการพิจารณา¹⁴⁶ ผู้พิพากษาตั้งจากทนายความหรือนักกฎหมายผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการพิจารณาคดี¹⁴⁷ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ ประสงค์ให้เห็นถึงลักษณะของการพิจารณาคดีทั้งในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน จึงได้ทำการศึกษาบทบาทของผู้พิพากษาในประเทศอังกฤษด้วย เนื่องจากระบบกล่าวหาเป็นระบบการพิจารณาคดีที่กำเนิดขึ้นมาจากประเทศอังกฤษนั่นเอง

1.1 การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นได้ริเริ่มขึ้นที่ประเทศอังกฤษ เป็นประเทศแรก ซึ่งเดิมนั้นหากเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดก็ยังคงได้รับโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่กระทำความผิด¹⁴⁸ กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษยุคแรก ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) มีรากฐานมาจากการกำหนดความรับผิดชอบร่วมกันของกลุ่ม (Group Responsibility) ซึ่งเป็นกฎหมายของกษัตริย์อิน (King in) ใช้บังคับระหว่างปี ค.ศ.688-725 โดยบัญญัติว่า “ถ้าผู้ใดขโมยและผู้เป็นภรรยาและบุตรธิดา มิได้ล่วงรู้ ผู้นั้นจะต้องจ่าย 60 ชิลลิงเป็นการลงโทษ แต่ถ้าผู้นั้นขโมยด้วยการล่วงรู้เห็นของผู้คน

¹⁴⁶ Fitz-Gibbon, K. Protections for children before the law: An empirical analysis of the age of criminal responsibility, the abolition of doli incapax and the merits of a developmental immaturity defence in England and Wales. *Criminology & Criminal Justice*, 16(4), 2016. 391-409.

¹⁴⁷ โสภณ รัตนกร. ระบบกฎหมายไทยเป็นระบบซีวิลลอว์หรือคอมมอนลอว์. หน้า 6.

¹⁴⁸ Scraton, P., & Haydon, D. Challenging the criminalization of children and young people. *Youth Justice: critical readings*. 2002.

ในครอบครัวให้คนเหล่านั้นทั้งหมดตกเป็นทาส” ต่อมาระหว่างปี ค.ศ.924-939 ภายใต้กฎหมายของกษัตริย์อาเธลสตัน ข้อกำหนดในการวางโทษประหารชีวิตได้มีการผ่อนคลายลงให้กับผู้เยาว์ซึ่งกระทำผิดไว้ว่า “มิให้ผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 15 ปี ผู้ใดอาจถูกคร่าชีวิตลงเว้นเสียแต่ว่าผู้นั้นกระทำการชัดขึ้นหรือหลบหนีและไม่ยอมมอบตัว และกษัตริย์ยังทรงเมตตาต่อไปด้วยว่ามีผู้ใดอาจถูกคร่าชีวิตลงสำหรับทรัพย์สินที่มีมูลค่าต่ำกว่า 12 เพนซ์ เว้นเสียแต่ว่าผู้นั้นจะหนีหรือจะเข้าต่อสู้” ซึ่งภายหลังชัยชนะของพวกนอร์มัน ผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 7 ปี ยังมีความรับผิดชอบทางอาญาแต่ได้รับอภิโยโทษตามสภาพเรื่องราวแห่งการกระทำ ในการพิจารณาทางศาลการอภิโยโทษและการพิจารณาได้ประสิทธิประสาทออกมาในช่วงปี 1456 (ค.ศ.1999) แต่ก็ยังต้องมีการดำเนินคดีในศาลและแสวงหาความผิดออกมาให้ได้ก่อนที่จะมีการจำหน่ายคดีออกไป แต่อย่างไรก็ตามในช่วงก่อนศตวรรษที่ 17 มีการอนุญาตให้จำหน่ายคดีออกไปได้ หากพิสูจน์ว่าผู้กระทำอยู่ในช่วงวัยทารก (ต่ำกว่า 7 ขวบ) โดยไม่ต้องถูกดำเนินคดีหรือถูกพิพากษาความผิดจากศาล

ในช่วงศตวรรษที่ 18 การปฏิบัติต่อเด็กกระทำความผิดในอังกฤษไม่แตกต่างจากการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ คือ ใช้วิธีการลงโทษ ยกเว้นเด็กอายุต่ำกว่า 7 ปี ยังไม่ต้องรับผิดชอบ เนื่องจากถือว่ายังไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี และภายหลังได้ขยายอายุที่ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นอายุ 10 ปี แต่เด็กที่อายุต่ำกว่า 14 ปี ที่กระทำความผิดจะยังได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่¹⁴⁹ ในช่วงนั้นอังกฤษปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นหน่วยเดียวกับรัฐ มีอำนาจครอบคลุมทั่วราชอาณาจักร จึงถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นบิดาแห่งบ้านเมืองหรือที่เรียกว่า “Parens Patriae” จึงต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน รวมทั้งต้องรับผิดชอบต่อการกระทำต่าง ๆ ของเด็กตลอดถึงการลงโทษเด็กเหล่านั้น

ต่อมาในศตวรรษที่ 19 ได้มีการเปลี่ยนแปลงปรัชญาในการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดจากการลงโทษเป็นการไม่ลงโทษและได้มีวิธีการปฏิบัติต่อเด็กเป็นกรณีพิเศษเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษเป็นครั้งแรก โดยมีศาลชานเซอร์รี่ (The Chancery Court) เป็นตัวแทนของพระมหากษัตริย์ ทำหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุม กำหนดสิทธิในครอบครัว เลี้ยงดู ปกครองเด็กและเยาวชนที่บิดามารดาเป็นเสมือนผู้ไร้ความสามารถในการปกครองดูแล รวมทั้งให้การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่กระทำผิด (Responsibility to Safeguard Their Welfare) ตามปรัชญา “Parens Patriae” ถือเป็นจุดกำเนิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (Juvenile Justice) ที่แยกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) ที่ใช้กับผู้ใหญ่กระทำผิด ในการเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติต่อเด็กทำให้ได้ก่อตั้งสถาบันของเอกชนขึ้น เพื่อให้การสงเคราะห์ด้านที่อยู่และฝึกอาชีพแก่เด็กยากจนในลอนดอน โดยได้

¹⁴⁹ เสรีน ปุณณะหิตานนท์. การกระทำผิดในสังคม : สังคมวิทยา อาชญาวิทยาและพฤตินิยมเบี่ยงเบน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2527. หน้า 104.

แบ่งกลุ่มเด็กอาศัยรวมกันในบ้านแต่ละหลังมีลักษณะคล้ายครอบครัว มีพ่อแม่บ้านทำหน้าที่เป็นบิดามารดาและเด็กจะได้รับการเลี้ยงดูและฝึกงานด้านเกษตรกรรม การก่อตั้งสถาบันเอกชนนั้นประสบความสำเร็จในการช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กได้เป็นอย่างดี และถูกนำเสนอเข้าสู่รัฐสภาของอังกฤษเพื่อเป็นแบบอย่างการดำเนินงาน โดยได้นำไปใช้กับนักโทษในเรือนจำและพัฒนาต่อมาเป็นสถานฝึกและอบรมอาชีพของรัฐบาลในปี ค.ศ.1838 จนกระทั่งในปี ค.ศ.1847 ได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กออกใช้ และในปี ค.ศ.1875 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยบัญญัติให้อำนาจศาลสามารถใช้วิธีพิจารณาคดีแบบรวบรัด (The England Juvenile Court is a Court of Summary Jurisdiction) กับคดีที่ผู้กระทำความผิดอายุไม่ถึง 14 ปีบริบูรณ์ ได้ทุกฐานความผิด¹⁵⁰ ยกเว้นความผิดฐานฆ่าคนตาย ซึ่งต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกาได้ถือหลักการตามแนวคิดดังกล่าวในการจัดตั้งศาลเยาวชนอย่างเป็นทางการเป็นประเทศแรก ดังนั้น ศาลเยาวชนจึงวิวัฒนาการมาจากวิธีการโบราณในประเทศอังกฤษนั่นเอง¹⁵¹

ประเทศอังกฤษได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและใช้วิธีดำเนินคดีโดยเฉพาะครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ.1905 ณ เมืองเบอร์มิงแฮม ซึ่งเป็นเมืองอุตสาหกรรมหลักของประเทศอังกฤษ และในปี ค.ศ.1908 ได้มีการตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเด็ก (The Children Act) โดยศาลคดีเด็กและเยาวชนมีเขตอำนาจพิจารณาคดีเท่ากับศาลแขวง¹⁵² ซึ่งได้แยกกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมของผู้ใหญ่ โดยนำเอาองค์ความรู้ตามหลักวิทยาศาสตร์มารองรับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่วิวัฒนาการมาจากกฎหมายโบราณต่าง ๆ หลายฉบับ ดังนี้

1) กฎหมาย Hamurabi ซึ่งนักประวัติศาสตร์มีความเห็นว่ากฎหมายนี้มีประวัติย้อนหลังถึง 2270 ปีก่อนคริสต์ศักราช กฎหมายฉบับนี้ได้บันทึกหลักกฎหมายบาบิโลน (Babylon) เอาไว้¹⁵³ และเป็นกฎหมายที่ครอบคลุมกิจการต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นต้นว่า สิทธิในทรัพย์สิน การติดต่อทางธุรกิจ การค้าขายและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของบุคคล รวมทั้งบทบัญญัติพิเศษว่าด้วย

¹⁵⁰ Pitts, J. Youth justice in England and Wales. In *The new politics of crime and punishment*. (pp. 83-111). Willan. 2013.

¹⁵¹ พิษญา เหลืองรัตนเจริญ. *กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด* (ดุชนิพนธ์ปริญาดุชนิพนธ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2555. หน้า 108. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

¹⁵² Logan, A. *Policy Networks and the Juvenile Court: The Reform of Youth Justice, c. 1905-1950*. 2009.

¹⁵³ สุดจิต เจนนพกาญจน์. *กระบวนการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญาดุชนิพนธ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2546. หน้า 125. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2565 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

การคุ้มครองผู้เยาว์ เช่น การรับทรัพย์สินจากผู้เยาว์โดยปราศจากความยินยอมของผู้ปกครอง เป็นความผิดจรรยาบรรณตามอาญาแผ่นดิน ความสัมพันธ์ในครอบครัวก็ได้กำหนดเป็นกฎหมายเอาไว้ และมีกำหนดโทษเอาไว้อย่างรุนแรงในกรณีไม่จงรักภักดีและต่อต้านครอบครัว ประมวลกฎหมาย Hamurabi ให้ความสำคัญยิ่งกับความเอาใจใส่การปกป้องคุ้มครองและความประพฤติของผู้เยาว์ แต่ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ผู้เยาว์กระทำต่อสาธารณะ เป็นต้นว่า การลักทรัพย์ หรือการทำร้ายร่างกาย จึงไม่มีข้อยืนยันได้ว่าผู้เยาว์ที่กระทำความผิดจะถูกลงโทษโดยครอบครัวหรือจะต้องถูกลงโทษภายใต้กฎหมายของผู้ใหญ่ที่มีอยู่¹⁵⁴

2) กฎหมายสุเมเรียน มีประวัติย้อนหลังไปถึง 1750 ปีก่อนคริสต์ศักราช กฎหมายฉบับนี้ บัญญัติเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและการปกครองบุตรและกำหนดให้เด็กต้องเรียนหนังสือวันละ 12 ชั่วโมง โดยต้องเรียนตลอดทั้งปีจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การลงโทษเด็กกระทำอย่างเข้มงวดเพื่อให้ขยันศึกษาเล่าเรียน¹⁵⁵

3) ธรรมเนียมกฎหมายโมเชส กฎหมายนี้วางข้อกำหนดถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวและวางบทลงโทษอย่างรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิตในกรณีทุบตีหรือด่าว่ากล่าวคำสบถต่อบิตามารดา แต่ในทางปฏิบัติยังเป็นที่น่าสงสัยว่าโทษทัณฑ์ที่รุนแรงดังกล่าวจะได้นำมาใช้จริงได้มากน้อยเพียงใด ทำให้มีการผ่อนคลายกฎข้อนี้ลงด้วยบทบัญญัติกฎหมายทัลมุด (Tulmud) ซึ่งเป็นคัมภีร์โบราณของศาสนายิวที่ได้กำหนดวิธีและเงื่อนไขขึ้นใหม่ นั่นคือ หากเป็นความผิดครั้งแรก บิตามารดาจะต้องทำคำร้องอย่างเป็นทางการและผู้เยาว์จะถูกตัดเดือนและถูกเขียนนโยบายโดยศาลท้องถิ่น ความผิดครั้งต่อมาจะต้องมีผู้เป็นประจักษ์พยานให้การสนับสนุนคำกล่าวหาเพื่อจะพิจารณาลงโทษได้ สมัยต่อมากฎหมาย Rabbinic Law ของผู้สอนศาสนายิวได้จำแนกความรับผิดชอบของเด็กออกเป็น 3 ประเภท คือ เด็กทารกอายุไม่เกิน 6 ปี เด็กอายุ 7-12 ปี และเด็กวัยรุ่นอายุ 13-20 ปี โดยกำหนดโทษเพิ่มขึ้นตามอายุและความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด¹⁵⁶

4) กฎหมายสิบสองโต๊ะของโรมัน ตั้งแต่ช่วงเวลา 5 ศตวรรษก่อนคริสตกาล ที่กฎหมายสิบสองโต๊ะกำหนดโทษอย่างผ่อนเบาให้กับผู้เยาว์ ด้วยเหตุผลเพราะยังขาดวุฒิภาวะเยี่ยงผู้ใหญ่และยกโทษให้อย่างเต็มที่เฉพาะกับทารกที่ยังพูดไม่ได้ ต่อมาในช่วงของศตวรรษที่ 6 แห่งคริสตกาล ภายใต้กฎหมายจัสติเนียนก็ได้กำหนดให้วัย 7 ปี เป็นการสิ้นสุดความเป็นเด็กทารก ส่วนผู้ที่อายุกว่า 7 ปีขึ้นไป แม้จะต้องรับผิดชอบจากการกระทำหรือพฤติกรรมของตน แต่กฎหมายยังให้การปฏิบัติอย่างมีความผ่อนหนักผ่อนเบา โดยการลดสัดส่วนของการลงโทษลงไปตราบนจนกระทั่ง

¹⁵⁴ ไทพีศรีนิวัติ ภักดีกุล. *กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน*. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2545. หน้า 4-5.

¹⁵⁵ สุดจิต เจนพกาญจน์. *กระบวนทัศน์ในการพัฒนาระบบการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย*. หน้า 125.

¹⁵⁶ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 126.

เข้าวัยแตกหนุ่มแตกสาว ซึ่งระหว่างช่วงวัยทารกกับวัยแตกหนุ่มสาวนี้ความรับผิดชอบจะใช้ฐานพิจารณาตัดสินจากสิ่งต่อไปนี้คือ (1) อายุตามวัยและพัฒนาการของร่างกาย (2) สภาพของความผิด และ (3) สมรรถนะทางสมองของผู้เยาว์ที่กระทำผิดนั้น ๆ¹⁵⁷

ต่อมาในปี ค.ศ.1933 ได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด คือ พระราชบัญญัติเด็กและเยาวชน ค.ศ.1933 (The Children and Young Persons Act 1933) มีอำนาจพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา โดยมีหลักการว่าในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กเป็นจำเลย จะต้องพิจารณาถึงสวัสดิภาพของเด็กเป็นสำคัญ และเมื่อมีความจำเป็นก็ต้องดำเนินการเพื่อแยกเด็กนั้นออกจากสภาพแวดล้อมที่อาจเป็นปัจจัยทำให้เด็กกระทำความผิดอาญาได้ การพิจารณาคดีที่เด็กถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะเป็นหน้าที่ของศาลเด็ก (Youth Court) ซึ่งเป็นแผนกหนึ่งของศาล Magistrates' Court เป็นศาลที่มีอำนาจหน้าที่เหนือคดีอาญาเล็กน้อย โดยการพิจารณาเป็นไปแบบกระชับไม่มีการใช้คณะลูกขุน (Jury) ซึ่งศาล Magistrates' Court รับผิดชอบคดีที่เยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและคดีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กด้วย¹⁵⁸ และเมื่อ ค.ศ.1989 ได้บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนและคดีครอบครัวหรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า “กฎหมายเด็ก” ขึ้น ทำให้ศาลสามารถนำวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนและวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปใช้เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนได้ทั่วประเทศไม่ว่าคดีเกิดขึ้นที่ใด¹⁵⁹

เกณฑ์อายุของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในอำนาจของคดีเด็กและเยาวชนของอังกฤษคือเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปี จนถึง 17 ปี สำหรับเด็กที่อายุต่ำกว่า 10 ปี กระทำความผิดไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญา¹⁶⁰ ส่วนกรณีเด็ก (Children) ที่อายุเกินกว่า 10 ปี แต่ไม่ถึง 14 ปี กฎหมายให้ยกเว้นความรับผิดชอบทางอาญา เว้นแต่พิสูจน์ได้ว่าเด็กนั้นมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีแล้วก็จะได้รับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ สำหรับเยาวชน (Young Person) ที่มีอายุเกินกว่า 14 ปี แต่ไม่ถึง 17 ปี ที่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีแล้วก็ต้องรับผิดชอบทางอาญาเมื่อได้มีการกระทำความผิดขึ้น

อำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษ มีอำนาจพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในทางอาญา เว้นแต่คดีฆ่าคนตายโดยเจตนา รวมทั้งเด็กหรือเยาวชน

¹⁵⁷ ไทพีศรีนิวัติ ภัคติกุล. *กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน*. หน้า 5.

¹⁵⁸ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย*. *บทความทางวิชาการ จุลินิติ พย.-ธ.ค.52*, 37-48. หน้า 45. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2564 จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/3journal/b115%20jun_6_6.pdf

¹⁵⁹ บุญเพราะ แสงเทียน. *กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวประยุกต์*. กรุงเทพฯ: วิทญพัฒน์. 2546. หน้า 65-66.

¹⁶⁰ Children and Young Persons Act 1933. Section 50. Retrieved December 15, 2021 from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/23-24/12>

ที่ขาดการอบรมเลี้ยงดู เนื่องจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองเสียชีวิต ทอดทิ้ง หรือหายสาบสูญไป หรือป่วยทางกายหรือทางจิต โดยไม่สามารถที่จะเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนนั้นได้¹⁶¹ รวมถึงเด็กหรือเยาวชนที่ต้องได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครอง (Child in Need of Care and Protection) ได้แก่ เด็กหรือเยาวชนที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถปกครองได้ ไม่ไปโรงเรียน เด็กหรือเยาวชนที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถที่จะปกครองหรือควบคุมได้ (Child beyond Control)¹⁶²

เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมเด็กหรือเยาวชนในข้อหาที่ได้กระทำความผิดตามหมายจับแล้วต้องรีบนำตัวไปยังศาลคดีเด็กและเยาวชนภายใน 72 ชั่วโมง กรณีการควบคุมตัวหลังจากการถูกจับกุมหรือการเข้ามอบตัวของเด็กหรือเยาวชน พนักงานควบคุม (Custody Office) ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ไม่มีหน้าที่สืบสวนเกี่ยวกับความผิดทางอาญา¹⁶³ โดยมีหน้าที่ตรวจสอบถึงความจำเป็นในการควบคุมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนต้องไม่เกิน 12 ชั่วโมง และห้ามมิให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ในสถานที่ซึ่งใช้ในการควบคุมตัวที่ผู้ใหญ่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด¹⁶⁴ แต่ถ้าผู้กระทำความผิดที่มีอายุตั้งแต่ 17 ปีขึ้นไปจะใช้หลักเกณฑ์เดียวกับผู้ใหญ่และเมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในครั้งแรกหรือไม่เกิน 2 ครั้งสามารถใช้การตักเตือน (Caution) ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการเตือนเป็นวิธีการที่สามารถทำได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิผลในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ (To deliver swift, simple and effective justice that carries a deterrent effect)¹⁶⁵ และพนักงานควบคุม (Custody Office) จะต้องแจ้งเหตุที่เด็กและเยาวชนถูกควบคุมตัวและสถานที่ที่ถูกควบคุมตัวให้บุคคลที่มีหน้าที่

¹⁶¹ "Ibid" Section 61.

¹⁶² นฐวรณ สุธาพร. ความชอบธรรมของการคุมความประพฤติเมื่อศาลพิพากษาปล่อยตัว ตามมาตรา 138 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 91. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

¹⁶³ อูสากร ภูวิทย์พันธ์. ปัญหาในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ในชั้นก่อนฟ้อง : ศึกษาเฉพาะกรณีจับ ควบคุม และสอบปากคำ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 47. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2564 จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:98610

¹⁶⁴ Children and Young Persons Act 1933. Section 31.

¹⁶⁵ สรรพชัย รัชตะวรรณ. การสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการด้วยเหตุคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ : ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ. *ตุลพาท*, 68(1), 150-184. หน้า 177.

ดูแลสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนนั้นทราบโดยเร็วที่สุด¹⁶⁶ และห้ามจับกุมเด็กและเยาวชนที่โรงเรียน เว้นแต่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และจะต้องกระทำโดยครูใหญ่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย¹⁶⁷

1.2 บทบาทของศาลในชั้นก่อนพิจารณาคดี

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศอังกฤษใช้ระบบการพิจารณาคดีในศาลแบบระบบกล่าวหา (Accusation System) การดำเนินคดีจึงแบ่งออกได้เป็นชั้นก่อนการฟ้องคดีโดยมีพนักงานตำรวจเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐาน และพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ในการฟ้องคดีต่อศาล และชั้นพิจารณาคดีในศาลซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษา ดังนั้น ผู้พิพากษาในประเทศอังกฤษจึงไม่มีบทบาทในชั้นก่อนพิจารณาคดีเหมือนผู้พิพากษาในประเทศซึ่งมีระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน (Investigation System) เมื่อพิจารณาอำนาจในการไต่สวนของศาลที่ใช้ในกระบวนการก่อนนำคดีมาฟ้องศาลที่เกี่ยวข้องกับคดีเด็กของประเทศอังกฤษ จึงไม่มีการให้อำนาจศาลในการไต่สวนคดีก่อนฟ้องดังกล่าว

ในชั้นก่อนฟ้องคดีของประเทศอังกฤษ พนักงานตำรวจจะเป็นผู้สืบสวนสอบสวนคดีเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและเสนอสำนวนให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งฟ้องคดี และเมื่อพนักงานอัยการพิจารณาอายุและวุฒิภาวะของผู้ต้องหาที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นผู้เยาว์ที่ต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ พนักงานอัยการมีดุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ เพราะการฟ้องคดีต่อเด็กหรือเยาวชนโดยทำลายอนาคตในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคมนั้นย่อมไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ¹⁶⁸ ซึ่งการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน หากผู้ต้องหายินยอมให้มีการสอบสวน กรณีนี้ไม่ต้องมีที่ปรึกษาทางกฎหมายเข้าร่วมในการสอบสวนก็ได้¹⁶⁹ เพราะประเทศอังกฤษมีการแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะคดี (Appropriate Adult) ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมายสำหรับผู้กระทำความผิดที่มีอายุไม่ถึง 17 ปีอยู่ด้วยแล้ว ประกอบกับการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนเป็นไปอย่างไม่เคร่งครัดและเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญ¹⁷⁰ เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีสิทธิพบและปรึกษากับทนายความเป็นการเฉพาะตัวและสามารถขอได้ตลอดเวลาตั้งแต่ก่อนที่จะสอบปากคำ และหากไม่สามารถหาทนายความด้วยตนเองได้

¹⁶⁶ อูสากร ภูวิทย์พันธุ์. ปัญหาในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ในชั้นก่อนฟ้อง : ศึกษาเฉพาะกรณีจับ ควบคุม และสอบปากคำ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). หน้า 51.

¹⁶⁷ จริยวดี มิตรสูงเนิน. การคุ้มครองเด็กที่กระทำความผิดในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการควบคุมชั้นก่อนฟ้อง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2549. หน้า 42. สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2564 จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/Item/dc:113186

¹⁶⁸ สรรพชัย รัชตะวราธ. การสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการด้วยเหตุคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ : ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ. หน้า 171.

¹⁶⁹ พิชญา เหลืองรัตนเจริญ. กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด. หน้า 108.

¹⁷⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 148.

รัฐจะเป็นผู้จัดหาทุนความเข้าใจ ทำให้การสอบสวนคดีตั้งแต่ในชั้นของตำรวจได้รับความน่าเชื่อถือ และเป็นธรรม เพราะประเทศอังกฤษเชื่อว่ากรณีที่มีนายความเข้ามาในคดีเพื่อปกป้องประโยชน์ของผู้ต้องหาเป็นหลักพื้นฐานของกระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรม ที่จะต้องจัดหาทุนความเข้าใจให้ผู้ต้องหาเสมอ และหากมีการปฏิเสธสิทธิในการมีนายความถือเป็นกระบวนการที่ไม่ชอบธรรม¹⁷¹ ซึ่งเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนในชั้นก่อนฟ้องคดี

หลังจากที่เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการสอบสวนแล้วต้องส่งสำนวนให้พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีต่อศาล และถึงแม้ผู้พิพากษาจะไม่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการพิจารณาในชั้นก่อนฟ้องคดี แต่การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในประเทศอังกฤษได้ยึดหลักการสำคัญ คือ “การปฏิบัติหน้าที่เพื่อความยุติธรรม มิใช่เพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งคำพิพากษาลงโทษจำเลย”¹⁷²

ลักษณะพิเศษของการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชน สำหรับเด็กหรือเยาวชนที่ถูกทอดทิ้งหรือกำลังถูกทำร้าย ศาลมีอำนาจออกหมายค้นเพื่อค้นตัวเด็กหรือเยาวชนได้ และหากพบว่าถูกหรือกำลังถูกทำร้ายหรือถูกทอดทิ้ง ให้นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปไว้ในที่ปลอดภัยจนกว่าจะถูกนำตัวขึ้นศาลคดีเด็กและเยาวชน รวมถึงใช้หมายเดียวกันนี้นำตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนมาขึ้นศาลเพื่อดำเนินคดีกับผู้ขึ้นได้¹⁷³

หลักการของระบบกล่าวหาที่กำเนิดขึ้นในประเทศอังกฤษ มีวิวัฒนาการมาจากการแก้แค้นกันระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดด้วยตนเอง แล้วรวบรวมพยานหลักฐานมานำสืบความผิดของจำเลยในศาล ส่วนศาลหรือผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด วิธีพิจารณาความอาญาแบบกล่าวหาของอังกฤษนั้น เป็นการต่อสู้ทางกฎหมายระหว่างโจทก์และจำเลยต่อหน้าศาลซึ่งจะวางตัวเป็นกลางและมีลูกขุนซึ่งเป็นสามัญชนเป็นผู้วินิจฉัยข้อเท็จจริงตามวิธีการ ผู้พิพากษาจะต้องไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด ต้องให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายโดยถือว่าโจทก์และจำเลยเป็นคู่ความเท่าเทียมกัน โจทก์มีหน้าที่พิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำความผิด จำเลยก็พยายามนำสืบแก้ว่าตนมิได้กระทำความผิด เดิมในประเทศอังกฤษนั้นจะไม่มีพนักงานอัยการทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญาโดยเฉพาะ แต่ให้สิทธิประชาชนฟ้องคดีอาญาตามหลักการที่ว่าบุคคลจะฟ้องคดีอาญาใด ๆ ก็ได้ โดยประเทศอังกฤษถือหลักว่าพลเมืองทุกคนมีพันธะหน้าที่

¹⁷¹ ปริญา วังศ์ปราณย์. สิทธิในการมีนายความของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่ง是孩子และเยาวชนในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร. 2551. หน้า 107. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

¹⁷² วีระพงษ์ บุญญาส, สุภัตรา แผนวิชิต และ จันทน์ นาคเจริญวารี. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในการค้นหาความจริง เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย. หน้า 165.

¹⁷³ Children and Young Persons Act 1933. Section 40.

ตามกฎหมายที่จะต้องช่วยกันรักษากฎหมายระเบียบบ้านเมือง นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1897 อังกฤษได้ตั้งตำแหน่ง Director of Public Prosecution (D. P. P.) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่องค์กรของรัฐบาล ตำรวจหรือเอกชน และมีอำนาจหน้าที่ฟ้องร้องคดีที่มีโทษประหารหรือในคดีที่เห็นว่ายุ่งยากหรือสำคัญ อาจเข้าแทรกแซงตามความเห็นสมควรและประสานงานการฟ้องคดีอาญาของอังกฤษซึ่งยุ่งยากสับสนให้ดำเนินไปได้ด้วยดี นับเป็นการนำวิธีการให้มีตัวแทนรัฐทำหน้าที่ฟ้องร้องคดีอาญาในศาลตามแบบของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมาใช้ในระบบกฎหมายอังกฤษ การชกถามพยาน (รวมทั้งจำเลยหากเข้าเบิกความเป็นพยาน) กระทำโดยทนายความของคู่ความ การที่ผู้พิพากษาไม่ได้ร่วมในการชกถามพยานนี้เป็นลักษณะสำคัญของการดำเนินการพิจารณาของอังกฤษและประเทศที่รับอิทธิพลในวิธีนี้จากอังกฤษ สำหรับในประเทศอังกฤษนั้นทนายความเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการให้อาวุธแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการที่จะนำไปใช้ต่อสู้กับรัฐ¹⁷⁴

1.3 บทบาทของศาลในการพิจารณาและการสืบพยาน

องค์คณะของผู้พิพากษาในศาลคดีเด็กและเยาวชนของประเทศอังกฤษ ประกอบไปด้วยผู้พิพากษา (District Judge) 1 คน และผู้พิพากษาสมทบไม่เกิน 3 คน โดยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี¹⁷⁵ ทั้งนี้เพื่อทำหน้าที่เปรียบเสมือนพ่อแม่ของเด็กและเยาวชนที่พิจารณาคความผิดของลูก ผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ในประเทศอังกฤษปฏิบัติหน้าที่ในศาลผู้ใหญ่ด้วย จึงทำให้มีการผสมผสานในความคิดและทัศนคติระหว่างศาลผู้ใหญ่กับศาลคดีเด็กและเยาวชน¹⁷⁶ และมีการร่วมมือประสานงานกับขบวนการยุติธรรมโดยทั่วไปอย่างใกล้ชิด และในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนนี้จะไม่ใช่ระบบลูกขุนในการพิจารณาคดี¹⁷⁷ ก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีในชั้นศาล ศาลต้องได้รับรายงานการสืบเสาะและพินิจที่จัดทำโดย Youth Offending Team (YOT)¹⁷⁸ ซึ่งเป็นกลุ่มสหวิชาชีพ มีหน้าที่เสนอรายงานข้อเท็จจริงที่สืบเสาะเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลย ทั้งชีวิตและความเป็นอยู่ ประวัติ การเรียน สุขภาพและนิสัยใจคอของเด็กและเยาวชน รวมทั้งรายงานสิ่งแวดล้อม

¹⁷⁴ กุลพล พลวัน. การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบได้สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน. ศาลรัฐธรรมนูญ. 2546. หน้า 35-38.

¹⁷⁵ สุนัย มโนมัยอุดม. ระบบศาลอังกฤษ : ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา. *บทบัณฑิตย*, 41(2-3). 2527. หน้า 411.

¹⁷⁶ ประภาศน์ อวยชัย. *บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงแห่งชาติ* (เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา) วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, กรุงเทพมหานคร. 2516. หน้า 33.

¹⁷⁷ Crofts Thomas, *The criminal responsibility of children and young persons: a comparison of English and German Law*, (Aldershot: Ashgate, 2002), p.38. อ้างใน ปิยรัตน์ วงศ์ขวัญงาม. *การนำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาใช้ในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 57. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/dccheck.php?Int_code=90&ReclD=24716&obj_id=51613&showmenu=no&userid=0

¹⁷⁸ Crime and Disorder Act 1998 Section 39.

และสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนผู้นั้นต่อศาล ซึ่งในการพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชนศาลจะอนุญาตให้แต่งตั้งทนายความเข้ามาว่าความให้ก็ได้¹⁷⁹

ในการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนของศาลเยาวชนและครอบครัวประเทศอังกฤษ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ

1) การวินิจฉัยความผิด โดยในเบื้องต้นเลขานุการศาลหรือจำศาล (Clerk of the Court) จะสอบถามเด็กหรือเยาวชนเกี่ยวกับวัน เวลาและสถานที่ที่ถูกจับกุมและแจ้งเรื่องที่ถูกกล่าวหาให้ทราบแล้วถามว่าจริงหรือไม่ หากเด็กหรือเยาวชนให้การรับสารภาพ ศาลก็จะทำคำวินิจฉัยว่ากระทำความผิดจริง แต่หากปฏิเสธก็จะต้องมีการสืบพยาน จากนั้นจึงจะวินิจฉัยว่ากระทำความผิดจริงหรือไม่และเมื่อมีการวินิจฉัยแล้วก็ถือว่าเสร็จการพิจารณาขั้นที่หนึ่ง

2) การพิจารณาใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน หลังจากการพิจารณาขั้นที่หนึ่งตอนต้นแล้วว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดจริงก็จะพิจารณาหาวิธีการที่เหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขให้เด็กและเยาวชนนั้นให้กลับตนเป็นคนดี โดยพิจารณาจากรายงานการสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติเกี่ยวกับประวัติและความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนนั้น ซึ่งกฎหมายบังคับให้ศาลต้องได้รับรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรจากพนักงานคุมประพฤติก่อนจึงจะวินิจฉัยถึงการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ มิฉะนั้นจะวินิจฉัยไม่ได้ เพราะก่อนที่ศาลจะได้พิจารณาว่าเด็กได้กระทำความผิดนั้นศาลไม่ต้องการให้บุคคลภายนอกเข้าไปสอบสวนเรื่องส่วนตัวของบุคคลอื่น ถ้ายังไม่ได้มีการกระทำความผิดจริง และยังเป็นการป้องกันการอคติต่อเด็กหรือเยาวชนหากศาลได้อ่านข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติความประพฤติที่ผ่านมาของเด็กหรือเยาวชนเสียก่อน¹⁸⁰

ในชั้นพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายเท่านั้น ไม่มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานเพราะเป็นหน้าที่ของคู่ความในคดี นั่นคือพนักงานอัยการโจทก์และเด็กหรือเยาวชนซึ่งมีทนายความเป็นผู้ดำเนินการ เพราะถือว่าโจทก์กับจำเลยมีฐานะเท่าเทียมกันในการเสนอพยานหลักฐาน การค้นหาความจริงจะใช้วิธีการถามค้าน ศาลจะมีบทบาทสำคัญเฉพาะการควบคุมการต่อสู้คดีของคู่ความ ดังนั้น

¹⁷⁹ Caroline Ball, Kevin McCormac, Nigel Stone, Young offenders Law, Policy and Practice, (London : Sweet and Maxwell, 1995), pp, 49-50. อ้างใน ปัญจพัฒน์ บัวพวงชน. บทบาทที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาในการเสนอความจริงต่อศาลเยาวชนและครอบครัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2547. หน้า 79. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

¹⁸⁰ สดศรี สัตยธรรม น้าประเสริฐ. กระบวนพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2524. หน้า 103. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2564 จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Search/index/collection:20?_ga=2.82417878.1791782574.1638883919-1768441611.1613662624

ผู้พิพากษาจึงไม่มีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริง ไม่มีบทบาทในเชิงรุก ไม่มีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อแสวงหาความจริง

แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายเด็กในประเทศอังกฤษก็ยังให้อำนาจศาลในการบังคับให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชนมาฟังการพิจารณาด้วยตลอดเวลา เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าไม่จำเป็น¹⁸¹ และต้องแจ้งไปยังพนักงานคุมประพฤติในท้องถิ่นให้ทราบ¹⁸² เพราะพนักงานคุมประพฤติจะต้องมาแถลงให้ศาลทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลย รวมถึงตลอดถึงสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ประวัติการเรียน สุขภาพและนิสัยใจคอของเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วย¹⁸³ การพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนเป็นการพิจารณาลับ¹⁸⁴ ห้องพิจารณาของศาลคดีเด็กและเยาวชนจะไม่มีบัลลังก์แบบศาลธรรมดาแต่จัดเป็นห้องรับแขกหรือห้องหารือในระหว่างครอบครัว รวมถึงห้ามมิให้เด็กอยู่ในศาลระหว่างการพิจารณาคดีของบุคคลอื่นด้วย เว้นแต่ต้องอยู่เพื่อเป็นพยานหรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม¹⁸⁵ ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีออกไปจากศาลระหว่างที่มีการสืบพยานเด็กด้วย¹⁸⁶ ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ไม่สวมเครื่องแบบหรือเสื้อครุย ผู้พิพากษาของศาลเด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษโดยมากมักเป็นคนใจเย็นและอดทน ก่อนตัดสินคดีจะมีการซักถามข้อเท็จจริงและวิธีการในการกระทำความผิดและมีการอบรมแก่ผู้กระทำความผิดทุกรายไปพร้อมทั้งเตือนสติเด็กให้มีความรู้สำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ในการพิจารณาคดีห้ามมิให้เผยแพร่ชื่อที่อยู่หรือรูปภาพของเด็กหรือของบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดี อันจะนำไปสู่การระบุตัวตนของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล¹⁸⁷ ศาลจึงมีบทบาทในการควบคุมการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนค่อนข้างมาก

เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาล ให้ศาลสอบถามชื่อสกุลและแจ้งเหตุแห่งการถูกจับรวมถึงการสอบถามคำให้การ หากจำเลยให้การปฏิเสธศาลจะทำการสืบพยาน ศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงตามที่โจทก์นำสืบ และจำเลยนำหลักฐานมาหักล้างพยานโจทก์ การซักถามพยานจะกระทำโดยทนายของคู่ความ ศาลจะซักถามพยานเพียงเป็นการเพิ่มเติมเท่านั้น ผู้พิพากษาจึงไม่มีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน

¹⁸¹ Children and Young Persons Act 1933. Section 34a (1).

¹⁸² "Ibid" Section 35.

¹⁸³ Education in England the history of our schools. *Children and Young Persons Act 1963*. Retrieved July 15, 2021 from: <http://www.educationengland.org.uk/documents/acts/1963-children-young-persons-act.html>

¹⁸⁴ Children and Young Persons Act 1933. Section 47.

¹⁸⁵ "Ibid" Section 36.

¹⁸⁶ "Ibid" Section 37(1).

¹⁸⁷ "Ibid" Section 39.

สำหรับประเทศอังกฤษนั้นตามกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ถือว่ากฎหมายหรือผู้แทนกฎหมายคือศาลเป็นบิดามารดาสุดท้ายของเด็กและเยาวชน โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นบิดามารดาสูงสุด (Parens Patriae) และเป็นผู้ปกครองสูงสุดของเด็กและเยาวชนทั้งหลาย แนวความคิดดังกล่าวได้กลายเป็นจุดศูนย์กลางของแนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเชื่อว่าเด็กเป็นผู้ที่อ่อนไหวทางอารมณ์ได้ง่ายและจะถูกครอบงำทางความคิด ดังนั้น การมองเด็กที่กระทำความผิดจะต้องมองที่ลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนว่าการที่เด็กเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดเช่นนั้นเป็นเพราะเหตุใดเป็นสำคัญ ทำให้รัฐจำต้องเข้าไปแทรกแซงอำนาจการปกครองเด็กของบิดามารดา โดยรัฐจะแสดงบทบาทเป็นเหมือนบิดามารดา (The State is the Father) ในการเข้าไปปกป้องคุ้มครองเด็กก่อนที่เด็กจะได้รับผลร้ายแรงมากขึ้นติดตามมา โดยบทบาทของกฎหมายจะต้องสอดคล้องกับแนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กด้วย โดยรัฐต้องมีวัตถุประสงค์ในการเข้าไปแทรกแซงเพื่อการอบรมเลี้ยงดูและปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูเด็กมากกว่ามุ่งที่จะลงโทษ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษนี้มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำความผิด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนและต้องนำเด็กและเยาวชนออกจากสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีและต้องให้การศึกษาและการฝึกอบรมที่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชน¹⁸⁸ โดยพิจารณาพฤติการณ์ความผิดแล้วเลือกวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับเด็กและเยาวชนบุคคลนั้น อันเป็นการสอดคล้องกับหลักการคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน และหลักการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนโดยการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงการปกป้องสาธารณชนจากผู้กระทำความผิดและความเสี่ยงที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น รวมถึงให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนด้วย¹⁸⁹ อันเป็นการแสดงถึงการส่งเสริมให้เด็กหรือเยาวชนรู้จักรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนเข้าใจว่าการกระทำนั้นไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

การลงโทษเด็กและเยาวชนนั้นก็ต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย วิธีการลงโทษเด็กหรือเยาวชนในกลุ่มที่กระทำความผิดด้วยกันก็อาจใช้วิธีการที่มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับช่วงอายุของผู้กระทำความผิดว่าเป็นเด็กหรือเป็นเยาวชน การตัดสินใจต้องใช้หลักความได้สัดส่วนกับความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดในคดีปัจจุบัน และไม่ลงโทษจำกัดอิสรภาพของผู้กระทำความผิดเกินกว่าความร้ายแรงของความผิดเพียงเพื่อต้องการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ เด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษได้รับการเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างมาก

¹⁸⁸ "Ibid" Section 44.

¹⁸⁹ Criminal Justice and Immigration Act 2008 Section 142A. Retrieved July 20, 2021 from: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/4/pdfs/ukpga_20080004_en.pdf

เห็นได้จากมาตรการในการจัดการกับเด็กที่ไม่ได้กระทำความผิดทางอาญา แต่ประพฤติกรรมไม่เหมาะสม ไม่ทำหน้าที่ของตนเอง เช่น เด็กที่มั่วสุมเป็นประจำ เด็กที่หนีเรียน หรือเด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถทำการปกครองควบคุมพฤติกรรมได้¹⁹⁰ กรณีเหล่านี้ก็จะมีมาตรการมาจัดการเรียกว่า Supervision Orders เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้ได้ปรับปรุงพฤติกรรมให้เหมาะสม และป้องกันการก่ออาชญากรรมที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต¹⁹¹

แนวความคิดที่อยู่เบื้องหลังของระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน มีต้นกำเนิดมาจากข้อสันนิษฐานสองประการซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าความสามารถในการรับผิดชอบต่อการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนั้นไม่มีเท่ากับผู้ใหญ่ประการหนึ่ง และประการที่สอง คือพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนนั้นสามารถแก้ไขฟื้นฟูได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากปัจจัยทางด้านอายุและพัฒนาการตลอดจนความคิดของเด็กและเยาวชน เนื่องจากพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนนั้นยังไม่ฝังรากลึกจนติดเป็นนิสัยจึงอาจถูกเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขได้ง่ายกว่า จากพื้นฐานของแนวความคิดเช่นนี้ส่งผลให้ทางปฏิบัติตลอดจนมาตรการที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนแตกต่างจากของผู้ใหญ่ Hirschi และ Gottfredson ยืนยันว่ากระบวนการยุติธรรมรูปแบบเดียวที่ควรจะนำมาใช้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน¹⁹² คือ รูปแบบที่ปราศจากการใช้มาตรการควบคุมตัวและไว้ซึ่งกระบวนการพิจารณา การแก้ไขเยาวชนมีพื้นฐานจากแนวความคิดของการลงโทษที่เหมาะสม (Graduated Sanction) นั่นก็คือ ความรุนแรงของโทษควรเหมาะสมกับอาชญากรรม เพราะฉะนั้น ผู้กระทำความผิดครั้งแรกจึงถูกเบี่ยงเบนคดีออกไปหรือถูกคุมประพฤติ ผู้กระทำความผิดซ้ำจะถูกควบคุมดูแลโดยชุมชนอย่างเข้มงวดหรือถูกใช้โปรแกรมในการบำบัดเยียวยา และผู้กระทำความผิดร้ายแรงจะถูกควบคุมตัวในสถานฝึกอบรม (Correctional facilities)¹⁹³

2. สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และมีวิธีพิจารณาคดีเป็นแบบระบบไต่สวน (Investigation System) ซึ่งเป็นระบบการพิจารณาคดีที่สาธารณรัฐฝรั่งเศส

¹⁹⁰ Children and Young Persons Act 1933 Section 64.

¹⁹¹ นฐวรรณ สุธาพร. ความชอบธรรมของการคุมความประพฤติเมื่อศาลพิพากษาปล่อยตัว ตามมาตรา 138 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. หน้า 93.

¹⁹² Curt R. Bartol and Anne M. Bartol, Delinquency and Justice a Philsocial Approach (New Jersey Prentice Hall, 1998), p.334.

¹⁹³ Lawrence E. Cohen, Delinquency Dispositions: An Empirical Analysis of Processing Decisions in Three Juvenile Courts (Washington, D.C.: U.S. Government Printing office, 1975)

เป็นต้นแบบ แนวคิดของระบบไต่สวนจะเน้นที่บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดี มีผู้พิพากษาไต่สวน (Examining magistrate-judge d' instruction) ทำหน้าที่รวบรวมและตรวจสอบพยานหลักฐาน ศาลจะไม่วางตัวเป็นกลางโดยมีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดลสืบพยานเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด การพิจารณาคดีไม่ค่อยเคร่งครัดจึงทำให้การพิจารณาคดีมีความรวดเร็ว ผู้พิพากษามาจากการสอบคัดเลือกโดยเริ่มเป็นผู้พิพากษาชั้นผู้น้อยแล้วเลื่อนตำแหน่งขึ้นไปจากศาลชั้นต้นไปยังศาลสูง¹⁹⁴

ในระบบไต่สวนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่ใช้วิธีการให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นราษฎรทำหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องกล่าวโทษผู้กระทำผิด แต่จะให้เจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่เป็นโจทก์แทน ซึ่งปัจจุบันก็คือพนักงานอัยการนั่นเอง ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสซึ่งเดิมเป็นระบบกล่าวหาแบบตต่อต่าพินต่อพิน ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าสามารถที่จะจัดการกับบุคคลที่กระทำละเมิดโดยตนเองได้ จนต่อมาสังคมมีการพัฒนาจัดรูปแบบมีผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาและหัวหน้าเผ่าเป็นผู้จัดการปัญหาลงโทษผู้กระทำความผิด โดยให้ผู้กล่าวหาพิสูจน์ว่าผู้ถูกกล่าวหาทำผิดจริง กระทั่งรัฐเห็นว่าการกระทำความผิดกระทบต่อสังคมส่วนรวมจึงเปลี่ยนจากผู้กล่าวหาที่เป็นผู้เสียหายมาเป็นรัฐ

การดำเนินคดีอาญาเป็นการที่ผู้กล่าวหาต่อรัฐลดบทบาทความสำคัญลง และรัฐมีหน้าที่ค้นหาความจริงเพราะมองว่าการกระทำความผิดอาญานั้นเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนถึงความสงบของรัฐซึ่งเป็นส่วนรวม รัฐจึงจำเป็นต้องเข้าควบคุมดูแลเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของสังคมด้วยการเข้าไปไต่สวนค้นหาความจริง ซึ่งในยุโรปมีพื้นฐานของระบบที่เป็นชนชั้นปกครอง มีผู้ได้ปกครองจึงสามารถที่จะให้รัฐคุมอำนาจได้ จนเมื่อมีการปฏิวัติสาธารณรัฐฝรั่งเศสเนื่องจากการที่รัฐครอบงำสมบูรณ์แบบมีการใช้อำนาจโดยมิชอบจนทำให้มีการปฏิวัติสาธารณรัฐฝรั่งเศส พัฒนาการไปสู่การใช้ระบบแบบประเทศอังกฤษทันที แต่การนำระบบกล่าวหาแบบของประเทศอังกฤษมาใช้ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากไม่มีความเข้าใจในระบบ ไม่มีความเข้าใจในพัฒนาการและประชาชนไม่สามารถที่จะเป็นลูกขุนได้ จึงได้มีการพัฒนาใหม่เป็นระบบไต่สวนยุคใหม่เน้นปรัชญา “การตรวจสอบถ่วงดุลในทุกระดับ” โดยให้ผู้ที่ใช้อำนาจแทนรัฐมีการถ่วงดุลกัน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหลายฝ่าย แบ่งออกเป็นฝ่ายปราบปรามและฝ่ายคดี อีกทั้งพนักงานอัยการเป็นฝ่ายบริหาร กิ่งตุลาการเป็นผู้พิพากษาที่มีหน้าที่อำนวยความยุติธรรม ตรวจสอบความชอบธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจและช่วยเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ทำงานได้อย่างเต็มที่ มีผู้พิพากษาไต่สวนในคดีอุกฉกรรจ์ มีกระบวนการไต่สวนมูลฟ้อง องค์กรศาลมีระบบองค์คณะผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบเข้าเป็นองค์คณะเพื่อให้มีส่วนร่วมในการใช้อำนาจของตุลาการด้วย

¹⁹⁴ โสภณ รัตนการ. ระบบกฎหมายไทยเป็นระบบซีวิลลอว์หรือคอมมอนลอว์. หน้า 6.

การดำเนินคดีอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีในศาล มีสิทธิตั้งทนายความช่วยในการต่อสู้คดีได้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยศาลเป็นผู้มีหน้าที่ ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบถึงสิทธิการมีทนายความช่วยในการดำเนินคดีอาญาเพื่อป้องกัน สิทธิของตนเอง ซึ่งอาจจัดหาทนายความเองหรือศาลตั้งทนายความให้โดยประธานสมาคมทนายความ ตั้งแต่ชั้นสอบสวนจนถึงชั้นพิจารณาคดี ศาลมีบทบาทในการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยการ สืบพยานทั้ง 2 ฝ่าย ไม่มีการซักพยานอย่างระบบ Common Law ทนายความจึงไม่มีบทบาทในการ ต่อสู้คดี แต่ทนายความอยู่ในฐานะเป็นผู้ร่วมการพิจารณาสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานจาก การพิจารณาเพื่อถ่วงดุลความถูกต้องและคุ้มครองสิทธิของจำเลยระหว่างการพิจารณา ทำให้ ทนายความมีบทบาทเสมือนผู้ควบคุมการดำเนินคดีตามขั้นตอนของกฎหมายอีกชั้นหนึ่ง

2.1 การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

การดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น เดิมกฎหมายโรมันจะใช้วิธีการกับเด็กและเยาวชนโดยไม่มีการแยกศาลที่พิจารณาคดีเด็กและเยาวชน ออกจากศาลที่ดำเนินคดีทั่วไป จนเมื่อศตวรรษที่ 19 ได้มีกฎหมายให้จัดสถานที่เพื่อควบคุมสำหรับผู้ กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ซึ่งให้ศาลมีอำนาจส่งผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก หรือเยาวชนไปอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง บุคคล สถาบัน หรือองค์กรช่วยเหลือสาธารณะ ต่อมา ในต้นศตวรรษที่ 20 ได้มีการปรับปรุงกฎหมายโดยคำนึงถึงการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดให้เป็นรูปธรรมโดยได้ประกาศใช้กฎหมาย “ศาลสำหรับเด็กและเยาวชน” ขึ้น เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ.1912 หลังจากนั้นทำให้มีการจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและจัดให้มีผู้พิพากษาสำหรับเด็ก และเยาวชนขึ้นเป็นครั้งแรก¹⁹⁵

ศาลคดีเด็กและเยาวชนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ ศาลคดี เด็กและเยาวชนทางแพ่ง (Judge Des Enfants) ศาลคดีเด็กและเยาวชนทางอาญา (Tribunal Pour Enfants) ปัจจุบันสาธารณรัฐฝรั่งเศสเลิกใช้ระบบสถานพินิจแล้ว เพราะข้อเท็จจริงปรากฏว่าการส่งไป อบรมในสถานพินิจไม่ช่วยให้เด็กและเยาวชนประพฤติตนดีขึ้น¹⁹⁶ สาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงใช้วิธีใหม่ โดยให้เด็กและเยาวชนมารับการศึกษาอบรมในสถาบันซึ่งไม่มีสภาพปิดเหมือนสถานพินิจ เด็กและ เยาวชนสามารถออกไปนอกสถาบันได้ โดยสถาบันอยู่ภายใต้การดูแลของศาลแผนกคดีเด็กและ เยาวชน

¹⁹⁵ มาตาลักซัน ออรุ่งโรจน์. โครงการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวของไทย ศึกษา เปรียบเทียบกับกรณีของประเทศฝรั่งเศส. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร. 2548.

¹⁹⁶ รุ่งทิวา แซ่ลิ้ม. การถามปากคำเด็กในฐานะผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 77. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

ศาลคดีเด็กและเยาวชนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นศาลชั้นต้นที่มีความเชี่ยวชาญทางเยาวชนโดยเฉพาะ¹⁹⁷ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 13 ปี ถึง 18 ปี ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด แต่หากเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปี กระทำความผิดก็ไม่ต้องรับผิด และไม่ต้องรับโทษในทางอาญา ศาลคดีเด็กและเยาวชนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีอำนาจในการพิจารณาคดีที่มีความผิดไม่ร้ายแรง โดยการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแบ่งตามอายุของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้ 2 ลักษณะคือ

1) เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ที่มีอายุต่ำกว่า 13 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด พนักงานอัยการจะเป็นผู้ดำเนินคดี โดยมีผู้พิพากษาเป็นผู้ทำการไต่สวน ผู้เสียหายไม่มีสิทธิขอเข้าร่วมกับพนักงานอัยการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนได้

2) สำหรับเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด มีอายุตั้งแต่ 13 ปี ถึง 18 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ก่อนฟ้องก็ต้องมีการไต่สวนโดยผู้พิพากษา และผู้เสียหายมีสิทธิที่จะขอเข้าร่วมกับพนักงานอัยการเพื่อดำเนินคดีกับเยาวชนได้

การจับกุมหรือการคุมขังบุคคลใดตามรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะกระทำโดยอำเภอใจไม่ได้¹⁹⁸ การจับกุมผู้ต้องสงสัยได้ก็ต่อเมื่อเป็นความผิดซึ่งหน้าหรือตามหมายศาลซึ่งออกโดยศาลในชั้นไต่สวนหรือในชั้นพิจารณา¹⁹⁹ เมื่อตำรวจจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดแล้ว จะควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนได้เพียง 12 ชั่วโมง กรณีมีความจำเป็นจะควบคุมได้อีกไม่เกิน 12 ชั่วโมง จากนั้นตำรวจต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดไปส่งให้กับพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาว่าจะดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดหรือไม่ต่อไป ตามกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเด็กซึ่งอายุต่ำกว่า 13 ปี ไม่ต้องรับผิดทางอาญา แต่เมื่อกระทำความผิดขึ้นพนักงานอัยการอาจนำตัวเด็กนั้นส่งผู้พิพากษาเพื่อทำการสอบสวนและพิจารณาพิพากษาได้

การดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจัดอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน 2 ฝ่าย ได้แก่ ตำรวจฝ่ายคดีและผู้พิพากษาไต่สวน โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ต่างกัน กล่าวคือ ตำรวจฝ่ายคดี

¹⁹⁷ Reynald Oteenhof and Jean-Francis Renucci, *ibid.*, p.112. อ้างใน วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา. ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว. หน้า 58.

¹⁹⁸ สมชัย สกุลเหลืออร่าม. การตรวจสอบการขออนุญาตจับผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2558. หน้า 119. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

¹⁹⁹ นงลักษณ์ อานี. แนวทางใหม่ในการกำหนดความรับผิดทางอาญาและการดำเนินคดีกรณีผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2557. หน้า 261. สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2564 จาก

https://tdc.thailis.or.th/tdc/dccheck.php?Int_code=93&ReclId=19076&obj_id=236066&showmenu=no&userid=0

จะมีหน้าที่ดำเนินการสอบสวนเบื้องต้นและการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า ส่วนผู้พิพากษาไต่สวนนั้นจะเป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นที่ได้รับการแต่งตั้งให้สอบสวนเมื่อพนักงานอัยการร้องขอให้กระทำในกรณีของคดีอุกฉกรรจ์ คดีที่อาจถูกฟ้องกักกัน คดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้เยาว์ คดีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงหรือคดีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้สอบสวนโดยผู้พิพากษา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการสอบสวนเบื้องต้นนั้นเป็นอำนาจของตำรวจฝ่ายคดี แต่อำนาจดังกล่าวมีไม่มากนักนอกจากการควบคุมตัวผู้ต้องหาซึ่งมีหลักฐานการกระทำความผิดเท่านั้น โดยการควบคุมตัวสามารถที่จะกระทำได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมงในกรณีปกติ การสอบสวนผู้ต้องหาในฐานะพยานและการสอบพยานอื่น ๆ จะกระทำต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่ในกรณีความผิดซึ่งหน้า การสอบสวนเบื้องต้นนี้คล้ายกับการสืบสวนในคดีอาญาซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นจะใช้ในการสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวนและเป็นข้อมูลที่พนักงานอัยการสามารถที่จะใช้ในการพิจารณาคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษเพื่อส่งดำเนินการต่อไปได้ เป็นที่สังเกตว่าการสอบสวนเบื้องต้นนี้ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิที่จะมีทนายความอยู่ด้วยในการสอบสวนเนื่องจากถือว่าไม่เป็นการกระทบสิทธิของผู้ต้องหาแต่อย่างใด

2.2 บทบาทของศาลในชั้นก่อนพิจารณาคดี

ด้วยรูปแบบการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส กฎหมายได้บัญญัติให้มีผู้พิพากษาไต่สวน (Juge d'instruction) ทำหน้าที่ค้นหาความจริงตั้งแต่เริ่มแรกที่คดีเกิดขึ้น อีกทั้งให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง ผู้พิพากษาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงมีบทบาทสำคัญทั้งในชั้นก่อนฟ้องและในชั้นพิจารณาคดีของศาล

การสอบสวนของผู้พิพากษาเป็นการสอบสวนในชั้นเตรียมคดี โดยสอบสวนเพื่อรวบรวมหลักฐานในชั้นเตรียมคดีอาญา การสอบสวนในชั้นนี้ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจที่กว้างขวางมาก กล่าวคือสามารถที่จะทำการได้ทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ในการค้นหาความจริงทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดและส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด ทั้งในส่วนที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา ก่อนการฟ้องคดีต่อศาลจะมีผู้พิพากษาไต่สวนหรือพนักงานอัยการเป็นผู้ควบคุมการสอบสวนซึ่งขึ้นอยู่กับความร้ายแรงและประเภทความผิด ระหว่างการสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวน (Juge d'instruction) ถ้าปรากฏว่าหลักฐานไม่เพียงพอหรือไม่พบว่าเด็กนั้นกระทำความผิดทางอาญาตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายผู้พิพากษาก็ส่งปล่อยเด็กนั้นไป แต่ถ้าปรากฏหลักฐานเพียงพอที่เชื่อได้ว่าเด็กกระทำความผิดก็จะได้ทำการสอบสวนต่อไป โดยต้องสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ทั้งด้านจิตวิทยา สุขภาพ ระบบประสาท ความเป็นอยู่ ฐานะของครอบครัว อุปนิสัยใจคอ ประวัติการศึกษาและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ หรือสั่งให้มีการสังเกตพฤติกรรมหรือตรวจเฉพาะด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในการประกอบการสอบสวน เมื่อทำการ

สืบสวนสอบสวนเสร็จก็ส่งคดีให้พนักงานอัยการฟ้องต่อศาลคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งจะมีองค์คณะผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ค้นหาความจริงในชั้นพิจารณา

การสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ขึ้นอยู่กับการแสวงหาพยานหลักฐานที่ได้จากการสืบสวนสอบสวนเป็นสำคัญ เพราะพนักงานอัยการเป็นผู้กำหนดทิศทางและควบคุมการสอบสวนของพนักงานตำรวจอีกชั้นหนึ่ง เมื่อพนักงานอัยการนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดส่งฟ้องต่อศาล การสอบสวนพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องคำนึงถึงสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ และการสอบสวนต้องมีนายความอยู่ด้วยเสมอแต่ถ้าเป็นคดีร้ายแรงหรือการก่อการร้ายนายความจะเข้ามาช่วยเหลือด้านคดีหลังจากมีการควบคุมตัวผ่านไปแล้ว 36 ชั่วโมง เนื่องจากกฎหมายสาธารณสุขรัฐฝรั่งเศสเห็นว่าการมีนายความเข้ามาตั้งแต่เริ่มต้นอาจทำให้การสอบสวนยุ่งยากขึ้น²⁰⁰ โดยเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมีสิทธิพบนายความทันทีเมื่อปรากฏตัวต่อศาลในครั้งแรก โดยศาลอาจปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนให้อยู่ในการควบคุมดูแลของบิดามารดาและผู้ปกครอง หรืออาจกักตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดไว้ชั่วคราวเพื่อป้องกันการทำลายพยานหลักฐาน หรือป้องกันการสมคบคิดแผนการระหว่างเด็กที่กระทำความผิดกับผู้กระทำความผิดคนอื่น ๆ ไว้ในศูนย์รับรองของสถาบันของรัฐหรือเอกชน โรงพยาบาลหรือศูนย์การศึกษา เป็นต้น แต่อาจได้รับการปล่อยตัวโดยมีการกำหนดเงื่อนไขแทนได้

สิทธิการมีนายความของผู้ต้องหาในชั้นนี้ได้รับการคุ้มครอง โดยผู้พิพากษาจำต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบเสียก่อนว่ามีสิทธิที่จะได้รับการตั้งนายความให้และมีสิทธิที่จะเลือกนายความเองได้เช่นกัน การสอบถามเรื่องนายความต้องบันทึกไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อที่จะให้เป็นหลักประกันในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาที่จะไม่ถูกสอบสวนก่อนที่จะได้ปรึกษาทนายความ การสอบปากคำผู้ต้องหาในครั้งต่อ ๆ ไป ผู้พิพากษาจำต้องแจ้งให้นายความของผู้ต้องหาทราบล่วงหน้าทุกครั้งเพื่อที่จะให้นายความมีโอกาสเข้าฟังการสอบสวน การสอบปากคำของผู้ต้องหาจะกระทำได้ต่อเมื่อนายความของผู้ต้องหารวมอยู่ด้วยเว้นแต่ทางผู้ต้องหาจะได้สละสิทธิการมีนายความซึ่งจะต้องแจ้งให้นายความทราบล่วงหน้าอย่างน้อยภายใน 24 ชั่วโมง ก่อนเริ่มการสอบสวน การให้นายความร่วมฟังการสอบสวนในฐานะผู้ควบคุมการสอบสวนผู้ต้องหาให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย²⁰¹ การสอบสวนเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนโดยตรงในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยศาลจะทำการสอบสวนเรื่อยไปจนกว่าจะหมดคำให้การ

²⁰⁰ สุชาติ แนวประเสริฐ. สิทธิการมีที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการตั้งที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 40. สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

²⁰¹ ภราดร ภคพัฒน์. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2521. หน้า 32.

แต่ถ้าหากในระหว่างการสอบสวนหากพยานหลักฐานขัดแย้งกัน ผู้พิพากษาอาจเรียกพยานมาเผชิญหน้ากันเพื่อพิสูจน์พยานได้ เมื่อทำการสอบสวนเสร็จผู้พิพากษาจะสรุปสำนวนความเห็นและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้พนักงานอัยการเพื่อดำเนินการต่อไป

ผู้พิพากษาไต่สวนมีบทบาทในการค้นหาความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมด แต่หากเป็นคดีเล็กน้อยหรือคดีโทษไม่ต้องการไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ โดยการไต่สวนจะต้องคำนึงถึงสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดด้วย ไม่ใช่ยึดแต่เพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น โดยศาลอาจจะใช้วิธีเฝ้าสังเกตพฤติกรรมหรือทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้รู้และเข้าใจพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนนั้น²⁰²

สำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 13 ปี เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนแล้วพบว่าเด็กไม่ได้กระทำความผิดทางอาญา ผู้พิพากษาก็จะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนทันที แต่หากไต่สวนแล้วพบว่าคดีมีมูลก็จะทำการสอบสวนต่อไปถึงความเป็นอยู่ นิสัยใจคอของเด็กหรือเยาวชน สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ถ้าผลการสอบสวนพบว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจริงไม่ให้ลงโทษทางอาญาแต่จะใช้วิธีการส่งตัวเด็กไปอบรมตัดสันดาน หรือส่งมอบตัวเด็กให้อยู่ภายใต้การควบคุมเลี้ยงดูของบุคคลที่ไว้ใจได้หรือองค์การสาธารณกุศลต่าง ๆ จนกว่าเด็กมีอายุครบ 21 ปีบริบูรณ์ แต่หากการไต่สวนแล้วพบว่าเยาวชนที่กระทำความผิดโดยมีสติรู้ผิดและชอบแล้ว ถ้าเป็นคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต ศาลก็จะพิพากษาให้จำคุกเยาวชนนั้นตั้งแต่ 10 ปี ถึง 20 ปี หากเป็นโทษที่อัตราต่ำกว่านั้น ให้ส่งตัวเยาวชนไปฝึกหรืออบรมในสถานกักและอบรมมีกำหนดอย่างน้อย 1 ใน 3 หรืออย่างมาก 1 ใน 2 ของโทษตามเกณฑ์ที่จะลง

2.3 บทบาทของศาลในการพิจารณาและการสืบพยาน

การพิจารณาคดีในชั้นศาล องค์คณะผู้พิพากษา ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน เป็นประธาน 1 คน ส่วนผู้พิพากษาอีก 2 คน คนหนึ่งต้องเป็นสตรี ผู้พิพากษาเหล่านี้เป็นผู้พิพากษาศาลชั้นต้นซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้คัดเลือกสับเปลี่ยนเป็นเวรกันคราวละ 3 ปี²⁰³ ผู้พิพากษาจะเป็นผู้พิพากษาด้านเด็กโดยเฉพาะ ได้รับการอบรมจากสถาบัน the Grande Instance Tribunal ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศาลเยาวชน ทำให้ผู้พิพากษาที่จะต้องทำงานเกี่ยวกับคดีของเด็กและเยาวชนเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านนี้โดยเฉพาะ เข้าใจบุคลิกภาพและธรรมชาติของเด็กเป็นอย่างดี องค์คณะผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงเพื่อพิจารณาชี้ขาดคดี มีอำนาจอย่างกว้างขวางในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาพิสูจน์ความจริงในคดีให้กระจ่าง ผู้พิพากษาจึงมีบทบาทในเชิงรุกไม่ยึดติดอยู่กับพยานหลักฐานที่คู่ความได้นำเสนอต่อศาล

²⁰² สุชาติ แนวประเสริฐ. สิทธิการมีที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการตั้งที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). หน้า 43.

²⁰³ บุญเพราะ แสงเทียน. กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัว แนวประยุกต์. หน้า 86.

การดำเนินกระบวนการพิจารณา ผู้พิพากษาจะดำเนินการสอบสวนเองโดยตลอดไม่มีการซักค้านของคู่ความทำให้ทนายความไม่มีบทบาทในการดำเนินการสอบสวนเป็นเพียงแต่มีส่วนร่วมในการสอบสวนเท่านั้น ทนายความสามารถที่จะถามพยานได้ก็ต่อเมื่อมีการอนุญาตจากศาล ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า เนื่องจากอำนาจของผู้พิพากษามีมากทำให้มีการใช้อำนาจได้เกินขอบเขต จึงจำเป็นต้องมีทนายความเป็นผู้คอยช่วยเหลือผู้ต้องหาเพื่อเป็นหลักประกันการสอบสวนของผู้ต้องหา การพิจารณาพิพากษาคดีจะกระทำเป็นการลับหากจำเลยไม่เข้าใจภาษาผู้พิพากษามีอำนาจในการที่จะสั่งล่ามหรือกำหนดให้ใช้ภาษามือในการพิจารณาคดีได้ ผู้พิพากษาคดีเด็กมีอำนาจที่จะทำการไต่สวนคดีเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและมีคำพิพากษา จึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจถึงเรื่องราวและความประพฤติของเด็กที่กระทำผิด

การสอบถามคำให้การและการสืบพยานในศาล เป็นอำนาจโดยเฉพาะของผู้พิพากษา เป็นการกระทำระหว่างศาลกับบุคคลที่ศาลต้องการจะทราบความจริงเพื่อใช้ประโยชน์ในการพิจารณาคดีเท่านั้น บุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ คู่ความ ผู้เสียหายที่ประสงค์จะถามจำเลยหรือพยานบุคคลอื่น จะกระทำต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาเท่านั้น การมีคำพิพากษาของศาลจะมุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะราย และการอ่านคำพิพากษาของศาลต้องกระทำต่อหน้าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งคำพิพากษาและวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน หากเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปี จะใช้มาตรการทางการให้การศึกษา โดยการกักขังควบคุมตัวหรือปล่อยตัวไปแต่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลไปพร้อมกับการให้การศึกษาไปด้วย โดยจะพิจารณาถึงความเหมาะสมของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดแต่ละราย ส่วนเรื่องที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดจะอยู่กับบุคคลใดจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดควบคู่กันไปด้วย กรณีจำเป็นอาจถูกควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล สถานฟื้นฟู ประกอบกับการให้การศึกษาเพื่อปรับปรุงพฤติกรรม

ศาลเด็กและเยาวชนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีองค์ที่สนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานของศาลคดีเด็กและเยาวชน โดยที่ศาลมีอำนาจพิพากษาที่จะสั่งให้คุมประพฤติเด็กหรือเยาวชน ซึ่งมีลักษณะไปในทางป้องกันมิให้เด็กกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยถือว่าการคุมประพฤติเป็นการอบรมอย่างหนึ่ง²⁰⁴ สำหรับการควบคุมดูแลก็ให้มีเจ้าหน้าที่ที่เรียกว่าพนักงานคุมประพฤติซึ่งมีเงินเดือนประจำ และมีความรู้ความชำนาญในด้านการสังคมสงเคราะห์เป็น

²⁰⁴ ประภาศน์ อวยชัย. *บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงแห่งชาติ* (เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา). หน้า 36.

ผู้ดำเนินการโดยอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและเยาวชน แต่ก็ยังให้มีพนักงานคุมประพฤติฝ่ายอาสาสมัครทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติประจำอยู่ด้วย²⁰⁵

3. ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) มีวิธีพิจารณาคดีเป็นแบบระบบไต่สวน (Investigation System) และเป็นประเทศที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างมาก แต่ประชากรที่เป็นเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีความเป็นระเบียบ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและมีอัตราการกระทำความผิดอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนน้อยมาก

ระบบการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนในประเทศญี่ปุ่นได้มีการสร้างสมวัฒนธรรมมาช้านานในเรื่องของการขอโทษและให้อภัย (Apology-forgiveness) ข้อดีของวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้สังคมเกิดความสมานฉันท์โดยให้อีกฝ่ายที่กระทำความผิดได้ปรับตัวและกลับตัวเป็นคนดีอย่างสมัครใจด้วยวิธีการขอโทษ (Apology) ซึ่งมีความหมายเป็นการรับสารภาพ (Confession) อันนำมาสู่การยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตน เมื่อผู้กระทำความผิดได้ดำเนินการขอโทษ ผู้เสียหายก็จะตอบแทนด้วยการให้อภัย (Forgiveness) วัฒนธรรมดังกล่าวทำให้สังคมในประเทศญี่ปุ่นเกิดความสงบสุขหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “Principle of Wa” อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมดังกล่าวก็ยังคงมีข้อเสียบางประการ เช่น ผู้กระทำความผิดขอโทษโดยไม่จริงใจ อันเป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดซ้ำในอนาคต นอกจากนี้วิธีการขอโทษระหว่างคู่ความยังมีนักกฎหมายบางท่านมองวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการระหว่างผู้เสียหายกับรัฐเท่านั้น

3.1 การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

ประเทศญี่ปุ่นได้มีการวางรากฐานระบบกฎหมายมานานใหญ่ตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษ 2400 โดยใช้ระบบกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธรัฐเยอรมนีเป็นต้นแบบ ศาลของประเทศญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลสูงสุด ซึ่งศาลชั้นต้นประกอบด้วยศาลชั้นต้นทั่วไป ศาลแขวงและศาลครอบครัว ในประเทศญี่ปุ่นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน คือศาลครอบครัวซึ่งเป็นส่วนประกอบของศาลชั้นต้นประเภทพิเศษ ประเทศญี่ปุ่นใช้กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนกรยุติธรรมสำหรับเด็ก เรียกว่า Shoneho หรือ The Juvenile Law เป็นกฎหมายที่มุ่งเพื่อแก้ไขปรับปรุงเด็กซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้มีการปรับปรุงแก้ไขหลายครั้ง เนื่องจากเกิดคดีที่วิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไปว่ากฎหมายเด็กที่ใช้อยู่ปกป้องเด็กที่กระทำความผิดมากเกินไป ซึ่งในปี

²⁰⁵ สดศรี สัตยธรรม น้าประเสริฐ. กระบวนพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). หน้า 102.

ค.ศ.1948 ประเทศญี่ปุ่นได้จัดตั้งศาลครอบครัว (Family Court) เพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบคดีที่เยาวชนกระทำความผิด เน้นการฝึกอบรมและการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยควบคุมดูแลเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด (Development of Juvenile) มากกว่าที่จะมุ่งลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว เจตนารมณ์ของศาลครอบครัวในประเทศญี่ปุ่นคือการมุ่งเน้นการนำมาตรการคุ้มครองมาใช้กับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด เพื่อแก้ไขพฤติกรรมรวมถึงสภาพแวดล้อมของเด็กและเยาวชนให้เด็กมีพัฒนาการที่ดี²⁰⁶

ศาลครอบครัว (Family Court) ซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีครอบครัว คดีความผิดเด็ก²⁰⁷ (Juvenile Offences) และคดีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดอาญาต่อสวัสดิภาพเด็ก²⁰⁸ โดยเกณฑ์อายุเด็กและเยาวชนที่อยู่ในอำนาจของศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่น คือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไปจนถึง 20 ปี โดยกฎหมายให้ถืออายุของเด็กและเยาวชนในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น²⁰⁹ และสำหรับเด็กซึ่งมีอายุไม่เกิน 14 ปี กระทำความผิดอาญา เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษหรือรับผิดทางอาญาแต่อย่างใด แต่จะอยู่ภายใต้กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก (The Child Welfare Law of Japan)²¹⁰ เพื่อหันเหคดีออกจากศาล ในกรณีที่เยาวชนอายุมากกว่า 16 ปีขึ้นไป กระทำความผิดร้ายแรง และจะต้องเป็นกรณีที่มีผู้เสียหายถึงแก่ความตายโดยเจตนาเท่านั้น ศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่นไม่มีอำนาจในการลงโทษทางอาญาต้องส่งเรื่องให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลอาญาต่อไป²¹¹ นอกจากนี้เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาแล้ว ศาลครอบครัวของญี่ปุ่นมีเขตอำนาจเหนือเด็กที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมและเสี่ยงต่อการกระทำความผิด (Predelinquency) ด้วย แม้ว่ายังไม่ได้กระทำความผิดทางอาญาแต่การกระทำของเด็กอาจเข้าลักษณะที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมหรือเข้าข่ายที่สามารถกระทำความผิดได้ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือผู้ปกครองสามารถแจ้งไปยัง

²⁰⁶ Juvenile Act (Act No.168 of July 15, 1948) Article 1. Retrieved July 29, 2021 from: http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?vm=02&id=1978

²⁰⁷ "Ibid" Article 3.

²⁰⁸ Yorihiro Naito, "The Family Court of Japan", *Juvenile Court Judges Journal*, 130, p.130 (1969). อ้างใน รัชฎา เอกบุตร. ศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่น. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 48(3), 507-527. หน้า 513. สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2564 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/185043>

²⁰⁹ วิสรา สัตยาบัน. *ดุลพินิจในการโอนคดีจากศาลเยาวชนและครอบครัวไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา : ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดร้ายแรงและกระทำความผิดซ้ำ*. 2561. หน้า 92. สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

²¹⁰ อัจฉริยา ชูตินันท์. *รายงานผลการวิจัย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร. 2551. หน้า 81. สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

²¹¹ วิสรา สัตยาบัน. *ดุลพินิจในการโอนคดีจากศาลเยาวชนและครอบครัวไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา : ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดร้ายแรงและกระทำความผิดซ้ำ*. หน้า 91.

ศูนย์ให้คำปรึกษาเด็กหรือเยาวชนเพื่อให้ศาลมีคำสั่งใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพโดยไม่ต้องจับกุม และดำเนินคดี²¹² ศาลครอบครัว (Family Court) ได้แบ่งเป็น 2 แผนก คือ

1) แผนกคดีเด็กและเยาวชน (The Juvenile Division) มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กและกฎหมายว่าด้วยเด็กและเยาวชน

2) แผนกคดีครอบครัว มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับครอบครัว ความเป็นสามีภรรยา อำนาจปกครองบุตรและมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่ง และมีอำนาจใช้วิธีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างสมาชิกในครอบครัวทุกเรื่อง

เหตุที่แยกเป็น 2 แผนก เพราะว่าคดีครอบครัวเป็นคดีระหว่างเอกชนซึ่งคู่ความมีฐานะเท่าเทียมกันมีลักษณะเป็นคดีแพ่งสาขาหนึ่ง ส่วนคดีเด็กและเยาวชนส่วนมากเป็นคดีอาญา อีกทั้งเจตนารมณ์ของศาลคดีเด็กและเยาวชนก็ต่างจากคดีธรรมดา คือ เพื่อคุ้มครองเด็กซึ่งเป็นผู้ที่ยังไม่เจริญทางร่างกาย ความรู้ สติปัญญาและอ่อนประสบการณ์ การพิจารณาของศาลจึงมุ่งแก้ไขพฤติกรรมเด็กให้ดีขึ้นมากกว่าการลงโทษ สำหรับคดีแพ่งของเด็กและเยาวชนศาลก็มุ่งคุ้มครองรักษาผลประโยชน์เกี่ยวกับทรัพย์สินและสิทธิของเด็ก เมื่อกระบวนการพิจารณาแตกต่างกันดังกล่าว จึงได้แยกเป็น 2 แผนก

ศาลครอบครัวจัดเป็นศาลพิเศษ (Specialized Court) จะพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและคดีที่เยาวชนกระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรักษาไว้ซึ่งสวัสดิภาพของครอบครัว และหาวิธีการอบรมเลี้ยงดูเยาวชนที่เหมาะสมและตอบสนองความต้องการสมัยใหม่ของสังคม ที่คาดหวังกับกระบวนการยุติธรรม การทำงานของศาลครอบครัวจะมีหลักกฎหมายเป็นพื้นฐาน และเป็นการร่วมมือกันระหว่างส่วนต่าง ๆ ของสังคม มุ่งที่พฤติกรรมมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ศาลจะแก้ปัญหาครอบครัวและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยศาลจะไม่มีเพียงหน้าที่ในการค้นหาความจริงเพื่อตัดสินคดีและให้ความมั่นใจในเรื่องสิทธิส่วนบุคคลเท่านั้น ศาลยังมีบทบาทเป็นผู้ดูแลและปกป้องสวัสดิภาพของครอบครัวและเยาวชนอีกด้วย

กระบวนการสอบสวนเด็กของเจ้าพนักงานตำรวจในประเทศญี่ปุ่น จะถูกดำเนินการตามความเชื่อของการมุ่งพัฒนาเด็ก (The spirit of contributing to the sound development of juveniles) โดยคำนึงถึงบุคลิกภาพ ความประพฤติ ประวัติการศึกษา สภาพของครอบครัว เพื่อน รวมถึงข้อเท็จจริงหรือสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ซึ่งภายหลังจากจับกุมหากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่ต้องควบคุมตัวไว้ต้องปล่อยตัวไปทันที หากเห็นว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้และต้องส่งตัวเด็กให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยพยานหลักฐานภายใน 48 ชั่วโมง เว้นแต่ความผิด

²¹² ภัทรวารธณ รัตนเกษตร. การคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์*, 3(2), 125-152. หน้า 138 สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2564 จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/lawcru/article/download/184653/145477/>

ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำนั้นมิใช่โทษปรับหรือมีบทลงโทษที่ต่ำกว่านั้น ตำรวจก็ต้องส่งตัวเด็กไปยังศาลครอบครัวโดยตรง ในระหว่างการสอบสวนห้ามมิให้มีการควบคุมตัวเด็กร่วมกับผู้ใหญ่ เพราะเด็กอาจจะถูกชักจูงหรือมีการเลียนแบบพฤติกรรมจากผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดได้ กรณีการกระทำความผิดหลายคนให้แยกควบคุมตัวเด็กและเยาวชนไว้คนละห้อง รวมถึงแต่ละคนจะถูกดำเนินคดีแยกจากกัน เพื่อไม่ให้ติดต่อกัน²¹³ ซึ่งอาจจะเกี่ยวกับเรื่องพยานหลักฐานหรือรูปคดี ผู้ปกครองหรือผู้แทนต้องได้รับการติดต่อโดยไม่ชักช้าและสามารถให้คำแนะนำหรือชี้แนวทางให้เด็กกระทำที่ฟื้นฟูแก้ไขเยียวยาและอบรมได้หลังจากที่ปิดคดีแล้ว และการสอบสวนนั้นต้องกระทำต่อหน้าบิดามารดาและผู้ปกครองที่อยู่กับเด็กหรือบุคคลอื่นที่เหมาะสม²¹⁴ การจับกุมไม่สามารถทำได้เว้นแต่มีหมายจับจากศาล หรือมีเหตุฉุกเฉินเร่งด่วนจนไม่สามารถขอหมายจับจากศาลได้ในขณะนั้น²¹⁵ เด็กที่อายุต่ำกว่า 14 ปี เมื่อกระทำความผิดเจ้าหน้าที่ตำรวจจะใช้ดุลพินิจในการส่งตัวไปยังหน่วยงานคุ้มครองสวัสดิการเด็ก (Child Welfare) แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ดุลพินิจส่งตัวผู้กระทำความผิดไปยังศาล ผู้พิพากษาก็จะใช้ดุลพินิจในการส่งต่อไปยังหน่วยงานคุ้มครองสวัสดิการเด็กเช่นเดียวกัน เมื่อเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปี แต่ไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์ กระทำความผิดถูกควบคุมตัวมายังศาลครอบครัว ผู้พิพากษาประจำศาลจะใช้มาตรการทางเลือกแทนการนำผู้กระทำความผิดไปลงโทษ ซึ่งอาจใช้ดุลพินิจให้ส่งตัวไปควบคุมตัวในสถานฝึกและอบรม (Reformatory Home) ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของพนักงานคุมประพฤติและต้องมารายงานตัวตามที่พนักงานคุมประพฤติได้กำหนดระยะเวลาไว้ ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจออกคำสั่งถอนการคุมประพฤติได้เมื่อเห็นว่ามีเหมาะสมและอาจมีคำสั่งให้ส่งตัวไปฝึกอบรมที่ Juvenile Correction Center แทนเพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและป้องกันการกลับมากระทำความผิดซ้ำได้²¹⁶

หลักประกันทั่วไปในชั้นสอบสวนสำหรับผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเด็ก คือห้ามมิให้นำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่ถูกกล่าวหาผ่านทางสื่อ²¹⁷ เช่น รูปภาพ ชื่อ อายุ ที่อยู่ หรือข้อมูลอื่นที่อาจนำไปสู่การระบุตัวเด็กได้ และห้ามมิให้ผู้ใดรวมถึงผู้เสียหายและครอบครัวผู้เสียหายนำเสนอทุกสิ่งที่จะบ่งชี้ไปถึงตัวเด็กที่เป็นผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งหลักประกันนี้ได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด แม้จะไม่มีบทลงโทษในกรณีที่มีการฝ่าฝืนการกระทำดังกล่าว ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่ถูกตั้งข้อรังเกียจ

²¹³ Juvenile Act (Act No. 168 of July 15, 1948). Article 49.

²¹⁴ "Ibid" Article 2.

²¹⁵ ภัทรารวรรณ รัตนเกษตร. การคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. หน้า 137.

²¹⁶ พิษญา เหลืองรัตนเจริญ. กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด (ดัชนีนิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต). หน้า 174.

²¹⁷ Juvenile Act (Act No. 168 of July 15, 1948). Article 61.

3.2 บทบาทของศาลในชั้นก่อนพิจารณาคดี

การสอบสวนคดีเด็กจะกระทำอย่างรวดเร็ว เมื่อตำรวจจับกุมเด็กแล้วจะต้องให้พนักงานอัยการสอบสวนและฟ้องคดีอาญาต่อศาล เอกชนไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาเอง ในประเทศญี่ปุ่นแม้จะมีพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด แต่เมื่อพิจารณาจากลักษณะ อายุ และสภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิดแล้วเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีการดำเนินคดี พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Principle of Opportunity Prosecution)²¹⁸ การสอบสวนคดีเด็กพนักงานอัยการต้องตรวจสอบเอกสารและพยานหลักฐานที่ตำรวจส่งมาให้อีกครั้งอย่างละเอียด หากเห็นว่าพยานหลักฐานมีไม่เพียงพอก็สามารถสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาและพยานสำคัญด้วยตนเองได้อีกครั้ง หรือหากจำเป็นหรือยังมีข้อสงสัยว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริงหรือไม่ พนักงานอัยการสามารถแนะนำตำรวจให้รวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เพราะพยานหลักฐานในการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการประเทศญี่ปุ่นเทียบเท่ามาตรฐานของศาลในการพิพากษาลงโทษ ซึ่งมีผลให้ลดจำนวนคดีเข้าสู่ศาลลงได้มาก²¹⁹ และพนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ควบคุมตัว (Detention) หากมีสถานการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (Unavoidable Circumstances) ซึ่งพิจารณาจากลักษณะความผิดและการป้องกัน หากต้องทำการควบคุมเด็กให้ควบคุมที่ The Juvenile Classification Home แทนสถานควบคุมหรือคุกของตำรวจ²²⁰

ในศาลครอบครัวประเทศญี่ปุ่นจะมีเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริง (Family Court Investigating Officer) มีหน้าที่ในการฝึกอบรมแก้ไขพฤติกรรมของเด็ก และสามารถทำหน้าที่สืบเสาะข้อเท็จจริงเพื่อช่วยเหลือศาลได้หากผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรสืบสวนสอบสวนมาแล้ว²²¹ เทียบกับในประเทศไทยแล้วคือ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกเด็กและผู้ปกครองรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กมาให้ปากคำได้ รวมถึงสามารถ

²¹⁸ Japan Criminal Procedure Code, Art 248. December 9, 2021. Retrieved from: <http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?id=3364&vm=02&re=02>

²¹⁹ พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์. ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2557. หน้า 68. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

²²⁰ จิตรลดา เทื่องภิรมย์, 2548. อังโน จตุพร วงศ์ทองสรรค์. การสอบสวนเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร. 2555. หน้า 49. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2564 จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

²²¹ รัตฎา เอกบุตร. ศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่น. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 48(3), 507-527. หน้า 515 สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2564 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/185043/150419>

ตรวจดูบ้านหรือสถานที่อาศัยของเด็กได้ด้วย และสามารถสอบสวนผู้เสียหายเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงทั้งหมดและทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิดและความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ²²²

ศาลมีอำนาจออกหมายเรียกเด็กหรือเยาวชน หรือผู้ปกครองเด็กและเยาวชน เมื่อมีความจำเป็นในการสอบสวนหาข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการตัดสินใจ²²³ รวมถึงการมีหมายเรียกสอบสวนหรือผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐานในคดี²²⁴ รวมถึงมีอำนาจในการตรวจสอบยึดหรือค้นหาพยานหลักฐาน²²⁵ โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายสอบสวนคอยช่วยเหลือในการตรวจสอบ ในคดีที่ต้องมีการตรวจสอบพยานหลักฐานหรือคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง ศาลมีอำนาจในการกำหนดมาตรการเพื่อสังเกตและประเมินพฤติกรรมของเด็กเพื่อประกอบการพิจารณาคดีของศาลในด้านสภาพจิตใจและอารมณ์ของเด็ก

3.3 บทบาทของศาลในการพิจารณาและการสืบพยาน

องค์คณะผู้พิพากษาจะกระทำโดยผู้พิพากษาท่านเดียว และจะรับผิดชอบเฉพาะคดีเด็กและเยาวชนเท่านั้น ผู้พิพากษาศาลครอบครัวต้องเป็นบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์เป็นอย่างดี มีความสามารถมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและเรื่องครอบครัวเป็นอย่างดี ซึ่งก่อนที่จะเป็นผู้พิพากษาในศาลครอบครัวจะต้องเป็นนักกฎหมายมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และจะต้องเป็นผู้พิพากษาในศาลอื่นมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี โดยคณะรัฐมนตรีจะคัดเลือกจากรายชื่อผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกจากศาลฎีกา และแต่งตั้งให้ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว โดยให้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ 10 ปี²²⁶

กระบวนการพิจารณาคดีของศาลครอบครัวญี่ปุ่น ศาลจะทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนและทำหน้าที่สืบเสาะก่อนที่จะมีคำพิพากษา ในการสืบสวนสอบสวนและสืบเสาะจะคำนึงถึงสภาพทางสังคมและสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชน ในระหว่างการสอบสวนเด็กที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาโดยหลักการแล้วต้องกระทำต่อหน้าผู้ปกครอง (Guardian) ที่อยู่กับเด็กหรือบุคคลอื่นที่เหมาะสม²²⁷ ในการพิจารณาคดีศาลจะออกหมายเรียกเด็กหรือเยาวชน ผู้ปกครองและผู้เข้าร่วมอื่น ๆ เช่น ทนายความ เพื่อให้มาในวันที่มีการพิจารณาคดี นอกจากนี้พนักงานคุมประพฤติของศาลครอบครัว คุณครู หรือนายจ้าง ก็อาจได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมในการพิจารณาคดีได้ ผู้พิพากษาจะพิจารณาคดีจากสำนวนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจประกอบกับสำนวนการสืบเสาะของ

²²² “เรื่องเดียวกัน” หน้า 525.

²²³ Juvenile Act (Act No. 168 of July 15, 1948). Article 11.

²²⁴ “Ibid” Article 14.

²²⁵ “Ibid” Article 15.

²²⁶ รัชฎา เอกบุตร. ศาลครอบครัวของประเทศไทยญี่ปุ่น. หน้า 514.

²²⁷ The Juvenile Police Activity Principles. Article 9 Section 3. July 30, 2021. Retrieved from:

เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ อย่างไรก็ตาม พนักงานอัยการไม่สามารถเข้าร่วมในการพิจารณาได้²²⁸ เว้นแต่ศาลครอบครัวจะอนุญาตให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการพิจารณาคดี โดยจะต้องเป็นกรณีที่มีความจำเป็นในการแสวงหาข้อเท็จจริงสำหรับความผิดที่เด็กหรือเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป กระทำความผิดอาญาร้ายแรง ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการพิจารณาคดี²²⁹ หากเด็กและเยาวชนไม่มีทนายความ ศาลต้องตั้งทนายความให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อเข้าร่วมการพิจารณาคดีด้วย²³⁰

การพิจารณาคดีในศาลจะทำงานอย่างไม่เป็นทางการไม่เหมือนศาลทั่วไป และกฎหมายกำหนดให้หนึ่งพิจารณาเป็นการลับ²³¹ จะไม่มีบุคคลอื่นนอกจากผู้พิพากษา เสมียนศาล เยาวชนที่กระทำความผิด บิดามารดาหรือผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ของ The Family Court Probation ผู้ดูแล (The Attendant) หรือบุคคลอื่นที่ได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาเท่านั้น²³² โดยบรรยากาศจะต้องเป็นไปด้วยความเรียบง่ายและอบอุ่น ไม่เคร่งครัดและไม่มีพิธีรีตอง มีลักษณะเป็นกันเอง เป็นมิตร การใช้ภาษากับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องใช้ให้เหมาะสมกับอายุและระดับการศึกษาของเด็กหรือเยาวชนนั้น เปิดโอกาสและให้ความมั่นใจกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในการพูด แสดงความรู้สึกและความเห็นได้อย่างเต็มที่ การพิจารณาของศาลต้องมีข้อมูลและความเห็นของ The Family Court Probation Officer ประกอบการพิจารณาคดีเสมอ และในการมีคำพิพากษานั้น ศาลจะต้องรับฟังความเห็นของที่ปรึกษา (Councillor) ก่อน การพิจารณาคดีในศาลครอบครัวคู่กรณีทุกฝ่ายต้องมาปรากฏต่อหน้าศาลและศาลไม่สนับสนุนให้ใช้ทนายความแทน

ในการพิจารณาคดี ศาลมีอำนาจในการออกหมายเรียกเด็กและผู้ปกครองเด็กมาให้ปากคำที่ศาลเพิ่มเติมได้ ถ้าศาลครอบครัวพบว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดไม่สมควรที่จะนำวิธีการสำหรับเด็กมาใช้ก็อาจมีคำพิพากษาโดยไม่มี การพิจารณาสรุปคดี²³³ แต่ถ้าศาลครอบครัวพบว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดสมควรที่จะนำวิธีการสำหรับเด็กมาใช้ หลังจากที่ได้มีการสืบสวน สอบสวนและสืบเสาะก็จะมี การพิจารณาสรุปคดีก่อนที่จะมีคำพิพากษาโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ และหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องจัดการกับเด็ก หรือไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าคดีนี้มีเหตุให้สงสัยอย่างเพียงพอแล้วศาลจะยกฟ้องก็ได้ และคำพิพากษาจะต้อง

²²⁸ Supreme Court of Japan, supra note 236. อ้างใน ริสรา สัตยาบัน. *ดุลพินิจในการโอนคดีจากศาลเยาวชนและครอบครัวไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา* : ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดร้ายแรงและกระทำความผิดซ้ำ. หน้า 96.

²²⁹ Juvenile Act (Act No. 168 of July 15, 1948). Article 22-2.

²³⁰ "Ibid" Article 22-3.

²³¹ "Ibid" Article 22.

²³² "Ibid" Article 10.

²³³ รัชฎา เอกบุตร. ศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่น. หน้า 525.

อ้างอิงความคิดเห็นของพนักงานอัยการด้วยและจะต้องคำนึงถึงความรู้สึกนึกคิด ความร้ายแรงของคดี และสภาพแวดล้อมของเด็กและเยาวชน แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นอายุไม่เกิน 16 ปี หรือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นได้กระทำความผิดอาญาที่มีโทษปรับหรือน้อยกว่านั้น ศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่นอาจไม่จำเป็นต้องรับฟังความเห็นของพนักงานอัยการก็ได้²³⁴ หรือส่งไปให้พนักงานอัยการเมื่อเห็นว่าเยาวชนกระทำความผิดร้ายแรงและควรที่จะดำเนินการพิจารณาตามกระบวนการทางอาญา ซึ่งจะใช้ในกรณีที่เยาวชนนั้นมีอายุเกินกว่า 16 ปี หรือกรณีที่พบระหว่างการพิจารณาว่าเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นมียุเกินกว่า 20 ปี หรือพิจารณาว่าเยาวชนควรอยู่ภายใต้การปกป้องควบคุมซึ่งเป็นมาตรการทางการศึกษา

ประเทศญี่ปุ่น จะใช้มาตรการป้องกันการกระทำความผิดมากกว่าที่จะลงโทษทางอาญา ซึ่งอาจจะกำหนดทัณฑ์บน (Probation) แทนการลงโทษ โดยจะทำการสอดส่องพฤติกรรมของเด็กว่าได้มีการปฏิบัติตามมาตรการแก้ไขปรับปรุงความประพฤติหรือไม่²³⁵ มีองค์กรคุมประพฤติที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลครอบครัว ในการทำหน้าที่ดูแลควบคุมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามที่ศาลครอบครัวได้มีคำสั่งให้ส่งมอบตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมาอยู่ในความดูแล²³⁶ พร้อมทั้งมีหน้าที่จัดทำรายงานที่เกี่ยวข้องเสนอกลับมาให้ศาลครอบครัวรับทราบเกี่ยวกับคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เช่น รายงานเกี่ยวกับสาเหตุที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนขณะอยู่ในความดูแล ประวัติ สภาพครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน²³⁷ เป็นต้น หลังจากศาลมีคำพิพากษาให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ภายใต้การปกป้องควบคุม ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ของ The Juvenile Training School จะเยี่ยมเด็กหรือเยาวชนนั้นเพื่อดูว่าสามารถปฏิบัติตามคำสั่งหรือไม่ และให้คำแนะนำที่จำเป็นแก่ตัวแทนที่ดูแล ถ้าการดูแลของ The Juvenile Training School บรรลุผลหรือสิ้นสุดลง ผู้ดูแลของ The Juvenile Training School จะส่งเรื่องไปยังผู้พิพากษาเพื่อมีคำสั่งที่เหมาะสมต่อไป

4. สหพันธรัฐเยอรมนี

สหพันธรัฐเยอรมนี เป็นประเทศที่มีระบบปกครองในรูปแบบสหพันธรัฐ (Federal Republic) มีทั้งหมด 16 มลรัฐ (Lord) แต่ละรัฐมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเอง การบัญญัติกฎหมาย การจัดตั้งศาลของรัฐนั้น และกำหนดวิธีพิจารณาความเป็นของตนเอง แต่กฎหมายของ

²³⁴ เสาวนีย์ สงวนกลิ่น. การบังคับใช้กฎหมายกับการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน. หน้า 55.

²³⁵ รัชฎา เอกบุตร. ศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่น. หน้า 526.

²³⁶ Juvenile Act (Act No. 168 of July 15, 1948) Article 25.

²³⁷ "Ibid" Article 28.

สหพันธรัฐยังคงมีผลใช้บังคับกับประชาชนทุกคนในสหพันธรัฐ และใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) มีวิธีพิจารณาคดีเป็นแบบระบบไต่สวน (Investigation System) โดยถือหลักการที่ว่าในการค้นหาความจริงของคดีนั้นเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำผู้ถูกกล่าวหา ทำการสืบพยานและตัดสินคดี

4.1 การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

การดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของสหพันธรัฐเยอรมนี เกิดขึ้นโดยศาลคดีเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ.1923 เป็นแผนกหนึ่งของศาลแขวง โดยมีคณะกรรมการสวัสดิการเด็กซึ่งมีนักสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่สืบเสาะข้อเท็จจริงในทางสังคมเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด เพื่อเสนอรายงานต่อศาลตลอดจนดำเนินการควบคุมเด็กด้วย²³⁸ ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติศาลคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ.1953 (Jugendgerichtsgesetz, JGG) ซึ่งใช้บังคับอยู่จนถึงปัจจุบัน การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนจะต้องคำนึงถึงสิทธิของเด็กและเยาวชนที่จะต้องได้รับการอบรม สั่งสอน ส่งเคราะห์และได้รับการศึกษาอันเป็นหลักการพื้นฐานอันสำคัญ และการนำกฎหมายอาญามาใช้ก็เพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำอีก²³⁹ โดยเกณฑ์อายุเด็กและเยาวชนที่อยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนต้องมีอายุเป็นเด็ก (Youth) หรือเยาวชน (Young Adult) ในขณะกระทำความผิด คือ มีอายุตั้งแต่ 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 21 ปีบริบูรณ์ และจะถือว่าเด็กและเยาวชนมีความรับผิดชอบอาญาต่อเมื่อขณะกระทำความผิดนั้นมีความรู้ผิดชอบและสามารถบังคับตนเองได้ ถ้าหากยังไม่มีความรู้ผิดชอบและไม่สามารถบังคับตนเองได้แล้วถือว่าไม่มีความรับผิดชอบอาญา แต่ศาลมีอำนาจใช้มาตรการให้เด็กและเยาวชนอยู่ในความดูแลของครอบครัวหรือผู้ปกครองแทนการลงโทษทางอาญา²⁴⁰ และถ้าในขณะกระทำความผิดมีอายุไม่ถึง 14 ปีบริบูรณ์ ให้ถือว่ายังไม่มี ความรับผิดชอบอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธรัฐเยอรมนี²⁴¹

กระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวน (Vorverfahren) เป็นกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาล จะมีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ

²³⁸ สดศรี สัตยธรรม น้าประเสริฐ. กระบวนการพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). หน้า 16-17.

²³⁹ Youth Court Law, section 1 (2). December 8, 2021. Retrieved from: <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=756#1>

²⁴⁰ "Ibid" section 3.

²⁴¹ German Criminal Code, section 19. December 8, 2021. Retrieved from: https://www.legislationline.org/download/id/6115/file/Germany_CC_am2013_en.pdf

โดยพนักงานอัยการเองหรืออาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสืบสวนแทนได้²⁴² พนักงานอัยการจะรวบรวมพยานหลักฐานจากเจ้าพนักงานตำรวจ ออกหมายเรียก และสอบปากคำผู้ต้องสงสัย พยานและผู้เชี่ยวชาญ และพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการยื่นฟ้องหรือยุติคดี (เช่น คดีเล็กน้อย) หากมีการยื่นฟ้องต่อศาลจะเป็นกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (Zwischenverfahren) ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิพากษา และก่อนที่ศาลจะประทับฟ้องจะมีการส่งคำฟ้องเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและจะได้คัดค้าน รวมถึงการยื่นพยานหลักฐานเพื่อประกอบคำคัดค้านของตนเอง และศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้องหรือไม่ประทับฟ้องก็ได้²⁴³

4.2 บทบาทของศาลในชั้นก่อนพิจารณาคดี

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหพันธรัฐเยอรมนี ในชั้นก่อนการพิจารณาคดีมี เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาไต่สวนในการร่วมกันค้นหาความจริงในคดี รวมถึงตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการสืบสวนสอบสวน โดยพนักงานตำรวจจะเริ่มทำการสอบสวนคดีได้ด้วยตนเอง ส่วนการรวบรวมพยานหลักฐานจะทำโดยพนักงานอัยการซึ่งจะมีพนักงานตำรวจเป็นผู้ช่วยเหลือ หรืออาจกล่าวได้ว่าตำรวจเป็นเครื่องมือของพนักงานอัยการในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดี เมื่อดำเนินการสอบสวนเบื้องต้นเสร็จแล้วก็ต้องส่งสำนวนต่อไปให้พนักงานอัยการเพื่อมีคำสั่งฟ้องคดีต่อไป²⁴⁴

พนักงานอัยการของสหพันธรัฐเยอรมนีมีดุลพินิจอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการสืบสวนสอบสวนคดีและการพิจารณาให้มีคำสั่งฟ้องหรือยุติการดำเนินคดี โดยสามารถใช้วิธีการได้ทุกรูปแบบที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายมาใช้ในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา พนักงานอัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจกำหนดมาตรการควบคุมดูแลเด็กโดยไม่ลงโทษทางอาญาได้ หากเป็นความผิดเล็กน้อยและไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ²⁴⁵ และหากเด็กได้พยายามที่จะตกลงหรือระงับข้อพิพาทกับผู้เสียหายแล้ว ถือได้ว่าเด็กรู้สำนึกและยอมรับโทษจากการกระทำของตนเองโดยไม่ต้องรับโทษจากรัฐอีก²⁴⁶ การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน

²⁴² วาริต จิระภาค. การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนในการมีที่ปรึกษากฎหมายจากรัฐ ในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร. 2558. หน้า 115.

²⁴³ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *ดุลพินิจ*, 55(1), 189-196. หน้า 190.

²⁴⁴ วีระพงษ์ บุญญะภาส, สุพัตรา แผนวิชิต และ จันทน์ นาคเจริญวารี. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในการค้นหาความจริง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย. หน้า 151.

²⁴⁵ Youth Court Law, section 45 (1).

²⁴⁶ "Ibid" section 45 (2).

ในกระบวนการยุติธรรมนั้น จะให้สิทธิในการมีที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความเพื่อเป็นหลักประกันชั้นพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกับผู้ใหญ่²⁴⁷

ผู้พิพากษาไต่สวนในชั้นก่อนฟ้องคดี มีหน้าที่ในการควบคุมกระบวนการพิจารณาในชั้นสอบสวนของพนักงานอัยการและตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานอัยการให้สอดคล้องกับกฎหมาย ดังนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนจึงไม่มีอำนาจเริ่มต้นการสอบสวนด้วยตนเอง เมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแล้ว ศาลจะต้องวินิจฉัยว่าคดีมีมูลที่จะประทับฟ้องหรือไม่ ซึ่งเป็นอำนาจของผู้พิพากษาที่เป็นอิสระ ได้แก่ เมื่อเริ่มกระบวนการพิจารณาควรดำเนินการสอบสวนให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เกี่ยวกับชีวิตและภูมิหลังของครอบครัว พัฒนาการ พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่จะช่วยประเมินลักษณะทางจิตใจ อารมณ์ และอุปนิสัยของผู้ต้องหา บิดามารดาหรือผู้ปกครอง²⁴⁸

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นคำฟ้อง (Eine Anklageschrift) ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน (Der Vorsitzende) จะต้องอ่านคำฟ้องให้จำเลยฟัง และแจ้งให้จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานหรือข้อคัดค้านใด ๆ ศาลสามารถทำการไต่สวนเพิ่มเติมไม่ว่าจะเห็นเองหรือตามคำร้องขอของจำเลย และสามารถสั่งให้ทำการสืบพยานหลักฐานบางอย่างหรือศาลสามารถมอบหมายให้พนักงานอัยการทำได้ด้วย การสืบพยานหลักฐานในกรณีนี้ใช้หลักกระบวนการสืบพยานหลักฐานโดยอิสระ (Das Freibeweisverfahren)²⁴⁹ กรณีที่มีความจำเป็นต้องอาศัยความเห็นหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจสั่งให้พยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความต่อหน้าศาลภายหลังจากที่ได้มีการสอบสวนตนแล้ว หากพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญปฏิเสธที่จะมาเบิกความโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลมีอำนาจที่จะสั่งขังบุคคลดังกล่าวได้²⁵⁰

4.3 บทบาทของศาลในการพิจารณาและการสืบพยาน

องค์คณะผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและเยาวชน แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ องค์คณะ 3 คน ประกอบด้วยผู้พิพากษา 1 คน และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน²⁵¹ โดยคัดเลือกจากผู้พิพากษาที่มีความชำนาญและเหมาะสมที่จะพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน²⁵² และองค์คณะ 5 คน ประกอบด้วย

²⁴⁷ Jugendgerichtsgesetz section 68a. December 15, 2021. Retrieved from: <https://www.gesetze-im-internet.de/jgg/BJNR007510953.html>

²⁴⁸ Youth Courts Act. Section 43. Retrieved December 19, 2021 from: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_jgg/englisch_jgg.html

²⁴⁹ สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. หน้า 192.

²⁵⁰ The German Code of Criminal Procedure section 65, The German Code of Criminal Procedure section 161 (a).

²⁵¹ โอนทัย ศรีดาวเรือง. การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา : ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการไต่สวนคดี ตามมาตรา 97 วรรคสอง. หน้า 64.

²⁵² บุญเพราะ แสงเทียน. กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัว แนวประยุกต์. หน้า 86.

ผู้พิพากษา 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 3 คน ซึ่งจะทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอุกฉกรรจ์ ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) ได้แก่ ความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป หรือที่ต้องระวางโทษสถานหนักกว่านั้น²⁵³ ด้วยระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนศาลสามคนที่ จะค้นหาข้อเท็จจริงในคดีได้ในทุกรูปแบบโดยอยู่ภายใต้หลักความเป็นอิสระของศาลในการค้นหาความจริง การซักถามพยาน การอ้างพยาน ศาลล้วนมีบทบาทและเป็นหน้าที่ของศาล คู่ความมีหน้าที่เพียงแค່ให้ความช่วยเหลือและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของศาลให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น ในชั้นศาลหากมีการฟ้องคดีต่อศาลคดีเด็กและเยาวชนแล้ว ศาลมีอำนาจสั่งให้ระงับคดีได้ และหาก ในระหว่างพิจารณาคดีศาลพบว่าความผิดที่เด็กถูกฟ้องเป็นความผิดเล็กน้อยและการลงโทษเด็กนั้น ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ²⁵⁴ ซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะต้องมีการสืบเสาะข้อเท็จจริง เกี่ยวกับบุคลิกลักษณะทางร่างกายและจิตใจของเด็กหรือเยาวชน เพื่อประกอบการพิจารณาคดี ของศาล หากพบว่ามีความผิดศาลย่อมมีดุลพินิจในการใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนหรือจะใช้ วิธีการลงโทษทางอาญาได้

ทั้งนี้ ก่อนที่ศาลจะเริ่มต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาหลัก ศาลมีอำนาจสั่งให้นำ พยานหลักฐานเพิ่มเติมใด ๆ ก็ตามที่เป็นประโยชน์ต่อคดีเข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้ นอกเหนือจากการนำเสนอพยานหลักฐานของคู่ความ การพิจารณาคดีของศาลคดีเด็กและเยาวชน เป็นการพิจารณาลับ²⁵⁵

การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจใช้มาตรการ สำหรับเด็กและเยาวชนอย่างหนึ่งอย่างใดหรือใช้มาตรการลงโทษทางอาญาแก่เด็กหรือเยาวชน ที่กระทำความผิด ได้ 3 ประการ คือ มาตรการควบคุม (Supervisory Measure) เพื่ออบรมสั่งสอน สงเคราะห์ และให้การศึกษา เช่น การสั่งให้อยู่ในบริเวณที่กำหนด หรือการให้อยู่ในการอบรมสั่งสอนของ ครอบครัว เป็นต้น มาตรการทางวินัย (Disciplinary Measure) จะไม่ลงโทษทางอาญาแก่เด็กและ เยาวชนที่กระทำความผิดหากได้สำนึกผิดและยอมรับผิดแล้ว เช่น การว่ากล่าวตักเตือน การกำหนด เงื่อนไข การควบคุมเพื่อฝึกอบรม²⁵⁶ และมาตรการลงโทษทางอาญา (Penalty) สำหรับการกระทำ ความผิดอาญาร้ายแรงหรือมีแนวโน้มว่าจะกระทำความผิดซ้ำอีก และเห็นว่าไม่สามารถใช้มาตรการ อื่นใดในการแก้ไขพฤติกรรมเด็กหรือเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดีได้ และแม้เด็กหรือเยาวชนจะได้รับ

²⁵³ คณิต ฌ นคร. *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง*. (ม.ป.ท) : พิมพ์อักษร. (ม.ป.ป.). 215.

²⁵⁴ Youth Court Law, section 47.

²⁵⁵ บุญเพราะ แสงเทียน. *กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัว แนวประยุกต์*. หน้า 87.

²⁵⁶ Youth Court Law, section 10 Instructions (1).

โทษจำคุก ศาลก็ยังคงใช้วิธีอบรมสั่งสอน และให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนควบคู่ไปด้วย²⁵⁷ วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนอกจากการลงโทษจำคุก คือการว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยตัวไป หรือคุมประพฤติโดยส่งไปฝึกและอบรมยังสถานฝึกและอบรมหรือโรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยเฉพาะ²⁵⁸

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ระบบกฎหมายและระบบการพิจารณาคดีอาญาเด็กและเยาวชนของศาลต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่นและสหพันธรัฐเยอรมนี มีวัตถุประสงค์เป็นไปในแนวทางเดียวกันคือมุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยการค้นหาสาเหตุของการกระทำความผิด และลงโทษโดยการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนมากกว่าที่จะมุ่งเน้นลงโทษให้เช็ดหลาบด้วยการจำคุกหรือกักขัง ซึ่งแม้จะมีความแตกต่างของการกำหนดอายุลักษณะของความผิดของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่ต่างกันบ้างในรายละเอียด ส่วนหลักการสำคัญก็คือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ให้เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดมากกว่าการมุ่งให้ได้รับโทษทางอาญา นั่นเอง



²⁵⁷ อัจฉริยา ชูตินันท์. การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกรณีของเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาร้ายแรงตามกฎหมายของประเทศไทย. หน้า 288-290.

²⁵⁸ บุญเพราะ แสงเทียน. กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัว แนวประยุกต์. หน้า 87.

บทที่ 4

บทวิเคราะห์ความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

1. ปัญหาและอุปสรรคในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด จะมีหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ 4 หน่วยงานหลัก คือ ตำรวจ อัยการ สถานพินิจ และศาล ซึ่งพนักงานตำรวจจะทำหน้าที่ในการจับกุมและสอบสวนเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยื่นคำร้องขอตรวจสอบการจับกุมที่ศาลเยาวชนและครอบครัว เมื่อศาลได้พิจารณาถึงกระบวนการจับกุมว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่แล้วก็อาจจะส่งควบคุมตัวหรือปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนให้กลับไปอยู่กับบิดามารดาหรือผู้ปกครองระหว่างการสืบสวนคดี พนักงานสอบสวนต้องแจ้งการจับกุมไปยังสถานพินิจให้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงด้วย หลังจากพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานได้แล้วก็จะส่งสำนวนให้กับพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลหรือกำหนดมาตรการพิเศษอื่นใดต่อไป เมื่อมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลแล้วให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงและความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน พร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษหรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนด้วย²⁵⁹ เห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะต้องได้รับความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหลัก 4 หน่วยงาน และหากเป็นกระบวนการยุติธรรมหลังจากศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งก็จะมีหน่วยงานอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องอีกหลายหน่วยงาน เนื่องจากเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนถือเป็นพลเมืองที่สำคัญในอนาคต เมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม โดยยึดหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและมีจุดเน้นที่การคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กเป็นสำคัญ

จากที่กล่าวมาแล้วว่าระบบการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดนั้น มีอยู่สองระบบคือ ระบบกล่าวหา (Accusation System) และระบบไต่สวน (Investigation System) ผู้พิพากษาจะมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่ว่าเป็นระบบใด โดยในระบบกล่าวหาเป็นระบบคู่ความ คือ

²⁵⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 82.

คู่ความมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้ามาสืบเพื่อพิสูจน์ความผิด โดยคู่ความต้องมีฐานะที่เท่าเทียมกัน นั่นคือ ความสามารถที่จะนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบในชั้นศาลได้อย่างเต็มที่ ศาลมีหน้าที่เป็นเพียง กรรมการคอยควบคุมรักษาให้คู่ความต่อสู้กันภายใต้กฏกติกาทางกฎหมาย ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงได้น้อย เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์กันเองในศาล ส่วนในระบบไต่สวน ผู้พิพากษาจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงได้มากกว่าผู้พิพากษาในระบบกล่าวหา และไม่เพียงแต่เฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอในชั้นศาลเท่านั้น ศาลมีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ตั้งแต่ในชั้นสอบสวน หรือแม้จะเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดี ศาลก็สามารถเรียกสืบพยานเพื่อหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดได้เช่นกัน หรือแม้กระทั่งจะดลสืบพยานหลักฐานที่เห็นว่าไม่จำเป็นก็ได้ เพื่อให้การดำเนินคดีมีความรวดเร็ว

สำหรับการดำเนินคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินคดีแบบระบบกล่าวหา เพราะมีฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย ซึ่งแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเสนอต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ส่วนศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลรวมถึงพิจารณาจากรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงที่ได้รับจากสถานพินิจ แม้ว่ากฎหมายกำหนดให้การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนไม่ต้องใช้วิธีพิจารณาความอาญาอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนตามที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 เพราะโดยแท้จริงแล้วกฎหมายมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อให้การต่อสู้คดีเป็นไปอย่างถูกต้องและเต็มที่ สิทธิของเด็กหรือเยาวชนที่จะได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับ²⁶⁰ แต่ในทางปฏิบัติศาลก็จะวางตัวเป็นกลางคอยควบคุมให้คู่ความทุกฝ่ายอยู่ในกฏกติกาของกฎหมาย อีกทั้งบุคลากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเห็นว่า อาจไม่จำเป็นต้องเข้าไปค้นหาข้อเท็จจริงในทางคดีหรือค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็ก เพราะอย่างไรเสีย กฎหมายก็คุ้มครองเด็กให้ได้รับการปล่อยตัวหรือใช้วิธีการบางอย่างเท่านั้น จึงไม่ได้แสดงบทบาทเชิงรุกในการที่จะค้นหาความจริง เพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิดได้อย่างที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ผู้เขียนเห็นว่าการใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน ซึ่งให้อำนาจศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานได้ทุกชนิดเพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิด และพิเคราะห์พฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนแต่ละบุคคลมากกว่าลักษณะของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในด้านคดี ซึ่งเป็นการพิจารณาในด้านสวัสดิภาพเด็กหรือเยาวชนเป็นหลัก ให้ศาลสามารถเรียกพยานหลักฐานหรือค้นหาความจริงเพิ่มเติมได้ จะเป็นการ

²⁶⁰ จรุง สุภาพ, *หลักรัฐศาสตร์ฉบับพิสดาร แนวทฤษฎีและประยุกต์*. หน้า 10.

ปกป้องสิทธิของเด็กและเยาวชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2560) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (Convention on the Rights of the Child)

นอกจากนี้ การดำเนินคดีแบบระบบกล่าวหา การวางตัวเป็นกลางของศาลโดยปล่อยให้คู่ความต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐาน อาจทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันในทางคดี และยิ่งความสามารถในการนำพยานหลักฐานมาสู้ต่อศาลที่ไม่เท่าเทียมกันด้วยนั้น ย่อมไม่อาจสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นได้ การดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีความเป็นธรรม รัฐจึงควรที่จะพิจารณาลักษณะอื่น ๆ ประกอบกันด้วย ถ้าคู่ความมีความสามารถในการต่อสู้คดีที่ไม่เท่ากันควรใช้วิธีพิจารณาแบบระบบไต่สวน ให้ผู้พิพากษาได้เข้ามาแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม หรือถ้าเป็นคดีอาญาหรือคดีที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ ควรให้อำนาจศาลในการพิจารณาถึงการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวางเพื่อพิสูจน์ความผิดและรวมถึงเพื่อให้ศาลได้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำ ความผิดด้วย เพราะจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของกฎหมายก็เพื่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคม

ดังนั้น หากได้กำหนดอำนาจให้ผู้พิพากษาสามารถค้นหาความจริงในเชิงรุกได้มากขึ้นหรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนเช่นเดียวกับวิธีพิจารณาความอาญาของศาลที่มีลักษณะพิเศษอื่น ๆ โดยใช้ระบบไต่สวนในการค้นหาความจริง ที่จะส่งผลให้ศาลได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดมากกว่าการมุ่งให้ได้รับโทษทางอาญา และใช้วิธีการสำหรับเด็กให้เหมาะสมแต่ละราย อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชน รวมถึงการให้ความเป็นธรรมและคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ ทั้งนี้ จึงขอวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคในการพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหา รวมถึงความจำเป็นของการใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ดังนี้

1.1 ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ได้มีการแยกออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด เนื่องจากกฎหมายคำนึงถึงอายุและความรู้ผิดชอบชั่วดีของเด็กหรือเยาวชนซึ่งยังมีไม่เท่ากับผู้ใหญ่ ดังนั้น กฎหมายจึงได้กำหนดให้มีศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด กับศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั่วไปหรือที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด ทั้งนี้ นอกจากจะมีการแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว ยังได้มีการกำหนดเกณฑ์อายุเด็กที่กระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษด้วย เช่น เด็กอายุยังไม่ถึงสิบปีกระทำความผิด

ไม่ต้องรับโทษ²⁶¹ เด็กอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปีกระทำความผิดไม่ต้องรับโทษแต่ให้ศาลมีอำนาจดำเนินการว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยตัวไปหรือมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองโดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด²⁶² การไม่เอาโทษกับเด็กดังกล่าวก็เนื่องมาจากเห็นว่าเด็กไม่รู้ผิดชอบและไม่เข้าใจถึงการกระทำของตนเองว่าจะมีผลอย่างไร กฎหมายจึงได้กำหนดให้ศาลพิเคราะห์ถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย หรือกรณีที่เยาวชนที่ถือว่ามีความรับผิดชอบบ้างแล้วแต่ยังไม่สมควรที่จะใช้วิธีการทางอาญาเหมือนดังเช่นที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด เพราะเห็นว่ายังเป็นผู้มีความบกพร่องเกี่ยวกับความรู้ผิดชอบชั่วดี ยังไม่เข้าใจถึงการกระทำของตนเองอย่างเต็มที่ ถึงแม้กฎหมายจะได้ลงโทษอย่างเช่นที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดก็ไม่มีประโยชน์แต่อย่างใด ยิ่งแต่เป็นการทำลายอนาคตของเด็กไปด้วย และเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นข้อตกลงด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ให้การรับรองว่าเด็กทุกคนจะได้รับความคุ้มครองดูแลอย่างเท่าเทียมกัน กฎหมายจึงได้บัญญัติกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีในลักษณะพิเศษเพื่อใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน โดยกำหนดเกณฑ์อายุของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดตั้งแต่ 10 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี²⁶³ และแม้แต่กรณีที่เด็กหรือเยาวชนยังไม่ได้มีการกระทำความผิดขึ้น แต่พบว่ามีความเสี่ยงในการที่จะกระทำความผิดในอนาคต หรือในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนควรที่จะได้รับการสงเคราะห์คุ้มครอง ศาลเยาวชนและครอบครัวก็อาจมีคำสั่งคุ้มครองป้องกันหรือช่วยเหลือสงเคราะห์ได้ทันที โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ ดังนั้น เมื่อเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศาลไม่เพียงแต่จะพิจารณาพิพากษาถึงความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำไปเท่านั้น จะต้องมุ่งค้นหาสาเหตุที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิด โดยการวิเคราะห์ถึงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นอายุ ประวัติ สติปัญญา ความประพฤติ การศึกษาอบรม ภาวะแห่งจิต ฐานะของเด็กหรือเยาวชน และของบิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กอาศัยอยู่ด้วย เพื่อประกอบการใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนให้ตรงกับพฤติการณ์เฉพาะราย ซึ่งแนวคิดในการแยกการดำเนินคดีสำหรับเด็กหรือเยาวชน ออกจากการดำเนินคดีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดโดยคำนึงถึงเกณฑ์อายุ วุฒิภาวะทางร่างกาย และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เป็นหลักการที่กฎหมายของต่างประเทศให้การยอมรับและมีวิธีปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนแทบทั้งสิ้น

²⁶¹ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499. มาตรา 73. สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2564 จาก <https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=443287&ext=pdf>

²⁶² “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 74.

²⁶³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 4.

ซึ่งในประเทศอังกฤษ หลักการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ศาลจะต้องพิจารณาถึงสวัสดิภาพของเด็กเป็นสำคัญ และเมื่อมีความจำเป็นก็สามารถที่จะแยกเด็กนั้นออกจากสภาพแวดล้อมที่อาจเป็นปัจจัยทำให้เด็กกระทำความผิดได้ และต้องให้การศึกษาและการฝึกอบรมที่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชน โดยเกณฑ์อายุของเด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็กเยาวชนคือตั้งแต่ 10 ปี จนถึง 17 ปี แต่ศาลคดีเด็กและเยาวชนในประเทศอังกฤษไม่มีอำนาจพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในคดีฆ่าคนตายโดยเจตนา เนื่องจากเห็นว่าเป็นการกระทำที่มีความชั่วร้าย (Mens rea) เป็นอย่างมาก²⁶⁴ จึงต้องได้รับการพิจารณาในศาลธรรมดาทั่วไป ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศส ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนที่อายุระหว่าง 13 ปี ถึง 18 ปี แม้จะเป็นคดีฆ่าคนตายแต่ก็ยังคงอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลคดีเด็กและเยาวชนซึ่งถือเป็นมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพเช่นเดียวกับประเทศไทย โดยเน้นการให้การศึกษาเป็นหลัก สำหรับศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนที่อายุระหว่าง 14 ปี ถึง 20 ปี มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองเด็กซึ่งเป็นผู้ที่ยังไม่เจริญทางร่างกาย ความรู้ สติปัญญาและอ่อนประสบการณ์ การพิจารณาของศาลจึงมุ่งแก้ไขพฤติกรรมเด็กให้ดีขึ้นมากกว่าการลงโทษ แต่หากเยาวชนที่มีอายุมากกว่า 16 ปี ขึ้นไป กระทำความผิดจนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายโดยเจตนา ศาลครอบครัวจะไม่มีอำนาจในการลงโทษทางอาญาจะต้องส่งเรื่องให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลอาญาหรือศาลที่พิจารณาคดีที่ใหญ่กว่ากระทำความผิด ในขณะที่สหพันธรัฐเยอรมนีศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแก่เด็กหรือเยาวชนที่อายุตั้งแต่ 14 ปี แต่ยังไม่ถึง 21 ปี และจะถือว่าเด็กหรือเยาวชนมีความรับผิดชอบทางอาญาต่อเมื่อขณะกระทำความผิดนั้นมีความรู้ผิดชอบและสามารถบังคับตนเองได้

ทั้งนี้ แต่ละประเทศต่างให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดและเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนเป็นวัยที่ยังไม่มีวุฒิภาวะหรือความรู้ผิดชอบมากพอที่จะเข้าใจว่าการกระทำของตนเองเป็นความผิดเพียงใด กฎหมายจึงได้กำหนดเกณฑ์อายุการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนไว้อย่างชัดเจน รวมถึงการจะลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นต้องคำนึงถึงสติปัญญา อารมณ์ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ประกอบการพิจารณาด้วย การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดในระบบกล่าวหา (Accusation System) เป็นการพิพาทกันระหว่างคู่พิพาทซึ่งมีสถานะไม่เท่าเทียมกัน คือมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีโดยได้รับสำนวนการสอบสวนมาจากพนักงานตำรวจผู้สอบสวนคดีและจำเลยซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ยังเป็นผู้อ่อนประสบการณ์และสติปัญญา เพราะโดยส่วนใหญ่แล้ว

²⁶⁴ นงลักษณ์ อาณี. แนวทางใหม่ในการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาและการดำเนินคดีกรณีผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต). หน้า 438.

เด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีมีคุณภาพทางร่างกายไม่เต็มที่เหมือนผู้ใหญ่ ยังขาดความรอบคอบหรือขาดประสบการณ์ในการพิจารณาหรือการดำเนินการต่าง ๆ รวมไปถึงสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจมีผลให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เช่น ปัจจัยจากสภาพครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวแตกแยก บิดามารดาหย่าร้างกันแล้วทอดทิ้งให้อยู่กับปู่ย่าตายาย และบิดาหรือมารดาไปมีครอบครัวใหม่ทำให้เด็กหรือเยาวชนขาดการเอาใจใส่ดูแล ขาดความรักความอบอุ่น เกิดความรู้สึกสับสนท้อแท้หรือต่อต้านต่อจิตใจ หรือครอบครัวมีฐานะยากจน หรืออยู่ในครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรง ปัจจัยจากสภาพแวดล้อมและสังคม ไม่ว่าจะเป็นการคบหาสมาคมกับกลุ่มวัยรุ่นที่เกเร ไม่ได้เรียนหนังสือ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดมีผลมาจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่เหนือความสามารถที่เด็กจะแก้ไขได้ด้วยตนเอง ไม่มีบุคคลที่คอยให้ความช่วยเหลือหรือแนะนำหรือใส่ใจดูแลอย่างใกล้ชิดเนื่องมาจากสภาพปัญหาดังกล่าว เมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาทำให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นไม่รู้จักสิทธิของตน ทำให้มีสถานะไม่เท่าเทียมกันระหว่างคู่พิพาท สิ่งที่ศาลต้องใช้ในการพิจารณาคือพยานหลักฐานในสำนวนซึ่งที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชนนำมาสืบต่อศาลด้วยวิธีการซักถาม ศาลต้องวางตัวเป็นกลางไม่ถามพยานด้วยตนเอง จำเลยซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนย่อมไม่มีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิของตนเองอย่างแท้จริง และถึงแม้ศาลจะได้แต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเพื่อช่วยเหลือในด้านคดี แต่บางครั้งที่ปรึกษากฎหมายยังคงยึดติดกับอาชีพทนายความที่หวังผลแพ้ชนะของคดีโดยลืมนึกถึงสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนหลังได้รับการพิจารณาคดีต่อศาลแล้ว จนบางครั้งจำเลยจึงต้องเลือกที่จะรับสารภาพเพียงเพื่อให้ได้รับการลดโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กเพียงเท่านั้น

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด กรณีที่เด็กหรือเยาวชนรับสารภาพหรือสำนึกผิดต่อการกระทำของตนเอง ศาลจะพิจารณาจากรายงานการสืบเสาะของผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อให้ทราบถึงประวัติและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของเด็กหรือเยาวชนและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อหาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสมที่สุด ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ที่ได้กำหนดบทบาทเชิงรุกของศาลให้สามารถค้นหาข้อเท็จจริงเอาไว้ค่อนข้างมาก แต่หากเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนให้การปฏิเสธ กฎหมายดังกล่าวกลับให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป โดยที่ศาลไม่ได้มีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาพยานหลักฐานเพื่อทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ทำให้เด็กหรือเยาวชนต้องประสบปัญหาในการต่อสู้คดีในกระบวนการพิจารณาคดีแบบระบบกล่าวหา (Accusation System) ที่คู่ความต้องมีความเท่าเทียมกันในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล

การใช้วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวตามแบบระบบกล่าวหา (Accusation System) ที่คู่ความต้องต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐานต่อหน้าศาล แต่ตัวคู่ความกลับมีความสามารถในการแสวงหาพยานหลักฐานมาหักล้างต่อคู่ความอีกฝ่ายได้ไม่เท่าเทียมกัน ก็ย่อมไม่สามารถที่จะรักษาความเป็นธรรมได้ จึงอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการแสวงหาพยานหลักฐานหรือสาเหตุแห่งการกระทำ ความผิดของเด็กและเยาวชนที่เป็นคู่ความอีกฝ่ายที่มีสถานะด้อยกว่า จำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชน อาจไม่ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกที่แท้จริงต่อศาล เพราะถึงอย่างไรก็ไม่อาจที่จะชนะคดีต่อฝ่ายโจทก์ได้เลย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มีเจตนารมณ์เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพและให้มีวิธีการสำหรับใช้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้ง กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว แต่การให้เด็กหรือเยาวชนต่อสู้อยู่ใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่คู่ความต้องมีความเท่าเทียมกันนั้น ย่อมเป็นหลักปฏิบัติ ที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพราะจากที่ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อความสามารถทางกฎหมาย ไม่เท่าเทียมกันแม้รัฐจะได้มีการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ช่วยเหลือในด้านคดี แต่ก็ไม่สามารถทำให้ มั่นใจได้ว่าจะสามารถต่อสู้กับนักกฎหมายของแผ่นดินได้อย่างพนักงานอัยการโจทก์ ซึ่งในทางปฏิบัติ ผู้ที่จะมาจดแจ้งเป็นที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัว ส่วนใหญ่จะเป็นทนายความที่เพิ่ง สอบได้ตัวทนาย และเข้ารับการศึกษาอบรมตามที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็น ผู้มีคุณสมบัติในการจดแจ้งเป็นที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความที่มีอาวุโสมาแล้ว การเข้ามาปฏิบัติ หน้าที่นั้นเพียงเพื่อให้ครบองค์ประกอบตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น ความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาเด็ก ยังมีไม่มากเท่าที่ควร

ดังนั้น การพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด จึงควรใช้ วิธีพิจารณาคดีของศาลที่ให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อทราบสาเหตุแห่งการ กระทำความผิดได้อย่างเต็มที่ เพราะศาลที่พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีที่เด็กหรือเยาวชน ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดย่อมอาจไม่ใช่ดุลพินิจที่เกินขอบเขตหรือลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งได้ เนื่องจากมาตรการหรือวิธีการที่จะใช้กับเด็กหรือเยาวชนก็เพื่อแก้ไขให้เด็กหรือเยาวชน มีความประพฤติที่ดีและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ อีกทั้งเพื่อเป็นการปฏิบัติตามมาตรการ ที่เหมาะสมในการคุ้มครองสิทธิของเด็กในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็น การคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ ภาวะจิตใจ หรือความอ่อนแอแห่งจิตของเด็ก และคำนึงถึงผลประโยชน์ สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพนักงานอัยการ

การดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนให้พนักงานสอบสวนรับผิดชอบดำเนินการสอบสวน และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้อง ต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทันภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับกุมหรือ

ปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน²⁶⁵ กรณีที่ปรากฏว่าพยานหลักฐานมีไม่เพียงพอ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือส่งพยานมาให้สอบด้วยตนเองก็ได้²⁶⁶ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย มีรูปแบบการดำเนินคดีโดยแยกการสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกัน ดังนั้น พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต่างทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเองเท่านั้น แม้กฎหมายจะให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะสั่งให้พนักงานตำรวจทำการสอบสวนเพิ่มเติมกรณีเห็นว่ายังมีข้อเท็จจริงที่สำคัญเพื่อนำมาประกอบการฟ้องร้องดำเนินคดีได้ แต่พนักงานอัยการจะมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงในคดีหลังจากที่ได้รับสำนวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว ไม่ได้เป็นผู้ใกล้ชิดกับพยานหลักฐานอย่างเช่นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการจึงมีบทบาทเพียงกลั่นกรองการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเชื่อถือได้ ความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน และดำเนินการฟ้องผู้กระทำความผิด²⁶⁷ เท่านั้น เป็นการตรวจสอบความจริงในคดีอาญาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไป

ซึ่งต่างจากสาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่ให้อำนาจพนักงานอัยการทำหน้าที่ค้นหาความจริงร่วมกับพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้ตั้งแต่เริ่มแรกที่คดีเกิดขึ้น พนักงานอัยการเป็นผู้กำหนดทิศทางและควบคุมการสอบสวนของพนักงานตำรวจอีกชั้นหนึ่ง ดังนั้น พนักงานอัยการของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงมีอำนาจตั้งแต่การออกไปตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุและการสอบสวนพยานด้วยตนเองด้วย ทำให้พนักงานอัยการทราบข้อเท็จจริงได้อย่างกว้างขวางมากกว่าการตรวจสอบจากสำนวนการสอบสวนของพนักงานตำรวจ

ส่วนในสหพันธรัฐเยอรมนี พนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งจะมีพนักงานตำรวจเป็นผู้ช่วยเหลือ พนักงานอัยการของสหพันธรัฐเยอรมนีมีดุลพินิจอย่างกว้างขวางทั้งในการสืบสวนสอบสวนคดี โดยสามารถใช้วิธีการได้ทุกรูปแบบที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายมาใช้ในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา มีอำนาจในการออกหมายเรียก สอบปากคำผู้ต้องสงสัย พยานและผู้เชี่ยวชาญได้อย่างเต็มที่

พยานหลักฐานในคดีอาญากรณีผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน ส่วนใหญ่แล้วจะได้มาจากการดำเนินการสอบปากคำโดยเจ้าพนักงานตำรวจและนักสังคมสงเคราะห์ รวมถึงที่ปรึกษากฎหมายหรือพนักงานอัยการ ซึ่งจะทำงานร่วมกันในลักษณะทีมสหวิชาชีพ (Multidisciplinary Team) และในกรณีที่การกระทำความผิดต่อเด็กในคดีอาญาพยานหลักฐานในทางคดีบางครั้งมีน้อยมากหรืออาจจะแทบไม่มี เนื่องจากผู้กระทำจะพยายามปกปิดการกระทำของตนเพื่อไม่ให้

²⁶⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 78.

²⁶⁶ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. มาตรา 143.

²⁶⁷ คณิต ฒ นคร. *ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2551. หน้า 110.

บุคคลภายนอกรู้ พยานหลักฐานที่พอจะหาได้ก็คือจากตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น การซักถามหรือสอบปากคำเด็กดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์สามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลหรือพิสูจน์เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน จึงเป็นเรื่องยากและจำเป็นต้องใช้วิธีพิเศษในการซักถามหรือสอบปากคำดังกล่าว รวมถึงการสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวนในชั้นก่อนฟ้อง ซึ่งได้สอบปากคำและรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อจะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ โดยเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เกิดการกระทำความผิดมากที่สุด ไม่ได้ถูกนำเสนอต่อศาลในชั้นพิจารณาคดี โดยศาลจะพิจารณาเพียงพยานหลักฐานของพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเป็นพนักงานของรัฐที่จะปกป้องผลประโยชน์ของสังคมเป็นที่ตั้ง ประกอบกับระยะเวลานับตั้งแต่เกิดเหตุจนถึงการสืบพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลมีระยะเวลาค่อนข้างนาน ความรู้สึก การจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเด็กหรือเยาวชนที่ยังขาดความรอบคอบหรือขาดประสบการณ์ในการพิจารณาหรือการดำเนินการต่าง ๆ ย่อมไม่สามารถแสดงออกมาให้ศาลได้ทราบถึงข้อเท็จจริงอันเป็นสาเหตุแห่งการกระทำความผิดได้แจ้งชัดอย่างเพียงพอ ซึ่งในระบบกล่าวหาที่ถือว่าการนำเสนอพยานหลักฐานเป็นเรื่องของคู่ความทั้งสองฝ่ายที่จะนำมาเสนอต่อศาล ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอ แต่ถ้าหากพนักงานอัยการหรือทนายความไม่เก่งหรือคู่ความมีฐานะยากจน ไม่สามารถเสนอข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ต่อศาลก็ต้องแพ้กคดีไป ระบบเช่นนี้จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของอัยการทนายความ และคู่ความเป็นหลัก

ในการพิจารณาคดีของศาลหลังจากที่โจทก์ได้สืบพยานแล้วเสร็จ ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อให้ได้หลักฐานมาประกอบการวินิจฉัยคดีที่มากขึ้นศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการได้²⁶⁸ ตามที่กล่าวไว้ว่าพนักงานสอบสวนคือผู้ที่ใกล้ชิดกับบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เกิดการกระทำความผิดมากที่สุด ความทรงจำของเด็กหรือเยาวชนหรือพยานบุคคลที่เกิดขึ้นยังใหม่อยู่ การให้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ยังไม่ถูกบิดเบือนจากบุคคลภายนอก แต่การแสวงหาพยานหลักฐานของพนักงานอัยการเป็นเพียงแค่การตรวจสอบจากพยานหลักฐานในสำนวนที่พนักงานสอบสวนนำส่งให้กับพนักงานอัยการเท่านั้น อีกทั้ง การแสวงหาพยานหลักฐานในคดีที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ไม่เพียงแต่พยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่จำเป็นต้องแสวงหาข้อเท็จจริงอันเป็นสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนด้วย ดังนั้น แม้กฎหมายของประเทศไทยไม่ได้ให้อำนาจพนักงานอัยการในการทำหน้าที่ค้นหาความจริงร่วมกับพนักงานสอบสวนได้ตั้งแต่เริ่มแรกที่คดีเกิดขึ้น แต่หากให้มีการนำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการมานำเสนอในชั้นศาลได้ตั้งแต่การฟ้องคดีก็จะทำให้ได้ความจริง

²⁶⁸ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. มาตรา 175.

ที่ชัดเจนขึ้นได้ เมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ว่าให้พนักงานอัยการส่งสำนวนการสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องเพื่อประกอบการวินิจฉัยคดีของศาล พนักงานอัยการจึงยื่นเฉพาะคำฟ้องและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้น เนื่องจากเห็นว่าพยานหลักฐานที่ได้มาจากการสอบสวนทั้งหมดเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญไว้เพื่อประกอบการสืบพยานในชั้นศาลกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธ เพราะพนักงานอัยการไม่ต้องการให้จำเลยได้เห็นพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนก่อนที่จะมีการสืบพยานในชั้นศาล ดังนั้นแล้ว หากเป็นคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ ศาลก็ไม่อาจเรียกสำนวนการสอบสวนมาจากพนักงานอัยการโจทก์ก็ได้ และถึงแม้จะเป็นคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธศาลก็ไม่เรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการวินิจฉัยคดี คงเพียงพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการจะนำสืบในขั้นตอนการสืบพยานเท่านั้น รวมถึงศาลจะพิจารณาจากรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจากผู้อำนวยการสถานพินิจรวมถึงวิธีการลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอความเห็นต่อศาลเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ศาลไม่มีบทบาทในการค้นหาความจริงจากสำนวนการสอบสวนได้เท่าที่ควร

ซึ่งต่างจากประเทศญี่ปุ่น ผู้พิพากษาจะพิจารณาคดีจากสำนวนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจประกอบกับสำนวนการสืบเสาะของเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ ซึ่งในระหว่างการพิจารณาคดีศาลจะไม่อนุญาตให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการพิจารณาคดี เว้นแต่กรณีที่เด็กหรือเยาวชนอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป กระทำความผิดอาญาร้ายแรง การที่ไม่อนุญาตให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการพิจารณาคดี เพราะเห็นว่าผู้พิพากษามีอำนาจอิสระและเต็มที่โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานที่ได้ตั้งแต่ชั้นสอบสวนนั้นแล้วด้วย

บทบาทพนักงานอัยการของประเทศไทย นอกจากการควบคุมการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการยังมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมกำกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของผู้อำนวยการสถานพินิจ ซึ่งในขั้นก่อนฟ้องกระบวนการที่จะค้นหาความจริงในคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชน จะต้องกระทำในลักษณะที่ไม่เป็นทางการเหมือนคดีอาญาทั่วไป เพราะมีหลักการในการคุ้มครองเด็กมิให้ได้รับผลกระทบต่อชื่อเสียงและจิตใจ²⁶⁹ และกฎหมายเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา หากกระทำความผิดขึ้นจึงเกิดจากความอ่อนประสพการณ์ ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจหรือเจตนาในการกระทำความผิด เด็กหรือเยาวชนจึงเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษและได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เด็กจะได้รับตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ซึ่งต้องไม่มีการบังคับเด็กให้ให้ถ้อยคำหรือรับสารภาพต่อการกระทำความผิดของตน และต้องเปิดโอกาส

²⁶⁹ สมพร แยมินิล. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของพนักงานอัยการในการกิจคุ้มครองเด็กในคดีอาญา (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2543. หน้า 24.

ให้เด็กต่อสู้คดีได้อย่างเต็มความสามารถ ในการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชน เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว จะพิจารณามีคำสั่งหรือมาตรการพิเศษที่ใช้สำหรับเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคล พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมมานั้น จะมีทั้งหลักฐานที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด รวมถึงข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่จะประโยชน์ในการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ ในชั้นก่อนฟ้องคดีนี้ แม้พนักงานอัยการจะไม่ได้เข้าไปร่วมสอบสวนคดีกับพนักงานสอบสวนตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น แต่พนักงานอัยการยังมีส่วนร่วมในการจัดบันทึกคำร้องทุกข์ในกรณีที่เด็กเป็นผู้เสียหาย การถามปากคำเด็กในฐานะผู้เสียหายหรือพยาน²⁷⁰ โดยทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ พนักงานสอบสวน ที่ปรึกษากฎหมาย และพนักงานอัยการที่จะต้องเข้าร่วมในการสอบสวนเด็กด้วย²⁷¹ ในการพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน²⁷² กรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจ พิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชน อาจกลับตัวเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง เมื่อพนักงานอัยการได้รับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว หากไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พนักงานอัยการมีอำนาจในการสั่งแก้ไขแผนหรือสั่งดำเนินคดีต่อไปได้เลย หรือหากพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมพนักงานอัยการก็พิจารณาเห็นชอบตามแผนแล้วรายงานให้ศาลทราบ เมื่อเด็กหรือเยาวชนได้มีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น และให้ถือว่าคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุดและสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป²⁷³ ในกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตัวเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร หากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายมากกว่า การพิจารณาพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้²⁷⁴ และในการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว พนักงานอัยการจะเข้าร่วมประชุมด้วยก็ได้²⁷⁵

โดยมีลักษณะเช่นเดียวกันกับสหพันธรัฐเยอรมนี ที่พนักงานอัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจใช้มาตรการควบคุมดูแลเด็กโดยไม่ลงโทษทางอาญาได้ หากเป็นความผิดเล็กน้อยและ

²⁷⁰ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการคุ้มครองเด็กในคดีอาญา พ.ศ.2543.

²⁷¹ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. มาตรา 133 ทวิ.

²⁷² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 86.

²⁷³ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 88.

²⁷⁴ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 90.

²⁷⁵ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 91.

ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และหากเด็กหรือเยาวชนได้มีการชดเชยหรือบรรเทาความเสียหายให้กับผู้เสียหายแล้ว ถือได้ว่าเด็กผู้สำนึกและยอมรับโทษจากการกระทำของตนเองโดยไม่ต้องรับโทษจากรัฐอีกด้วย

เห็นได้ว่า พนักงานอัยการมีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชน การพิจารณาสั่งคดีในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นจะต้องตรวจพิจารณาสั่งสำนวนโดยละเอียดรอบคอบ ต้องนำรายงานการสืบเสาะของผู้อำนวยการสถานพินิจประกอบการพิจารณา และพนักงานอัยการจะต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนยิ่งกว่าการลงโทษ แสดงให้เห็นว่าการที่พนักงานอัยการจะแสดงบทบาทได้อย่างชัดเจนตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้นั้น จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเด็กหรือมีจิตวิทยาในการสอบสวนเด็กได้ดังเช่นผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งในประเทศไทย พนักงานอัยการที่ปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัว จะเป็นพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดแต่งตั้งให้มีหน้าที่ดำเนินคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและต้องฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553²⁷⁶ โดยไม่ได้มีการกำหนดคุณสมบัติหรือความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของความเป็นพนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว แต่เมื่อพนักงานอัยการที่จะดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนได้มีการแยกจากพนักงานอัยการจังหวัดโดยทั่วไปเพื่อทำหน้าที่เป็นการเฉพาะคดีเด็กหรือเยาวชน อีกทั้ง ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า²⁷⁷ ถึงแม้พนักงานอัยการไม่มีบทบาทที่สำคัญในชั้นสอบสวน แต่ก็มีความสำคัญให้พนักงานตำรวจสอบสวนเพิ่มเติมได้ บทบาทที่สำคัญมากของพนักงานอัยการคือเห็นชอบให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

ดังนั้น การที่ให้ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการหรือกำหนดให้พนักงานอัยการยื่นสำนวนการสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องได้นั้น ถือเป็นหลักการที่ให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานที่ได้มาตั้งแต่เริ่มเกิดคดีขึ้น เพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และการดำรงตำแหน่งพนักงานอัยการคดีเด็กและเยาวชน พนักงานอัยการควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน และการใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนในระดับเดียวกับผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว เพราะกระบวนการแก้ไขควรเริ่มตั้งแต่เด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการต้องทำให้มากกว่าการพิสูจน์การกระทำความผิด

²⁷⁶ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 101.

²⁷⁷ วิเคราะห์ผลจากการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์. หน้า 174.

1.3 ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของผู้พิพากษา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ แต่นักกฎหมายหรือผู้พิพากษาของศาลไทยโดยส่วนใหญ่ยึดถือระบบคอมมอนลอว์ เนื่องจากนักกฎหมายซึ่งเป็นพระบิดาแห่งกฎหมายไทย คือกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ที่พระองค์ได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายจากประเทศอังกฤษ เมื่อนำมาสอนให้กับนักศึกษาวิชากฎหมายในประเทศไทย นักกฎหมายของไทยจึงได้รับความรู้ด้านกฎหมายตามรูปแบบของประเทศอังกฤษโดยมีวิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาเป็นหลัก ซึ่งกฎหมายมีบทบาทปฏิบัติที่ให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงแห่งคดีได้ก็เพื่อความเป็นธรรม แต่ผู้พิพากษากลับไม่ได้นำมาใช้ เพราะเกรงว่าจะถูกคู่ความหรือประชาชนครหาว่าไม่มีความเป็นกลาง การดำเนินคดีอาญาตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์หรือระบบที่มีกระบวนการพิจารณาความอาญาเป็นระบบกล่าวหา ด้วยบทบาทของศาลในระบบกล่าวหา ศาลต้องวางตัวเป็นกลางคอยควบคุมให้คู่ความต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐานอย่างเท่าเทียมกัน

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 บัญญัติให้การพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัด²⁷⁸ มีผู้พิพากษาองค์คณะที่พิจารณาคดีไม่น้อยกว่าสองคน ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลและความประพฤติเหมาะสมที่จะปกครองและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน และเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว²⁷⁹ และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคน ซึ่งอย่างน้อยหนึ่งคนต้องเป็นสตรี ผู้พิพากษาสมทบต้องมีหรือเคยมีบุตร หรือเคยอบรมเลี้ยงดูเด็ก หรือเคยทำงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเยาวชนหรือครอบครัวมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามปี²⁸⁰ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายมุ่งประสงค์ให้ผู้ที่มาทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งเกี่ยวกับคดีอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาเด็กและปัญหาของครอบครัว เพราะการกำหนดมาตรการหรือวิธีการใช้สำหรับเด็กต้องให้เหมาะสมกับพฤติการณ์และลักษณะความผิดของเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย แม้เด็กหรือเยาวชนจะได้กระทำความผิดร่วมกันก็ตาม ศาลอาจมีคำสั่งให้ใช้วิธีการที่แตกต่างกันได้ ในการพิจารณาคดีของศาล การสอบปากคำหรือการสืบพยานเด็กให้ใช้คำพูดที่เด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยเข้าใจได้ง่าย ไม่ใช่ภาษาราชการหรือศัพท์กฎหมาย และต้องเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยได้แถลงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ความรู้สึกและความคิดเห็นได้ระหว่างที่มีการพิจารณาคดี นอกจากนี้กฎหมายยังให้ศาลมีอำนาจเรียกเด็กหรือเยาวชนและบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงประกอบ

²⁷⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 114.

²⁷⁹ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 16.

²⁸⁰ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 25.

การพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งได้ ถือเป็นบทบาทบัญญัติที่ให้ศาลมีบทบาทเชิงรุก (Active) ให้ทำการไต่สวนหรือค้นหาความจริงได้อย่างเต็มที่ แต่ในทางปฏิบัติศาลไม่ได้ใช้บทบาทตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้เท่าที่ควร เนื่องจากเกรงว่าจะถูกมองว่าเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ ประกอบกับยังมีผู้พิพากษาบางคนยังไม่เข้าใจถึงกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ทำให้เด็กหรือเยาวชนกลับมาก่อทำความผิดซ้ำมากขึ้น เพราะไม่สามารถที่จะแก้ไขเด็กหรือเยาวชนให้ตรงกับสภาพปัญหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดได้

ซึ่งต่างจากสาธารณรัฐฝรั่งเศส ไม่เพียงแต่มีผู้พิพากษาองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี แต่กฎหมายได้บัญญัติให้มีผู้พิพากษาไต่สวน (Juge d'instruction) ที่มีอำนาจใช้ดุลพินิจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางตั้งแต่เริ่มแรกที่คดีเกิดขึ้น ซึ่งผู้พิพากษาจะทำการไต่สวนถึงประวัติ อุปนิสัยใจคอ ความเป็นอยู่ เพื่อให้ทราบความจริงและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดรวมถึงวิธีการที่จะแก้ไขเด็กให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี อีกทั้งมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้โดยไม่ยึดติดอยู่กับพยานหลักฐานที่คู่ความได้นำเสนอต่อศาลเท่านั้น ผู้พิพากษาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงมีบทบาทสำคัญทั้งในชั้นก่อนฟ้องและในชั้นพิจารณาคดีของศาล ผู้พิพากษาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีวาระการดำรงตำแหน่งในศาลคดีเด็กและเยาวชนคราวละ 3 ปี และเป็นผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านคดีเด็กโดยเฉพาะ จึงมีความเชี่ยวชาญ เข้าใจบุคลิกภาพและธรรมชาติของเด็กเป็นอย่างดี

สำหรับประเทศญี่ปุ่น ศาลมีอำนาจในการตรวจสอบ ยึดหรือค้นหาพยานหลักฐาน โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายสอบสวนคอยช่วยเหลือในการตรวจสอบ มีเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงเพื่อทำหน้าที่ในการฝึกอบรมแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและสามารถที่จะสืบเสาะข้อเท็จจริงเพื่อช่วยเหลือศาลได้ รวมถึงมีอำนาจออกหมายเรียกเด็กและผู้ปกครองรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กมาให้ปากคำได้ นอกจากนี้ ยังมีอำนาจในการตรวจดูบ้านหรือสถานที่อาศัยของเด็ก อำนาจในการสอบสวนผู้เสียหายเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงทั้งหมดและทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิดและความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ ในชั้นพิจารณาคดีจะกระทำโดยผู้พิพากษาคณะเดียว โดยรับผิดชอบเฉพาะคดีเด็กและเยาวชนเท่านั้น ซึ่งก่อนที่จะเป็นผู้พิพากษาในศาลครอบครัวจะต้องเป็นนักกฎหมายมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี เป็นผู้พิพากษาในศาลอื่นมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี รวมถึงเมื่อได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว จะต้องอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ 10 ปี ผู้พิพากษาในประเทศญี่ปุ่นจึงมีความสามารถมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและเรื่องครอบครัวเป็นอย่างดี

ส่วนในสหพันธรัฐเยอรมนี มีผู้พิพากษาไต่สวนในชั้นก่อนฟ้องคดี ทำหน้าที่ในการควบคุมกระบวนการพิจารณาในชั้นสอบสวนของพนักงานอัยการ และตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานอัยการให้สอดคล้องกับกฎหมาย แม้ผู้พิพากษาไต่สวนจะไม่มีอำนาจเริ่มต้นการสอบสวนด้วยตนเอง

แต่เมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลแล้ว ศาลสามารถสั่งให้ทำการสืบพยานหลักฐานบางอย่างหรือมอบหมายให้พนักงานอัยการทำได้ด้วย และก่อนที่ศาลจะเริ่มต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาหลัก ศาลมีอำนาจสั่งให้นำพยานหลักฐานเพิ่มเติมใด ๆ ก็ตามที่เป็นประโยชน์ต่อคดีเข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาของศาลได้นอกเหนือจากการนำเสนอพยานหลักฐานของคู่ความ และมีอำนาจสั่งให้พยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความต่อหน้าศาล ผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหพันธ์รัฐเยอรมนีได้รับการคัดเลือกมาจากผู้พิพากษาที่มีความชำนาญและเหมาะสมที่จะพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน

เห็นได้ว่า ประเทศที่มีระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน ศาลสามารถที่จะค้นหาข้อเท็จจริงในคดีได้ในทุกรูปแบบโดยอยู่ภายใต้หลักความเป็นอิสระของศาลในการค้นหาความจริง และไม่ยึดติดอยู่กับพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอในชั้นศาลเท่านั้น ผู้พิพากษาจึงใช้อำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ แต่สำหรับการพิจารณาคดีสำหรับเด็กหรือเยาวชนในประเทศไทยนั้น เมื่อเกิดความไม่ชัดเจนในการกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชนได้มากน้อยเพียงใด ผู้พิพากษาจึงคุ้นชินกับการต้องวางตัวเป็นกลางตามกฎหมายในระบบกล่าวหา และจะแสดงบทบาทเฉพาะเท่าที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ชัดเจนเท่านั้น ประกอบกับประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการที่กำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางให้ผู้พิพากษาประพฤติปฏิบัติในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ โดยต้องวางตัวเป็นกลางและให้เป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบต่อศาล ศาลจึงไม่ได้ใช้บทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่เหมือนเช่นที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ เด็กหรือเยาวชนที่ยังเป็นผู้ที่ขาดประสบการณ์ในการพิจารณาหรือดำเนินการต่าง ๆ จึงไม่มีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เมื่อผู้พิพากษาถือหลักการตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการดังกล่าว จึงทำให้เกิดทัศนคติในการที่จะใช้ดุลพินิจในการซักถามพยาน เรียกพยานมาสืบเองจะกระทำก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเองเท่านั้น การที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 บัญญัติเพียงว่าไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัด และถ้าศาลเห็นสมควรให้อำนาจเรียกจำเลย บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยไปสอบถาม เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดได้นั้น ผู้พิพากษาก็จะใช้อำนาจเพียงเฉพาะที่กฎหมายบัญญัติไว้ ไม่ได้ใช้บทบาทเชิงรุก (Active) ในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานอื่นใดเพิ่มเติมมากนัก

ตามหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนทางอาญาเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม เป็นการบริหารราชการของรัฐภายใต้หลักนิติธรรม การดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาซึ่งจำเลยมีความสามารถหรือสถานะ

ของคู่ความที่ไม่เท่าเทียมกัน ศาลจะปล่อยให้เป็นเรื่องของคู่ความเท่านั้นจึงไม่ถูกต้อง ดังนั้นแล้ว เพื่อให้ศาลได้แสดงบทบาทเชิงรุกในการซักถามพยาน และการรวบรวมพยานหลักฐานได้เอง ทำให้ศาลสามารถควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวดเร็วกว่าระบบการค้นหาความจริงที่ผู้พิพากษา มีบทบาทในเชิงรับ²⁸¹ จึงควรกำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีวิธีพิจารณาในคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด โดยใช้ระบบไต่สวน เพื่อให้ศาลได้แสวงหาข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงวิธีพิจารณาคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป แต่ผู้พิพากษาที่เข้ามาดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวก็คือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมได้ทั่วประเทศ เมื่อเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว สำนักงานศาลยุติธรรมจะกำหนดหลักสูตรอบรมความรู้ด้านการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจถึงวิธีปฏิบัติและหลักการในการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด หลังจากนั้น เมื่อผู้พิพากษาแสดงความจำนงที่จะย้ายไปรับราชการยังหน่วยงานศาลอื่น โดยส่วนใหญ่จะย้ายทุกปีและมีผู้พิพากษาคนใหม่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัว โดยเริ่มต้นการอบรมอีกครั้งเป็นประจำทุกปี ทำให้การอำนวยความสะดวกในคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนขาดความต่อเนื่อง หากผู้พิพากษาที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัวไม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว จึงอาจทำให้ผู้พิพากษาไม่อาจแสดงบทบาทเชิงรุกในการซักถามพยานและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้อย่างเต็มที่ เพราะผู้พิพากษาที่ดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวมิใช่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีบนบัลลังก์เท่านั้น แต่ต้องช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวของเด็กและเยาวชน²⁸² ด้วย ดังนั้น จึงควรกำหนดให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวรับผิดชอบเฉพาะคดีเด็กและเยาวชนโดยมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งอย่างต่ำไว้ ดังเช่นของสาธารณรัฐฝรั่งเศส 3 ปี ประเทศญี่ปุ่น 10 ปี รวมถึงควรให้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษาที่จะมาดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่ เช่น ต้องมีครอบครัวและมีบุตรมาก่อน เป็นต้น และเพื่อให้ผู้พิพากษาเข้าใจบทบาทในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวน สำนักงานศาลยุติธรรมควรจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้แก่ผู้พิพากษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น

²⁸¹ ณัชพงษ์ สำราญ. การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีของศาลยุติธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2557. หน้า 33-34.

²⁸² จิรนิติ หะวานนท์. ศาลเยาวชนและครอบครัว คือ. *ศุลพาท*, 60(1), 90-96. หน้า 95.

1.4 ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล

การดำเนินคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ฝ่ายโจทก์คือพนักงานอัยการ ส่วนฝ่ายจำเลยคือเด็กหรือเยาวชนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ย่อมไม่อาจมีความเท่าเทียมกันในฐานะคู่ความของกระบวนการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา (Accusation System) การพิจารณาคดีในชั้นศาล หากจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลจะบันทึกคำให้การและมีคำสั่งหรือกำหนดวิธีการใช้สำหรับเด็กหรือเยาวชนตามพฤติการณ์และประเภทความผิดของแต่ละราย แต่หากจำเลยให้การปฏิเสธศาลจะทำการสืบพยานโดยรับฟังข้อเท็จจริงตามที่โจทก์นำเสนอ และจำเลยนำหลักฐานมาหักล้างพยานโจทก์ การซักถามพยานจะกระทำโดยทนายของคู่ความ ศาลจะซักถามพยานเพียงเป็นการเพิ่มเติมเพื่อความยุติธรรมเท่านั้น ผู้พิพากษาจึงไม่มีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีได้ดังเช่นผู้พิพากษาในระบบไต่สวน และก่อนที่จะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลจะต้องได้รับรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงถึงประวัติ ความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ของเด็กและเยาวชนประกอบการพิจารณา ทั้งในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพและให้การปฏิเสธ เนื่องจากศาลต้องการทราบข้อเท็จจริงเพื่อนำมากำหนดมาตรการหรือวิธีการใช้สำหรับเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสมเป็นรายบุคคล และโดยส่วนใหญ่ศาลจะพิจารณาจากรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นหลัก โดยศาลไม่ได้แสดงบทบาทเชิงรุกในการค้นหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม

ในประเทศอังกฤษ กระบวนการพิจารณาคดีจะคล้ายกับประเทศไทย ซึ่งเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะนำพยานหลักฐานมาสืบในชั้นศาล แต่ต่างกันตรงที่ในประเทศอังกฤษ ศาลอาจมีคำสั่งให้จัดทำรายงานการสืบเสาะและพินิจเพื่อมีคำสั่งสำหรับจำเลยต่อเมื่อกระบวนการสืบพยานเสร็จสิ้นและศาลพิจารณาแล้วว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงเท่านั้น เพราะประเทศอังกฤษไม่ต้องการให้บุคคลภายนอกเข้าไปสอดส่องเรื่องส่วนตัวของเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญาก่อนที่ศาลจะตัดสินว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดจริง อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการอคติต่อเด็กหรือเยาวชน หากศาลได้อ่านข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติความประพฤติที่ผ่านมาของเด็กหรือเยาวชนก่อนที่จะมีการตัดสินว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดดังกล่าว

ซึ่งต่างจากสาธารณรัฐฝรั่งเศส การสอบถามคำให้การและสืบพยานในศาล เป็นอำนาจโดยเฉพาะของผู้พิพากษา ด้วยรูปแบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กระบวนการวิธีพิจารณาในชั้นศาลจึงเป็นการกระทำการระหว่างศาลกับบุคคลที่ศาลต้องการจะทราบความจริงเพื่อใช้ประโยชน์ในการพิจารณาคดีเท่านั้น ส่วนพนักงานอัยการ ผู้เสียหาย หรือพยานบุคคลอื่น จะถามจำเลยได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษา

สำหรับประเทศญี่ปุ่น การซักถามพยาน การอ้างพยาน ศาลล้วนมีบทบาทอย่างเต็มที่และถือเป็นหน้าที่ของศาล คู่ความจะมีหน้าที่เพียงแค່ให้ความช่วยเหลือและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของศาลให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น นอกจากนี้ ในระหว่างการพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชน ศาลมีอำนาจ

สั่งให้ระงับคดีได้หากพบว่าความผิดที่เด็กถูกฟ้องเป็นความผิดเล็กน้อย และการลงโทษเด็กนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

กระบวนการพิจารณาคดีที่คู่ความมีสถานะในศาลที่เท่าเทียมกัน เป็นการต่อสู้ด้วยพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอในชั้นศาล ศาลวางตัวเป็นกลางไม่เข้าไปซักถามพยานด้วยตนเอง คดีจะดำเนินไปภายใต้กระบวนการวิธีพิจารณาความอย่างเคร่งครัด อาจทำให้คู่ความต้องต่อสู้กันเป็นเวลานาน หากคู่ความฝ่ายใดมีความสามารถหรือมีทุนทรัพย์ที่มีเทคนิคชั้นเชิงในทางคดีที่ดีกว่าก็มีโอกาสชนะคดีได้มากกว่า แต่สำหรับการดำเนินคดีอาญากับบุคคลที่มีความสามารถในการเสนอพยานหลักฐานหรือสถานะของคู่ความที่ไม่เท่ากันหรือความสามารถในการมีทุนทรัพย์น้อยกว่า ศาลจึงต้องให้ความคุ้มครองสิทธินี้อย่างเสมอภาค เพราะในกระบวนการยุติธรรม ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้า และไม่ได้หมายถึงเฉพาะแต่ในชั้นพิจารณาคดีของศาลเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงทุกขั้นตอนแห่งกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับความคุ้มครอง สำหรับการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชน มาตรการการคุ้มครองสิทธิพลเมืองของเด็กตามกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 ให้อำนาจรัฐที่จะตัดสินใจว่าจะมีวิธีการหรือกระบวนการอย่างไรที่จะคุ้มครองสิทธิเด็กที่อยู่ในเขตอำนาจของรัฐนั้น ๆ ได้ และโดยที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ให้อำนาจศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงเพื่อทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิดเป็นอย่างมาก แต่หากปล่อยให้เด็กต่อสู้กับกระบวนการยุติธรรมที่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนอาจทำให้เด็กอยู่ในกระบวนการยุติธรรมที่นานเกินไป การที่ทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็วย่อมเป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายมากกว่า และด้วยระบบกล่าวหาที่มีหลักการค้นหาการกระทำความผิดเป็นสำคัญ ทั้งเด็กยังมีวุฒิภาวะไม่มากพอหรือกลัวความผิดที่มากขึ้น หากให้ข้อเท็จจริงหรือสาเหตุที่แท้จริงในการกระทำความผิด เด็กหรือเยาวชนจะตอบคำถามตามที่ถามเท่านั้น และศาลไม่นำบทบาทอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้มาใช้ให้เต็มที่ เพราะคุ้นชินกับระบบกล่าวหาที่ทำกันมานาน รวมถึงต้องรอฟื้นฟูงานคุ้มครองสิทธิไปสืบเสาะข้อเท็จจริงมานำเสนอ การที่ศาลจะกำหนดวิธีการแก้ไขเด็กและเยาวชนให้ตรงกับสภาพปัญหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดโดยใช้กระบวนการพิจารณาแบบระบบกล่าวหาจึงไม่เหมาะสมกับการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดเท่าที่ควร เมื่อกฎหมายกำหนดให้ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย ดังนั้น เห็นว่าวิธีพิจารณาในระบบไต่สวนจึงเป็นระบบที่จะช่วยให้ประชาชนหรือคู่ความมีความเสมอภาคในการดำเนินคดีได้อย่างเป็นธรรม

1.5 ความจำเป็นของการใช้ระบบไตสวนในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เด็กหรือเยาวชนคือพลเมืองของชาติในอนาคต จึงควรที่จะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิในด้านต่าง ๆ เป็นพิเศษ ซึ่งตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ได้กำหนดสาระสำคัญที่เกี่ยวกับสิทธิเด็กไว้ 4 ประการ ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม และเมื่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดแล้วต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญายังต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นพิเศษ เพื่อไม่ให้เด็กเกิดความรู้สึกบอบช้ำจากการถูกละเลยหรือถูกเลือกปฏิบัติโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐหรือจากกระบวนการยุติธรรมไม่เพียงพอ กฎหมายจึงได้คุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กให้ได้รับการพิจารณาคดีที่รวดเร็วและเป็นธรรม รวมถึงต้องแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดมากกว่ามุ่งให้ได้รับโทษทางอาญา เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนมีโอกาสปรับเปลี่ยนทัศนคติ นิสัย ความประพฤติ ให้สามารถมาอยู่ในสังคมได้โดยไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนนั้น เป็นไปตามหลักความยุติธรรม (Justice) ที่ผู้พิพากษาจะพึงปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งโดยปราศจากความลำเอียง สิทธิเด็กในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติจึงเป็นสิทธิที่กฎหมายบัญญัติให้การรับรองคุ้มครองโดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ การดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนจึงได้กำหนดกระบวนการวิธีพิจารณาที่แตกต่างจากผู้ใหญ่กระทำความผิดและต้องแยกเด็กออกจากผู้ใหญ่ เนื่องจากเด็กหรือเยาวชนอยู่ในวัยที่ยังไม่รู้เรื่องยาวไกล อาจจะถูกชักจูงหรือมีการเลียนแบบพฤติกรรมจากผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดได้ แม้แต่เด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดร่วมกันก็จะได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่แตกต่างกันได้ การใช้ระบบกล่าวหาจึงไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชน เนื่องจากเป็นระบบที่มีหลักการให้เป็นหน้าที่ของคู่ความที่ต้องนำเสนอพยานหลักฐานมาสืบในชั้นศาลและผู้พิพากษาวางตัวเป็นกลางคอยควบคุมให้คู่ความต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐานในคดี ทำให้การพิจารณาคดีมีระยะเวลาที่นานเกินไป อีกทั้งเด็กหรือเยาวชนยังไม่ถึงวัยที่จะปกป้องสิทธิของตนเองได้อย่างเต็มที่ จนอาจทำให้เด็กหรือเยาวชนมีความรู้สึกเคยชินหรือไม่เกรงกลัวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่หากได้มีการใช้วิธีพิจารณาคดีแบบไตสวนให้ศาลได้มีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาพยานหลักฐาน การซักถามพยาน การสืบพยานเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง และมีอำนาจในการงดการสืบพยานหลักฐานใดที่เห็นว่าไม่จำเป็นแก่การพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งกับเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว เพราะการตัดสินความผิดของเด็กหรือเยาวชนหลังจากที่ได้กระทำความผิดมาไม่นาน จะทำให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความเกรงกลัวกับการที่ต้องถูกลงโทษ ส่วนการใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนโดยให้ได้รับการแก้ไขปรับปรุง

พฤติกรรมในระยะเวลาที่นานขึ้นจะทำให้เด็กหรือเยาวชนรู้สำนึกในสิ่งที่กระทำลงไปได้ หมายถึงว่า ให้เด็กอยู่ในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งที่สั้นที่สุดแต่ให้อยู่ในกระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูให้นานที่สุดเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้นั้นเอง การใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน จึงมีความจำเป็นอย่างมากเพราะเป็นไปเพื่อให้ศาลได้แสวงหาพยานหลักฐานอื่นเพิ่มเติม นอกจาก ที่คู่ความได้นำเสนอในชั้นศาล และค้นหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิด อันเป็น ประโยชน์ต่อตัวเด็กหรือเยาวชนเพื่อให้ศาลได้พิจารณากำหนดมาตรการหรือวิธีการแก้ไขเด็กหรือ เยาวชนได้ตรงกับปัญหาที่แท้จริง สามารถแก้ไขพฤติกรรมเด็กให้ดีขึ้น ให้เด็กได้รู้สำนึกในสิ่งที่ตนเอง ได้กระทำลงไป และสามารถที่จะกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติหลังได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรม และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

เปรียบเทียบได้กับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชน กระทำความผิดของต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศสที่การดำเนินกระบวนการพิจารณา ผู้พิพากษา จะดำเนินการสอบสวนเองโดยตลอดไม่มีการซักค้านของคู่ความทำให้ทนายความไม่มีบทบาทในการ ดำเนินการสอบสวน เป็นเพียงแต่มีส่วนร่วมในการสอบสวนเท่านั้น ทนายความสามารถที่จะถามพยานได้ ก็ต่อเมื่อมีการอนุญาตจากศาล สำหรับในประเทศญี่ปุ่น องค์คณะผู้พิพากษาที่จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและเรื่องครอบครัวเป็นอย่างดี และปฏิบัติหน้าที่ในศาลครอบครัว 10 ปี ทำให้ เกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะ และใช้บทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อตัดสินคดีซึ่งไม่ใช่เพียงแค่ การให้ความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาเท่านั้น ศาลยังมีบทบาทเป็นผู้ดูแลและปกป้อง สวัสดิภาพของครอบครัวและเยาวชนอีกด้วย ส่วนในสหพันธรัฐเยอรมนี ผู้พิพากษาสามารถทำการ ไต่สวนเพิ่มเติมไม่ว่าจะเห็นเองหรือตามคำร้องขอของจำเลย ก่อนเริ่มต้นกระบวนการพิจารณาคดีนั้น ศาลมีอำนาจสั่งให้นำพยานหลักฐานเพิ่มเติมใด ๆ ก็ตามที่เป็นประโยชน์ต่อคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ของศาลได้นอกจากการนำเสนอพยานหลักฐานของคู่ความ และสามารถสั่งให้ทำการสืบพยานหลักฐาน บางอย่างได้โดยอิสระ โดยรูปแบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน ทำให้ศาลสามารถควบคุมการพิจารณาคดี เพื่อให้เกิดความรวดเร็วได้ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมเป็นสิทธิที่สำคัญ ประการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นสากล

นอกจากนี้ ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่²⁸³ เห็นว่ามีความจำเป็นที่ต้องนำระบบ ไต่สวนมาใช้ในคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและ ให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติการณ์ในการกระทำความผิด สถิติปัญหา มูลเหตุจูงใจในการ กระทำความผิดอันจะนำไปสู่การนำมามาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้มาใช้ได้อย่างเหมาะสม นอกจากค้นหา สาเหตุแห่งการกระทำความผิดที่แท้จริงได้แล้ว ยังสามารถค้นพบศักยภาพและความสามารถพิเศษ

²⁸³ วิเคราะห์ผลจากการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์. หน้า 175-176.

ในตัวเด็ก ให้ศาลกำหนดวิธีการแก้ไขโดยเอาความสามารถมาปิดจุดด้อยที่เป็นสาเหตุให้เด็กกระทำความผิดได้ด้วย

2. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

2.1 ข้อดีของการนำระบบไต่สวนมาใช้

2.1.1 ข้อดีเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน การพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวนที่ให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงเชิงรุกด้วยตนเองได้อย่างเต็มที่ ทั้งสามารถแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดี รวมถึงความจริงอันเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน ทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่ต้องต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของตนเองในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพียงลำพัง เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนโดยที่รัฐหรือศาลใช้กระบวนการวิธีพิจารณาที่เหมาะสมกับคู่ความที่มีความสามารถในการต่อสู้คดีที่ไม่เท่าเทียมกัน

2.1.2 ข้อดีเกี่ยวกับบทบาทของผู้พิพากษา เมื่อกฎหมายได้มีการบัญญัติให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ทำให้เกิดความชัดเจนในการแสดงบทบาทของผู้พิพากษา เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานในคดีประกอบการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน เนื่องจากปัจจุบันผู้พิพากษายังคงยึดติดกับหลักการตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการที่ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางและให้เป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะนำเสนอพยานหลักฐานในศาล แม้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 จะมีบทบัญญัติให้อำนาจศาลไว้อย่างกว้างขวาง แต่ผู้พิพากษากลับไม่ได้แสดงบทบาทดังกล่าว อาจเพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าการค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกได้อย่างเช่นศาลในระบบไต่สวน

2.1.3 ข้อดีเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชน ตั้งแต่ในชั้นสืบสวนสอบสวนของพนักงานตำรวจ และในชั้นก่อนฟ้องของพนักงานอัยการ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการดังกล่าว ยังไม่มีความเข้าใจในเจตนารมณ์ของการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากพนักงานตำรวจปฏิบัติหน้าที่เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา พนักงานอัยการพิจารณาตรวจสอบพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดไปยื่นฟ้องต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาคัดสินและลงโทษทางอาญา แต่เมื่อมาถึงกระบวนการในชั้นศาลแล้ว โดยส่วนใหญ่แล้วศาลจะพิจารณากำหนดมาตรการหรือวิธีการใช้สำหรับเด็กเพื่อให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ จึงเป็นสิ่งที่พนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ

ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแสวงหาพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำ ความผิดของเด็กหรือเยาวชน เพราะเห็นว่า แม้จะได้ค้นหาข้อเท็จจริงมากเพียงใดศาลก็จะพิจารณา ใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน หรือกฎหมายก็จะปกป้องเด็กหรือเยาวชนหรือปล่อยตัวเด็กหรือ เยาวชนอยู่แล้ว หากมีการกำหนดให้ศาลได้นำระบบไต่สวนมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือ เยาวชนกระทำความผิดไว้อย่างชัดเจน จะทำให้ศาลได้แสดงบทบาทในเชิงรุกได้อย่างเต็มที่ สามารถ ที่จะค้นหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ตั้งแต่ในชั้นสืบสวนสอบสวน สร้างความรวดเร็วในการพิจารณาคดี เนื่องจากศาลไม่ต้องผูกติดอยู่กับภาระการพิสูจน์และหน้าที่นำสืบของคู่ความ ศาลมีอำนาจเรียกพยาน หลักฐานหรือสืบพยานเพิ่มเติมได้ตลอดกระบวนการพิจารณา สร้างความเป็นธรรมและสามารถคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง

2.2 ข้อจำกัดของการนำระบบไต่สวนมาใช้

2.2.1 ข้อจำกัดด้านบุคลากร การพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชน กระทำความผิด บุคลากรและผู้พิพากษาที่จะปฏิบัติหน้าที่ในระบบไต่สวนนั้น ต้องเข้าใจถึงวิธีการ แสวงหาพยานหลักฐานหรือการต้องออกไปค้นหาความจริงในเชิงรุก เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน เพิ่มเติมใด ๆ ที่จำเป็นต่อการวินิจฉัยคดีในชั้นศาล บุคลากรและผู้พิพากษาจึงจำเป็นต้องมีความพร้อม หรือความเชี่ยวชาญในการไต่สวน พิจารณาว่าหลักฐานใดควรค้นหาเพิ่มเติม หรือพยานคนใดที่จะให้ ข้อมูลเพิ่มเติมได้ แต่ผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวในปัจจุบันได้เข้ามารับตำแหน่งตามกรอบ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งหรือตามความประสงค์ในการดำรงตำแหน่งยังหน่วยงานนั้น ๆ ไม่ใช่ผู้ที่มีความ เข้าใจในปัญหาของเด็กหรือปัญหาของครอบครัว ดังนั้น จึงยังคงพิจารณาพยานหลักฐานจาก ในสำนวนเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้ทำการสอบสวนหรือแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง ผู้พิพากษา จึงไม่ได้ใช้อำนาจและบทบาทเชิงรุกแบบในระบบไต่สวนได้อย่างเต็มที่ และยังขาดบุคลากรผู้ช่วยเหลือ ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีด้วย

2.2.2 ข้อจำกัดเกี่ยวกับทัศนคติหรือความคิดเห็น กระบวนการพิจารณาคดีในระบบ ไต่สวนนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของนักกฎหมายที่เปิดใจยอมรับในการทำหน้าที่ของผู้มีอำนาจ ในการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนว่าจะช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแท้จริง ให้เด็กได้รับการแก้ไขได้เพียงใด ดังนั้น ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจในระบบไต่สวนที่จำเป็น ต้องนำมาใช้ในศาลเด็ก เพื่อมิให้เกิดการต่อต้านจากนักกฎหมายที่ยังไม่เข้าใจระบบไต่สวนนี้ รวมถึง หากศาลมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใด ๆ ทั้งจากรายงาน การสืบเสาะข้อเท็จจริงจากสถานพินิจหรือจากที่ศาลค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองแล้ว ศาลจึงต้อง ระวังไม่ให้เกิดอคติต่อตัวเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหา เพราะอาจทำให้ศาลมีคำสั่งหรือใช้วิธีการ สำหรับเด็กที่ค่อนข้างรุนแรงโดยไม่ได้แก้ไขให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัว กฎหมายมุ่งที่จะค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมตัวเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ศาลจะได้กำหนดวิธีการใช้สำหรับเด็กหรือเยาวชนให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิด เนื่องจากลักษณะของการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน แม้ว่าจะได้กระทำความผิดอย่างเดียวกันก็ตาม การที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มีเจตนารมณ์ เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพและให้มีวิธีการสำหรับใช้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว แต่การใช้ระบบพิจารณาคดีแบบกล่าวหา ซึ่งเป็นระบบที่เน้นความเท่าเทียมกันของคู่ความในการต่อสู้คดี ศาลหรือผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางหรือมีบทบาทในเชิงรับ (Passive) ทำหน้าที่เป็นกรรมการให้คู่ความต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐานที่ได้นำเสนอในชั้นศาลเท่านั้น โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานแล้ววินิจฉัยตัดสินคดี รวมถึงนำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาประกอบการกำหนดวิธีการใช้สำหรับเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย ซึ่งเห็นว่าระบบกล่าวหาไม่สามารถที่จะทำให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดได้เท่าที่ควร เพราะการที่กฎหมายกำหนดเกณฑ์อายุการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนแยกจากที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดก็ด้วยเห็นว่า ความสามารถในการนำเสนอพยานหลักฐานในชั้นศาลย่อมมีน้อย เนื่องด้วยวัยวุฒิและปัจจัยจากสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กหรือเยาวชนและครอบครัว ความเยาว์วัย สติปัญญา การศึกษาอบรม ความรู้ผิดชอบชั่วดีไม่เท่ากับผู้ใหญ่ เมื่อกระทำการสิ่งใดลงไปยังไม่รู้ถึงผลแห่งการกระทำนั้น ดังนั้น เพื่อให้ศาลได้มีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาข้อเท็จจริงให้ศาลทราบปัญหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ระบบพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดจึงควรที่จะมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) เป็นระบบที่ไม่เน้นหลักความเท่าเทียมกันของคู่ความ เนื่องจากโจทก์ในคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดคือพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพเฉพาะ กับเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด ที่โดยส่วนใหญ่แล้วเด็กหรือเยาวชนจะขาดความรอบคอบหรือขาดประสบการณ์ในการพิจารณาหรือการดำเนินการต่าง ๆ ทำให้เด็กหรือ

เยาวชนไม่สามารถรักษาสีทธิของตนเองได้อย่างเต็มที่ แม้จะมีกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชนไว้ค่อนข้างครอบคลุมก็ตาม

2) ศาลไม่ต้องวางตัวเป็นกลาง โดยต้องมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงในคดี เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด ทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดและข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะทำให้ศาลได้ทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน ดังจะเห็นได้จากการที่กฎหมายกำหนดให้ศาลต้องพิจารณาถึงประวัติ อายุ เพศ นิสัย สภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญา ความประพฤติ การศึกษาอบรม อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชน รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ศาลต้องสามารถเรียกพยานหลักฐานทุกชนิดที่เห็นว่าจำเป็นต่อการค้นหาข้อเท็จจริงเข้ามาสู่ศาล การสืบพยานและการซักถามพยานด้วยตนเอง เพื่อให้สามารถกำหนดประเด็นคำถามได้ตรงจุดและชัดเจน

ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นรูปแบบของการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนั่นเอง เพราะเป็นระบบที่ให้ศาลมีบทบาทเชิงรุก (Active) ในการค้นหาความจริงในคดี รวมถึงค้นหาข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนได้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 กฎหมายได้กำหนดให้อำนาจศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในเรื่องของการเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยมาสอบถามเพื่อหาข้อเท็จจริงได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลแสดงบทบาทในการค้นหาความจริงด้วยตนเองน้อยมาก โดยปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความที่จะนำพยานหลักฐานเข้ามาต่อสู้กันเอง รวมถึงศาลได้พิจารณาจากรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของสถานพินิจประกอบด้วย จึงอาจเห็นว่าไม่จำเป็นที่ต้องแสวงหาพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงอื่นใดก็เป็นการเพียงพอแล้วในการดำเนินคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด แต่หากการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและทราบสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดมากกว่าการมุ่งให้ได้รับโทษทางอาญาแล้ว ศาลจึงต้องแสดงบทบาทในการค้นหาความจริงที่มากและชัดเจนขึ้น จะช่วยทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนเป็นไปอย่างรวดเร็ว อันเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนตามอนุสัญญาด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989

ในประเทศอังกฤษ มีวิธีพิจารณาคดีเป็นแบบระบบกล่าวหา (Accusation System) บทบาทในการดำเนินคดีจึงเป็นหน้าที่ของคู่ความเป็นหลัก แต่ก็อยู่ภายใต้การคุ้มครองสิทธิของเด็กในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความโดยโจทก์หรือผู้เสียหายเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานมาสืบความผิดของจำเลยต่อหน้าศาล ส่วนศาลหรือผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางและต้อง

ไม่ล่าเอียงเข้าข้างฝ่ายใด ต้องให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายโดยถือว่าโจทก์และจำเลยเป็นคู่ความเท่าเทียมกัน ศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการนำสืบในชั้นศาลเพื่อให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด การซักถามพยานจะกระทำโดยทนายความของเด็กหรือเยาวชนแต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังให้อำนาจศาลในการบังคับให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชนมาฟังการพิจารณาด้วยตลอดเวลาเว้นแต่ศาลจะเห็นว่าไม่จำเป็น ดังนั้น ผู้พิพากษาจึงไม่มีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงแต่จะมีบทบาทสำคัญเฉพาะการควบคุมการต่อสู้คดีของคู่ความให้มีความเป็นธรรมเท่านั้น ก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีในชั้นศาล การพิจารณาพิพากษาคดีจะวินิจฉัยความผิดเสียก่อนจึงจะพิจารณาใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน โดยพิจารณาจากรายงานการสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติเกี่ยวกับประวัติและความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กหรือเยาวชนในประเทศอังกฤษ มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำความผิดโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ให้เด็กออกจากสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี และต้องให้การศึกษาและการฝึกอบรมที่เหมาะสม โดยยึดหลักการคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและเยาวชนปฏิบัติหน้าที่ในศาลผู้ใหญ่ด้วย จึงทำให้มีการผสมผสานในความคิดและทัศนคติระหว่างศาลผู้ใหญ่กับศาลคดีเด็กและเยาวชน

ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศส ใช้วิธีพิจารณาคดีเป็นแบบระบบไต่สวน (Investigation System) มีผู้พิพากษาไต่สวนทำหน้าที่รวบรวมและตรวจสอบพยานหลักฐานได้ตั้งแต่เริ่มแรกที่คดีเกิดขึ้น อีกทั้งให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง ผู้พิพากษาไต่สวนสามารถที่จะกระทำการได้ทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ในการค้นหาความจริงทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด แต่การไต่สวนจะต้องคำนึงถึงสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดด้วย ไม่ใช่ยึดแต่เพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น โดยศาลอาจจะใช้วิธีเฝ้าสังเกตพฤติกรรมหรือทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้รู้และเข้าใจพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน สำหรับผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาจะไม่วางตัวเป็นกลาง ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาพิสูจน์ความจริงในคดีให้กระจ่าง การพิจารณาคดีไม่ค่อยเคร่งครัดจึงทำให้คดีมีความรวดเร็ว ศาลมีบทบาทในการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยการสืบพยานทั้งสองฝ่าย ไม่มีการซักพยานอย่างระบบกล่าวหา ทนายความจึงไม่มีบทบาทในการต่อสู้คดี ทนายความสามารถที่จะถามพยานได้ต่อเมื่อมีการอนุญาตจากศาล ผู้พิพากษาจึงมีบทบาทในเชิงรุกไม่ยึดติดอยู่กับพยานหลักฐานที่คู่ความได้นำเสนอต่อศาล ศาลคดีเด็กและเยาวชนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสเน้นการสั่งให้คุมประพฤติเด็กหรือเยาวชน เนื่องจากเห็นว่าการคุมประพฤติเป็นการอบรมอย่างหนึ่งและเป็นการป้องกันมิให้เด็กกลับไปกระทำความผิดขึ้นอีก ผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและ

เยาวชนมาจากการคัดเลือกโดยสลับเปลี่ยนเป็นเวรกันคราวละ 3 ปี และเป็นผู้พิพากษาด้านเด็ก โดยเฉพาะ มีความเชี่ยวชาญเข้าใจบุคลิกภาพและธรรมชาติของเด็กเป็นอย่างดี

สำหรับประเทศญี่ปุ่น มีวิธีพิจารณาคดีเป็นแบบระบบไต่สวน (Investigation System) เจตนาารมณ์ของศาลครอบครัวแผนกคดีเด็กและเยาวชนเพื่อคุ้มครองเด็กซึ่งเป็นผู้ยังไม่เจริญทางร่างกาย ความรู้ สติปัญญาและอ่อนประสบการณ์ การพิจารณาของศาลจึงมุ่งแก้ไขพฤติกรรมเด็กให้ดีขึ้นมากกว่าการลงโทษ ในศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่นจะมีเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงเพื่อช่วยเหลือศาล ศาลมีอำนาจออกหมายเรียกเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ปกครองเด็กและเยาวชนเมื่อมีความจำเป็นในการสอบสวนหาข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการตัดสินใจ ศาลจะทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนและทำหน้าที่สืบเสาะก่อนที่จะมีคำพิพากษา ในการสืบสวนสอบสวนและสืบเสาะจะคำนึงถึงสภาพทางสังคมและสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชน ผู้พิพากษาจะพิจารณาคดีจากสำนวนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจประกอบกับสำนวนการสืบเสาะของเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ พนักงานอัยการไม่สามารถเข้าร่วมในการพิจารณาได้เว้นแต่ศาลจะอนุญาต องค์กรและผู้พิพากษาจะกระทำโดยผู้พิพากษาคนเดียวและจะรับผิดชอบคดีเด็กและเยาวชนเท่านั้น มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและเรื่องครอบครัวเป็นอย่างดี ก่อนเป็นผู้พิพากษาศาลครอบครัวต้องเป็นนักกฎหมายมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และต้องเป็นผู้พิพากษาศาลอื่นมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี และเมื่อถูกคัดเลือกแล้วต้องทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับคดีเด็กและครอบครัว โดยให้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ 10 ปี

และในสหพันธรัฐเยอรมนี มีวิธีพิจารณาคดีเป็นแบบระบบไต่สวน (Investigation System) โดยถือหลักการที่ว่าในการค้นหาความจริงของคดีนั้นเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำผู้ถูกกล่าวหา ทำการสืบพยานและตัดสินคดี ผู้พิพากษาไต่สวนในชั้นก่อนฟ้องคดี มีหน้าที่ในการควบคุมกระบวนการพิจารณาในชั้นสอบสวนของพนักงานอัยการและตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานอัยการให้สอดคล้องกับกฎหมาย ศาลสามารถทำการไต่สวนเพิ่มเติมไม่ว่าจะเห็นเองหรือตามคำร้องขอของจำเลย และสามารถสั่งให้ทำการสืบพยานหลักฐานบางอย่างหรือศาลสามารถมอบหมายให้พนักงานอัยการทำได้ด้วย การสืบพยานหลักฐานในกรณีนี้ใช้หลักกระบวนการสืบพยานหลักฐานโดยอิสระ ศาลสามารถที่จะค้นหาข้อเท็จจริงในคดีได้ในทุกรูปแบบโดยอยู่ภายใต้หลักความเป็นอิสระของศาลในการค้นหาความจริง การซักถามพยาน การอ้างพยาน ศาลล้วนมีบทบาทและเป็นหน้าที่ของศาล คู่ความจะมีหน้าที่เพียงแค่อำนวยความสะดวกและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของศาลให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น ผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและเยาวชนคัดเลือกมาจากผู้พิพากษาที่มีความชำนาญและเหมาะสมที่จะพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน

ทุกประเทศต่างมีระบบการพิจารณาคดีอาญาเด็กและเยาวชนอย่างเดียวกัน คือ การมุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยการค้นหาสาเหตุของการกระทำความผิดและใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนมากกว่าที่จะมุ่งเน้นลงโทษทางอาญา

สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย ซึ่งใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก การนำเสนอพยานหลักฐานในชั้นศาลจึงเป็นหน้าที่ของคู่ความ และระบบนี้ถือว่าคู่ความมีความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี ศาลไม่มีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมนอกจากพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการนำสืบในชั้นศาล รวมถึงรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจากพนักงานคุมประพฤติของสถานพินิจ และโดยส่วนใหญ่แล้วศาลจะรับฟังความเห็นถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนและวิธีการที่จะใช้กับเด็กหรือเยาวชนตามรายงานความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่ง และโดยที่ศาลหรือผู้พิพากษายังยึดถือหลักการหรือมีทัศนคติว่าศาลต้องวางตัวเป็นกลางและให้เป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบในชั้นศาล

อย่างไรก็ตาม กระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดก็ได้ให้อำนาจศาลไว้อย่างมาก เช่น การสืบพยานเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ศาลอาจเป็นผู้ถามพยานเองหรือถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้²⁸⁴ ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการเพื่อประกอบการวินิจฉัยคดีได้เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว²⁸⁵ การพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัด²⁸⁶ ก่อนศาลชี้ขาดตัดสินคดีศาลมีอำนาจเรียกจำเลยไปสอบถามเป็นการเฉพาะตัวเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด บุคลิกลักษณะ ท่วงที วาจา อันจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดี²⁸⁷ และมีอำนาจเรียกบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย มาเป็นพยานเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงได้²⁸⁸ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายได้ให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงในคดีได้อย่างกว้างขวางโดยไม่จำกัดที่คำว่าศาลต้องวางตัวเป็นกลาง²⁸⁹ แล้วปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความเหมือนคดีทั่วไป เพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไป เนื่องจากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มีจุดประสงค์ที่จะแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนมากกว่าที่จะให้ได้รับโทษทางอาญา แต่ในทางปฏิบัติศาลใช้บทบาทในการค้นหาความจริงค่อนข้างน้อย เนื่องจากศาลหรือผู้พิพากษามีความคุ้นชินกับระบบกล่าวหาที่ให้ศาลวางตัวเป็นกลางและการนำสืบพยานหลักฐาน

²⁸⁴ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. มาตรา 172 ตี.

²⁸⁵ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 175.

²⁸⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. มาตรา 114.

²⁸⁷ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 106.

²⁸⁸ “เรื่องเดียวกัน” มาตรา 111.

²⁸⁹ ปพนธีร์ ธีระพันธ์. คดีเยาวชนและครอบครัว (Juvenile and Family Cases). หน้า 131.

เป็นเรื่องของคู่ความ ประกอบกับต้องปฏิบัติตามกรอบของประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ทำให้แนวทางปฏิบัติกับอำนาจที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ให้ไว้ไม่ตรงกัน

ทั้งนี้ การที่ศาลจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงเพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำ ความผิดของเด็กหรือเยาวชน ศาลจึงไม่ควรทำหน้าที่เป็นเพียงคนกลางรับฟังพยานหลักฐาน ที่พนักงานอัยการโจทก์นำสืบ และที่เด็กหรือเยาวชนนำสืบหักล้างพยานโจทก์ รวมถึงไม่ควรพิจารณาจากรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงและข้อเสนอแนะการลงโทษหรือวิธีการใช้สำหรับเด็กหรือเยาวชน จากผู้อำนวยการสถานพินิจเพียงเท่านั้น เพื่อให้เป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาที่ทุกคนจะต้องมีความเสมอภาคในการต่อสู้คดี มีความเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม รวมถึงหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องได้รับความช่วยเหลือจากรัฐหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะ

การแก้ไขปัญหาของกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลได้มีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำ ความผิด ให้เด็กหรือเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดมากกว่ามุ่งให้ได้รับโทษทางอาญา เห็นว่าการพิจารณาคดีโดยใช้ระบบไต่สวน (Investigation System) น่าจะเหมาะสมกับการนำมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ผู้เขียนจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้เกิดความชัดเจน ดังนี้

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 โดยกำหนดบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม คือ

- 1) กำหนดให้มีการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดี โดยบัญญัติให้แก้ไขเพิ่มเติม

“มาตรา 6 วิธีพิจารณาคดีอาญาให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปอย่างรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มียกเว้นและข้อบังคับดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาใช้บังคับ และให้

นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ แก่คดีเยาวชนและครอบครัว เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้”

2) กำหนดให้เสนอพยานหลักฐานที่ชัดเจนเพียงพอ โดยบัญญัติให้เพิ่มเติมการฟ้อง คดีอาญา มาตรา 101 วรรคสอง และการพิจารณาและพิพากษาคดี มาตรา 111 วรรคสอง

“มาตรา 101 ในท้องที่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดดำเนินการแล้ว ให้ัยการ สูงสุดแต่งตั้งพนักงานัยการคนหนึ่งหรือหลายคนตามความจำเป็นเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีที่มีข้อหา ว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและจะต้องฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว

การฟ้องตามวรรคหนึ่งต้องทำเป็นหนังสือมีข้อความที่เป็นการกล่าวหาเกี่ยวกับการ กระทำอันเป็นความผิดคดีอาญาของเด็กหรือเยาวชน และต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่ากระทำ ความผิดพร้อมทั้งชี้ช่องพยานหลักฐานให้ชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล และให้โจทก์ส่งรายงานและสำนวนการสอบสวนต่อศาล เพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาและรวมไว้ในสำนวน”

“มาตรา 111 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชน เป็นจำเลย ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง มาเป็นพยานเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับจำเลยได้

ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมาประกอบ การพิจารณาเพื่อแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ได้ตามที่เห็นสมควร”

นอกจากนี้ บุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม อย่างเช่นพนักงานัยการ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกระบวนการพิจารณากับเด็กหรือเยาวชนได้เช่นเดียวกับ ผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว และกำหนดให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวมีวาระ การดำรงตำแหน่งและรับผิดชอบเฉพาะคดีเด็กและเยาวชนเท่านั้น เช่น ให้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ 5 ปี เป็นต้น อีกทั้งควรจัดการอบรมและปลูกฝังองค์ความรู้เกี่ยวกับการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน เพื่อให้ ผู้พิพากษามีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ตลอดจนสามารถแสดงบทบาทเชิงรุกในการพิสูจน์ความจริง แห่งคดีได้โดยปราศจากอคติ เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการ พิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งให้ตรงกับสภาพปัญหาและประเภทความผิดมากกว่าการมุ่งให้ได้ รับโทษทางอาญา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ.2553



บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บรรณานุกรม

- กรกช ว่องไว. (2561). *การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชน* (เอกสารวิชาการรายบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 17). วิทยาลัยข้าราชการตุลาการ ศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2564). *รายงานสถิติคดีประจำปี*. สืบค้นจาก <http://www.djop.go.th/Djop/images/statistics62.pdf>
- กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2564). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับเด็ก*. สืบค้นจาก http://www.dcy.go.th/webnew/upload/children_rights/1.2.pdf
- กุลพล พลวัน. (2538). *พัฒนาการสิทธิมนุษยชน*. (พิมพ์ครั้งที่3) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- _____. (2546). *การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน*. ศาลรัฐธรรมนูญ.
- _____. (2547). *สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- _____. (2560). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบขั้นสูง* (หน่วยที่ 4, น.1-133). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เกรียงไกร รอบรู้. (2564). *นิติศึกษาว่าด้วยนิติปรัชญา : มโนทัศน์อันคลาดเคลื่อนต่อการศึกษาวิชานิติปรัชญา*. *รัฐสภาสาร*, 64(10), 30-42. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20170221154230.pdf
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. (2529). *สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำรา สมาคมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556. สืบค้นจาก <https://jla.coj.go.th/th/file/get/file/20180925994c86de0d57713e7cae25aa1dcc4d15194602.pdf>
- ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ พ.ศ.2554. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2554/A/071/25.PDF>

- คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2564). *สรุปสาระสำคัญจากการสัมมนาวิชาการ หัวข้อ “การพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวน : หลักการและทางปฏิบัติที่เป็นอยู่”*. สืบค้นจาก <https://www.law.tu.ac.th/summary-seminar-inquisitorial-system/>
- คณิต ฌ นคร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- _____. (2551). *ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- _____. (ม.ป.ป.). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง*. (ม.ป.ท): พิมพ์อักษร.
- คมกริช วัฒนเสถียร. (2515). *ศาลคดีเด็กและเยาวชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3) นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: รุ่งเรืองธรรม.
- _____. (2564). *ลักษณะพิเศษของศาลคดีเด็กและเยาวชน*. สืบค้นจาก <https://library.coj.go.th/th/media/45360/45360.html>
- คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีให้มีประสิทธิภาพ พ.ศ.2558. สืบค้นจาก <https://opsc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/1145/iid/201411>
- คำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติต่อพยานที่เป็นเด็กในคดีอาญา พ.ศ.2559. สืบค้นจาก <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/1601/iid/11408>
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 135/2541.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 14863/2557.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6997/2561.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7113/2559.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 933/2508.
- จงมาต อักษรเสนาะ. (2560). *การค้นหาความจริงโดยวิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาที่ระบบไต่สวน* (ผลงานการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 16). วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร.
- จริยาวดี มิตรสูงเนิน. (2549). *การคุ้มครองเด็กที่กระทำผิดในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการควบคุมชั้นก่อนฟ้อง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- จรูญ สุภาพ. (2518). *หลักรัฐศาสตร์ฉบับพิสดาร แนวทฤษฎีและประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

- จิตติ ดิงศรัทีย. (2523). เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการฐานกฎหมายอาญา ระดับปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ.2523 ชุดที่ 4 น.20. อ้างใน สหชน รัตนไพจิตร. *วัตถุประสงค์ของการลงโทษ : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมาย.*
- จิตรลดา เหลืองภิรมย์. (2555). อ้างใน จตุพร วงศ์ทองสรรค์. *การสอบสวนเด็กและเยาวชนผู้กระทำ ความผิด ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ.2553.* คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร. สืบค้น จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php
- จิตรา เพียรล้ำเลิศ. (2555). การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน และการกระทำความผิดทางอาญาต่อเด็กและเยาวชน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง* (หน่วยที่ 8, น.1-51) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จิรนิติ หะวานนท์. (2564). ศาลเยาวชนและครอบครัว คือ. *ตุลพาท*, 60(1), 90-96.
- ไชยเจริญ สันติศิริ. (ม.ป.ป). กำเนิดและผลงานของศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง. 232-236.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2556). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.* (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ณัชพงษ์ สำราญ. (2557). *การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีของศาลยุติธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2562). ทฤษฎีการลงโทษ. ใน *แนวการศึกษาชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง* (หน่วยที่ 6, น.1-39). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2562). ทฤษฎีอาชญาวิทยา. ใน *แนวการศึกษาชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง* (หน่วยที่ 5, น.1-71). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐพล คชสาร. (2546). *ปัญหากฎหมายและผลกระทบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546.* (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- ณิชา บ่องขลาเลา, และ ตริเพชร์ จิตรมहिมา. (2564). ปัญหาการสืบพยานในคดีอาญาของศาล ศึกษากรณีการสืบพยานเพิ่มเติมในระหว่างการศึกษาโดยผลการ และการสืบพยานประกอบ คำรับสารภาพของจำเลย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 38(3), 55-65. สืบค้นจาก http://journal.msu.ac.th/upload/articles/article2495_32522.pdf

- เตชัช ฉินังกูร. (2561). *มาตรการอื่นแทนการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด* (เอกสารวิชาการรายบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 17). วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร.
- ไทพีศรีนิวัติ ภัคติกุล. (2545). *กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน*. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นงลักษณ์ อานี. (2557). *แนวทางใหม่ในการกำหนดความรับผิดทางอาญาและการดำเนินคดีกรณีผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชน* (ดุสิตนิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- นัฐวรรณ สุธาพร. (2556). *ความชอบธรรมของการคุมความประพฤติเมื่อศาลพิพากษาปล่อยตัวตามมาตรา 138 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- นพนิตี สุริยะ. (2542). *กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- น้ำแท้ มีบุญส้าง. (2552). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศอังกฤษ. บทความทางวิชาการ* *จุลนิตี*, 37-48. สืบค้นจาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/3journal/b115%20jun_6_6.pdf
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2555). *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- บุญเพราะ แสงเทียน. (2546). *กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: วิทพัฒน์.
- ปพนธีร์ ธีระพันธ์. (2561). *คดีเยาวชนและครอบครัว (Juvenile and Family Cases)*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- ประภาศน์ อวยชัย. (2516). *บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงแห่งชาติ* (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล ในลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา). วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, กรุงเทพมหานคร.
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law4/%BB05/%BB05-20-9999-update.pdf>
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499. สืบค้นจาก <https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=443287&ext=pdf>

- ปริญญา วงศ์ปราชน์. (2551). *สิทธิในการมีหนายความของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนในคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2551). *นิติปรัชญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9) กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิยรัตน์ วงศ์งามขวัญ. (2556). *การนำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาใช้ในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522. มาตรา 45. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2522/A/076/1.PDF>
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542. มาตรา 87. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/052/1.PDF>
- พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559. มาตรา 6. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2559/A/086/1.PDF>
- พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551. มาตรา 33. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2551/A/038/32.PDF>
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C803/%C803-20-2553-a0001.pdf>
- พลประสิทธิ์ ฤทธิ์รักษา. (2531). *คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์.
- พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์. (2557). *ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553* (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- พิชญา เหลืองรัตนเจริญ. (2555). *กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด* (ดุขนิพนธ์ปริญญาดุขนิพนธ์บัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- _____. (2560). *กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด*. *ดุคพาท*, 60(2), 174-193.
- พูนผล เงินดี. (2535). *กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. *วารสารอัยการ* 15, 31(3).
- ภราดร ภาพัฒน์. (2521). *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- ภัทรารวรรณ รัตนเกษตร. (2564). การคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. *วารสารนิติ รัฐกิจ และ สังคมศาสตร์*, 3(2), 125-152. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/article/download/PDF>.
- ภาณินี กิจพ่อค้า, และ ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2562). ประวัติ ความเป็นมา และวิวัฒนาการของกฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา. ใน *แนวทางการศึกษาชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา ชั้นสูง* (หน่วยที่ 1, น.1-23). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มนสิชา บุณนาค. (2556). *การกำหนดโทษทางเลือกร่วมกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์. (2548). *โครงการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวของไทย ศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของสาธารณรัฐฝรั่งเศส*. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- รวีสรา สัตยาบัน. (2561). *ดุลพินิจในการโอนคดีจากศาลเยาวชนและครอบครัวไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา : ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดร้ายแรงและกระทำความผิดซ้ำ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการสวมหรือใช้เสื้อครุยตาม พระราชบัญญัติเสื้อครุยข้าราชการตุลาการและคณะตุลาการ พ.ศ.2534 พ.ศ.2563.
- ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการคุ้มครองเด็กในคดีอาญา พ.ศ.2543.
- ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2563.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2560). สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- รัศภา เอกบุตร. (2564). ศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่น. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 48(3), 507-527. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/185043/150419>
- รุ่งทิศา แซ่ลิ้ม. (2556). *การถามปากคำเด็กในฐานะผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรรณชชากุล และ สิริพันธ์ พลรบ. (2556). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

- วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา. (2547). *ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2537). มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. *วารสารตุลพาท*, 41(5), 18-26.
- วารสารยุติธรรมปริทัศน์ 4(4), (2553). อ้างใน อรรถพล ใหญ่สว่าง. หลักนิติ ธรรม. *จลนนิติ บทความทางวิชาการ*. ม.ค.-ก.พ.57. 33-58. สืบค้นจาก http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/b166%20jun_11_1.pdf
- วาริท จิระภาค. (2558). *การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนในการมีที่ปรึกษากฎหมายจากรัฐในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- วิชา มหาคุณ. (2538). *ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล*. กรุงเทพมหานคร: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.
- _____. (2540). *ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล*. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.
- _____. (2542). *การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนากระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว.
- _____. (2556). *จริยธรรม ธรรมาภิบาล และกฎหมาย*. นครปฐม: มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว, มูลนิธิโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ และมูลนิธิยุวพุทธพัฒนา.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. (2564). *กฎหมาย 3 พ.ร.บ.พิสดาร (ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2564)*. กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2560). แนวคิด ทฤษฎี และหลักการบริหารงานทั่วไป. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง* (หน่วยที่ 1, น.1-87). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิศรุต มาเจริญ. (2556). *การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาชญากรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, กรุงเทพมหานคร.

- วีระพงษ์ บุญโญภาส, สุพัตรา แผนวิจิต และ จันทน์ นาคเจริญวารี. (2558). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในการค้นหาความจริง เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย. สถาบันวิจัยและพัฒนาคักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร.
- เวชสิทธิ์ อนุชิตวงศ์. (2560). การนำระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนมาใช้ในคดีอาญาที่กล่าวหาว่า เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัว (เอกสารวิชาการรายบุคคล). สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร.
- สดศรี สัตยธรรม น้าประเสริฐ. (2524). กระบวนพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สมชัย สกุลเหลืองอร่าม. (2558). การตรวจสอบการขอลอหมายจับผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และ เผ่าพันธุ์ ชอบน้ำตาล. (2553). พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2553. กรุงเทพมหานคร: เจริญรัฐการพิมพ์.
- สมบัติ พงศ์พิงศภัก. (2564). หลักความเป็นอิสระ ความเป็นกลาง และความรับผิดชอบของผู้พิพากษา. วารสารวิชาการ, 12-29. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/lawhcu/article/download/157784/114276/>
- สมพร แยมินิล. (2543). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของพนักงานอัยการในภารกิจคุ้มครองเด็กในคดีอาญา (ภาคนิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สมยศ ไชยประพาย. (2555). บทบาทอำนาจของศาลยุติธรรมในการพิจารณาคดีระบบไต่สวน (ผลงานการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10). สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร.
- สมยศ เชื้อไทย. (2562). นิติปรัชญา. (พิมพ์ครั้งที่ 21) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สรรพัชญ์ รัชตะวรรณ. (2564). การสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการด้วยเหตุที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ : ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ. ดุลพาห, 68(1), 150-184.
- สหธน รัตนไพจิตร. (2527). วัตถุประสงค์ของการลงโทษ : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

- สทรรฐ กิติ ศุภการ. (2562). *คำอธิบาย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553*. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สัก กอแสงเรือง. (2517). *พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร: ร.พ.แสงสุทธิการพิมพ์.
- สลัญลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต. (2540). *การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สำนักข่าวอิศรา. (2564). *วิชญ์ เครื่องงาม ส่งนโยบาย “หลักนิติธรรม” ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป*. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/content-page/item/38255-rule-of-law58.html>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564). *พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 มาตรา 35*. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C338/%C338-2a-2546-a0002.htm>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2564). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2552). *ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม.
- _____. (2564). *ประวัติศาลยุติธรรม*. สืบค้นจาก <https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/3>
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. (2564). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the child)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. สืบค้นจาก <http://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/crc.pdf>
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2564). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2560)*. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- สุชาติ แนวประเสริฐ. (2552). *สิทธิการมีที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการตั้งที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัว* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.

- สุดจิต เจนนพกาญจน์. (2546). *กระบวนการค้นคว้าในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สุทิน นพเกตุ. (2545). สิทธิมนุษยชนศึกษากับการเสริมสร้างเครือข่ายสิทธิมนุษยชนศึกษา. ใน *เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง สิทธิมนุษยชนศึกษาในสถาบันการศึกษาไทย*, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สุธิดา อมรวิสัยสรเดช. (2561). *การนำระบบไต่สวนมาใช้ในวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติด : กรณีศึกษาผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ผู้เสพและผู้ครอบครอง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- สุนัย มโนมัยอุดม. (2527). ระบบศาลอังกฤษ : ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา. *บทบัณฑิตย*, 41(2-3).
- สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์. (2564). ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *ตุลพาท*, 55(1), 189-196.
- เสริน ปุณณะหิตานนท์. (2527). *การกระทำผิดในสังคม: สังคมวิทยา อาชญวิทยาและพฤติกรรมเปรียบเทียบ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสาวนีย์ สงวนกลิ่น. (2557). *การบังคับใช้กฎหมายกับการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- โสภณ รัตนกร. (2564). ระบบกฎหมายไทยเป็นระบบซีวิลลอว์หรือคอมมอนลอว์. *ตุลพาท*, 62(2), 1-11.
- หยุด แสงอุทัย. (2523). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อดุลกิติ์ กิติยากร. (2526). *ประวัติศาสตร์คดีเด็กและเยาวชนกลาง หนังสือที่ระลึกในการเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชน จังหวัดระยอง พ.ศ.2526*. กรุงเทพมหานคร: ศรีวิกรมชาติย์ สถานฝึกและอบรมบ้านกรุณา.
- อโนทัย ศรีดาวเรือง. (2557). *การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา : ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการโอนคดี ตามมาตรา 97 วรรคสอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- อภิรดี โพธิ์พร้อม. (2563). 8 ปี แห่งการรอคอย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. *วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์*, 23(1), 113-137. สืบค้นจาก <https://library.coj.go.th/th/media/48021/48021.html>
- อรนุช อ้อยอารีย์. (2559). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.

- อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ. (2556). *การนำหลักนิติธรรมมาปรับใช้กับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานวิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา. สืบค้นจาก http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/documents/documents/Presentation_35.pdf
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2551). *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- _____. (2551). รายงานผลการวิจัย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php
- _____. (2562). การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวกรณีของเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาร้ายแรงตามกฎหมายของประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(พิเศษ), 259-293. สืบค้นจาก https://www.tci-thaijo.org/index.php/human_ubu/article/download/189278/160369/
- อุดมพร อมรธรรม. (2550). *ปรัชญากฎหมาย พระเจ้าอยู่หัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- อุทัย อาทิวา. (2562). ระบบการดำเนินคดีอาญา : ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน. ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาและพยานชั้นสูง* (หน่วยที่ 1, น.1-72). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อุทิศ สุภาพ. (2549). การนำปรัชญาอาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดโทษของศาลไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ร้ายและผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด. *ตุลพาท*, 49(3), 5-68.
- อุสสาร ภูวิทย์พันธ์. (2556). *ปัญหาในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ในชั้นก่อนฟ้อง : ศึกษาเฉพาะกรณีจับ ควบคุม และสอบปากคำ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- Caroline Ball, Kevin McCormac, Nigel Stone, (2004). *Young offenders Law, Policy and Practice*, (London: Sweet and Maxwell, 1995), pp 49-50. อ้างใน ปัญญาพัฒน์ บัวพวงชน. *บทบาทที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาในการเสนอความจริงต่อศาลเยาวชนและครอบครัว* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php
- Cesaroni, C., & Doob, A. N. (2020). *Responding to youth crime in Canada*. University of Toronto Press.

Children and Young Persons Act 1933. (2021). Retrieved from:

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/23-24/12>

Crime and Disorder Act 1998. Retrieved from:

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/37/contents>

Criminal Justice and Immigration Act 2008. (2021). Section 142A. Retrieved from:

https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/4/pdfs/ukpga_20080004_en.pdf

Crofts Thomas, (2556). *The criminal responsibility of children and young persons:*

a comparison of English and German Law, (Aldershot: Ashgate, 2002), p.38.

อ้างอิงใน พียรรัตน์ วงศ์ขวัญงาม. *การนำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาใช้ในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก

https://tdc.thailis.or.th/tdc/dccheck.php?Int_code=90&ReclD=24716&obj_id=51613&showmenu=no&userid=0

Curt R. Bartol and Anne M. Bartol. (1998). *Delinquency and Justice a Philsocial Approach* (New Jersey Prentice Hall).

Dünkel, Frieder. (2016). *Youth justice in Germany*.

Education in England the history of our schools. (2021). *Children and Young Persons Act 1963*. Retrieved from:

<http://www.educationengland.org.uk/documents/acts/1963-children-young-persons-act.html>

Fitz-Gibbon, K. (2016). *Protections for children before the law: An empirical analysis of the age of criminal responsibility, the abolition of doli incapax and the merits of a developmental immaturity defence in England and Wales*. *Criminology & Criminal Justice*, 16(4), 391-409.

Furdella, J., & Puzanchera, C. (2013). *Delinquency cases in juvenile court*.

German Criminal Code. (2021). Section 19. Retrieved from:

https://www.legislationline.org/download/id/6115/file/Germany_CC_am2013_en.pdf

Head of Dourt's Youth Protection Service, (2021). "The juvenile justice system in France", French Ministry of Justice, อ้างอิงใน นางสาวณัฏฐ์ อานี. *แนวทางใหม่ในการกำหนดความรับผิดชอบอาญาและการดำเนินคดีกรณีผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชน*

- Japan Criminal Procedure Code, (2021). Art 248. Retrieved from:
<http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?id=3364&vm=02&re=02>
- Johannes Andenaes, (2021). *The General Part of the Criminal Law of Norway*, (London: Sweet & Maxwell Limited), 1965, p.57. อ้างใน สหธน รัตน์ไพจิตร. *วัตถุประสงค์ของการลงโทษ : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php
- Jugendgerichtsgesetz. (2021). Section 68a. Retrieved from: <https://www.gesetze-im-internet.de/jgg/BJNR007510953.html>
- Juvenile Act (Act No.168 of July 15, 1948). (2021). Retrieved from:
http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?vm=02&id=1978
- Lawrence E. Cohen. (1975). *Delinquency Dispositions: An Empirical Analysis of Processing Decisions in Three Juvenile Courts* (Washington, D.C.: U.S. Government Printing office).
- Logan, A. (2009). *Policy Networks and the Juvenile Court: The Reform of Youth Justice*, c. 1905-1950.
- Lord Denning, (2552). *The Road to Justice*, London: Stevens and Sons, 1995. อ้างใน สำนักงานศาลยุติธรรม. *ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม.
- Malvaso, C. G., Delfabbro, P. H., & Day, A. (2017). *The child protection and juvenile justice nexus in Australia: A longitudinal examination of the relationship between maltreatment and offending*. Child Abuse & Neglect.
- Pitts, J. (2013.) Youth justice in England and Wales. In *The new politics of crime and punishment*. Willan.
- Power of Criminal Court (Sentencing). (2021). Act 2000 Section 17. Retrieved from:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/6/section/17>
- Reynald Oteenhof and Jean-Francios Renucci, (2021). *ibid*, p.112. อ้างใน วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา. *ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว*.
- Scraton, P., & Haydon, D. (2002). Challenging the criminalization of children and young people. *Youth Justice: critical readings*.

- Supreme Court of Japan, (2021). “*Guid to the Family Court of Japan 2015*”,
Retrieved from: https://www.courts.go.jp/english/vc-files/courts-en/file/Guide_to_the_Family_Court_of_Japan2018.pdf
- Supreme Court of Japan, (2021). *Supra* note 236. อังโน รวิศรา สัตยาบัน. *ดุลพินิจในการโอนคดีจากศาลเยาวชนและครอบครัวไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา : ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดร้ายแรงและกระทำความผิดซ้ำ*.
- The German Code of Criminal Procedure. (2021). Section 65, *The German Code of Criminal Procedure section 161 (a)*.
- The Juvenile Police Activity Principles. (2021). Article 9 Section 3. Retrieved from: http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?vm=02&id=1978
- Tom Ellis and Akira Kyo. Youth Justice in Japan. *Oxford Handbooks Online*. Retrieved from: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935383.001.0001/oxfordhb-9780199935383-e-65>
- UNICEF Thailand. (2564). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กคืออะไร. สืบค้นจาก <https://www.unicef.org/thailand/th/what-is-crc>
- Yorihiro Naito, (2021). “*The Family Court of Japan*”, *Juvenile Court Judges Journal*, 130, p.130 (1969). อังโน รัตฎา เอกบุตร. ศาลครอบครัวของประเทศญี่ปุ่น. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 48(3), 507-527. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/185043>
- Youth Court Law. (2021). Retrieved from: <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=756#1>
- Youth Courts Act. (2021). Retrieved from: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_jgg/englisch_jgg.html

ภาคผนวก



ภาคผนวก ก

สรุปผลการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์รายบุคคล เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน โดยผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นสัมภาษณ์ไว้ดังนี้

1. ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว
2. ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
3. การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง
4. บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี
5. ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
6. ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

รายงานผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล : ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 4 ช่วยทำงานชั่วคราวในตำแหน่งรองอธิบดีผู้พิพากษภาค 4²⁹⁰

ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวที่สำคัญสามารถแบ่งออกได้ 4 ประการ คือ

- 1) เพื่อสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน
- 2) เพื่อนำความยุติธรรมที่ค้ำประกันถึงลักษณะเฉพาะบุคคลมาใช้
- 3) เพื่อนำวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมมาใช้กับเด็กเป็นรายบุคคล
- 4) เพื่อคุ้มครองสถานภาพของครอบครัว

²⁹⁰ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2564

โดยในส่วนของคดีอาญาจะมีเจตนารมณ์ไปตามข้อ 1) ถึงข้อ 3) กล่าวคือ เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งควรจะได้รับ การฝึกอบรม สั่งสอน สงเคราะห์ ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษ โดยต้องคำนึงถึง บุคลิกลักษณะ สุขภาพและสภาวะทางจิตของเด็กหรือเยาวชนเป็นการเฉพาะราย เด็กและเยาวชน ทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะต้องได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้ตรงกับสภาพปัญหาและให้ เด็กและเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุด

ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในโลกนี้มีอยู่ 2 ระบบใหญ่ ๆ ที่ใช้ในการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา คือ ระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา

ระบบไต่สวน มีลักษณะที่ไม่มีการแบ่งแยกหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้องกับ หน้าที่พิจารณาพิพากษาออกจากกัน โดยให้องค์กรเดียวกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองประการ กรณีจึงมีแต่ ผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น

ระบบกล่าวหา เป็นระบบที่แยกหน้าที่ แยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องและอำนาจ หน้าที่พิจารณาพิพากษาออกจากกัน องค์กรที่ต่างหากจากกันคนละองค์กรเป็นผู้ทำหน้าที่

แม้ปัจจุบันระบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่ใช้อยู่ในศาลเยาวชนและ ครอบครัวโดยหลักแล้วจะเป็นระบบกล่าวหา แต่เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือแนวความคิด ในการดำเนินคดีสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่มุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน ที่กระทำผิดเพื่อให้กลับตนเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษในคดีอาญา จึงได้มีการตรา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กล่าวถึงวิธีการปฏิบัติหรือขั้นตอนดำเนินคดีและลงโทษเด็กและเยาวชนไว้โดยเฉพาะ ว่าการดำเนินคดีสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะต้องมีความแตกต่างจากการดำเนินคดี สำหรับผู้ใหญ่

เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน แม้จะเป็นที่เข้าใจ และทราบว่าเป็นระบบการพิจารณาแบบกล่าวหา แต่มีบทบัญญัติหลายมาตราที่มีลักษณะของการ นำระบบไต่สวนเข้ามาใช้ด้วย โดยเฉพาะการให้ศาลมีบทบาท อำนาจและหน้าที่ในการสืบเสาะ แสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่มากและถูกต้องที่สุด เริ่มตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ที่ให้ศาลมีอำนาจตรวจสอบการจับกุมว่าเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกมนั้นเป็นผู้กระทำความผิด จริงหรือไม่ การจับกุมเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่และการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่ถูก จับกมนั้นเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากเห็นว่า การจับกุมเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่ชอบ ด้วยกฎหมายก็ให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไป

ในกรณีที่มีการฟ้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว หากศาลเห็นว่าอัตราโทษของคดีที่ถูกฟ้องนั้นอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นพลเมืองดี ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร หากการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายมากกว่า การพิจารณาพิพากษาคดี ศาลจะสั่งให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก็ได้ โดยศาลจะมีคำสั่งตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลอื่นที่เห็นสมควรให้ดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้วเสนอต่อศาลภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ศาลได้มีคำสั่ง ก็เป็นการที่ศาลใช้อำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยมีการแต่งตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดำเนินการแทน ซึ่งการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น จำเป็นที่ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควรแต่งตั้งจะต้องเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนรวมทั้งครอบครัวและความเป็นอยู่ของเด็กหรือเยาวชนนั้นให้ได้มากที่สุด เพื่อนำมาจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและเสนอต่อศาล

ในกรณีที่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาจนเสร็จสิ้นแล้วหากศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรที่จะมีคำพิพากษา หรือบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายแล้ว ศาลอาจนำมาตรการพิเศษมาใช้แทนการมีคำพิพากษาก็ได้ แต่การที่ศาลจะใช้มาตรการแทนการมีคำพิพากษาดังกล่าวได้นั้นจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาข้อที่ ๕ ด้วย คือ คดีจะต้องเสร็จการพิจารณาแล้ว พฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยอันตรายร้ายแรงต่อสังคมสมควร เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ซึ่งศาลจะทราบถึงพฤติการณ์ในการกระทำความผิดและจะทราบถึงแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนได้นั้น จะต้องมีการเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นถึงสาเหตุของการกระทำความผิด สภาพและฐานะทางครอบครัว การศึกษาอบรม สภาพแวดล้อมที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่อาศัยว่าเป็นอย่างไร โดยศาลอาจจะสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทำการสืบเสาะเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเหล่านั้นก่อนที่จะนำมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้ก็ได้

เมื่อพิเคราะห์ถึงบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันแล้ว ถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว

ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

เห็นด้วยว่าจะต้องมีการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญากับเด็กและเยาวชน แต่ตามความเห็นที่ว่าปัจจุบันได้มีการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาแก่เด็ก

หรือเยาวชนแล้วตั้งแต่ในชั้นก่อนฟ้อง อาทิ การตรวจจับว่าการจับกุมของเจ้าพนักงานผู้จับกุม เป็นการจับกุมที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกมนั้นเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ หรือแม้กระทั่งในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาล การที่จะนำมามาตรการต่าง ๆ มาใช้ตามที่กฎหมาย บัญญัติไว้จะต้องมาจากการแสวงหาและการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นการไต่สวน หาข้อเท็จจริง โดยนอกจากศาลจะสามารถสอบถามข้อเท็จจริงจากตัวจำเลย บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่ด้วยได้แล้ว ศาลยังมีช่องทางในการได้ข้อเท็จจริงจากผู้อำนวยการ สถานพินิจหรือบุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควรแต่งตั้ง ในกรณีที่มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วย

การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

ตามบทบัญญัติว่าด้วยการสอบสวนคดีอาญาตั้งแต่มาตรา 66 จนถึงมาตรา 85 ผู้ที่มีบทบาทในการสอบสวนและเป็นผู้ที่รวบรวมพยานหลักฐานมากที่สุดคือ พนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวนให้แล้วเสร็จและส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้ง ความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาลให้ทันภายใน 30 วันนับแต่วันที่ เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับกุมหรือปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน และหากไม่สามารถฟ้องคดี ได้ทัน พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปได้ ครั้งละ 15 วัน

พนักงานอัยการจะเริ่มเข้าไปมีบทบาทหรือเกี่ยวข้องในชั้นสอบสวนตั้งแต่ชั้นที่มีการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบคำให้การเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/2 ที่ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับ โดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี กล่าวคือ ในการสอบคำให้การเด็กหรือ เยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสม สำหรับเด็กหรือเยาวชน และให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงาน อัยการร่วมอยู่ด้วยในการสอบคำให้การ โดยการพิจารณาอายุในกรณีสอบคำให้การเด็กหรือเยาวชน ว่ามีอายุไม่เกิน 18 ปี จะพิจารณาในวันที่สอบคำให้การว่าอายุเกิน 18 ปีหรือไม่ แต่ถ้าขณะกระทำ ความผิดมีอายุไม่เกิน 18 ปี แต่ขณะที่มีการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบคำให้การอายุเกิน 18 ปีแล้ว ก็ไม่ต้อง ดำเนินการตามมาตรา 133 ทวิ และ 134/2

ส่วนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องพนักงานอัยการจะมีบทบาทที่ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การชะลอฟ้อง ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 86 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี อาญาของพนักงานอัยการไว้

จะเห็นได้ว่านอกจากการเข้าร่วมในการสอบคำให้การเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด การฟ้องคดีต่อศาลและการขอผิดฟ้องแล้ว พนักงานอัยการแทบไม่มีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนเลยหรือมีน้อยมาก แต่พนักงานอัยการกลับมีบทบาทที่สำคัญมากในชั้นของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา จึงมีความเห็นว่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรจะให้พนักงานอัยการมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนมากไปกว่าการเข้าร่วมในการสอบคำให้การผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนเท่านั้น ทั้งนี้ หากพนักงานอัยการมีส่วนร่วมในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนด้วย ย่อมจะมีข้อมูลของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดที่ได้ในชั้นสอบสวนนั้นนำไปใช้ประกอบในการพิจารณาว่าจะเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอหรือไม่ อันจะเป็นประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนเป็นอย่างมาก

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

จะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้กำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเด็กไว้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการการดำเนินคดีอาญาและยุติธรรมแล้ว เริ่มตั้งแต่ชั้นสอบสวนที่กำหนดให้ศาลทำการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนว่าเป็นการจับกุมที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ส่วนในชั้นพิจารณาเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว หากศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนไม่ควรที่จะถูกดำเนินคดีต่อไป ศาลยังสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้นได้ หรือแม้กระทั่งมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาไปจนเสร็จแล้ว หากศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรที่จะมีคำพิพากษาศาลยังสามารถนำมาตราการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้ได้ กระบวนการทั้งหมดที่กล่าวมานั้นเป็นการกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ให้แก่ศาลในการที่จะตรวจสอบการดำเนินกระบวนการในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จคดีตามบทบาทและอำนาจหน้าที่ดังกล่าวเป็นการกำหนดให้ศาลสามารถสืบเสาะหาข้อเท็จจริงได้เองจากการสอบถามผู้เกี่ยวข้องในคดี นอกจากนี้ยังสามารถสืบเสาะหรือได้รับข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเพิ่มจากผู้อำนวยความสะดวกพินิจหรือบุคคลอื่นที่ศาลแต่งตั้ง อันมีลักษณะเป็นการนำระบบไต่สวนมาบัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้อย่างครบถ้วนแล้ว อยู่ที่ว่าผู้พิพากษาแต่ละท่านจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากแค่ไหน ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของแต่ละท่าน

ซึ่งอาจถือได้ว่าศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลชำนาญพิเศษศาลหนึ่ง จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนด ดังเช่นศาลชำนาญพิเศษอื่น อาทิ ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลล้มละลาย ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการต่าง ๆ ที่กฎหมาย

กำหนดแล้ว บุคลากรของศาลเยาวชนและครอบครัวยังต้องมีความเข้าใจสภาพแวดล้อมของสังคม ต้องมีความรักและความทุ่มเทให้กับงานที่รับผิดชอบอยู่ รวมทั้งในส่วนของศาลเช่นกัน นอกจากนี้จะมีความรู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายและด้านสังคม รวมทั้งความเข้าใจเด็กและเยาวชนแล้ว ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลก็มีความสำคัญเช่นกัน หากมีระยะเวลาในการสัมผัส การพิจารณาคดีนานพอสมควร จะทำให้ผู้พิพากษามีความเชี่ยวชาญมากขึ้น เพราะได้สัมผัสกับ ลักษณะของคดีที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงเห็นว่าควรจะต้องเปิดกรอบระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ในศาลเยาวชนและครอบครัวของผู้พิพากษาจาก 2 ปี เป็น 5 ปี สำหรับตำแหน่งผู้พิพากษาศาล เยาวชนและครอบครัว ส่วนผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีการกำหนดไว้ 3 ปี นั้น เห็นว่าเป็นระยะเวลาที่พอสมควรแล้ว แต่ทั้งนี้ จะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษา ที่จะมาดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเช่นเดียวกับศาลชั้นอุทธรณ์

ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับ คดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ตามที่ได้กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้มีการบัญญัติบทบาทอำนาจหน้าที่ของศาล และอัยการไว้แล้ว โดยบทบาทอำนาจหน้าที่ดังกล่าวมีลักษณะของการนำระบบการไต่สวนมาใช้ ค่อนข้างมาก จากประสบการณ์ที่เคยดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวมาก่อน ยังไม่พบอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนตามระบบที่ใช้อยู่ แต่ปัญหาที่พบกลับเป็น เรื่องเกี่ยวกับการไม่นำบทบาทอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้มาใช้ให้เต็มที่เท่าที่ควร ทั้งใน ส่วนของศาลและอัยการ

ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการ พิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

เพื่อที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติการณ์ในการกระทำความผิด สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของเด็กและ เยาวชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีกรนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญากับเด็ก และเยาวชน อันจะนำไปสู่การนำมาตราการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้มาใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยการนำระบบไต่สวนมาบัญญัติรวมไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณา คดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ในส่วนของศาลถือว่ามีความสมควรและเหมาะสมแล้ว เห็นควร จะมีการเพิ่มก็แต่การเพิ่มอำนาจในการสอบสวนให้แก่พนักงานอัยการเพื่อที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะหรือพฤติการณ์ในการกระทำความผิด สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เพื่อที่จะนำข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่ได้นำไป

ประกอบกับการพิจารณาสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ได้รับจากผู้อำนวยการสถานพินิจ

2. ผู้ให้ข้อมูล : ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์²⁹¹

ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว มุ่งเน้นเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้เด็กหรือเยาวชนที่หลงผิดได้กลับตัว เปลี่ยนแปลงตนเองเป็นคนดี เป็นอนาคตที่ดีของชาติต่อไป มากกว่าจะเน้นการลงโทษ ดังนั้น การจะแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวได้ จะต้องทราบถึงมูลเหตุ ข้อเท็จจริง สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีผลต่อเด็กหรือเยาวชน จึงสรุปได้ว่า ผู้พิพากษารวมถึงผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องในกระบวนการจะต้องมีบทบาทในเชิงรุกอย่างมากเพื่อค้นหาความจริงดังกล่าวให้ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวมา

เจตนารมณ์ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 คือ เด็กและเยาวชนทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะต้องได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ให้ตรงกับสภาพปัญหาและให้เด็กและเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุด โดยให้คำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนซึ่งควรจะได้รับการอบรม สั่งสอน สงเคราะห์ ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษ และใช้วิธีการที่เหมาะสมเป็นราย ๆ ไป แม้เด็กจะได้กระทำความผิดร่วมกัน

ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

การดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น เน้นที่การค้นหาความจริง เพื่อให้ทราบถึงมูลเหตุแห่งการกระทำความผิด และหาวิธีการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ที่เหมาะสมแก่เด็กหรือเยาวชนในแต่ละราย โดยไม่เน้นการลงโทษหรือหากกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่ได้กระทำความผิดก็ต้องให้เด็กหรือเยาวชนดังกล่าวอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุด เพื่อไม่ให้เด็กหรือเยาวชนตกอยู่ในสภาพการเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย อันจะเป็นตราบาปติดตัวแก่เด็กหรือเยาวชน

แต่ในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญานั้น ด้วยสภาพแวดล้อมเด็กหรือเยาวชนดังกล่าว นอกจากจะถูกชักจูงจากสังคมที่ไม่ดีแล้ว เด็กหรือเยาวชนยังขาดที่พึ่งจากครอบครัวหรือคนรอบข้าง อาจจะได้ครอบครัวแตกแยกหรือมีฐานะยากจน ไม่สามารถดูแลควบคุมเด็กหรือเยาวชนให้อยู่ในกรอบที่ติงามได้ ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีกรณีที่เด็กหรือ

²⁹¹ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2565

เยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด จึงไม่มีความสามารถหรือมีสถานภาพที่เพียงพอในการต่อสู้คดี และยังมีมาตรการเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ทั้งก่อนฟ้องและหลังฟ้อง ทำให้เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเลือกที่จะไม่ต่อสู้คดีโดยยอมรับสารภาพเพื่อให้ตนเองเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู มากกว่าที่จะต่อสู้คดี

ในระบบการพิจารณาของศาลโดยทั่วไปมีทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ซึ่งระบบกล่าวหา นั้น ผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลาง ให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นประธานแห่งคดี มีหน้าที่นำสืบแสดงพยานหลักฐานเพื่อนำเสนอต่อศาลให้พิจารณาตามที่คู่ความทั้งสองฝ่ายนำเข้าสู่สำนวน อันเป็นระบบที่เหมาะสมสำหรับคู่ความที่มีสถานภาพหรือความสามารถที่ใกล้เคียงกัน ไม่แตกต่างกันมาก ส่วนระบบไต่สวนเป็นระบบที่ผู้พิพากษาเป็นประธานแห่งคดี จะดำเนินกระบวนการพิจารณาในเชิงรุกเพื่อค้นหาความจริง เป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานเอง โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอมา

การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

ชั้นจับกุม แม้ว่าการตรวจสอบการจับจะเป็นขั้นตอนคุ้มครองสิทธิให้แก่เด็กและเยาวชนตั้งแต่เริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แต่ก็มีข้อสังเกตว่า การตรวจสอบการจับในปัจจุบัน เป็นเพียงการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ซึ่งเข้าทำการจับกุม และใช้อำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนว่าปฏิบัติตามในขั้นตอนของการเข้าจับกุมถูกต้อง หรือละเมิดต่อสิทธิตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งขั้นตอนการตรวจสอบการจับกุมผู้ต้องหาตามเจตนารมณ์ของกฎหมายจะเป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

ชั้นสอบสวน แม้กฎหมายจะกำหนดให้แจ้งเรื่องที่ได้เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาให้บิดามารดาทราบ การสอบสวนต้องมีที่ปรึกษากฎหมาย ต้องแจ้งผู้อำนวยการสถานพินิจ แต่การดำเนินการดังกล่าวก็ไม่ต่างกับชั้นจับกุม คือ เป็นการกำหนดรูปแบบกระบวนการที่ต้องทำ แต่ทางปฏิบัติเด็กหรือเยาวชนรวมถึงบิดามารดา กลับไม่ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองในการต่อสู้คดีอย่างแท้จริง นอกจากนั้น ในการขอคัดฟ้อง/ฝากขัง ก็เป็นการดำเนินตามรูปแบบดังเช่นคดีทั่วไป ซึ่งจะดูจากอัตราโทษเป็นหลัก เมื่อเด็กหรือเยาวชนได้รับการปล่อยชั่วคราว ก็มักจะไม่ได้โต้แย้ง ทั้งที่กรณีนี้อาจจะขัดกับเจตนารมณ์ที่จะให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุด

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

ศาลควรมีความรู้ความเข้าใจในระบบไต่สวนแค่ไหน ข้อนี้ โดยปกติการค้นหาความจริง เป็นบุคลิกที่มีติดตัวผู้พิพากษาทุกคนอยู่แล้วจึงไม่เป็นปัญหา ส่วนระบบไต่สวน ผู้พิพากษาก็ค่อนข้างจะคุ้นเคยมาแล้ว เนื่องจากมีคดีเฉพาะที่ใช้ระบบไต่สวนมาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ประกอบกับศาลเยาวชนฯ มีผู้พิพากษาสมทบที่คอยเป็นกำลังเสริมในการช่วยพิจารณาคดีและเสนอแนะวิธีการแก้ไขให้

การดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีระยะเวลาแค่ไหน เพื่อให้
เกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ข้อนี้ ถ้าจะให้ดีก็ควรจะมีให้นานที่สุด เพราะการเข้าใจปัญหาของเด็ก
หรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นต้องการประสบการณ์ที่มาก ประกอบกับสภาพสังคมในแต่ละท้องถิ่น
แตกต่างกัน การที่ผู้พิพากษาย้ายบ่อยอาจเป็นปัญหาในการเรียนรู้และเข้าใจสภาพเด็กหรือเยาวชน
และสภาพสังคมดังกล่าว

ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญา ที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ปัญหาเกี่ยวกับเด็ก หากจะมีก็น่าจะเป็นลักษณะส่วนตัวของเด็กหรือเยาวชนที่ถูก
กล่าวหาว่ากระทำความผิดที่จะค่อนข้างไม่ยอมให้ข้อเท็จจริงหรือสาเหตุที่แท้จริง หากต้องถูกซักหรือ
ถูกไต่สวน จึงต้องใช้ผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ มีจิตวิทยาสูง หรืออาจต้องใช้นักจิตวิทยา เพื่อช่วย
ในการพิจารณาคดี ส่วนระบบกล่าวหา นั้น เด็กหรือเยาวชนมักจะตอบคำถามตามที่ถามเท่านั้น
ซึ่งมักจะไม่ได้ความจริงทั้งหมด นอกจากตัวเด็กหรือเยาวชนแล้วบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ก็มักจะ
ไม่ให้ข้อมูลที่แท้จริงเพราะการถูกไต่สวนจะทำให้บุคคลดังกล่าวเกรงว่าตนเองจะมีความผิดด้วย ดังนั้น
ผู้พิพากษาจึงมีความสำคัญในระบบนี้

ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการ พิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ข้อเสนอแนะ ได้แก่

1) ปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่า
กระทำความผิด โดยไม่ต้องแก้ไขระบบหรือตัวบทกฎหมาย แต่ปรับเปลี่ยนแนวคิดและลักษณะ
การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลและผู้พิพากษา ซึ่งตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ
ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้กำหนดบทบาทให้แก่ผู้พิพากษาไว้
อย่างกว้างขวางแล้ว ดังนั้น หากผู้พิพากษานำเอาบทบัญญัติดังกล่าวมาปฏิบัติ โดยเน้นการทำงาน
เชิงรุก เป้าหมายคือค้นหาความจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเพื่อค้นพบสาเหตุที่แท้จริงแห่งการกระทำ
ความผิดของจำเลย

ชั้นจับกุม ศาลจะต้องสร้างมาตรฐานและให้ความสำคัญในการจับกุมเด็กหรือ
เยาวชน เพราะเป็นด่านแรกที่จะนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยจะต้องให้มีการ
ดำเนินการตามมาตรา 70 อย่างเคร่งครัด เช่น พนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนเด็กหรือเยาวชน
เพื่อทราบชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ สัญชาติ ถิ่นที่อยู่ สถานที่เกิด และอาชีพของเด็กหรือเยาวชน ตลอดจน
ชื่อตัว ชื่อสกุล และรายละเอียดเกี่ยวกับบิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กร ซึ่งเด็กหรือเยาวชน
อาศัยอยู่ด้วย แล้วแจ้งเรื่องที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาให้บุคคลหรือผู้แทนองค์กรดังกล่าวทราบ
โดยให้โอกาสบุคคลหรือผู้แทนองค์กรดังกล่าวที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่เด็กหรือ

เยาวชนได้ นอกจากนั้นในวรรคสองยังกำหนดให้กระทำในสถานที่ที่เหมาะสมโดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ปะปนกับผู้ต้องหาอื่นหรือมีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้นอันมีลักษณะเป็นการประจาน เด็กหรือเยาวชน หรือหากเด็กหรือเยาวชนประสงค์จะติดต่อสื่อสารหรือปรึกษาหารือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยและอยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ตามควรแก่กรณีโดยไม่ชักช้า และที่สำคัญคือตามวรรคสามที่กำหนดให้หากปรากฏหลักฐานตามสมควรว่าเด็กหรือเยาวชนน่าจะได้กระทำความผิดตามที่ถูกล่ามทา พนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนในโอกาสเดียวกันก็ได้ ดังนั้น ศาลจึงควรที่จะตรวจสอบด้วยว่ามีหลักฐานตามสมควรเพียงพอที่จะแจ้งข้อกล่าวหาเด็กหรือเยาวชนได้หรือไม่

ชั้นสอบสวน ด้วยเจตนาที่จะให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุด แต่ตามมาตรา 78 กลับเป็นหลักที่ทำให้เกิดการถ่วงเวลาที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมนานที่สุด เพราะพนักงานสอบสวนมักจะใช้เวลาในการสอบสวนเช่นเดียวกับคดีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด คือใช้เงื่อนไขการผิดฟ้องให้ครบจำนวน ทั้ง ๆ ที่เนื้อหาของคดีไม่ได้ยุ่งยากซับซ้อนหรือเป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนจะให้การรับสารภาพอยู่แล้ว ซึ่งศาลก็มักที่จะไม่เข้าไปก้าวก้าวหากเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหาไม่คัดค้าน โดยส่วนใหญ่ก็จะไม่คัดค้าน เนื่องจากได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้ว ดังนั้น หากในชั้นนี้ศาลหรือผู้พิพากษาเคร่งครัดให้มากขึ้น เร่งรัดพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการให้ดำเนินการให้เร็วขึ้นในกรณีที่เป็นคดีไม่ร้ายแรง ผู้ต้องหาไม่ต่อสู้คดี และเข้าเงื่อนไขที่จะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ครบกำหนดระยะเวลาผิดฟ้องแล้วถึงจะฟ้อง เพราะทำให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมนานเกินควร

ชั้นพิจารณาคดี ในชั้นนี้ผู้พิพากษาไม่ควรวางเป้าหมายที่จะให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็วเพียงอย่างเดียว แต่ควรค้นหาความจริงและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลย แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพ โดยนำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมาเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้น การนำมาตรา 114, 115 และ 118 มาใช้อย่างจริงจัง คือ การที่ศาลสามารถรับฟังข้อเท็จจริง ความรู้สึก และความคิดเห็นตลอดจนระบุและซักถามพยานได้ไม่ว่าในเวลาใดๆ ในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีนั้น รวมถึงข้อมูลข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชน ของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษามีใช้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ถูกฟ้องโดยไม่ต้องมีพยานบุคคลประกอบรายงานนั้นก็ได้ ซึ่งหลักการตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ มีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาคดีที่คล้ายกับรูปแบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนค่อนข้างมาก

2) ปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกล่ามทาว่ากระทำความผิดโดยแก้ไขระบบหรือตัวบทกฎหมาย นำรูปแบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนมาใช้

ในการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด น่าจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสม ด้วยรูปแบบที่ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริงเอง คู่ความทั้งสองฝ่ายไม่ต้องพิสูจน์ความจริงเหมือนระบบกล่าวหา ที่สำคัญความสามารถที่ต่างกันของคู่ความจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการค้นหาความจริงของศาล

3. ผู้ให้ข้อมูล : ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ภาค 3 ²⁹²

ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

คดีอาญามีระบบการค้นหาความจริง เพื่อปรับบทกฎหมายอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบกล่าวหา คือการที่ศาลค้นหาความจริงตามประเด็นแห่งคดีจากพยานหลักฐานตามที่ฝ่ายโจทก์หรือจำเลยนำเสนอเท่านั้น และระบบไต่สวน คือ การที่ศาลค้นหาความจริงตามประเด็นแห่งคดีจากพยานหลักฐานทั้งปวง โดยไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่ฝ่ายโจทก์หรือจำเลยเท่านั้นนำเสนอ ระบบกล่าวหาใช้ในคดีอาญาทั่วไป เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา โดยเน้นประจักษ์พยานและพยานแวดล้อมที่เห็นเหตุการณ์การเกิดคดีอาญานั้น เช่น คดีฆ่าหรือทำร้าย สอบผู้เห็นเหตุการณ์ดังกล่าว เสร็จแล้วมีความเห็นสั่งฟ้อง ส่งสำนวนให้อัยการ ซึ่งก็จะเน้นพยานที่เห็นเหตุการณ์เช่นเดียวกัน เมื่ออัยการยื่นฟ้องคดีนั้นต่อศาล ก็จะมีพยานที่เห็นเหตุการณ์เท่านั้นเพื่อพิสูจน์ความผิด เป็นหน้าที่ฝ่ายจำเลยต้องนำสืบโต้แย้งเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ทนายฝ่ายจำเลยจะทำหน้าที่แก้ต่างให้จำเลย โดยเน้นการถามค้านให้พยานสับสน เมื่อศาลสงสัยพยานโจทก์ อาจยกฟ้องเพราะเหตุสงสัยตามสมควร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรค 2 ได้ แต่ในคดีอาญาที่ใช้ระบบไต่สวน เช่น ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 มาตรา 6 วางหลักไว้ว่าวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวน ระบบไต่สวนไม่มีบทนิยามในกฎหมายใด แต่พอจะสรุปความหมายได้ว่า การที่ศาลค้นหาความจริงตามประเด็นแห่งคดีจากพยานหลักฐานทั้งปวง โดยไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่ฝ่ายโจทก์หรือจำเลยเท่านั้นนำเสนอ ดังนั้น ศาลในระบบไต่สวนจึงไม่อาจยกฟ้องโดยอ้างว่าพยานหลักฐานของโจทก์ยังมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ เพราะหากศาลยังมีความสงสัยย่อมมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานทั้งปวงมาสืบโต้เองอยู่แล้ว ระบบไต่สวน ให้ความสำคัญกับการเตรียมคดีมากกว่าการสืบพยาน เนื่องจากเมื่อโจทก์ฟ้อง ไม่ว่าจะอัยการหรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ จะต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดมาแสดงในชั้น

²⁹² สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2565

ตรวจพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานคดี เพื่อให้เจ้าพนักงานคดีสรุปพยานทั้งหมดทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยนำเสนอศาลเพื่อพิจารณากำหนดประเด็นนำสืบ ระบบไต่สวนกำหนดให้ฝ่ายจำเลยต้องโต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์โดยชัดแจ้งพร้อมเหตุผลแห่งการโต้แย้ง หากไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ศาลจะมีคำสั่งรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ ระบบไต่สวนจึงมีการสืบพยานเท่าที่จำเป็น ตามประเด็นที่ฝ่ายจำเลยโต้แย้งโดยมีเหตุผลชัดแจ้งเท่านั้น ระบบไต่สวนศาลจะเป็นผู้ถามพยานเองทั้งหมด ศาลจึงต้องเตรียมคดีอย่างดีก่อนไต่สวน การไต่สวนใช้คำถามนำได้ คู่ความจะถามค้านถามตั้งไม่ได้ หากคู่ความจะถามพยานต้องขออนุญาตศาลถาม เมื่อศาลอนุญาตจึงถามพยานตามประเด็นที่ขออนุญาตศาลถาม โดยใช้คำถามนำได้ สำหรับคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวมีได้มุ่งลงโทษเพื่อให้เช็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิด หรือไม่ใช้ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาว่าด้วยการช่มขวัญให้เกรงกลัว แต่มุ่งใช้ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาว่าด้วยการปรับปรุงแก้ไข เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กให้อยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมอย่างสงบสุข ศาลเยาวชนและครอบครัวมุ่งแก้ไขปรับปรุงเด็ก แต่ระบบการพิจารณาคดีอาญา ยังใช้ระบบกล่าวหา ที่เน้นการการค้นหาคำความจริงเพื่อพิสูจน์ว่าเด็กกระทำความผิดจริงหรือไม่อย่างเดียว หากฟังได้ก็ลงโทษ หากฟังไม่ได้หรือศาลสงสัยพยานโจทก์ก็ยกฟ้อง จึงไม่อาจค้นหามูลเหตุจูงใจเด็กที่กระทำความผิดได้จากการพิจารณาคดี ต้องรอพนักงานคุมประพฤติสืบเสาะ หรือนักจิตวิทยาไปเสาะหามาแนะนำเสนอศาลอีก ทำให้บทบาทของศาลเพียงทำหน้าที่รับทราบข้อมูลที่ผู้เกี่ยวข้องนำเสนอและสั่งตามรูปคดี โดยศาลมิได้มีบทบาทในการค้นหาคำความจริงเองโดยตรง เช่น ขณะพยานที่มาเบิกความต่อศาลตอนหนึ่งว่า “เด็กมีอาการซึมเศร้า แต่ไม่มีการรักษา” ระบบกล่าวหา ศาลเพียงรับทราบเป็นข้อมูล แต่หากใช้ระบบไต่สวน ศาลอาจเรียกแพทย์มาตรวจเด็ก และให้แพทย์เบิกความต่อศาลว่าป่วยจริงหรือไม่ รักษาอย่างไร ซึ่งจะทำให้ศาลมีบทบาทในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กได้ตรงตามเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวมากขึ้น สรุป ระบบกล่าวหาจะไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

เห็นด้วยกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในคดีเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากศาลอาจค้นหาคำความจริงไม่จำกัดพยานที่โจทก์เสนอเท่านั้น เช่น อาจเรียกแพทย์มาตั้งที่ได้กล่าวไว้แล้ว

การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

การรวบรวมพยานเบื้องต้นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ มีความสำคัญ เพราะหากมีความรู้เกี่ยวกับเด็กก็จะรวบรวมพยานที่เกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจเด็กกระทำความผิดด้วย เช่น ดิตยา เป็นโรคซึมเศร้า มีปัญหาครอบครัว หรือติดเกม เลียนแบบ เคยถูกระงับมาตั้งแต่ยังเด็ก จึงฝังใจ จะทำให้ศาลค้นหาคำความจริงเพื่อแก้ไขเด็กได้ดีขึ้น

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

ศาลหากมีความรู้ในระบบไต่สวน ก็จะมีบทบาทในการค้นหาความจริงเพื่อแก้ไขเด็กตัวเอง โดยไม่จำกัดเฉพาะพยานที่โจทก์เสนอเท่านั้น การมีความรู้ในระบบไต่สวนต้องอาศัยประสบการณ์ จึงควรปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัวไม่น้อยกว่า 2 ปี เพื่อมีความเชี่ยวชาญระบบไต่สวน

ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

การพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีเด็กและเยาวชน ไม่อาจค้นหามูลเหตุจูงใจเด็กที่กระทำความผิดได้จากการพิจารณาคดี ต้องรอพนักงานคุมประพฤติสืบเสาะ หรือนักจิตวิทยาไปเสาะหามาแนะนำเสนอศาลอีก ตามที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้ว

ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ถ้านำระบบไต่สวนมาใช้ในทันทีย่อมจะเกิดปัญหา เนื่องจากอัยการ ทนายความยังคุ้นระบบกล่าวหามากกว่า จึงเห็นควรจัดให้มีศาลนำร่อง เมื่อบุคลากรมีความเข้าใจในระบบไต่สวนดีแล้วจึงแก้กฎหมายปรับใช้ทั่วประเทศ และโดยส่วนตัวเห็นว่าระบบไต่สวนมีความจำเป็นที่จะนำมาใช้ในศาลเด็ก เพราะศาลจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงเพื่อแก้ไขเด็กได้ตรงจุดมากขึ้น ข้อจำกัดคือต้องค่อยเป็นค่อยไป ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทำความเข้าใจให้ดีกว่าก่อน มิฉะนั้นจะเกิดการต่อต้าน เช่น ทนายที่ชอบใช้วิธีถามค้านให้พยานสับสนเพื่อศาลยกฟ้องเพราะสงสัย จะไม่ชอบระบบไต่สวน เพราะไม่มีการถามค้าน เป็นต้น ทั้งหมดเป็นความเห็นส่วนตัวของศาลที่ทำงานในศาลอาญาคดีทุจริตและที่ใช้ระบบไต่สวนมา 5 ปี

4. ผู้ให้ข้อมูล : ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงปทุมวัน²⁹³

ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

เจตนารมณ์สำคัญของศาลเยาวชนและครอบครัวมีอยู่ 5 ประการ คือ

1. เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน (ในส่วนคดีอาญา)
2. เพื่อให้มีวิธีการสำหรับใช้แก่เด็กและเยาวชนให้เหมาะสม (ในส่วนคดีอาญา)
3. เพื่อคุ้มครองส่วนได้เสียของผู้เยาว์ (ในส่วนของคดีแพ่ง)
4. เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
5. เพื่อให้เกิดความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันของสถาบันครอบครัว

²⁹³ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2564

จะเห็นได้ว่า ในคดีอาญามุ่งเน้นในการคุ้มครอง บำบัด แก้ไข พิ้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข หลีกเลี่ยงการใช้วิธีการลงโทษสำหรับผู้ใหญ่ การนำวิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนมาใช้ในการพิจารณาระบบไต่สวนจึงเป็นวิธีการแสวงหาพยานหลักฐานที่เหมาะสมกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวมากกว่า

ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ในปัจจุบันศาลยุติธรรมเริ่มนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีของศาลแล้ว อาทิเช่น การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ของศาลยุติธรรมที่จะนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อมุ่งเน้นในการคุ้มครอง บำบัด แก้ไข พิ้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

การดำเนินคดีในชั้นสอบสวนจะต้องมีสหวิชาชีพร่วมในการสอบสวนเด็กหรือเยาวชน ซึ่งพนักงานอัยการก็เป็นหนึ่งในสหวิชาชีพอยู่แล้ว การเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการก็เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานเกิดความรอบคอบและเสร็จสิ้นสมบูรณ์เพียงครั้งเดียว ฉะนั้น พนักงานอัยการที่เข้าร่วมในการสอบสวนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนด้วย เพื่อให้การสอบสวนได้พยานหลักฐานรอบด้านใช้ในการคุ้มครอง บำบัด แก้ไข พิ้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข มิใช่มุ่งเน้นแต่เพียงการลงโทษเด็กหรือเยาวชนเพียงด้านเดียวเท่านั้น

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

ผู้พิพากษาที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีประสบการณ์ในการเป็นผู้พิพากษามาไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีอาวุโสพอสมควร และต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวด้วยในปัจจุบัน สำนักงานศาลยุติธรรมก็ได้จัดให้มีการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัวสำหรับผู้พิพากษาที่จะไปดำรงตำแหน่งในศาลนั้น สำหรับระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งก็ไม่ควรจำกัดเป็นการเฉพาะเช่นปัจจุบัน ควรให้เป็นไปตามวาระโยกย้าย

ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

การพิจารณาคดีอาญากับเด็กและเยาวชน กฎหมายมุ่งเน้นในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้ได้รับการสงเคราะห์โดยหลีกเลี่ยงการใช้วิธีการลงโทษทางอาญาแบบผู้ใหญ่ ฉะนั้น การพิจารณาคดีด้วยระบบกล่าวหาเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน จะเป็นการ

ซ้ำเติมเด็กหรือเยาวชนในเชิงมุ่งเน้นการลงโทษมากเกินไป แต่หากได้มีการนำระบบไต่สวนมาใช้ ในเบื้องต้นอาจมีปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษา พนักงาน อัยการ ที่ปรึกษาทนายความและจำเลยอยู่บ้าง แต่เมื่อใช้จริงแล้วย่อมทำให้การค้นหาความจริงในคดี เพื่อมุ่งเน้นในการคุ้มครอง บำบัด แก้ไข พิ้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการ พิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชน ที่กระทำความผิดในขณะนี้ เพื่อมุ่งเน้นในการคุ้มครอง บำบัด แก้ไข พิ้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนกลับเข้าสู่ สังคมได้อย่างปกติสุข ถือเป็นความจำเป็นและเหมาะสมกว่าการใช้ระบบกล่าวหาเพื่อมุ่งเน้น การลงโทษเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เด็กเหลือขอที่ไม่สามารถบำบัด แก้ไข พิ้นฟูให้เข้าสู่สังคมได้ ก็จำเป็นต้องใช้วิธีการลงโทษที่เหมาะสมสำหรับเด็กหรือเยาวชนนั้น

5. ผู้ให้ข้อมูล : ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม²⁹⁴

ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนฯ มีเจตนารมณ์ให้เด็กและเยาวชนทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม จะต้องได้รับการแก้ไข บำบัด พิ้นฟู ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี ยิ่งกว่าการมุ่งประสงคลงโทษ โดยใช้เวลา ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุด

ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหา ว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ระบบไต่สวนมุ่งหมายให้ทุกส่วนในคดีร่วมกันค้นหาความจริงโดยมีศาล เป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณา ย่อมทำให้ได้ข้อเท็จจริงในคดีรวมทั้งบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็น ประโยชน์ในการวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งการกระทำผิดและทางที่จะนำไปสู่การแก้ไขเด็กหรือเยาวชน ผู้กระทำความผิด รวมทั้งหนทางในการเยียวยาผู้เสียหายได้

การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

พนักงานอัยการควรมีความรู้ความเข้าใจเด็กในระดับเดียวกับที่ผู้พิพากษา ศาลเยาวชนฯ จะพึงมี เพราะกระบวนการแก้ไข บำบัด พิ้นฟู ควรเริ่มตั้งแต่เมื่อเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรม และการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการก็ต้องทำให้มากกว่าการ ต้องการพิสูจน์การกระทำผิด โดยควรรวบรวมข้อเท็จจริงหรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นเหตุปัจจัยด้วย

²⁹⁴ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2564

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

ผู้พิพากษาที่ทำงานในศาลเยาวชนในปัจจุบันส่วนใหญ่แล้วมีบทบาทเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเด็กดีขึ้นกว่าในอดีตที่ผู้พิพากษามักจะใช้การพิพากษาเป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยคดีเพื่อให้คดีจบไป ส่วนที่ว่าศาลควรมีความรู้ความเข้าใจในระบบไต่สวนแค่ไหนนั้น เมื่อที่ผ่านมามีศาลยุติธรรมปลูกฝังและสร้างบุคลากรให้อยู่ในความคิดในระบบกล่าวหาเป็นหลัก มีค่าเตือนให้ต้องระมัดระวังในการหาข้อเท็จจริงเพื่อไม่ให้ถูกกล่าวหาว่าลำเอียง ดังนั้น บทบาทและความเข้าใจในระบบไต่สวนของผู้พิพากษาส่วนใหญ่จึงยังมีไม่มากนัก สำหรับการดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีระยะเวลาเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ย่อมมีความจำเป็นเช่นเดียวกับศาลชำนาญพิเศษอื่น ๆ

ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ระบบกล่าวหาที่ใช้อยู่โดยหลักแล้วมีเพื่อใช้ค้นหาว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดตามที่กล่าวหาหรือไม่ โดยที่ผู้กล่าวหาอาจจะเลยการนำสืบข้อเท็จจริงแวดล้อมอื่น ๆ ที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนจำต้องมากระทำความผิด ทั้งหากเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาไม่มีความผิดด้วยแล้ว ก็อาจไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะนำข้อเท็จจริงต่าง ๆ ให้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาได้ จึงถือว่ากระบวนการดังกล่าวอาจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

เห็นว่าจะมีความจำเป็นและเหมาะสมที่จะนำระบบไต่สวนมาใช้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการเข้าถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ และมีความชัดเจนในแนวทางที่จะทำให้เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนฯ ที่มุ่งให้เด็กและเยาวชนทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะต้องได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี ยิ่งกว่าการมุ่งประสงคลงโทษ

6. ผู้ให้ข้อมูล : ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลจังหวัดกันทรลักษ์²⁹⁵

ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

มีเจตนารมณ์มุ่งเน้นให้ศาลลงมาค้นหาความจริงเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ให้ตรงกับปัญหาของเด็กและเยาวชนยิ่งกว่าการมุ่งเน้นที่จะลงโทษ โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะต้องได้รับการฝึกอบรม สั่งสอน สงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี

²⁹⁵ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2564

ตามบุคลิกลักษณะ สุขภาพ และสภาวะทางจิตของเด็กหรือเยาวชนเป็นการเฉพาะราย เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยความหลงผิดให้กลับเข้าสู่สังคมเป็นพลเมืองดีพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ระบบไต่สวนควรนำมาใช้ในคดีเด็กและเยาวชน เป็นการค้นหาความจริงเชิงรุกให้ได้มาซึ่งความจริงในทุกแง่มุมสอดคล้องกับสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนในแต่ละคน รวมถึงสามารถเห็นแง่มุมของปัญหาของเด็กและเยาวชนจากสภาพของครอบครัว ชุมชน สังคม ซึ่งบทบาทการไต่สวนที่ไม่มีข้อจำกัดหรือข้อผูกมัดในวิธีพิจารณา จะทำให้ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบค้นหาต้นเหตุแห่งปัญหาของเด็กและเยาวชนได้รอบด้านมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลยพินิจกำหนดแนวทางแก้ไข การบำบัดฟื้นฟูใกล้เคียงปัญหาเด็กและเยาวชนนั้น ๆ กำลังประสบอยู่เป็นรายคน รวมถึงกระบวนการติดตามให้ความช่วยเหลือหลังจากการพิจารณาพิพากษา การแก้ไขต้นเหตุแห่งปัญหาจะทำให้เป็นการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ มากกว่าแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นรายบุคคล

การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

เนื่องด้วยคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้ปฏิบัติและนำเสนอข้อเท็จจริงต่อศาลควรรู้ต้นสายปลายเหตุที่เด็กก่อการกระทำความผิด มีมูลเหตุจูงใจมาจากสิ่งเร้าใดหรือปัญหาภายในครอบครัวยิ่งกว่าพยานหลักฐานที่มีข้อจำกัดและยากที่จะอธิบายถึงสาเหตุสำคัญของ การกระทำผิดในแต่ละครั้งได้ชัดเจน พนักงานสอบสวนจะยึดติดกับระบบกล่าวหา มุ่งเน้นการค้นหาพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิด ไม่ได้ค้นหาต้นเหตุหรือรากเหง้าของปัญหาหรือปัจจัยหรือสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ดังนั้น พนักงานอัยการควรเข้าไปรวบรวมพยานหลักฐานพร้อมเจ้าพนักงานตำรวจชั้นจับกุมหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายคุ้มครองเด็กรวมกับนักจิตวิทยาเด็ก ในการค้นหาความจริงเพื่อรู้และสะท้อนภาพปัญหา รอบด้านอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญ วิเคราะห์เด็กในทางปฏิบัติ ยิ่งกว่าทฤษฎีกฎหมาย

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

สืบเนื่องด้วยสภาพปัญหาปัจจุบันของเด็กและเยาวชนมีความซับซ้อนในเชิงสังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยี พัฒนาไม่มีขีดจำกัดทั้งในด้านศีลธรรมและความถูกต้องชอบธรรมในการอยู่ร่วมกัน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีความคิดเป็นของตนเองและกล้าแสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้องเกินเลยกว่าสังคมยอมรับในพฤติกรรม จึงนำพามาซึ่งการกระทำที่ผิดกฎหมาย ซึ่งบทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัวในปัจจุบัน ยังคงใช้แนวทางปฏิบัติและความรู้ความเข้าใจในสังคมที่ใหญ่ มีต่อเด็กและเยาวชนในยุคก่อน จึงไม่พิจารณาและตัดสินเพื่อสะท้อนปัญหาของเด็กและเยาวชนได้อย่างเท่าทันโลกแท้จริง เพราะเหตุข้อจำกัดจากการค้นหาความจริงในระบบกล่าวหาที่พยานหลักฐาน

ไม่อาจจะเข้าใจถึงสภาพปัญหาของสังคมที่ส่งผลกระทบต่อตัวเด็กและเยาวชน ยิ่งระบบกล่าวหาให้ศาลต้องวางตัวเป็นกลางในการวางเฉยต่อข้อเท็จจริงที่คู่ความทั้งสองฝ่ายนำเสนอและพิจารณาตามพยานหลักฐานในสำนวน แม้ศาลจะเห็นถึงสภาพปัญหาและมีประสบการณ์ส่วนตัวที่เคยผ่านมาแล้วในวัยเด็ก ก็ไม่อาจค้นหาความจริงนอกเหนือพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายได้นำเสนอมาเพื่อประกอบการพิจารณาในคดีนั้นได้ การที่จะให้ผู้พิพากษามาปฏิบัติหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีเด็กและเยาวชนจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในเรื่องเด็กและเยาวชนรวมทั้งจิตวิทยาเด็กและเยาวชนควบคู่กันไปด้วย ซึ่งความเชี่ยวชาญเกิดขึ้นจากประสบการณ์ในวัยเด็กและวัยเยาว์รวมทั้งการอ่านรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงและการได้รับการอบรมจากนักจิตวิทยา โดยกำหนดสถานะศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลชำนาญพิเศษ และให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ช่วยเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี และเคยมีประสบการณ์มีครอบครัวและบุตรมาก่อนแล้ว ตลอดจนมีอายุ 40 ปีขึ้นไป และบังคับให้ดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวในศาลชำนาญพิเศษกับให้มีการอบรมหลักสูตรเด็กและเยาวชนยุคใหม่ให้เท่าทันต่อการพิจารณาตัดสินคดีทุก 5 ปี ต่อครั้ง

ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ปัจจุบันต้องยอมรับความจริงก่อนว่าผู้พิพากษาส่วนใหญ่คุ้นชินกับระบบกล่าวหา การค้นหาความจริงเบื้องต้นจะตกแก่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการตามพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ ซึ่งระบบกล่าวหาที่ใช้อยู่ขณะนี้ เป็นจุดเริ่มต้นกระบวนการค้นหาความจริงในข้อเท็จจริงที่มีข้อจำกัดจากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านทำให้ได้พยานหลักฐานนำมาซึ่งข้อเท็จจริงบิดเบือน และไม่รอบด้านกับสภาพความเป็นอยู่ อุปนิสัยสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด จึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป การค้นหาความจริงในระบบกล่าวหาที่มีข้อจำกัดระบบไต่สวนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำมาใช้ในการค้นหาความจริงในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน เพื่อค้นหาความต้องการและการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้ตรงประเด็นและแก้ไขได้ถูกจุดสอดคล้องกับสภาพความผิดและสภาพสังคมรอบตัวเด็กและเยาวชน ทั้งยังตรวจสอบศักยภาพและความสามารถพิเศษในตัวเด็กและเยาวชนจากการค้นหาความจริงนอกเหนือจากพยานหลักฐานในสำนวน อันจะทำให้ผู้พิพากษา นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานในการนำเสนอจุดเด่นในการพัฒนาจากความชอบและความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวเด็กและเยาวชนแม้แต่ตนเองไม่เคยรู้ตัวเองมาก่อน ดังนั้น ระบบไต่สวน จึงมิใช่เป็นการค้นหาข้อเท็จจริง

เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน แต่เป็นการทำให้ได้มาถึงความรอบรู้ในตัวเด็กและความสามารถในตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งมีอัตลักษณ์ไม่เหมือนและไม่เท่าเทียมกันในสถานะต้นทุนทางสังคมที่ต่างกัน ได้อย่างชัดเจน

ข้อจำกัดในการใช้ระบบไต่สวนจึงขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของนักกฎหมายที่เปิดใจยอมรับในการทำหน้าที่ของผู้มีอำนาจในการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนว่าจะช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแท้จริงให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้กลับตนเป็นพลเมืองดี เพื่อกลับมาพัฒนาประเทศยิ่งกว่าการต่อสู้คดีโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายและการปิดบังข้อเท็จจริง เพื่อไม่ให้นำข้อเท็จจริงเข้าสู่การพิจารณาในระบบไต่สวน บทบาทในระบบไต่สวนในศาลเด็กและเยาวชนและครอบครัวจึงแตกต่างจากระบบไต่สวนค้นหาความจริงในคดีอื่น

7. ผู้ให้ข้อมูล : ผู้พิพากษาประจำศาล ช่วยทำงานชั่วคราวในตำแหน่ง ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดศรีสะเกษ²⁹⁶

ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

ที่มีการจัดตั้งศาลเยาวชนฯ ขึ้นมาแยกต่างหากจากศาลยุติธรรมทั่วไปนั้น เนื่องจากเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดตามกฎหมาย บางคดีจำเลยมิใช่ผู้ที่กระทำความผิดโดยสันดานนิสัย แต่อาจเกิดจากความด้อยวุฒิภาวะ หากจะใช้การลงโทษเหมือนคดีของผู้ใหญ่ก็จะรุนแรงเกินไป ทั้งที่จริง ๆ แล้ว จำเลยอาจแค่หลงผิดเท่านั้น หากได้รับการฝึกอบรมหรือให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนแล้ว ก็อาจจะทำให้เด็กและเยาวชนดังกล่าวกลับตัวกลับใจ ประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไปได้ ดังเช่นสุภาภิตที่ว่า ไม่อ่อนดัดง่าย ไม่แก้ดัดยาก

ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ระบบกล่าวหาในศาลเยาวชนฯ ยังคงมีข้อบกพร่องอยู่ ดังนั้น หากต้องการให้ความคุ้มครองหรือให้ความเป็นธรรมกับจำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งยังมีวุฒิภาวะที่ไม่มากพอ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลจะนำระบบไต่สวนมาใช้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ไม่ปรากฏในสำนวนซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวนั้น ศาลสามารถนำมาประกอบดุลพินิจในการพิพากษาลงโทษจำเลยตามความเหมาะสมแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งคดีได้

การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

จะเห็นได้ว่าข้อเท็จจริงในคดีนั้น ในชั้นสอบสวนจะปรากฏเฉพาะคำให้การชั้นสอบสวนของจำเลย ซึ่งจำเลยไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคดีสักเท่าไร แต่เมื่อมีการฟ้องคดีแล้ว

²⁹⁶ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2564

จะมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่สถานพินิจฯ โดยรายงานดังกล่าวนั้น จะระบุถึงพฤติการณ์แห่งคดีไว้ด้วย ซึ่งอาจจะเป็นความจริงหรือไม่ก็ไม่อาจทราบได้ แต่ก็ยังพอเป็นประโยชน์ต่อผู้พิพากษาในการทำความเข้าใจคดีก่อนพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป อย่างไรก็ตาม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดที่จะให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แห่งคดี เพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา แต่ความเป็นจริงแล้ว พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานที่พิสูจน์ความผิดเพียงอย่างเดียว ดังนั้น หากจะให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายจริง ๆ ก็จำเป็นต้องให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติให้ครบถ้วน แต่หากส่งสำนวนให้พนักงานอัยการแล้ว หากพนักงานอัยการเห็นว่าข้อเท็จจริงยังไม่ครบถ้วนหรือประเด็นที่น่าสงสัย พนักงานอัยการก็มีอำนาจตามกฎหมายที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ดังนั้น พนักงานอัยการมีส่วนในการรวบรวมพยานหลักฐานอยู่แล้ว เพียงแค่ให้พนักงานอัยการมีความเข้าใจรูปคดีและเจตนารมณ์ของคดีเยาวชนให้มากขึ้น มิใช่ประสงค์จะฟ้องคดีเพื่อให้ลงโทษจำเลยสถานเดียว

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

ปัจจุบัน ศาลเข้าใจและตระหนักดีว่า การส่งตัวจำเลยไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมขัดเกลานิสัยและความประพฤติให้ดีขึ้นน่าจะเป็นประโยชน์มากกว่าการลงโทษจำคุก ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายในคดีเยาวชน ทั้งนี้ ในวันสอบคำให้การหรือวันสืบพยาน ศาลจะอ่านรายงานการสืบเสาะของสถานพินิจฯ ให้จำเลยฟัง และหากศาลสงสัยประเด็นไหน ก็จะถามพยานได้เลย โดยบันทึกว่า “ตอบศาลถาม” เพื่อนำข้อมูลนั้นมาพิจารณาในการวางโทษของจำเลย อย่างไรก็ตาม ศาลก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบบไต่ส่วนด้วย เพื่อช่วยในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีที่มากขึ้น และมีประโยชน์จริง ๆ

ต้องทำความเข้าใจก่อนว่า ผู้พิพากษาในปัจจุบัน ถูกฝึกอบรมมาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไปเป็นหลัก แต่สำหรับคดีเยาวชนนั้น ผู้พิพากษาต้องมาเรียนรู้และฝึกฝนหาความชำนาญเองที่ศาล ดังนั้น กว่าจะเข้าใจหรือเชี่ยวชาญก็อาจใช้เวลาเป็นครึ่งปีหรือเป็นปี เมื่อเข้าใจหลักการและเจตนาที่แท้จริงของศาลเยาวชนฯ แล้วก็ต้องย้ายไปประจำที่ศาลอื่น แล้วให้ผู้พิพากษาท่านใหม่มาเรียนรู้งานกันใหม่ต่อไป จึงทำให้การพิจารณาคดีไม่ราบรื่นหรือผลคำพิพากษาหรือคำสั่งแตกต่างกันออกไปได้ การที่มีหลักเกณฑ์ให้ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นทำงานที่ศาลเยาวชนฯ เพียง 2 ปี และให้ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้น ทำงาน 3 ปี นั้น จึงไม่สอดคล้องกับความเป็นศาลชำนาญพิเศษแต่อย่างใด

ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ในส่วนขอระบบกล่าวหาว่านั้น ถือคิดว่าคู่ความทุกฝ่ายเท่าเทียมกัน ดังนั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลก็ให้เป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะนำเสนอข้ออ้าง ข้อเถียงของตน ได้เต็มที่ แต่หากคู่ความฝ่ายใดหลงลืมประเด็นหรือดำเนินกระบวนการไม่ถูกต้องก็อาจทำให้แพ้คดีได้ แต่สำหรับจำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้น ยังมีวุฒิภาวะที่ไม่มากพอแม้จะมีที่ปรึกษากฎหมายและผู้ปกครอง แต่ก็ยังไม่สามารถคุ้มครองหรือให้ความเป็นธรรมกับจำเลยได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น ระบบกล่าวหาจึงยังไม่เหมาะสมกับศาลเยาวชนฯ เท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

คดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดถือเป็นคดีที่มีผลกระทบ ต่อสังคมด้วยประเภทหนึ่ง ดังนั้น หากนำระบบการไต่สวนเข้ามาใช้ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่อย่างไรก็ตาม การนำระบบไต่สวนเข้ามาใช้นั้น ต้องอยู่ภายใต้ของหลักความเป็นกลางและหลัก ฟังความทุกฝ่าย ที่ทุกฝ่ายมีสิทธิในการเสนอและโต้แย้งพยานหลักฐาน เพื่อเป็นกรอบไม่ให้ผู้พิพากษา ใช้ดุลพินิจเกินขอบเขต ดูตัวอย่างศาลปกครอง จะมีตุลาการผู้แถลงคดี ซึ่งจะทำหน้าที่ทำคำพิพากษา อีกฉบับหนึ่งแยกต่างหากจากตุลาการเจ้าของสำนวน เพื่อถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจของตุลาการเจ้าของ สำนวน แต่ของศาลเยาวชนฯ ไม่มีผู้พิพากษาที่จะมาถ่วงดุลเจ้าของสำนวนหรือองค์คณะ แล้วจะทำ อย่างไรเพื่อไม่ให้ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจเกินขอบเขต อันนี้คือคำถามที่ต้องหาคำตอบกันต่อไป

8. ผู้ให้ข้อมูล : อัยการจังหวัด ประจำสำนักงานอัยการสูงสุด²⁹⁷

ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

บทบัญญัติบางมาตราของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ให้ความคุ้มครองเด็กที่กระทำความผิดมากจนเกินไป ทำให้พนักงานที่มีอำนาจจับกุมเด็กหรือเยาวชนทำงานยากขึ้น เช่น ต้องมีการนำตัวเด็กหรือเยาวชน ไปตรวจสอบการจับกุมที่ศาลเยาวชนและครอบครัว

ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหา ว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

เห็นด้วยที่จะนำระบบไต่สวนมาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องจาก ผู้พิพากษาจะได้เรียกเอกสารหรือพยานหลักฐานที่ต้องการหาข้อเท็จจริงในคดีได้ด้วยตนเองเพิ่มเติม

การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

²⁹⁷ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2564

ในขั้นก่อนฟ้องเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานตำรวจ เพียงแต่ว่าในการดำเนินคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา นั้น พนักงานอัยการจะเข้าไปมีบทบาทในการสอบปากคำตามกฎหมายที่กำหนดให้มีสหวิชาชีพเข้าร่วมในการสอบสวนเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อสำนวนที่พนักงานสอบสวนนำส่งมาที่พนักงานอัยการแล้ว ก่อนที่จะฟ้องพนักงานอัยการจะต้องตรวจสอบความสมบูรณ์ของพยานหลักฐานในสำนวนที่พนักงานตำรวจรวบรวมพยานหลักฐานมาว่าครบถ้วนหรือไม่

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

ในการพิจารณาคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว ไม่ได้เหมือนศาลยุติธรรมทั่วไปเพราะไม่ได้มีการปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอย่างเคร่งครัด เป็นเหมือนการไปนั่งประชุมหารือร่วมกันเพื่อให้มีบรรยากาศในการพิจารณาคดีที่จะไม่ทำให้เด็กรู้สึกกลัว ซึ่งการที่ผู้พิพากษาจะต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือไม่ เห็นว่าไม่มีความจำเป็น เนื่องจากคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดเกือบทุกคดีผู้พิพากษาในทุกชั้นศาลก็สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ปกติอยู่แล้ว

ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด และข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

เห็นว่าน่าจะเหมาะสมเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก

9. ผู้ให้ข้อมูล : อัยการผู้ช่วย ประจำสำนักงานอัยการจังหวัดคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดศรีสะเกษ²⁹⁸

ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว คือ เด็กและเยาวชนทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะต้องได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้ตรงกับสภาพปัญหาและให้เด็กและเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุด

1. เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน (ในส่วนคดีอาญา)
2. เพื่อให้มีวิธีการสำหรับใช้แก่เด็กและเยาวชนให้เหมาะสม (ในส่วนคดีอาญา)
3. เพื่อคุ้มครองส่วนได้เสียของผู้เยาว์ (ในส่วนของคดีแพ่ง)
4. เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
5. เพื่อให้เกิดความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันของสถาบันครอบครัว

²⁹⁸ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2564

ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

หากมีการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญากับเด็กและเยาวชน เห็นว่า ในปัจจุบันศาลในประเทศไทยที่นำระบบไต่สวนมาใช้จะเป็นคดีเกี่ยวกับการต่อสู้คดีที่คู่ความมีความไม่เท่าเทียมกัน เช่น ระหว่างรัฐกับเอกชน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐ หรือประโยชน์สาธารณะ หรือกรณีที่มีอีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจในการเสนอพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเอง มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง โดยศาลสามารถใช้ดุลยพินิจล้วงลูกหาพยานหลักฐาน และถามพยานเองได้ แต่กรณีการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย จะเป็นกรณีที่คู่ความมีความเท่าเทียมกัน ในการต่อสู้คดี ประกอบกับปัจจุบันกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชน เป็นจำเลยได้คุ้มครองให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้ตรงกับสภาพปัญหาและให้เด็ก และเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุดแล้ว จึงไม่เห็นด้วยกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ ในกรณีนี้

การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

ในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ ประกอบ มาตรา 134/2 ได้กำหนดให้ในชั้นสอบสวนในการถามปากคำผู้ต้องหาที่อายุไม่เกิน 18 ปี ในความผิด ที่กำหนดไว้ หรือกรณีที่ได้ร้องขอ ให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสม สำหรับเด็ก และให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการ ร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็กนั้น อีกทั้ง เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงาน อัยการ พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนตรวจสำนวนและมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการ สอบสวนโดยให้รวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ พนักงานอัยการควรมีความรู้และทำความเข้าใจ กฎหมาย ขั้นตอนและวิธีการที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาของเด็กหรือเยาวชน เพื่อที่จะได้ดำเนิน กระบวนการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

ศาลมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเด็ก มีความยุติธรรมแล้ว ส่วนการที่จะใช้ระบบไต่สวนมาพิจารณาคดีอาญาที่จำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน ศาลต้องมีความเข้าใจในระบบการไต่สวนที่ศาลมีอำนาจสืบพยานและควบคุมการไต่สวนเอง ซึ่งทำให้ ศาลมีบทบาทมากยิ่งขึ้น และการดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวของศาลแต่ละท่าน เห็นควรมีระยะเวลาประมาณ 3 ปี เพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการพิจารณาคดีด้านนั้น ๆ

ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ระบบกล่าวหา มีหลักการที่ผู้เสียหายฟ้องคดีได้เอง การพิจารณาเน้นการเท่าเทียมกันของคู่ความ การพิจารณากระทำอย่างเปิดเผย ศาลไม่มีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐาน โดยหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานจะเป็นหน้าที่ของคู่ความ ส่วนระบบไต่สวน ศาลเป็นผู้ทำการไต่สวน มีอำนาจสืบพยานและควบคุมการไต่สวนเอง ซึ่งทำให้ศาลมีบทบาทในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ไม่เน้นความเท่าเทียมกัน เนื่องจากวิธีพิจารณาคดีเป็นลักษณะการต่อสู้ระหว่างรัฐกับจำเลย โดยหากมีการฟ้องคดีใด ๆ จะต้องผ่านรัฐเสมอ รัฐจึงเป็นโจทก์ฟ้องจำเลย ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานที่ศาลสงสัย หรืออาจจะเห็นว่าเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญ

เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ดังกล่าวกับระบบการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัวที่ใช้ระบบกล่าวหาแล้ว เห็นว่าระบบการพิจารณาแบบกล่าวหายังสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากคู่ความมีความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดีในการนำเสนอพยานหลักฐาน ทั้งในการดำเนินคดีแก่เด็กนั้น กฎหมายก็ได้กำหนดขั้นตอนคุ้มครองตัวเด็กไว้เป็นขั้นเป็นตอน เช่น ในชั้นจับกุม ตาม พ.ร.บ ศาลเยาวชนฯ ในกรณีที่เด็กอายุเกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี บริบูรณ์ จะสามารถจับกุมได้เฉพาะในกรณีกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาลเท่านั้น และในกรณีเยาวชนอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี ก็จะใช้วิธีเดียวกันกับผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมพนักงานสอบสวนก็ต้องส่งตัวไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ซึ่งมีการตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ การฟ้องคดีพนักงานอัยการต้องฟ้องภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หากฟ้องเมื่อพ้นกำหนดก็ต้องขออนุญาตฟ้อง ทั้งห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจฯ หากผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ไม่อนุญาตจะร้องต่อศาลให้ศาลอนุญาตก็ได้ และในกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว กฎหมายได้กำหนดมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาตามมาตรา 132 ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา หรือปรับมารดา ผู้ปกครองร้องขอ เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายแล้ว ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข เช่น ให้จำเลยหรือผู้ปกครองไปรายงานตัว เข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รับการศึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ส่วนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายก็บัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการไว้เป็นการเฉพาะแตกต่างจากการพิจารณาคดีอาญาของผู้ใหญ่ การดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่เคร่งครัด ทั้งศาลต้องถือว่าประวัติ อายุ เพศ ความประพฤติ สติปัญญา การฝึกอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ นิสสัย อาชีพฐานะของจำเลย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับจำเลย บิดา มารดา เป็นประเด็นที่ศาลต้องนำมาพิจารณา ทั้งกฎหมายยังให้ศาลมีอำนาจเรียกจำเลยไปสอบถาม เพื่อทราบข้อเท็จจริงและสาเหตุการกระทำความผิด เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่คุ้มครองเด็กและ

เยาวชนทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะต้องได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้ตรงกับสภาพปัญหา และให้เด็กและเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุด

ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ไม่มีความเหมาะสมที่จะนำระบบการไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชน เนื่องจากกฎหมายปัจจุบันที่ใช้ระบบกล่าวหาได้กำหนดขั้นตอน และกระบวนการที่คุ้มครองเด็กหรือเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอยู่แล้ว ทั้งไม่ได้มีการใช้ระบบกล่าวหาอย่างเคร่งครัดที่จะแพ้หรือชนะคดีเพราะเหตุความบกพร่องของพยาน

10. ผู้ให้ข้อมูล : อัยการประจำกอง สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ²⁹⁹

ความเห็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนและครอบครัว มีเจตนารมณ์ในการที่จะบำบัดฟื้นฟูเด็กมากกว่าที่จะนำตัวเด็กไปลงโทษทางอาญา เนื่องด้วยวุฒิภาวะของเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด ซึ่งมีโอกาสกลับตัวเป็นพลเมืองดีได้ในอนาคต และกฎหมายค่อนข้างให้โอกาสเด็กสูง

ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ไม่เห็นด้วย เนื่องจากคดีเยาวชนและครอบครัวที่เน้นการบำบัดฟื้นฟูไม่ได้มุ่งถึงการลงโทษทางอาญาอย่างจริงจัง หรือน้อยมากที่สุดศาลจะส่งไปสถานฝึกและอบรม เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าไม่จำเป็น

การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

พนักงานอัยการมีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้จากพนักงานตำรวจอยู่แล้ว หรือหากมีการสอบสวนเบื้องต้นแล้วส่งสำนวนให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณา หากพนักงานอัยการเห็นว่ามีความละเอียดไม่เพียงพอ พนักงานอัยการสามารถเรียกสอบสวนเพิ่มเติมได้ และในการสอบสวนเด็กของสทวิชาชีพที่มีพนักงานอัยการร่วมด้วยนั้น จะมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาเด็กอยู่แล้ว พนักงานอัยการทั่วไปจึงสามารถปฏิบัติหน้าที่ในชั้นก่อนฟ้องได้

บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

ผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวมีบทบาทเป็นไปตามเจตนารมณ์ตามกฎหมาย และค่อนข้างไปทางให้โอกาสเด็กเป็นอย่างมาก

²⁹⁹ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2564

ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญา
ที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด และข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการ
นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

เนื่องจากไม่เห็นด้วยในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัว
จึงไม่มีข้อเสนอในส่วนนี้ แต่มีความเห็นว่า ในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนควรจะทำอย่างไร
ให้แผนหรือมาตรการที่จะใช้กับเด็กหรือเยาวชนมีประสิทธิภาพ เพราะจากที่เคยปฏิบัติงานมา
พบเด็กที่กระทำความผิดซ้ำแล้วซ้ำอีก จึงมีความรู้สึกว่แผนที่ใช้ในปัจจุบันได้ผลจริงหรือไม่ และต้อง
ทำอย่างไรให้เด็กและเยาวชนที่หลังจากเข้าสู่แผนหรือมาตรการต่าง ๆ แล้ว สามารถกลับตัวเป็น
พลเมืองดีได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย



ภาคผนวก ข

วิเคราะห์ผลจากการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

สรุปผลการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ได้ดังนี้

1. ความเห็นเกี่ยวกับเจตนาของศาลเยาวชนและครอบครัว

เจตนาของศาลเยาวชนและครอบครัว คือการให้ศาลกำหนดมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของเด็ก โดยพิจารณาจากบุคลิกลักษณะและพฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคล และกำหนดวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กซึ่งควรได้รับการฝึกอบรมสั่งสอนและสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นคนดียิ่งกว่ามุ่งเน้นการลงโทษทางอาญา

2. ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

ส่วนใหญ่เห็นด้วย เพราะการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมุ่งหมายให้ทุกส่วนร่วมกันค้นหาความจริงโดยมีศาลเป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณา ย่อมทำให้ได้ข้อเท็จจริงในคดีรวมทั้งบริบทแวดล้อมต่าง ๆ แม้จะไม่ได้ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งการกระทำความผิด และแนวทางที่จะนำไปสู่การแก้ไขเด็กหรือเยาวชนได้ตามความเหมาะสมแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งคดี รวมทั้งยังจะได้ทราบข้อมูลเพื่อหาแนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายได้ ซึ่งบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีลักษณะของการนำระบบไต่สวนมาใช้อยู่แล้ว

3. การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในชั้นก่อนฟ้อง พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่จะให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แห่งคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา แต่ในทางปฏิบัติแล้วพนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดเพียงอย่างเดียวไม่ได้ค้นหาสาเหตุของปัญหาหรือสาเหตุแห่งการกระทำความผิด

พนักงานอัยการไม่มีบทบาทที่สำคัญในชั้นสอบสวน แต่ก็มีอำนาจสั่งให้พนักงานตำรวจสอบสวนเพิ่มเติมได้ บทบาทที่สำคัญมากของพนักงานอัยการคือเห็นชอบให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น พนักงานอัยการควรมีความรู้ความเข้าใจในการใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนในระดับเดียวกับผู้พิพากษาศาลเยาวชนฯ เพราะกระบวนการแก้ไขควรเริ่มตั้งแต่เด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และการรวบรวมพยานหลักฐานของอัยการต้องทำให้มากกว่าการพิสูจน์การกระทำความผิด

4. บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

บทบาทของผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว กฎหมายได้ให้อำนาจศาลที่จะกำหนดวิธีการหรือมาตรการต่าง ๆ เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายค่อนข้างมาก เช่น การสอบคำให้การหรือการสืบพยาน ศาลจะอ่านรายงานการสืบเสาะของสถานพินิจให้จำเลยฟัง และหากศาลสงสัยประเด็นไหนก็จะถามพยานได้เลยเพื่อนำข้อมูลนั้นมาพิจารณาในการวางโทษของจำเลย ศาลจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในการค้นหาความจริงในเชิงรุกด้วย แต่เนื่องจากได้รับการปลูกฝังให้ระมัดระวังในการหาข้อเท็จจริงเพื่อไม่ให้ถูกกล่าวหาว่าลำเอียง และด้วยข้อจำกัดของระบบกล่าวหาที่พยานหลักฐานไม่อาจจะเข้าใจถึงสภาพปัญหาของสังคมสมัยใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก ยิ่งการวางตัวเป็นกลางต่อข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอและพิจารณาตามพยานหลักฐานตามสำนวน การให้ผู้พิพากษามาพิจารณาคดีเด็กจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในเรื่องจิตวิทยาเด็กและสังคม ควรกำหนดให้มีวาระการดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 5 ปี และต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษาที่จะมาดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่ด้วย เช่น ต้องมีครอบครัวและมีบุตรมาก่อน หรือมีอาวุโสพอสมควร เช่น อายุ 40 ปี ขึ้นไป

5. ปัญหาและอุปสรรคของการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่นำมาใช้กับคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

การพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวแม้จะกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการกำหนดวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้ได้รับการฝึกอบรมและสงเคราะห์มากกว่าการให้ได้รับโทษทางอาญา แต่เนื่องจากการพิจารณาคดีด้วยระบบกล่าวหาที่เป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะนำสืบข้ออ้างข้อเถียงของตนเพราะถือว่าคู่ความทุกฝ่ายมีฐานะในศาลที่เท่าเทียมกัน และจะมีหลักการค้นหาการกระทำความผิดเป็นสำคัญ ทำให้อาจจะเลยการนำสืบข้อเท็จจริงแวดล้อมอื่นๆ ที่เป็นสาเหตุให้เด็กกระทำความผิด ทั้งเด็กยังมีวุฒิภาวะไม่มากพอแม้จะมีที่ปรึกษากฎหมายและผู้ปกครอง หรือมีฐานะยากจน หรือกลัวความผิดที่มากขึ้นหากให้ข้อเท็จจริงหรือสาเหตุที่แท้จริงในการกระทำความผิดจะตอบคำถามตามที่ถามเท่านั้น และศาลไม่นำบทบาทอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้มาใช้ให้เต็มที่เพราะคุ้นชินกับระบบกล่าวหาที่ทำกันมานาน รวมถึงต้องรออนักกฎหมายคุมประพฤติหรือนักจิตวิทยาไปสืบเสาะข้อเท็จจริงมานำเสนอ การที่ศาลจะกำหนดวิธีการแก้ไขเด็กและเยาวชนให้ตรงกับสภาพปัญหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดโดยใช้กระบวนการพิจารณาแบบระบบกล่าวหาจึงไม่เหมาะสมกับศาลเยาวชนเท่าที่ควร อีกทั้งเห็นว่าจะไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขเด็ก

6. ข้อเสนอแนะแนวทางถึงความเหมาะสมในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ส่วนใหญ่แล้วเห็นว่ามีความจำเป็นที่ต้องนำระบบไต่สวนมาใช้ในคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะหรือ

พฤติการณ์ในการกระทำความผิด สติปัญญา มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด อันจะนำไปสู่การนำมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้มาใช้ได้อย่างเหมาะสม นอกจากค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดที่แท้จริงได้แล้วยังสามารถค้นพบศักยภาพและความสามารถพิเศษในตัวเด็ก ให้ศาลสามารถที่จะกำหนดวิธีการแก้ไขโดยเอาความสามารถในตัวของเด็กมาปิดจุดด้อยที่เป็นสาเหตุให้เด็กกระทำความผิดได้ด้วย

ข้อจำกัดในการไต่สวนนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของนักกฎหมายที่เปิดใจยอมรับในการทำหน้าที่ของผู้มีอำนาจในการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนว่าจะช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแท้จริงให้เด็กได้รับการแก้ไขได้เพียงใด ดังนั้น ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจในระบบไต่สวนที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในศาลเด็ก เพื่อมิให้เกิดการต่อต้านจากนักกฎหมายที่ยังไม่เข้าใจระบบไต่สวนนี้

แต่สำหรับท่านที่เห็นว่าไม่ควรนำระบบไต่สวนมาใช้ เนื่องจากเห็นว่าปัจจุบันก็ได้กำหนดขั้นตอนและกระบวนการที่คุ้มครองเด็กอยู่แล้ว ทั้งไม่ได้ใช้ระบบกล่าวหาอย่างเคร่งครัดที่แพ้อหิวหรือชนะคดีเพราะเหตุความบกพร่องของพยาน แต่ควรมีมาตรการอย่างไรให้แผนที่ใช้กับเด็กมีประสิทธิภาพมากกว่า เพราะเด็กก็ยิ่งกระทำความผิดซ้ำแม้จะเข้าสู่มาตรการพิเศษต่าง ๆ แล้วทำอย่างไรหลังเข้าแผนเด็กสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้



ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	ปาณิสรา หนองดี
วัน เดือน ปี เกิด	18 กุมภาพันธ์ 2525
สถานที่เกิด	สุรินทร์
ประวัติการศึกษา	- บริหารธุรกิจบัณฑิต วิชาเอกการบัญชี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2548 - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2552
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานศาลยุติธรรม

